

T.C.
NECMETTİN ERBAKAN
ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

KENTSEL AYRIŞMANIN TOPLUMSAL
CİNSİYET BAĞLAMINDA İNCELENMESİ:
KONYA'DAKİ ERİL MEKÂNLAR

Tuğçe ÇAĞ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Şehir ve Bölge Planlama Anabilim Dalı

Eylül-2021
KONYA
Her Hakkı Saklıdır

ÖZET

YÜKSEK LİSANS TEZİ

KENTSEL AYRIŞMANIN TOPLUMSAL CİNSİYET BAĞLAMINDA İNCELENMESİ: KONYA'DAKİ ERİL MEKÂNLAR

Tuğçe ÇAĞ

Necmettin Erbakan Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü
Şehir ve Bölge Planlama Anabilim Dalı

Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Seher ÖZKAZANÇ

2021, 171 Sayfa

Jüri

Dr. Öğretim Üyesi Seher ÖZKAZANÇ
Prof. Dr. Ümmügülsüm DAĞLIOĞLU
Doç. Dr. Aysu UĞURLAR

Mekân yüzyıllar boyunca üzerinde düşünülen ve tartışılan bir kavram olmuş bu nedenle de farklılaşan mekân tanımları ortaya çıkmıştır. Literatürde en yalın hali ile “yaşam alanı” olarak somutlaştırılan mekân nosyonu zamanla ilişkiyel bir olgu olarak ele alınmaya başlanmıştır. Böylece önceleri sadece barınma amaçlı korunaklı alan yaratma düşüncesi, sonrasında barınılan mekânı çevresiyle ilişkiyel olarak ele alma yönünde evrilmiştir. İnsanın dış mekânlara yeni işlevler ve anlamlar yüklemesiyle birlikte ise kentlerin ortaya çıktığını söylemek mümkündür. Büyüyen ve gelişen kentlerde mekânsal ilişkiler güçlenmeye başlamış, özellikle sanayi devrimi bu süreci hızlandırmıştır. Süreçte insan ve mekân arasındaki etkileşim yeni toplumsal ilişkileri ve dolayısıyla yeni sorunları beraberinde getirmiştir. Bu sorunlardan en somutu ise mekânsal ayrışma (spatial segregation) olarak karşımıza çıkmaktadır. Kentsel mekânlardaki ayrışma sorunu, yalnızca fiziksel boyutta değil aynı zamanda sosyal ve sınıfsal olarak da etkisini göstermiştir. Çalışma kapsamında Marksist düşünürlerin ekonomi-politik temelli mekânsal ayrışma kuramları ile birlikte sosyo-mekânsal ayrışma kuramları incelenmiştir. Bu bağlamda ayrıştırılmış kentsel mekânlar ve toplumsal cinsiyet arasındaki ilişkinin açığa çıkarılması amaçlanmaktadır. Çalışma kapsamında mekânın cinsiyeti, diğer bir deyişle mekâna yansıyan eril ve dişil kimlikler özelinde bir araştırma yapılmıştır. Araştırma kapsamında örneklem alan olan Konya ili kent merkezi özelinde anket ve derinlemesine görüşme teknikleri kullanılmıştır. Araştırma deseni hem nitel hem de nicel araştırma tekniklerine dayanmaktadır. Bu bağlamda anketlerden elde edilen veriler SPSS 25, derinlemesine görüşmelerden elde edilen veriler Maxqda 2020 programı üzerinden analize tabi tutulmuştur. Analizler çalışmanın temel dayanağı olan cinsiyet değişkeni özelinde şekillenmiştir. Anketlerden elde edilen veriler ışığında güvenlik parametresi ve gün vaktinin cinsiyet ile mekânsal ayrışma arasındaki ilişkiyi şekillendiren nosyonlar olduğu çıkarımları yapılmıştır. Bu bağlamda çalışma cinsiyet, mekân güvenliği ve mekânın hava kararmadan önce ve hava karardıktan sonraki kullanım düzeyi ile ilişkilendirilmiştir. Araştırmanın sonuçlarında mekânın toplumsal cinsiyet rolleri ile şekillendiği, kadınların bu mekân kurgusunda toplumun dışına itildiği, ayrıştırıldığı bulgulanmıştır. Ayrıştırılma sonucunda ataerkil zihniyet etkisiyle eril mekânlar oluşmuş ve bu mekânlar yalnızca zihin haritaları ile anlam kazanmıştır. Kadınların güvensiz olarak nitelendirdiği mekânların dışında kalması ile kadınlar kamusal mekânlara yabancılaşmış ve kentsel mekânlara erişimde stres yaşayan kadınlarda endişe, kaygı ve korku duygularını açığa çıkmıştır.

Anahtar Kelimeler: Ayrışma, dışlanma, eril mekân, güvenlik, gün vakti, toplumsal cinsiyet

ABSTRACT

MS THESIS

EXAMINATION OF URBAN SEGREGATION IN CONTEXT OF GENDER: MASCULINE PLACES IN KONYA

Tuğçe ÇAĞ

**THE GRADUATE SCHOOL OF NATURAL AND APPLIED SCIENCE OF
NECMETTİN ERBAKAN UNIVERSITY
THE DEGREE OF MASTER OF SCIENCE
IN CITY AND REGIONAL PLANNING**

Advisor: Asst. Prof. Dr. Seher ÖZKAZANÇ

2021, 171 Pages

Jury

**Asst. Prof. Dr. Seher ÖZKAZANÇ
Prof. Dr. Ümmügülsüm DAĞLIOĞLU
Assoc. Prof. Dr. Aysu UĞURLAR**

Space was a concept contemplated and discussed for centuries, and as a consequence, differing space definitions came into being. The notion of space described tangibly as the ‘living area’ in its simplest sense in the relevant literature was addressed as a relational phenomenon over time. Thus, the idea of creating a sheltered space solely for accommodation evolved later on to address the accommodation space in a relational context with its environment. It is possible to say that the cities emerged once human beings attributed new functions and meanings to outer spaces. The spatial relationships began to be strengthened in growing and developing cities, and particularly the industrial revolution accelerated this process. In the process, the interaction between the human being and space was accompanied by new societal relations and accordingly by new problems. Of these problems, the most tangible one confronts us as spatial segregation. The problem of spatial segregation in urban spaces made its effect felt in terms of not only the physical aspect but also social and class contexts. In the study, Marxist philosophers’ socio-spatial theories, as well as their spatial segregation theories based on political economy, were analyzed. In this context, the study aims to explore the relationship between segregated urban spaces and gender. Research with particular emphasis on the gender of the space, in other words, the masculine and feminine identities reflected on the space, was conducted in the study. In the context of the research, the survey and in-depth interview techniques were used specifically in the province center of Konya, Turkey, that constituted the sample of the study. The research design rests on both qualitative and quantitative research techniques. In this respect, the data obtained from the surveys were analyzed with SPSS 25.0 whilst the data gathered from in-depth interviews were analyzed with MAXQDA 2020. The analyses were shaped particularly in terms of the variable of gender that was the basic pillar of the study. In light of the data obtained from the surveys, it was inferred that the security parameter and daytime were notions shaping the relationship between gender and spatial segregation. In this sense, the study identified the relationships of gender with space security and the level of usage of the space before and after sunset. As per the research results, it was found that the space was shaped by gender roles, and the women were ostracized and segregated from society. As a consequence of segregation, the masculine spaces came into being along with the effect of the patriarchal mindset, and such spaces gained meaning only through mind maps. The women were alienated from public spaces along with exclusion from spaces that they deemed insecure, and the feelings of worry, anxiety, and fear were manifested by the women who were stressed out in terms of accessing urban spaces.

Keywords: Segregation, Exclusion, Masculine Space, Security, Daytime, Gender

ÖNSÖZ

Lisans ve yüksek lisans eğitimim boyunca desteğini esirgemeyen, her türlü konuda bana doğru yolu gösteren, ışık tutan, sevgisini ve ilgisini her daim kalbimde hissettiğim kıymetli danışmanım Dr. Öğr. Üyesi Seher Özkazanç'a sonsuz teşekkür ederim.

Tezime katkıları ile yön veren, çalışmamın olgunlaşmasını sağlayan değerli Prof. Dr. Ümmügülsüm DAĞLIOĞLU ve Doç. Dr. Aysu UĞURLAR'a en derin teşekkürlerimi sunarım.

Tezimin anket çalışması kısmında büyük katkıları bulunan, katılımcılara ulaşmamda emeği geçen bütün arkadaşlarıma teşekkür ederim.

Eğitim hayatım boyunca maddi manevi yanımda olan en büyük destekçilerim; annem, babam ve kardeşime sonsuz minnet ve teşekkür ederim.

Tez sürecim boyunca yanımda olan, beni motive eden, en bitkin zamanlarımda hayatıma renk katan eşim Emre Çağ'a teşekkür ederim.

Tuğçe ÇAĞ
KONYA-2021

İÇİNDEKİLER

ÖZET	ii
ABSTRACT.....	iii
ÖNSÖZ	iv
İÇİNDEKİLER.....	v
SİMGELER VE KISALTMALAR.....	vii
1.GİRİŞ.....	1
1.1. Çalışmanın Amacı ve Kapsam.....	6
2. KAVRAMSAL ÇERÇEVE.....	8
2.1. Beden ve Mekân/ Akıl ve Yer	8
2.1.1. Kentsel Mekânların Oluşumu ve Yere Dönüşmesi.....	11
2.2. Kentsel Mekânda Ayrışma: Dışlanma ve Kapanma Sorunu	13
2.2.1. Sosyal ayrışma ve sosyal dışlanma	14
2.2.2. Sınıfsal ayrışma ve kapanma	15
2.2.3. Fiziksel ayrışma ve mekânsal dışlanma.....	17
2.3. Kentsel Mekânın Ayrışmasına Yönelik Ekonomik-Politik Yaklaşımlar.....	18
2.3.1. David Harvey ve kentsel eşitsizlik.....	20
2.3.2. Manuel Castells ve kentsel kutuplaşma	23
2.3.3. Henri Lefebvre ve yabancılaşma	25
2.3.4. Bourdieu ve Tabakalaşma.....	27
2.4. Kentsel Mekânın Ayrışmasına Yönelik Sosyo-Mekânsal Yaklaşımlar.....	29
2.4.1. Giddens Yapılanma Teorisi	29
2.4.2. Newman Savunulan Alan Teorisi	31
2.4.3. Çevresel Stres Teorisi	33
2.5. Kentsel Mekânda (Toplumsal)Cinsiyete Dayalı Ayrışma	35
2.4.1. Cinsiyet kimliği: toplumsal cinsiyet	36
2.4.2. Mekânın feminist kuramlarla ele alınması: feminist coğrafya ve kent planlama.....	38
2.4.3. Kentsel mekândaki ataerkillik-eril mekânlar	42
2.4.4. Kadın ve kentsel mekân ilişkisi-kadın kamusalılığı	44
3. MATERYAL VE YÖNTEM.....	47
3.1. Materyal.....	47
3.2. Yöntem.....	48
3.2.1. Veri toplama ve literatür aşaması	48
3.2.2. Örneklem alana yönelik literatür araştırması.....	48
3.2.3. Anket çalışması ile nicel analiz	48
3.2.4. Derinlemesine görüşme çalışması ve nitel analiz	50

3.2.5. Değerlendirme ve öneriler	52
4. ARAŞTIRMA BULGULARI VE TARTIŞMA	53
4.1. Konya İli Kent Merkezinin Tarihsel Gelişim S¼reci	53
4.2. Eski Kent Merkezindeki Sosyo-Fiziksel Yapı.....	56
4.3. Yeni Kent Merkezindeki Sosyo-Fiziksel Yapı	61
4.4. Anket Bulgularının Değerlendirilmesi.....	65
4.4.1. Anket katılımcılarının demografik veri analizi.....	65
4.4.2. Eski kent merkezine yönelik analizler	66
4.4.3. Yeni kent merkezine yönelik analizler	74
4.4.4. Örneklem alandaki kamusal/yarı kamusal mekânların güven düzeyi puanlaması	81
4.4.5. Örneklem alandaki mahalle ve alt bölgelerin güven düzeyi puanlaması.....	89
4.4.6. Anket katılımcılarının örneklem alana ilişkin genel görüşlerinin değerlendirilmesi	95
4.5. Derinlemesine Görüşme Bulgularının Değerlendirilmesi	105
4.5.1. Görüşmeye katılan bireylerin demografik verileri.....	105
4.5.2. Tema 1: Mekânlarla ilişkin güvenlik algısı	105
4.5.3. Tema 2: Kentli profilleri	114
4.5.4. Tema 3: Mekânlar ve cinsiyet.....	117
4.5.5. Derinlemesine görüşme bulgularına yönelik ilişkisel analizler	128
5. SONUÇLAR VE ÖNERİLER	130
5.1. Sonuçlar	130
5.2. Öneriler	142
KAYNAKLAR	145
EKLER	153
Ek 1: Anket Formu	153
Ek 2: İhsaniye Mahallesi ve Alt Bölgelerinin Cinsiyete Göre Güvenilirlik Puanlaması Frekans Değerleri.....	160
Ek 3: Aziziye Mahallesi ve Alt Bölgesinin Cinsiyete Göre Güvenilirlik Puanlaması Frekans Değerleri.....	161
Ek 4: Konevi Mahallesi ve Alt Bölgesinin Cinsiyete Göre Güvenilirlik Puanlaması Frekans Değerleri.....	162
Ek 5: Şems-i Tebrizi Mahallesinin Cinsiyete Göre Güvenilirlik Puanlaması Frekans Değerleri	163
Ek 6: Sahibiata Mahallesi ve Alt Bölgesinin Cinsiyete Göre Güvenilirlik Puanlaması Frekans Değerleri.....	164
Ek 7: Eski Kent Merkezine İlişkin Önergelerin Cinsiyete Göre Frekans Değerleri	165
Ek 8: Yeni Kent Merkezine İlişkin Önergelerin Cinsiyete Göre Frekans Değerleri	167
Ek 9: Derinlemesine Görüşme Formu	169

SİMGELER VE KISALTMALAR

Kısaltmalar

TÜİK : Türkiye İstatistik Kurumu

% : Yüzde

P : Poizon dağılımı

Df : Serbestlik derecesi

Asymp. Sig : Asymptotic Significance

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 3. 1. Örneklem alanı mahalli sınır ve nüfusları (TÜİK, 2019).....	47
Şekil 3. 2. Kamusal-özel alan ayırımı (Erdönmez ve Akı, 2005).....	50
Şekil 3. 3. Temalar.....	52
Şekil 4. 1. Konya kentinin mekansal gelişimi (Ter ve Özbek, 2005).....	53
Şekil 4. 2. Mevlana Caddesi (Orijinal,2021).....	55
Şekil 4. 3. Eski kent merkezindeki odak bölgeler	57
Şekil 4. 4. Mevlana Türbesi ve Sultan Selim Cami (Orijinal,2021).....	57
Şekil 4. 5. Kayalı Park (Orijinal,2021).....	58
Şekil 4. 6. Kayalıpark bölgesinde yer alan tarihi yapılar (Orijinal,2021).....	58
Şekil 4. 7. Bedesten (Orijinal,2021).....	59
Şekil 4. 8. Şems-i Tebrizi Külliyesi (URL3, 2021).....	59
Şekil 4. 9. Şems-i Tebrizi Mahallesi (URL4, 2021).....	60
Şekil 4. 10. Yeni kent merkezindeki odak bölgeler.....	61
Şekil 4. 11. Zafer Meydanı (Orijinal,2021).....	62
Şekil 4. 12. Atatürk Anıtı (Orijinal,2021).....	62
Şekil 4. 13. Ferit Paşa Caddesi (Orijinal,2021).....	63
Şekil 4. 14. Millet Caddesi (Orijinal,2021).....	63
Şekil 4. 15. Sahibiata Mahallesi batı bölümü (Orijinal,2021).....	64
Şekil 4. 16. Mekânlara ilişkin güvenlik algısı teması kod alt kod bölümler modeli	106
Şekil 4. 17. Yeni kent merkezindeki güvenli bulunan mekânlar.....	114
Şekil 4. 18. Kentli profilleri teması kod alt kod bölümler modeli.....	114
Şekil 4. 19. Katılımcılara göre yeni kent merkezindeki kentli profilleri.....	115
Şekil 4. 20. Katılımcılara göre eski kent merkezindeki kentli profilleri	116
Şekil 4. 21. Mekânlar ve cinsiyet teması kod alt kod bölümler modeli	118
Şekil 4. 22. Katılımcılara göre ayrışmayı etkileyen faktörler.....	118
Şekil 4. 23. Cinsiyete göre ayrışmayı etkileyen faktörler.....	119
Şekil 4. 24. Katılımcıların mekânda karşı cinsiyetin yoğunlukta olmasına ilişkin duyguları	121
Şekil 4. 25. Cinsiyete göre mekânda karşı cinsiyetin yoğunlukta olmasına ilişkin duygular	122
Şekil 4. 26. Katılımcılara göre karma veya homojen kullanımlı mekânların özellikleri	123
Şekil 4. 27. Cinsiyete göre karma veya homojen kullanımlı mekânların özellikleri....	123
Şekil 4. 28. Katılımcıların hemcinslerine özgü mekân isteme durumları.....	124
Şekil 4. 29. Katılımcılara göre eril ve dişil mekânlar ve özellikleri.....	125
Şekil 4. 30. Cinsiyete göre eril ve dişil mekânlar ve özellikleri.....	127
Şekil 4. 31. Kod haritası	128
Şekil 4. 32. Kod bulutu.....	129
Şekil 5. 1. Hava karardıktan sonra eril mekanlar (Orijinal,2021).....	140

ÇİZELGELER LİSTESİ

Çizelge 1. 1. Toplumsal cinsiyet bağlamındaki mekansal ayrışma sorununa yönelik çalışmaların literatür özeti	3
Çizelge 3. 1. Anket analizinde kullanılan yöntemler.....	49
Çizelge 3. 2. Çalışmada kullanılan 7’li Likert Ölçeği	50
Çizelge 3. 3. Çalışmada kullanılan 7’li güven düzeyi puanlaması.....	50
Çizelge 3. 4. Derinlemesine görüşme soruları.....	51
Çizelge 3. 5. Temalar ve kodlar.....	52
Çizelge 4. 1. Anket katılımcılarının cinsiyete göre dağılımı	65
Çizelge 4. 2. Anket katılımcılarının yaşa göre dağılımı	65
Çizelge 4. 3. Anket katılımcılarının öğrenim durumuna göre dağılımı.....	66
Çizelge 4. 4. Anket katılımcılarının medeni durumuna göre dağılımı	66
Çizelge 4. 5. Anket katılımcılarının aylık ortalama hane halkı gelirine göre dağılımı ..	66
Çizelge 4. 6. Eski kent merkezindeki mekânların kullanım sıklığı	67
Çizelge 4. 7. Eski kent merkezindeki mekânların cinsiyete göre kullanım sıklığının T testi sonucu	67
Çizelge 4. 8. T testi analizinde kullanılan değişken değerleri	68
Çizelge 4. 9. Ki-kare ve frekans analizinde kullanılan değişken değerleri	69
Çizelge 4. 10. Eski kent merkezindeki mekânların hava kararmadan önce güvenlik düzeyi değerlendirmesinin frekans analizi	69
Çizelge 4. 11. Eski kent merkezinde hava kararmadan önce kendimi güvende hissediyorum diyen katılımcıların cinsiyete göre ki-kare analizi	70
Çizelge 4. 12. Eski kent merkezinde hava kararmadan önce taciz ile karşılaşmaktan korkuyorum diyen katılımcıların cinsiyete göre ki-kare analizi	70
Çizelge 4. 13. Eski kent merkezinde hava kararmadan önce kapkaç ile karşılaşmaktan korkuyorum diyen katılımcıların cinsiyete göre ki-kare analizi	71
Çizelge 4. 14. Eski kent merkezindeki mekânların hava karardıktan sonra güvenlik düzeyi değerlendirmesi frekans analizi.....	71
Çizelge 4. 15. Eski kent merkezine hava karardıktan sonra çıkmama ailem izin vermez diyen katılımcıların cinsiyete göre ki-kare analizi.....	72
Çizelge 4. 16. Eski kent merkezinde hava karardıktan sonra kendimi güvende hissediyorum diyen katılımcıların cinsiyete göre ki-kare analizi	73
Çizelge 4. 17. Eski kent merkezinde hava karardıktan sonra taciz ile karşılaşmaktan korkuyorum diyen katılımcıların cinsiyete göre ki-kare analizi	73
Çizelge 4. 18. Eski kent merkezinde hava karardıktan sonra kapkaç ile karşılaşmaktan korkuyorum diyen katılımcıların cinsiyete göre ki-kare analizi	74
Çizelge 4. 19. Yeni kent merkezindeki mekânların kullanım sıklığı	75
Çizelge 4. 20. Yeni kent merkezindeki mekânların cinsiyete göre kullanım sıklığının t testi değerlendirmesi	75
Çizelge 4. 21. Yeni kent merkezindeki hava kararmadan önce güvenlik düzeyi değerlendirmesinin frekans analizi	76
Çizelge 4. 22. Yeni kent merkezinde hava kararmadan önce kendimi güvende hissediyorum diyen katılımcıların cinsiyete göre ki-kare analizi	77
Çizelge 4. 23. Yeni kent merkezinde hava kararmadan önce taciz ile karşılaşmaktan korkuyorum diyen katılımcıların cinsiyete göre ki-kare analizi	77
Çizelge 4. 24. Yeni kent merkezinde hava kararmadan önce kapkaç ile karşılaşmaktan korkuyorum diyen katılımcıların cinsiyete göre ki-kare analizi	78

Çizelge 4. 25. Yeni kent merkezindeki mekânların hava karardıktan sonra güvenlik düzeyi değerlendirmesi frekans analizi.....	78
Çizelge 4. 26. Yeni kent merkezine hava karardıktan sonra çıkmama ailem izin vermez diyen katılımcıların cinsiyete göre ki-kare analizi.....	79
Çizelge 4. 27. Yeni kent merkezinde hava karardıktan sonra kendimi güvende hissediyorum diyen katılımcıların cinsiyete göre ki-kare analizi	80
Çizelge 4. 28. Yeni kent merkezinde hava karardıktan sonra taciz ile karşılaşmaktan korkuyorum diyen katılımcıların cinsiyete göre ki-kare analizi	80
Çizelge 4. 29. Yeni kent merkezinde hava karardıktan sonra kapkaç ile karşılaşmaktan korkuyorum diyen katılımcıların cinsiyete göre ki-kare analizi	81
Çizelge 4. 30. Cinsiyete göre güven düzeyi puanlamasında kullanılan değişken değerleri	82
Çizelge 4. 31. Otobüs duraklarının cinsiyete göre güven düzeyi puanlaması frekans değerleri	82
Çizelge 4. 32. Otobüs duraklarının cinsiyete göre T testi Analizi.....	82
Çizelge 4. 33. Tramvay duraklarının cinsiyete göre güven düzeyi puanlaması frekans değerleri	83
Çizelge 4. 34. Tramvay duraklarının cinsiyete göre T testi Analizi.....	83
Çizelge 4. 35. Ana caddelerin cinsiyete göre güven düzeyi puanlaması frekans değerleri	84
Çizelge 4. 36. Ana caddelerin cinsiyete göre T testi Analizi	84
Çizelge 4. 37. Ara sokakların cinsiyete göre güvenilirlik puanlaması frekans değerleri.....	84
Çizelge 4. 38. Ara sokakların cinsiyete göre T testi Analizi	85
Çizelge 4. 39. Pazar alanlarının cinsiyete göre güven düzeyi puanlaması frekans değerleri	85
Çizelge 4. 40. Pazar alanlarının cinsiyete göre T testi Analizi.....	85
Çizelge 4. 41. Alışveriş mekânlarının cinsiyete göre güvenilirlik puanlaması frekans değerleri	86
Çizelge 4. 42. Alışveriş mekânlarının cinsiyete göre T testi Analizi	86
Çizelge 4. 43. Eğlence mekânlarının cinsiyete göre güven düzeyi puanlaması frekans değerleri	87
Çizelge 4. 44. Eğlence mekânlarının cinsiyete göre T testi Analizi.....	87
Çizelge 4. 45. Parkların cinsiyete göre güven düzeyi puanlaması frekans değerleri	87
Çizelge 4. 46. Parkların cinsiyete göre T testi Analizi	88
Çizelge 4. 47. Kırathaneler ve çevresinin cinsiyete göre güven düzeyi puanlaması frekans değerleri	88
Çizelge 4. 48. Kırathaneler ve çevresinin cinsiyete göre T testi Analizi.....	88
Çizelge 4. 49. Kamusal hizmet mekânlarının cinsiyete göre güven düzeyi puanlaması frekans değerleri	89
Çizelge 4. 50. Kamusal hizmet mekânlarının cinsiyete göre T testi Analizi.....	89
Çizelge 4. 51. İhsaniye Mahallesi ve alt bölgelerinin cinsiyete göre T testi analizi	90
Çizelge 4. 52. Aziziye Mahallesi ve alt bölgesinin cinsiyete göre T testi analizi	92
Çizelge 4. 53. Konevi Mahallesi ve alt bölgesinin cinsiyete göre T testi analizi	93
Çizelge 4. 54. Şems-i Tebrizi Mahallesi cinsiyete göre T testi analizi	93
Çizelge 4. 55. Sahibiata Mahallesi ve alt bölgesinin cinsiyete göre T testi analizi.....	94
Çizelge 4. 56. Örneklem alandaki mahallelerin cinsiyete göre aldıkları ortalama puan değeri sıralaması	95
Çizelge 4. 57. Frekans ve T testi analizinde kullanılan değişken değerleri.....	96
Çizelge 4. 58. Eski kent merkezine yönelik önermelerin cinsiyete göre T testi sonuçları	98

Çizelge 4. 59. Yeni kent merkezine yönelik önermelerin cinsiyete göre T testi sonuçları	102
Çizelge 4. 60. Derinlemesine görüşme katılımcılarının demografik verileri	105
Çizelge 4. 61. Katılımcılara Göre Güvenliği Etkileyen Faktörler	107
Çizelge 4. 62. Cinsiyete göre güvenliği etkileyen faktörler	107
Çizelge 4. 63. Katılımcılara göre örneklem alandaki güvenli mekânlar	108
Çizelge 4. 64. Cinsiyete göre örneklem alandaki güvenli mekânlar	109
Çizelge 4. 65. Katılımcıların örneklem alanda güvenli/güvensiz buldukları mekânlar	109
Çizelge 4. 66. Katılımcılara göre hava kararmadan önce ve sonra güvenli/güvensiz mekânlar.....	110
Çizelge 5. 1. Kadın katılımcıların örneklem alana yönelik güvenlik düzeyi	135
Çizelge 5. 2. Örneklem alana yönelik eril mekân saptaması.....	138

1.GİRİŞ

Mekân kavramı yüzyıllar boyunca birçok disiplin tarafından üzerinde düşünülen ve tartışılan bir kavram olmuştur. Böylelikle mekân kavramının bileşenleri sorgulanmış ve farklılaşan mekân tanımları ortaya çıkmıştır. Mekân kavramının temelini insanlığın yerleşik hayata geçmesi oluşturmuş böylelikle mekânlar yaşamsal faaliyetlerin karşılandığı sosyo-ekonomik, kültürel, fiziksel ve politik ilişkiler üzerinden şekillenmeye başlamıştır. Bu bağlamda en basit hali ile mekân kavramı “yaşam alanı” olarak somutlaşmıştır. Antik Yunan döneminde dört elementten oluşan madde bütünü olarak tanımlanan mekân kavramı zamanla uzam ve uzay bağlamında ele alınarak sonsuz mekân kavramını şekillendirmiştir. 20. yüzyılın ikinci yarısında coğrafyacılar tarafından öne sürülen mekân tartışması ile coğrafi mekân kavramı sosyal teorilerle bütünleşerek mekânın soyut özellikleri ilişkilendirilen çok boyutlu mekân tanımları yapılmasına olanak sağlamıştır. Mekânların evrimi ile mekân kavramı ilişkisel bir olgu olarak ele alınmaya başlarken beraberinde yer/mekân tartışmalarını getirmiştir. Yer kavramı temel olarak bireyin yaşadığı mekânla arasında kurduğu bağ olarak tanımlanabilmektedir. Bu bağlamda mekânın yere dönüşmesi, aslında akıldaki somut formun canlanarak vücut bulmasıdır. Böylelikle önceleri sadece barınmak için korunaklı bir mekân yaratma düşüncesiyle başlayan bu süreç, sonrasında insanı barınılan mekânı çevresiyle de ilişkili düşünmeye sevk etmiştir. Bu durum ise kent kavramının ortaya çıkışı şeklinde nitelendirilebileceği gibi insanın dış mekânlara yeni anlamlar yüklemesi biçiminde de değerlendirilebilmektedir. Mekânların öznesi durumunda olan kent kavramı ise toplumsal ilişkilerin birikimci gelişimi ve diyalektiği ile birlikte açıklanmaktadır. Bu bağlamda kentsel mekânları yalnızca fiziksel objeler bütünü olarak ele alma durumu yetersiz bir yaklaşımdır. Çünkü kentsel mekânlar fizikselliğin ötesinde içerisinde sosyal ve ekonomik ilişkilerin bulunduğu heterojen bir yer kavramı olarak karşımıza çıkmaktadır.

Kentsel mekânların gelişmesi ile birlikte içerisinde barındırdığı gerek sosyal gerek ekonomik ilişkiler zamanla karmaşık bir hal almaya başlamıştır. Özellikle sanayi devrimi sonrasındaki mekân ve insan arasındaki güçlü etkileşim yeni toplumsal ilişkileri ve bu doğrultuda yeni sorunları meydana getirmiştir. Günümüzdeki sorunlardan en belirgin olanı ise mekânsal ayrışma olarak karşımıza çıkmaktadır. Mekân ve insan arasındaki sorunlar geçmişten günümüze birçok disiplin tarafından mercek altına alınmıştır. Özellikle sosyal bilimler perspektifinden ele alınan çalışmalarda mekân ve insan arasındaki karmaşık ilişkinin temeli ekonomik nedenlere bağlanmıştır. Ekonomi

temelli mekansal sorunlar üzerine en güçlü kuramsal analizler; Henri Lefebvre, Manuel Castells, David Harvey ve Pierre Bourdieu tarafından Marksist bir yaklaşım ile yapılmıştır. Kuramlar ekonomi temelli bir yabancılaşma sorunu üzerine kurulmuştur. Düşünörlere göre ekonomi hem mekânları hem de insanları birbirinden ayırştırmaya başlamış ve ayırşan insanlarda yabancılaşma, kapanma gibi davranış biçimlerinin geliştiği gözlemlenmiştir. Ancak sosyal dışlanma olarak genel hatları ile nitelendirebileceğimiz bu davranış biçimlerinin temelinde yalnızca ekonomi odaklı bir farklılaşma olduğundan söz etmek mümkün değildir. Bu nedenle mekânsal analizlerin yapılmasında özellikle küreselleşmenin etkisiyle davranışsal teorilerin önemi artmaya başlamıştır.

Mekânsal ilişkiler ve ayırşma sorunu üzerine yapılan çalışmalarda genellikle daha somut ve keskin hatların çizildiği görölmektedir. Örneğin Newman'ın Savunulan Alan teorisindeki mekânı güvenli kıılma arzusunda belirgin fiziksel ögeler yer almaktadır. Bu nedenle mekânsal ayırşma açık bir şekilde görölmektedir. Ayırşmanın gözle görölebilir olması fiziksel parçalanmanın varlığını elbette ki kanıtlar niteliktedir. Fakat gözle görölmeyen yalnızca zihinlerde yer alan ayırşmalar (soyut olması nedeniyle) göz ardı edilmektedir. Mekânsal ayırşmaya birçok sosyo-ekonomik öge neden olmaktadır. Bu ögeler yaş, eğitim düzeyi, ekonomik düzey, etnik köken, cinsiyet vb. olarak karşımıza çıkmaktadır. Özellikle toplumsal cinsiyete dayalı ayırşma kavramı literatüre yeni dâhil edilen, çoğu mekânsal ayırşma çalışmalarda göz ardı edilen bir olgudur. Bu bağlamda Çizelge 1.1'de toplumsal cinsiyete dayalı mekansal ayırşma kavramına yönelik yapılmış olan çalışmalarn literatür özetleri verilmektedir.

Çizelge 1. 1. Toplumsal cinsiyet bağlamındaki mekansal ayrışma sorununa yönelik çalışmaların literatür özeti

ÇALIŞMANIN TÜRÜ	ÇALIŞMA BAŞLIĞI	ÇALIŞMA YAZARI/ YAZARLARI	ÇALIŞMA YILI	ÇALIŞMANIN AMACI	ÇALIŞMA SONUCU	
1	Yüksek Lisans Tezi	Gender and the City Cinsiyet ve Kent	Tilda Dahlskog	2018	İsveç'teki kent planlarının toplumsal cinsiyet kavramı ile birlikte ele alınması ve farklı etnik kökene sahip kadınların kentteki yerinin incelenmesi	Dezavantajlı grupta yer alan kadınların kent planlama disiplini içerisinde özel temsilinin bulunması ve vatandaş temsil teorilerinin geliştirilmesi gerektiğini savunmaktadır.
2	Yüksek Lisans Tezi	Toplumsal Cinsiyet ve Mekân: Kent Mekanına Erişimde Cinsiyete Dayalı Farklar ve Eşitsizlikler	Dilek Köse Akkirman	2017	Kadınların kentsel mekânlara erişimdeki eşitsizlikler ve engellerinin demografik, kültürel ve sosyo-ekonomik farklılıklar kapsamında araştırılması	Kadınların kamusal mekân deneyimlerinin sosyo-ekonomik eşitsizliklerden nedeniyle farklılaştığını ve bu farklılaşmanın ise farklı mekanlarda farklı biçimlerde deneyimlendiğini ifade etmektedir.
3	Yüksek Lisans Tezi	Gender Discourse and Public Space: Socio-Spatial Construction of Gender in the City, The Case of Rize, Turkey	Nagehan Vanlıoğlu Yazıcı	2019	Kadınların kentteki yerini gündelik hareketler üzerinden analiz edilmesi ve kadınların kamusal alanda karşılaştıkları problemlerin araştırılması	Kadınların kentteki imkanlardan yeterince yararlanamamasının nedeninin ataerkil zihniyet olduğunu ve bu nedenle kadınların davranış ve mekân kullanımlarının eril zihniyet eli ile şekillendiğini ifade etmektedir. Çalışmanın sonucunda 21.00'dan sonra kadınların kentsel mekan kullanımlarının yok denecek düzeye indiğini bu nedenle kamusal mekandan dışlandıklarını ifade etmektedir.
4	Makale	Kent ve Kadın	Melis Oğuz ve Neslihan Atatimur	2008	Kentsel mekandaki ayrışmanın toplumsal cinsiyet perspektifinden ele alınarak ayrışmadaki neden ve sonuçların araştırılması	Kent içinde cinsiyetçi mekânların yaratılması ile kadınların, kendilerine ayrılan alanlar içerisinde hareket etmek zorunda kaldığını; bu ayrışmanın kadınların alanını ev ve komşuluk birimleri arasında sınırlandırdığını ve bu nedenle erkeklerin kamusal alanlardaki hakimiyetinin devam ettiğini ifade etmektedir.

5	Makale	Women as Space/Women in Space: Relocating our Bodies and Rewriting Gender in Space	Jana Nakhal	2015	Kapitalist ataerkil sistem altında/tarafından şekillendirilen cinsiyetlendirilmiş kentsel mekanların kadınlar perspektifinden incelenmesi	Hem toplumsal cinsiyet hem de sosyal normların günlük yaşamdaki deneyimleri yansıtmakta benzer olduğunu bu nedenle Kapitalist sistem, güç hiyerarşilerini değiştirmek ve karıştırmak için ataerkilliği kullanırken, mevcut koşulların ise kadınları en zayıf sosyal bileşen olarak gösterdiğini ifade etmektedir.
6	Yüksek Lisans Tezi	Kadınların Mekân Algısı ve Mekanı Kullanma Biçimleri	Gökben Demirbaş	2012	Kadınların gündelik hayatlarına ve mekana yönelik algılarını belirleyen etmenler yoluyla ataerkil yapı ve kapitalizmin gecekondu mahallelerindeki etkilerinin analiz edilmesi	Gecekondu mahallelerinin sınırlarının kadınların gündelik yaşam sınırlarına denk düştüğünü fakat kadınların yine de mahalleyi tümüyle kullanamadıklarını ve kadınların toplumsal ağ ilişkilerinin erkeklerle eşdeğer olmadığından bu nedenle mahalledeki kamusal alanlardan dışlandıklarını ifade etmektedir.
7	Makale	Gender, urban space, and the right to everyday life	Yasminah Beebeejaun	2016	Gündelik yaşamdaki ilişkiler ve kentteki cinsiyetçi mekanlar arasındaki sosyo-politik ilişkinin araştırılması	Kentteki cinsiyet kavramının politikacılar ve şehir plancıları tarafından ele alınarak daha kapsayıcı müdahalelerin yapılması gerektiğini ve gündelik yaşama yönelmenin cinsiyetlendirilmiş deneyimleri aydınlatan mekânsal uygulamaların çokluğu hakkında verimli bilgiler sağlayacağını ifade etmektedir.
8	Makale	Ambivalences of Gender Planning	Sandra Huning	2013	Toplumsal cinsiyet kavramının şehir planlamaya entegre edilmesi gerekliliği ve toplumun ihtiyaçlarına uyumlu kentsel mekanların hangi yaklaşımlarla sağlanabileceğinin araştırılması	Cinsiyete duyarlı planlama yaklaşımlarının gerekliliğinin ve üç farklı şekilde kavramsallaştırabileceğini savunarak bunları; hedef grup odaklı cinsiyet planlaması, isteğe bağlı performans planlama yaklaşımları ve ayrımcı planlama uygulamasının önlenmesi olarak tanımlamaktadır.

9	Makale	Kadınların Kentsel Hizmetlerden Yararlanma Düzeyleri, Sorunlar ve Çözüm Önerileri – Trabzon İli Örneği	Nuray Kansız ve Şebnem Acuner	2010	Kadınların kent yaşamı içerisindeki rollerinin irdelenmesi, sunulan hizmetlerden farkındalık, yararlanma ve memnuniyet düzeylerinin tespit edilmesi, yaşadıkları temel sorunların araştırılması ve bu sorunlara yönelik çözüm önerilerinin geliştirilmesi	Çalışma alanındaki kadınların, temel kentsel hizmetler dışında sosyal yaşama katılmalarına bulunacak kentsel hizmetler konusunda farkındalık düzeylerinin ve kullanım oranlarının düşük olduğunu ve genellikle para kazanmak, ev ile ilgili işleri yapmak ve dışarıdaki diğer işleri organize etmek üzere üçlü bir rol yapısına sahip olduklarını ifade etmektedir.
10	Doktora Tezi	Going Public: Women's Experience of Everyday Urban Public Space in Ankara Across Generations Between the 1950s and the 1980s	Selda Tuncer	2014	Kadınların kentsel kamusal mekânlardaki gündelik hayatlarına odaklanarak, mekân ve toplumsal cinsiyet arasındaki ilişkilerin ortaya konulması	Kadınların kamusal alanlarla ilişkisi onların dış dünya ile etkileşimi anlamına geldiğini ve bu nedenle kadınların kentsel-kamusal tüm mekân deneyimlerinin evden dışarıya atılan ilk adımla başladığını bu bağlamda kentteki ilişkilerin güçlendirilmesiyle kadınların kamusal mekanlara katılımlarının artacağını ifade etmektedir.
11	Elektronik Kaynak	Erkeklik ve Erkeklik Çalışmaları: Kahvehane Kültürü Örneği	Uğur Baran Becerikli	2014	Kamusal ve özel mekanlardaki eril zihniyet eliyle şekillenen ilişkilerin toplumsal cinsiyet kavramı üzerinden tartışılması	Eril kimlikli kahvehane gibi mekanların, kadınları tutucu bir kural ve yerleşmiş bir anlayışla mekandan dışladığını ve bu mekanların erkek hegemonyası tarafından olağan/olması gereken biçimde görüldüğünü ifade etmektedir.

Bu bağlamda çalışma kapsamında toplumsal cinsiyet nosyonu ile biçimlenen mekansal ayrışma kavramı üzerinde durulmaktadır.

Çalışmanın dayandığı temel sorular ise şu şekildedir;

- Toplumsal cinsiyet ile mekân arasındaki diyalektik ilişki kentsel alana nasıl yansımakta, cinsiyetçi/cinsiyetli mekânlar nasıl şekillenmektedir?
- Ayrışmada bireylerin/toplumun sosyo-demografik ve kültürel yapısı etkili midir?
- Eril ve dişil kimlikli mekânların özellikleri nelerdir?
- Güvenlik kavramı mekân cinsiyeti üzerinde etkili midir?
- Gece ve gündüz kentsel mekân kullanımlarının cinsiyet faktörü ile olan ilişkisi nedir?
- Gece kullanımı olan mekânlar eril kimlikli midir?

1.1. Çalışmanın Amacı ve Kapsam

Çalışmanın amacı; toplumsal cinsiyet kavramı ile mekânsal ayrışma ilişkisinin açığa çıkarılması ve ayrılmış mekanların soyut/somut normlarının örneklem alan özelinde irdelenmesidir. Böylelikle ayrışmaya neden olan cinsiyet faktörünün mekân üzerindeki şekillendirici etkisi analiz edilebilmekte; kentteki eril kimlikli mekanlar ve özellikleri saptanabilmektedir.

Bu bağlamda kavramsal çerçeve bölümünde öncelikle ayrışma sorunu üzerinde durulmuş ardından ekonomi odaklı ayrışma kuramları ile sosyo-psikolojik ayrışma kuramları incelenmiştir. David Harvey, Manuel Castells, Henri Lefebvre ve Pierre Bourdieu'nun mekân-toplum ilişkisini ele alarak mekânsal ayrışmaya getirdikleri ekonomi odaklı yaklaşımları ve toplumsal cinsiyet konusuna yönelik bakış açıları çalışma kapsamında incelenmiştir. Özellikle Harvey'in kentsel eşitsizlik, Lefebvre'nin yabancılaşma, Castells'in kutuplaşma ve Bourdieu'nun tabakalaşma söylemleri özelinde yoğunlaşmıştır. Aynı zamanda sosyo-psikolojik etmenlerin ayrışma üzerindeki etkisinin değerlendirilebilmesi için yapılanma teorisi, savunulan alan teorisi ve çevresel stres teorileri de çalışma kapsamında incelenmiştir. Ayrıca kentsel mekândaki toplumsal cinsiyete dayalı ayrışma sorunu feminist coğrafya ve kent planlama ile birlikte ele alınarak eril mekânlar ve kadın kamusalığı tartışılmıştır. Böylelikle ayrışma kavramına getirilen kuramsal analizlerin değerlendirilmesinin yanı sıra toplumsal cinsiyet kavramı feminist kuramlar çerçevesinde yeniden tartışılarak toplumsal cinsiyetin kentsel mekâna yansıyan dişil ve eril kimlikleri açığa çıkarılmaya çalışılmıştır. Araştırma sonuçları ve tartışma bölümünde ise Konya kent merkezindeki 5 mahalleden oluşan örneklem alanda

toplumsal cinsiyet ve mekânsal ayrışma ilişkisi irdelenmiştir Çalışmanın sonuç ve öneriler bölümünde ise “herkes için tasarım” ilkesi gereğince kullanılabilirliği ve güvenliği yüksek mekanların yaratılması gerekliliği üzerinde durularak cinsiyete duyarlı planlama yaklaşımlarına yönelik öneriler geliştirilmiştir.

2. KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Çalışmanın kavramsal çerçeve bölümünde tezi oluşturan temel kavramlar açıklanarak çalışmanın alt yapısı oluşturulmuştur. Bu bağlamda öncelikle mekansal ayrışma sorunu ve ayrışma biçimleri irdelenmiştir. Mekânsal ayrışmaya neden olan toplumsal cinsiyet kavramının mekân üzerindeki şekillendirici etkisi kadın ve erkek kamusalılığı özelinde tartışılarak ayrışmaya neden olan sosyal ve fiziksel normlar özelinde kavramsal çerçeve şekillendirilmiştir.

2.1. Beden ve Mekân/ Akıl ve Yer

Mekân kullanılış amacına göre her disiplin tarafından farklı tanımlanmakta ve bu nedenle mekâna özgü salt bir tanımdan söz edilememektedir (Solak, 2017).

Mekâna yönelik ilk tanımlamaların kökeni Antik Yunan'a dayanmaktadır. Antik Yunan Filozoflarından olan Aristoteles, mekânı dinamik olan ve yerle ilgili tüm özellikleri içeren bir alan olarak ifade ederken Platon ise dört elementten oluşan madde bütünü olarak tanımlamaktadır. Filozoflar tarafından maddesel olarak tartışılan mekân kavramına Galileo farklı bir bakış açısı getirerek 'sonsuz mekân' kavramını uzam ve uzay ile ilişkilendirmiştir. Newton ise mekânı mutlak ve görelî olarak tanımlamış ve maddelerin yalnızca mutlak mekânlar içerisinde gerçek olarak var olabileceklerini belirtmiştir (Özaktan, 2018).

Lefebvre (1974)'ye göre Descartes, mekân kavramının ve özgürleşmesinin oluşumunda belirleyici olmuş; mekânın, zaman ve kategorilerinin parçası olduğunu ileri sürerek Aristotelesçi geleneğe son vermiştir. Lefebvre (1974), mekân kavramının uzun bir felsefik hazırlık sürecinden geçmesinin ardından özellikle matematik bilimcileri tarafından 'izotrop', 'öklidçi mekân', 'sonsuz mekân' gibi kelimelerle birlikte anılmaya başlanmasının mekân felsefesinden mekân bilimine geçişin başlangıcı olarak kabul etmektedir. Özellikle 20. yüzyılın ikinci yarısında coğrafyacılar tarafından öne sürülen mekân tartışması, modernizme dayanan sosyal bilimlerde yoğun araştırmalara yol açmıştır. Böylelikle coğrafi mekân kavramı sosyal teorilerle bütünleşerek mekânın soyut özellikleri ile ilişkilendirilen çok boyutlu mekân tanımları yapılmıştır (Tümtaş, 2012).

Harvey (1988) mekânı tanımlamanın toplumu anlayabilmek için yaşamsal bir önemde olduğunu vurgulayarak mekânı 'mutlak' bir alan olarak görülürse maddeden bağımsız 'kendinde şey' haline geleceğini ifade etmektedir. Görelî mekân görüşü ise sadece birbirleri ile bağlantılı nesnelerin arasındaki ilişkiler olarak açıklanırken Harvey

(1988) bu tanıma farklı bir bakış açısı getirmiş ve ‘ilişkisel mekân’ tanımını yapmıştır. Harvey (1988)’e göre mekân kendi başına mutlak, görelî, ilişkisel olan değil ancak duruma göre bunlardan biri veya birkaçı olabilir (Harvey, 1988).

Mekân kavramının ilişkisel bir olgu olarak ele alınmasıyla birlikte yer-mekân kavramları arasında karmaşık bir ilişki ortaya çıkmıştır. Günlük konuşma dilinde yer ve mekân kavramlarının anlamsal olarak pek bir farkı olmamakla birlikte; şehir planlama, mimarlık, sosyoloji ve felsefe gibi alanların literatüründe bu iki kavram farklı olarak tanımlanmaktadır. Pratikte bu kavramların birbirleri yerine kullanılma durumunu ayırt etmek çok zor olsa da çağırışım yaptıkları kavramlar farklılık göstermektedir. İngilizce’de “place” olarak tanımlanan “yer” kavramının Türkçede “ev” kavramıyla daha çok örtüştüğü görülmektedir. Türkçede yerleşilen, sürekli ikamet edilen mekân için ev kavramı kullanılmaktadır. Konuşma dilindeki ‘kendi evin gibi hisset’ cümlesi yer kavramındaki ‘aitlik’ hissini en belirgin görüldüğü kullanımlardan biridir. Bu bağlamda insanlar için en önemli yer kavramını ev sözcüğü karşılamaktadır. Mekân ise yer için “var olmaya” fırsat vermekte ve aitlik oluşturmaktadır. Yer ve mekân kavramlarının farklılaşmasındaki temel olgu algı yönetimidir. Algılanabilirlik ise beden ve aklın birlikte kavramsal kodlarla oluşturduğu bir çağırışımı simgelemektedir (Gürkaş ve Barkul, 2012).

Mekân ve yer kavramları arasındaki bu karmaşık ilişkiler bütünü kentsel mekânların yorumlanması açısından önem arz etmektedir. Bu nedenle öncelikle kentsel mekânların oluşum süreçleri yer-mekân olgusu çerçevesinde incelenmelidir. Böylelikle kentsel mekânlardaki ayrışma sorunları daha etkin bir biçimde analiz edilebilecektir.

Mekân kavramı; ilk toplum tarafından üretilen, organik, her an yaşayan, her an değişebilen ve içerisinde devinim eden kullanıcısı ile biçimlenen, daha sonra kişilerin zihinlerinde de var edilebilen; dinamik bir olgu olarak tanımlanmaktadır. Bu dinamikleri ele alındığında mekânda geçirilen “zaman”, edinilen “deneyim”, algılanan “somut” durumlarla sürekli olarak üzerine düşünülmesi, sorgulanması gereken bir durum olarak karşımıza çıkmaktadır. Beden ise deneyim yoluyla fiziksel mekânla ilişki kuran araçtır (Turgay, 2017). Fransız fenomenolog Maurice Merleau Ponty (1945) mekânın varoluşsal, varoluşun ise mekânsal olduğunu savunarak mekânın var olmaya fırsat verdiğinden ve mekânın da olmak için var oluşun doğasına muhtaç olduğundan söz etmektedir. “Bedenim olmasaydı, benim için mekân da olmazdı” diyerek bedenlerimize mecbur olup onları atıp sıyrılmadığımızdan bu nedenle de mekânlara bağımlı olduğumuzdan söz etmektedir. Merleau-Ponty için mekân, gerçek dünyanın bir

parçası olarak beden deneyimlenmesidir. Nitekim mekân, beden ile kavrandığı zaman gerçeklik kazanmaktadır (Ponty, 1945). Gürkaş ve Barkul (2012)'da yapmış oldukları çalışmalarında mekân ve beden arasındaki ilişkiyi aşağıdaki biçimde açıklamaktadır;

“...Savaşta bombalanmış bir kent kalıntısının, terörden dolayı boşaltılan köylerin, evlerin, işlevini yitirmesi sonucunda atıl durumda kalan endüstri yapılarının, terk edilmiş metruk ahşap evlerin, ekonomik krizler nedeniyle kapatılan alışveriş merkezlerinin hepsi birer mekândır. İçinde insan olsa da olmasa da oradadırlar ve varlıklarını sürdürmektedirler. Varlıklarının yanı sıra yaşamaları ve anlam kazanmaları için bedene ve beden hareketine ihtiyaç duyarlar. Fakat tersi beden için söylenememektedir. Bedenin mekânsız var olabildiği bir yer yoktur.”

Bu söylemden hareketle yer kavramı ise; bireyin yaşadığı mekânla arasında oluşan bağ olarak tanımlanabilmektedir. Mekân üzerinde yaşayan her birey bu mekânlardan kendine özgü deneyimler oluşturmaktadır. Bu deneyimler ile birlikte somut bir kavram olan mekânın içindeki anlam duygusu “yer” olarak tanımlanmaktadır. Yer kavramında kesin sınırlar çizmek ve kavramı oluşturan parçaları birbirinden ayırmak mümkün değildir. Yer, hayal ile gerçek, hayal etme ile bulunma, geçmiş ve yenilik kavramlarının arasındaki iletişimi sağlayan anlamlardan oluşmaktadır (Asiliskender, 2004).

Mekânın yere dönüşmesi, aslında akıldaki somut formun canlanarak vücut bulmasıdır. Yerin akılda bir yaratı, bir düşünce olduğu savına en önemli örneklerden biri sanal mekânlardır. Örneğin bilgisayar ekranında vuku bulan “yer” hissinden bahsedilebilmektedir. Mekânın direkt fiziksel bir form olduğunu, öte yandan, “yer”in bir şekilden ziyade hissi, zihinsel, ilişkisel ve deneyimsel bir bütün olduğunu savunan tartışmalarının yanı sıra, “yer”in neredeyse bedene mecbur olmadan var olabileceği savını sanal mekânlar doğrular niteliktedir. Bilgisayar ekranının karşısında bedene daha az bağımlı olunur. Ekran, ekranda ilişki kurulan ortam, kendimizi rahat, güvende ve hatta bazen evde hissettiğimiz “yer” olmaya başlamaktadır. Yer kavramı mekândan ayrı düşünülemez bir olgudur, yerin altlığını mekânlar oluşturmaktadır. Fakat yer kavramı bir biçime, sınıra veyahut geometriye bağımlı değildir. Yer fiziksel olandan, mekânsallıktan öte, tanışıklığı, ilişkiselliği, var olma biçimini/sebebinin, hatta bazen aidiyeti, arzuyu, sevmeyi içeren, akıldaki bir deneyim olarak tanımlanabilmektedir (Gürkaş ve Barkul, 2012).

Mekân ve yer kavramları arasındaki bu etkileşim kentsel mekânları yalnızca fiziksel objeler bütünü olarak ele almanın yetersiz bir değerlendirme biçimi olduğunu

kanıtlar niteliktedir. Çünkü kentsel mekânlar fizikselliğin ötesinde içerisinde sosyal ve ekonomik ilişkilerin bulunduğu heterojen bir yer kavramı olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu bağlamda kentsel mekânların oluşumları kentteki ilişkiler bütünü ile ele alınmalıdır.

2.1.1. Kentsel Mekânların Oluşumu ve Yere Dönüşmesi

Mekânların evrimi farklı birimlerin oluşmasına neden olmuş ve önceleri sadece barınmak için korunaklı bir mekân yaratma düşüncesiyle başlayan bu süreç, sonrasında insanı barınılan mekânı çevresiyle de ilişkili düşünmeye sevk etmiştir. Bu durum ise kent kavramının ortaya çıkışı şeklinde nitelendirilebileceği gibi insanın dış mekânlara yeni anlamlar yüklemesi biçiminde de değerlendirilmiştir. Toplumsal yaşama geçiş ile toplum ve mekân arasındaki ilişki daha da önem kazanmış, bu durum ise farklı mekânsal kurgulamaların oluşmasına yani kentlerin şekillenmesine yardımcı olmuştur (Yiğit ve Türel, 2006).

Kent kavramının ne olduğu, neleri kapsadığı birçok bilim dalı tarafından sorgulanmıştır. İngilizcedeki kent terimi Latincedeki “civitas” kavramından türemiş; İngilizcede ve Rusçada kent anlamına gelen “town ve gorod” sözcüklerinin ise başlangıçta kapalı mekân anlamında kullanıldığı görülmüştür. Bu bağlamda kentler bir mekân birimi olarak ifade edilerek insanlığın temeldeki biyolojik ihtiyaçlarının yeni bir toplumsal evrim ile başkalaşımı olarak tanımlanmaktadır. Kente dair yapılan tanımlar genellikle tarihsel süreç ile birlikte toplumsal ilişkilerin birikimci gelişimini ve diyalektiğini açıklamaktadır (Tümtaş, 2012).

Mekân ve insan arasındaki toplumsal, ekonomik ve sosyal ilişkiler sosyal bilimleri ‘mekân’ kavramı üzerine yoğunlaştırmıştır. Harvey (1988) kent tanımındaki temel sorunu “mekânsal biçim/toplumsal süreç çevirisinin oturmuş belli kurallarının olmaması” olarak tanımlamaktadır. Dolayısıyla kentler üzerindeki teorik ve ampirik çalışmalarda en önemli parametre toplumsal ilişki biçimleri ve süreçleri olarak karşımıza çıkmaktadır. Sosyal bilimler, kentteki toplumsal süreçlerin nasıl ve hangi kriterler ile belirleneceği sorusuna odaklanmış ve verilen cevaplar birbirinden farklı kentsel yaklaşımları biçimlendirmiştir. Bu perspektifte kent kavramına ilişkin sınıflandırmalar, liberal/Marksist, modern/postmodern, coğrafi/kurumsal/sosyo-kültürel gibi temel yaklaşımlara göre yapılmaktadır (Özdemir, 2010).

Sanayi devrimi sonrasında insanlığın mekân ile kurduğu geri döndürülemez ve şiddetli ilişkinin ortaya çıkardığı yeni toplumsallık biçimleri, günümüz mekân sorunlarının temel eksenini oluşturmaktadır. Bu nedenle mekân üzerine yapılan tartışmaların büyük kısmı, kapitalist sistemin insanlığa dayattığı yabancılaşma sorunu

üzerine odaklanmaktadır. Kapitalizmin işleyişine ilişkin en kapsamlı çözülemeyi yapan düşünürler Karl Marx ve Friedrich Engels olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu düşünürler kent ve kapitalizm arasındaki ilişkiye doğrudan bir yanıt bulamamış olsa da kapitalist sistemin kentsel mekânlarda işleyişi üzerine pek çok çalışma yapmışlardır. Özellikle kent ve kırsal arasındaki ilişkiyi kapitalist sistem üzerinden açıklayan Marx ve Engels (2013) Alman İdeolojisi'nde bu ayrımı özel bir vurguda bulunmaktadır;

“En büyük maddi ve zihinsel iş bölümü, kent ile kırsal ayrılmasıdır. Kent ile kırsal arasındaki karşıtlık, barbarlıktan uygarlığa, aşiret düzeninden devlete, bölgesellikten ulusa geçişle birlikte ortaya çıkar ve zamanımıza kadar bütün uygarlık tarihi boyunca sürüp gider (...) kentin varlığı, yönetimin, polisin, vergilerin vb. zorunluluğunu, kısacası, belediye örgütünün, bu nedenle de siyasetin zorunluluğunu içerir. Kent ile kırsal arasındaki bu uzlaşmaz çelişkinin kaldırılması, ortaklaşa (komünal) hayatın ilk koşullarından biridir” (Marx & Engels, 2013).

Mekân üzerine ekonomi odaklı kuramsal analizler; Henri Lefebvre, Manuel Castells, David Harvey ve Pierre Bourdieu tarafından Marksist bir yaklaşım ile yapılmıştır. Bu yaklaşımın temelinde Marks ve Engels'in endüstriyel kapitalizmin işleyiş tarzını kavramsallaştırmada kullanmış oldukları 'diyalektik' yöntem ve 'yabancılaşma' sorununu kentin işleyişi açısından ele almaları yer almaktadır (Merrifield ve diğerleri, 2014).

Mekânsal analizlerin yapılmasında başlarda ekonomi odaklı yaklaşımlar kullanılmış olsa da özellikle küreselleşme ile artan ilişkilerin değerlendirilmesinde davranışsal teorilerin önemi artmaya başlamıştır. Kentsel mekânların kırsal mekânlardan yalnızca ekonomi odaklı olarak farklılaştığından söz etmek artık mümkün değildir. Kentler; küreselleşen dünyanın yeni yerleri olarak değerlendirilmesi gereken, sorunlarının da bu bağlamda ele alınmasını gerektiren mekânlar olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu bağlamda bireylerin çevresel etkilere karşı gösterdikleri davranışların mekânsal analizlerin değerlendirilmesinde önemli bir parametre olduğu görülmektedir. Bu doğrultuda çalışma kapsamında; savunmaya dayalı mekânsal teoriler, kentsel asimilasyon teorileri ve çevresel stres teorilerinin kentsel mekânların oluşumu ve ayrışması üzerindeki etkileri değerlendirilmektedir.

Kentsel mekânlardaki ayrışmanın sosyo-ekonomik bağlamda ele alınmasından önce sosyal, sınıfsal ve fiziksel ayrışma kavramları incelenerek kentsel ayrışma

kavramının boyutları üzerinde durulmuş ardından sosyo-ekonomik teoriler üzerinden ayrışma kavramı irdelenmiştir.

2.2. Kentsel Mekânda Ayrışma: Dışlanma ve Kapanma Sorunu

Kentin tüm nitelikleri ile analiz edilmesinde öncü olan Chicago Ekolü sayesinde 1900'lerden beri kent, özgün bir araştırma konusu haline gelmiştir. Ekol'deki temsilcilerin Darwin'in görüşlerinden etkilenmesi ve kenti bir organizma şeklinde ele almalarından dolayı 'ekolojik kent kuramları' olarak da kabul edilmektedir. Ekolojik kent kuramcılarında olan Mckenzie; ekolojik birimler arasında kentsel gelişme dinamiğini sağlayan temel süreçleri yoğunlaşma, merkezileşme, ayrışma (segregation) ve istila-ardıllık olarak tanımlamaktadır. McKenzie grupların, bireylerin ya da işletmelerin kentsel mekânlarda yer edinebilmeleri için mücadele ettiğini ve bu mücadelenin ekonomik rekabete dayandığını savunarak mücadele ve iş bölümünün kentsel toprak kullanımını ve yerleşimi etkileyerek rekabete dayalı yerinden etme süreçlerini oluşturduğunu ifade etmektedir (Turut ve Özgür, 2018; URL1, 2020).

Chicago Ekolü'nde büyük yankı bulan ayrışma kavramı İngiltere'de 'segregation' kelimesinin karşılığı olarak türemiştir. Ayrışma kavramı, temel olarak belirli insan öbeklerinin, yasalara, toplumsal baskılara, ya da törelere uyularak birbirlerinden ayrı yerlerde yaşamaya ve yalnızlığa itilme durumuyla ortaya çıkan 'ayrışma' olarak ifade edilmektedir (Tümtaş, 2012).

Ayrışma, farklı bağlamlarda kullanılan bir kavram olup bazen farklı kent alanlarındaki bireylerin farklı kompozisyonu olarak ifade edilirken bazen de kentlerin sosyal coğrafyasını açıklamak amacıyla kullanılan bir kavramdır. Kentlerdeki ayrışma temel olarak toplumsal farklılaşma ve mekânsal uzaklık arasındaki ilişki olarak tanımlanmaktadır (Tümtaş, 2012).

Legeby (2010), iş gücü piyasasındaki ayrışmanın mekânsal olduğunu ve mahallerdeki belirli sosyal gruplar arasındaki farklılıkları yansıttığını savunmaktadır. Legeby'e göre ayrışma kavramı nüfusun farklı kesimleri arasında belirli bir düzeyde sosyal hiyerarşi içermektedir. Ayrışmanın, bütünden ayrılma anlamına geldiğini vurgulayarak bu ayrışmanın iş gücü piyasası, eğitim sistemi, sağlık ve konut alanları gibi birçok kentsel alanda görülebileceğini ifade etmektedir. Andersson (2005) ise ayrışma ile ilgili araştırmaların çoğunun nicel terimlerle ilgili olduğu vurgulayarak araştırmanın farklı grupların günlük yaşantısında ne anlama geldiğine dair daha derin bir tartışma yaratmanın ancak farklı metodolojik kavramları birleştirmeye gerçekleşeceğini savunmaktadır (Andersson, 2006; Legeby, 2010).

Çalışma kapsamında kentsel ayrışmanın daha iyi analiz edilmesi nitel, nicel ve mekânsal dağılımının incelenebilmesi için; sosyal, sınıfsal ve fiziksel ayrışma boyutları sosyal dışlanma, kapanma ve mekânsal dışlanma kavramları ile birlikte değerlendirilmektedir.

2.2.1. Sosyal ayrışma ve sosyal dışlanma

Tümtaş (2012) sosyal ayrışma kavramını; farklı gruplar arasında ortaya çıkan, birtakım eşitsizlikler sonucu oluşan, sosyo-ekonomik veya kültürel açıdan farklı grupların birbirleri ile etkileşimlerinin kesilmesi ve birbirlerine karşı olumlu duyarlılıklarının kaybolması ya da duyarsızlaşması olarak tanımlamaktadır. Toplumda meydana gelen ayrışma biçimleri incelendiğinde sosyo-ekonomik ve etnik-kültürel etmenlere bağlı olarak ortaya çıkmakta ve bunlara bağlı olarak da farklı mekânlar oluşmaktadır. Özgür (2006) sosyal ayrışmayı, gruplar arasındaki farklı sosyal özelliklerin mekânsal ayrışması olarak tanımlamaktadır. Bu kapsamda sosyal ayrışma sorunu mekân ile birlikte ele alınması gereken bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır.

Legeby (2010), sosyal ayrışmayı ‘karşılıklı etkileşim’deki kopukluk olarak tanımlamakta ve kentte meydana gelen bu sosyal kopukluğun kamusal alandaki insanlar arasındaki eksik iletişimden kaynaklanması nedeniyle mekânsal ayrışmaya kıyasla oldukça farklı bir yaklaşımı temsil ettiğini ifade etmektedir. Legeby, farklı sosyal profillere sahip olan insanlar arasındaki etkileşimde hoşgörü ve bütünleştirmeyi teşvik ederek insanların görünür kılınması gerektiğini savunmaktadır.

Sosyal ayrışmanın beraberinde getirdiği en temel sorunlardan biri olan sosyal dışlanma kavramı, ilk olarak Lenoir tarafından 1974 yılında dile getirilmiştir. Lenoir, sosyal dışlanmayı bireyin toplum ile ilişkisinin azalması olarak ifade ederek herhangi bir nedensellik yapılandırmasında bulunmamıştır. 1970’lerde anılmaya başlanan dışlanma olgusunun tarih boyunca var olduğu ve tanımlanmamış ya da farklı adlandırılmış bir kavram olduğu bilinmektedir (Özkazanç, 2016). Dışlanma kavramı sosyal, ekonomik, kültürel, siyasi etmenlerden etkilenmekte ve toplumsal yaşama katılmayı sağlayan alanlardan birinden yoksun kalma durumu diğer alanlardan da yoksunluğu getirmektedir. Bu kapsamda herhangi bir yoksunluk durumu, sosyal dışlanmanın ortaya çıkmasını tetiklemektedir (Tartanoğlu, 2010).

Lee ve Cagle (2017) sosyal dışlanmayı, bireylerin veya toplulukların sistematik olarak farklılaştığı, fırsatlara ve haklara erişiminin engellendiği süreç olarak tanımlamaktadır. Başka bir deyişle sosyal dışlanma, bireysel düzeyde dezavantajı devam ettiren dışsal faktörleri kapsamaktadır. Bu dezavantajlar; yoksulluk, kötü sağlık,

düşük eğitim düzeyi, sınırlı sosyal ağlar, yüksek riskli ortamlarda (örneğin, güvenli olmayan mahallelerde) yaşamak ve işsizlik veya eksik istihdam gibi sosyo-ekonomik faktörleri içermektedir. Özellikle, yoksulluk oranı veya düşük gelir ve işgücü piyasasına katılım eksikliği sosyal dışlanmanın temel unsurları olarak tanımlanmaktadır (Lee ve Cagle, 2017).

Literatürde genellikle sosyal ayrışma ve dışlanma kavramları arasındaki nedensellik ilişkisi yoksulluk/yoksunluk çerçevesinde değerlendirilmektedir. Fakat sosyal dışlanma kavramı yalnızca bazı haklardan yoksun olma durumu sonucunda şekillenen bir olgu değildir. Sosyal ayrışmaya neden olan önemli dışlanma nedenlerinden biri de kimlik olarak karşımıza çıkmaktadır. Toplumsal yaşamda daha geniş bir grubun kimliği dışındaki her türlü etnik, dini, cinsiyet, kültürel vb. kimlikler de toplumsal dışlanmaya neden olabilmektedir (Tümtaş, 2012).

2.2.2. Sınıfsal ayrışma ve kapanma

Gordon Childe (1990), sınıfsal ayrışmaya neden olan sınıf kavramının oluşumunu milattan öncesine dayandırmaktadır. Childe'a (1990) göre ekonomi tarafından üretilen artı-ürün küçük bir sınıfın elinde toplanarak toplumun sınıflara bölünmesine neden olmuş ve ekonomi içerisinde daha büyük çelişkileri ortaya çıkarmıştır.

Sınıf kavramının oluşumu ile birlikte ortaya çıkan 'eşitsizlik' kavramını anlamaya yönelik temelde iki ana yaklaşım bulunmaktadır. Bunlardan biri "Sınıf Teorisi" bir diğeri "Elit Teorisi" olarak karşımıza çıkmaktadır. Sınıf teorisinin temeli ekonomik eşitsizliklere dayanırken, Elit teorisinde daha çok sosyo-politik eşitsizlikler ön planda tutulmaktadır. Uzun yıllardan beri toplumdaki sınıf kavramı ve eşitsizlik algısı üzerine yapılan çalışmalarda en sık kullanılan yaklaşım Sınıf teorisi olmuştur (Arslan, 2004). Bu nedenle çalışma kapsamında sınıf teorisi ve buna bağlı olarak kapanma nosyonu üzerinde değerlendirme yapılmaktadır.

Sınıf teorileri de kendi arasında Marksist yaklaşımlar ve Weberci yaklaşımlar olarak temelde ikiye ayrılmaktadır. Marksist teorideki en temel olgularından biri olan sınıf kavramında Marks; egemen sınıfın üretim araçlarını elinde bulundurmasıyla zihinsen yapının da egemenliğini üstlendiğini savunmaktadır. Engels ise sınıf kavramını; üretim araçlarının üretimi, üretilen ürünlerin değişimi ve bölüşümü sonunda görülen ayrışma olarak ifade etmektedir. Bu bölüşme sonucunda ise emekçi sınıfların varlığı üretim araçlarına sahip olan sınıfların karşısında yok olmaktadır. Marksist yaklaşıma göre sınıfsal ayrışmanın temel nedeni kapitalist ilişkilerdir. Bu nedenle sınıf

kavramının en sık görüldüğü yaşam alanları, kapitalist ilişkilerin yoğun olarak yaşandığı kentsel mekânlardır (Arslan, 2004; Can, 2019).

Can (2019), Weber'in sınıf kavramını benzer durumda bulunan kişilerin ortak çıkarları doğrultusunda oluşturduğu grup olarak tanımlamaktadır. Weber, Marks'ın ekonomi temelli sınıf yorumunun tersine ekonomik öğeleri göz ardı ederek 'statü', 'prestij' gibi kavramlara yoğunlaşmış sınıf kavramını toplumsal bir boyuta taşımaktadır (Can, 2019).

Weber, Marks'ın sınıf yorumuna toplumsal bir boyut kazandırmış olsa da iki teorinin de temelinde kapitalist ilişkiler yer almaktadır. Weber tarafından 'tabakalaşma' olarak adlandırılan bu teori, çok boyutlu nedensellik bağlamına dayanmaktadır. Tabakalaşma kavramı çerçevesinde ele aldığı sınıf, parti, güç, açık ve kapalı ilişkiler gibi olgular, bu çok boyutlu nedensellik ilişkisindeki karmaşıklığı göz önüne sermektedir (Arslan, 2004; Aydın, 2018).

Fransız sosyolog Pierre Bourdieu da sınıf kavramı üzerinde çıkarımlarda bulunarak toplumsal düzen içinde paylaşılan konum ve sahip olunan yatınlıkların sınıfları ürettiğini savunmaktadır. Sosyal gruplaşma tarzları arasında yer alan cinsiyet, yaş, medeni durum gibi kavramların sosyal düzen içerisinde kazandığı anlamlarla metaforlara dönüştüğünü ifade etmekte ve bu bireylerin sınıflar içerisinde neyi nasıl yapacaklarının toplumsal düzen ve ilişkiler tarafından şekillendiğini savunmaktadır (Can, 2019).

Aynı kimliksele özelliklere sahip bireylerin(sınıfların) güvenlik, dayanışma gibi kaygılarla birlikte yaşaması ve dışarıdaki toplum tarafından dışlayıcı tavırlara maruz kalmaları bu grupların kendi içerisine 'kapanmasına' neden olmaktadır. Dolayısıyla sosyal dışlanmaya bağlı olarak ortaya çıkan sorunlardan biri de sosyal kapanma olarak karşımıza çıkmaktadır. Kapanmış gruplar kendi içerisinde sosyal ve ekonomik fırsatlar açısından birbirine yakın ancak toplumun diğer kesimlerinin dışında tutulmaktadır (Tümtaş, 2012).

Weber'in "Ekonomi ve Toplum" kitabında 'açık ve kapalı ilişkiler' olarak ele aldığı toplumsal kapanma kavramı, 1970'lerde Frank Parkin yeniden gündeme getirerek Marksizm'deki eşitsizlik yaklaşımlarına alternatif bir bakış açısı getirilmiştir. Weber, eşitsizlik kavramını toplumsal gerçekliğin bir parçası kabul ederek grup dışında kalanların bariyer inşa ettiklerini ve bu durumda kapanmaya neden olduğunu belirtmektedir. Kapanma ile birlikte grupların kaynaklara erişimleri sınırlanarak,

kategorik ayrımlaşma belirgin hale gelmekte ve tabakalar arasında kalıcı eşitsizlikler üretmektedir (Özet, 2018; Aydın, 2018).

Weber kapalı bir ilişkideki taraf olan kişiyi 'üye' olarak adlandırmaktadır. Bu durumda 'üye' sınıf içerisindeki benzer özellik ve çıkarlara sahip birey olarak tanımlanabilir. Weber ayrıca grupların açık veya kapalı oluşunun içeriğe bağlı olduğunu savunmaktadır ve şu çıkarımları sıralamaktadır:

- Geleneksel bir temele dayalı olarak kapalı olma eğiliminde olan toplumsal ilişkilere örneklerden biri aile ilişkileri tarafından belirlenen üyeliklerdir,
- Kişisel duygusal ilişkiler genellikle etkili bir şekilde kapalıdır,
- Ortak bir dini inanç sistemini paylaşan gruplarda değerlere rasyonel bağlılık temelinde kapanma olağandır,
- Fayda gerekçelerine dayanan rasyonel kapanmanın tipik örnekleri, tekelci veya çoğulcu bir karakterin ekonomik birlikteliğidir (Henderson ve Parsons, 1947).

Ortak özellik ve ortak amaçlara bağlı oluşan gruplar temelde sınıf sistemi içerisinde yer almaktadır. Sınıflar arasındaki ilişkilerde açıklık veya kapalılık, toplumun sınıf algısına veya sınıfın topluma bakış açısına göre şekillenmekte ve bu durum sonucunda sınıfsal kapanmalar yaşanmaktadır (Henderson ve Parsons, 1947).

2.2.3. Fiziksel ayrışma ve mekânsal dışlanma

Sosyal ve sınıfsal ayrışmanın mekânsal boyuttaki yansıması fiziksel ayrışma olarak nitelendirilmektedir. Genel olarak fiziksel ayrışma kavramı; iki ya da daha fazla grubun yaşam alanlarının birbirinden ayrılması ve kent çevresinde kendilerine ait gördükleri farklı mekânlarda grupların yoğunlaşması olarak tanımlanmaktadır. Bu kapsamda sosyo-ekonomik ve kültürel değerlerin mekâna yansıması söz konusu olmaktadır (Tümtaş, 2012).

Farley (2010), yapmış olduğu çalışmada fiziksel ayrışmanın farklı disiplinler çerçevesinde ele alınması gerektiğini savunmaktadır. Farley'e göre sosyolojik açıdan ele alınan fiziksel ayrışma kavramı sosyal gruplar arasındaki etkileşimin ve ilişkinin yoksunluğu; coğrafik anlamda ise mekânlar arasında sosyal grupların eşitsizliği olarak değerlendirilmelidir. Ayrışmanın tam anlamı ile değerlendirilebilmesi için sosyal iletişim eksikliği farklı grupların fiziksel olarak eşitsizlikleri ile birlikte açıklanmalıdır.

Timberlake (2002), fiziksel ayrışmayı ölçmeye yönelik ilk çalışmanın 1955 yılında yapıldığını bu kapsamda temel olarak mahalle ölçeğinde iki grubun dağılımının incelendiğini belirtmektedir. Benzer şekilde Andersen (2002), sosyal ayrışmanın yoksul

bireyleri kentin cazibesi düşük bölgelerine doğru dağıttığını böylece kentsel adacıkların ve yoksulluk komşuluklarının ortaya çıktığını savunmaktadır. Ancak bazı komşuluklarda neden gerileme sürecinin başladığı her zaman açık olarak anlaşılamamaktadır. Andersen'e (2002) göre bu durumdaki temel faktör ekonomidir. Düşük gelire sahip grupların yaşadığı bölgelerde bozulma olasılığı daha yüksektir. Düşük gelirli grupların mekânsal ayrışmasında kentsel bozulmalar yaşanabileceğini savunarak kentsel bozulma kavramını kentlerdeki sosyal, ekonomik ve fiziksel değişimlerin sonucu olarak değerlendirmektedir.

Hancıoğlu (2015), kültür, gelir düzeyi, etnisite, cinsiyet gibi kategorileşen grupların ve coğrafi olarak fiziksel mekânlarını belirli dinamiklere göre kümelenmesini mekânsal ayrışma olarak ifade etmektedir. Literatürde yer alan ayrışma kavramının istemli veya istemsiz bir biçimde oluşabileceğini ve bu durumun sosyal gruplar ile toplum arasındaki ilişkiyle açıklanabileceğini belirtmektedir.

Alimohammadi ve Modiri (2016), mekânsal dışlanma kavramının genellikle sosyolojik bir yaklaşımla ele alındığını ve bu nedenle dışlanma ile mekânsal kurgu arasında teorik bir boşluk olduğunu savunmaktadırlar. Ayrıca özel ve kamusal alanlara ait sembolik engellerin sınır oluşturduğunu ve bu durumda da toplumun diğer kesimlerinin mekânsal olarak dışlandığını söyleyerek mekânsal ayrışmaya neden olan fiziksel öğelere dikkat çekmektedirler.

Tümtaş (2012), gerek istemli olarak gerekse istemsiz olarak fiziksel ayrışmanın, mekânsal dışlanmayı beraberinde getiren bir olgu olduğunu ve bu fiziksel ayrışmaların fiiliyatta görülen nedenlerinin aslında yapay olduğunu, temel nedenin ise kapitalist üretim, tüketim ve yeniden üretim biçimlerine dayandığını savunmaktadır.

2.3. Kentsel Mekânın Ayrışmasına Yönelik Ekonomik-Politik Yaklaşımlar

Yüzyıllar boyunca kentler, kentsel toplum ve toplum işlevlerini genel olarak kentsel fenomenleri anlamaya çalışan çeşitli teorilerin nesnesi olmuştur. Bu yaklaşımların boyutları arasında kentlerin kökeni, modernite, kentsel fenomenler, sosyal düzen, nüfus, yoğunluk-yığılma ve heterojenliğin kültürel etkileri sıralanabilir. Bu kentsel fenomenlere ilk sistematik yaklaşım Chicago Okulunun çalışmalarıyla gündeme gelmiş ve bu işlevselci Amerikan bakış açısı kent toplumunun nasıl çalıştığı, sosyal etkileşimin nasıl gerçekleştiği ve bu karmaşık sistemdeki sorunların nasıl çözülmesi gerektiği üzerine yaklaşımlarda bulunmuştur. Böylelikle kentsel politikalara yoksulluk, suç, aile gibi birbirine bağlı konuları topluluk çalışmalarıyla mekânsal bir bakış açısı geliştirilmiş ve kentin sosyal modelini haritalayarak sosyal etkileşim hakkında derin

kavrayışlar üretilmiştir. 20.yüzyılın ilk yarısı boyunca kentsel fenomenlere yönelik bu sistematik yaklaşım; cinsiyet, devlet, sınıf, güç ve bu faktörlerin yansımaları olan mekânsal eşitsizlik kavramında kentsel mekânın politik boyutunu ihmal etmiştir. Özellikle 60'lı ve 70'li yıllardaki kentlerin ve toplumun varoluş krizlerini kavramak için bu yaklaşım, yeterli bir bakış açısı getirememiştir. Gelişmiş kapitalizm ile kentleşme sürecinin üretimi, birikimi ve kapitalist toplumda emek gücünün yeniden üretimi kentlerin kavranması için farklı bir yaklaşım sunmalıdır. Bu yeni durum ise “tekelci kapitalizmin yükselişi, küresel ölçekte genişlemesi ve devletin rolüne artan bağımlılığı” olarak tanımlanmaktadır (Karaağaç, 2001).

Kent üzerine yapılan çalışmalar “kentlerin mekânsal düzenleme biçiminin toplumsal ilişkilere etkisi” ve “kentlilerin yaşam biçiminin geleneklerinin oluşturduğu kültürel yaşam” üzerine odaklanmış ve insan eliyle yaratılmış çevrenin de incelenmesi gerekliliği savunularak çevre bilimsel yaklaşımın temellerini atılmıştır. Mekân sosyolojisi literatüründe ilk akla gelen isimlerden biri olan Henri Lefebvre (1991) mekânın sosyal bir ürün olduğunu ve toplumsal olarak üretildiğini, sosyal yapının aynı zamanda mekânın üretim sürecini içeren bir yapıda olduğunu belirtmiştir. Dolayısıyla mekân, toplumları kavramak ve analiz etmek için önemli ve temel bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır (Butler, 2003; Koçak, 2008; Solak, 2017).

Marksist görüşü savunan araştırmacılar, sermaye-emek çatışması, diyalektik materyalizm, üretim araçlarıyla ilişki ve sistemik çelişkilerle kentsel teoriye katkıda bulunmuşlardır. 1960'lı yıllardan itibaren, kentsel ölçekteki Marksist mekânsal analiz, özelleşmeyle (ekonomik, sosyolojik, coğrafi) birlikte kentleşmenin politik ekonomisine ortak bir odak haline getiren daha büyük bir gelişmenin parçası olmuştur. 1960'lı yıllardan sonra Lefebvre ve takipçileri Castells ve Harvey ile başlayan bu Marksist araştırmacıların kent teorisine en büyük katkısı, kentsel meseleleri ve kentsel tartışmalardaki eleştirel Marksist ruhlarını mekânsal olarak anlayışları olmuştur. Marksist araştırmacılar üretim ve tüketimin mekânsal ilişkisi, mekânın toplumsal üretimi, sermayenin nasıl aktarıldığı, mülkün satıldığı ve toprağın metalaştırıldığı analizlerle ilgilenerken kapitalizmin belirli bir şehir ve kent biçimi yarattığını öne sürmüşlerdir. Lefebvre'ye (1974) göre bu şehirlerde sadece emek değil, toprak da metalaştırılmıştır. Bu nedenle kent planlama ne doğal bir süreci ne de problem çözme aşamasını değil, gelişmiş kapitalist devletin kolaylaştırıcı bir faktör ve kontrol mekânizması olarak varlığını sürdürmektedir. Nitekim kentsel teoride Marksist dokunuş sadece kapitalizmin nasıl çalıştığının bir resmini sunmakla kalmamış aynı zamanda

neden işe yaradığını sorma olasılığını da beraberinde getirmiştir. Böylelikle kent; eğitim, cinsiyet, dinsel, etnik ayrımları da barındıran sosyal, ekonomik, kültürel, ideolojik, sınıfsal ayrışmaların görüldüğü ve grupların kendi içerisinde homojenleşmesinin arttığı mekânlar haline gelmektedir (Karaağaç, 2001; Koçak, 2008; Tümtaş, 2012).

Henri Lefebvre, David Harvey, Manuel Castells mekân kavramını gelişmiş mekân boyutuyla inceleyerek mekânı kent bağlamında kapitalist ilişkiler içerisinde yorumlamaktadır. Kapitalizmin Marksist analizinde Lefebvre (1976) kentsel sosyolojide yeni bir yaklaşım sunarak kapitalizmin yer kaplayıp üreterek hayatta kaldığını ileri sürmektedir. Kapitalizm kendi mekânlarını ve uygulamalarını üretir. Mekânın üretim sürecinde kapitalizm, yapılı çevrenin inşası yoluyla kentsel alanda kendi temsillerini kurar ve uygulamalar, temsiller, sosyal ilişkiler arasındaki etkileşim yoluyla oluşturulur. Lefebvre'ye (1976) göre kent planlaması kapitalizmin stratejik aracıdır. Lefebvre (1991) kentsel mekânı kavramsal bir üçlü (mekânsal pratik, mekân temsilleri, temsil mekânları) aracılığıyla analiz ederken, Castells (1977) kentsel birikimi, kapitalist toplumun hem devletin hem de krizlerinin rolünü sağlık, eğitim, barınma, ulaşım gibi toplu tüketim temelinde inceleyerek analiz eder. Sonuç olarak sosyal bilimlerdeki Marksist yaklaşım ile mekân kavramı sosyal süreçlerde hem etkili hem de onlarla birlikte şekillenen bir "yapı" olarak tartışılmaktadır (Lefebvre, 1974; Koçak, 2008; Solak, 2017).

2.3.1. David Harvey ve kentsel eşitsizlik

Marksist coğrafyacılardan olan David Harvey insan davranışı ve mekân arasındaki ilişkiyi sermaye ve iktidar üzerinden ele almıştır. Bu ilişki çözümlenmelerini Lefebvre'nin izinde geliştirmeye başlamış fakat Lefebvre'den farklı olarak mekânsal ilişkiler üzerine atfettiği nitelikleri reddetmiştir. Harvey, mekânı toplumsal bir boyut olarak nitelendirmiş ve mekânın insanı, insanın da mekânı biçimlendirdiğini ileri sürmüştür. Harvey 'in ileri sürdüğü bu kuramsal bakışta kentsel mekânın önemi ise kapitalist üretim ilişkileri üzerinden açıklanıyor olmasıdır. Harvey kenti anlamak için hem coğrafi hem de toplumsal ilişkilerin sermaye birikim süreçleri içerisinde kavramsallaşması gerektiğini savunmaktadır (Solak, 2017).

Harvey temel olarak Marksist politik ekonomi kategorilerini uygulayarak kapitalizm altında bir kentsel fenomen teorisi geliştirmektedir. Sermayenin Mekânları kitabında Harvey (1985) mahallelerin, bölgelerin, ulus devletlerin ve güç bloklarındaki mekân ve siyasal bilinç üretim sürecinin araştırılması için kenti özel bir ölçek olarak ele

almaktadır. Kentleşmeyi incelemek için öncelikle “sermaye dolaşımı süreçleri”, “emek gücü akışları”, “metalar” ve “para sermayesi” ve ikincisi mekânsal üretim organizasyonu, mekân ilişkilerinin dönüşümü ve bölgesel temelli sınıf ittifakı arasındaki bilgi ve jeopolitik çatışmalar incelemektedir. Harvey bu süreçteki temel amacı; ‘bizim görevimiz, daha ziyade, kapitalizm altında, diğer şeylerin yanı sıra, devlet işlevlerinin (yerel, bölgesel, ulusal ve uluslar üstü), eşit olmayan coğrafi kalkınmanın önemini ve evrimini açıklayabilecek genel bir mekân-ilişki ve coğrafi kalkınma teorisi oluşturmaktır’ olarak tanımlamaktadır. Harvey’in (1973) özellikle, “ikincil sermaye devresi” fikri Lefebvre ile bağlantılıdır. Harvey, Lefebvre artı-değerin dolaşımında iki devre arasında basit fakat oldukça yararlı bir ayırım yapmakta ve bununla birlikte, ikincil devrenin Lefebvre'nin yaklaşımındaki ana devreyi tamamladığı noktaya da dikkat etmektedir. Harvey’in (1997) kentsel mekân teorisi, parasal ekonomilerde, özellikle kapitalizmde, para, zaman ve mekân sosyal güç ilişkisinin belirgin özünü oluşturmaktadır (Koçak, 2008).

Harvey (1988), Sosyal Adalet ve Şehir adlı eserinde kenti karmaşık bir olgu olarak tanımlamakta ve bu nedenle bu karmaşıklıkta kavramsal eksikliklerin sorunların çözümünde yetersiz kaldığını belirtmektedir. Ayrıca Cassirer’in mekân kuramını organik, algısal ve simgesel olarak temel aldığı yaklaşımında, algısal düzeydeki mekânsal deneyim süreçlerinin saptanmasında eksik kuramlar olduğunu bu nedenle mekânın felsefesinin inşasının zor olduğunu ifade etmektedir. Harvey’e göre mekânsal anlamı kavramaya yardımcı olacak en temel etken insan davranışlarıdır. Toplum düzeyinde, kentteki mekânsal faaliyetlerin genelleştirilmesi ile elde edilen bilginin eksik kaldığını ve bu faaliyetlerin mekânsal biçim ve anlamla hiçbir ilintisi olmayan şeylerle bağımlı olabileceğini söyleyerek toplumsal sürecin belirli bir kısmının mekânsal biçimden bağımsız olarak hareket ettiğini savunmaktadır. Bu nedenle mekân ile toplumsal ilişkilerin derinlikli bir biçimde analiz edilmesinin hem toplumsal hem de mekânsal süreci kapsayacak başarılı bir strateji üretilmesinin gerekliliğini savunmaktadır (Harvey, 1988).

Harvey için bu stratejinin temel yaklaşımı “mekânsal biçim ile toplumsal sürecin aynı konuyu düşünmenin değişik yönleri” olmuş ve bu kapsamda kentteki sorunları kapitalist sisteme dayandırmıştır. Harvey kentteki eşitsizliği “sınıfsal yapı ve mekânsal farklılaşma kuramı” çerçevesinde açıklamaktadır. Harvey, kent kavramsallaştırmasını yapılı çevre üzerine yoğunlaştırarak kentsel eşitsizlikte kentin sunduğu kaynak kullanımının farklı gruplar arasındaki kıdem sırasına vurgu

yapmaktadır. Bu nedenle eşit kaynaklara sahip iki bireyin kaynakları farklı kullanmasıyla farklı gelirlere sahip olacağını savunmaktadır (Erkan, 2006).

Toplumsal farklılaşmanın beraberinden getirdiği mekânsal ayrışma olgusunu Harvey, toplumsal yapı ve ilişkiler üzerinden değerlendirilmesi gerektiğini savunarak kapitalizm ile toplumsal ilişkilerin yeniden üretimini mekânsal ayrışma kavramı ile bağlantılı açıklamaktadır. Harvey'e göre kendi başına karmaşık olan kenti çözüme ve sorunlarının saptanmasındaki temel hedef toplumsal ilişkilerin iyi analiz edilmesidir. Bu kapsamda; toplumsal ilişkilerdeki farklılaşma kavramını temelde üç ögeye dayandırmaktadır. Bunlardan ilki sermaye ve emek arasındaki iktidar ilişkisidir. Diğer iki ilişki içerisinde ise 'tortul' ve 'türev' olarak nitelendirdiği etmenler yer almaktadır. Sermaye ve emek arasındaki ilişkinin temelde bir mekânsal farklılaşma üretmediğini savunan Harvey, farklılaşmanın yaşanması için türev ve tortul etmenlerinde göz önünde bulundurulması gerektiğini ifade etmektedir. Ayrışmadaki ikinci öge olarak adlandırdığı tortul etmenler, geçmiş üretim biçimlerinin veya bağımlı ya da egemen üretim biçimlerinin mekân üzerindeki ilişkisidir. Bu nedenle kapitalizm ile birlikte şekillenen toplumsal ilişkilerin doğuşundan sonrada bu tortul ilişkilerin sürekliliğinin devam edeceğini savunmaktadır. Mekânsal ayrışmadaki 'türev' olarak adlandırdığı bir grup etmenler ise kapitalist toplumun kendi devingenliği içerisinde ürettiği ilişkiler üzerinden açıklanmaktadır. Bu etmenler temel olarak; emeğin bölünmesi ve işlevsel uzmanlaşma, sınıf bilinci ile şekillenen ideoloji, tüketime bağlı dağıtımdan kaynaklanan tabakalaşmalar, otoriter ilişkiler üzerinden yönlendirilen ideolojik ve politik bilinç ve devingenlik olmak üzere beş başlık altında toplanmaktadır (Erkan, 2006; Aksu, 2013).

Jones (2008), Harvey'in kuramındaki en sarsıcı tarafın feminizm, ırkçılık ve queer aktivizm¹ konularının siyasetteki çok çeşitli gelişmelerin ancak görünüşte ilerici olabileceğini öne sürmesi olduğunu belirtmektedir. Harvey, bu tür parçalanmış stratejilerin ilerici görünse de aslında çağdaş kapitalizmde eşit derecede parçalanmış birikim ve üretim uygulamalarına dikkat çekilmesi gerektiği vurgulamaktadır. Harvey, post-Fordist kapitalizmin mekânlarını ve süreçlerini kültürel olarak etkilenen siyasetin koşulları haline getirdiğini, estetik ve kültürel uygulamaların mekânsal temsillerin ve eserlerin inşasını gerektirdiğinden özellikle mekân ve zamanın değişen deneyimine karşı hassas olduğunu belirtmektedir (Jones J. , 2008).

---

¹ Queer, heteroseksüel olmayan (homoseksüel olması şart değil) ve azınlıkta kalan cinsiyet ve cinsel yönelimlerin hepsini içine alan bir şemsiye terimdir. Özellikle New York'ta kurulan Queer Nation adlı aktivist grupla birlikte akademik alan da dahil olmak üzere yapılan faaliyetlerle birlikte kavram somutlaşmıştır (URL2, 2020).

Harvey'in mekânsal ayrışma için temel aldığı etmen toplum ve mekân arasındaki ilişkililerdir. Harvey'e göre mekân ve toplum arasındaki bu ilişki insan varoluşundaki en temel kategorilerden biridir. Harvey'in tanımlamış olduğu mekânsal ayrışmadaki etmenler direkt olarak toplumsal cinsiyet kavramına ışık tutmamakta, feminist yaklaşımları postmodern akımlar çerçevesinde değerlendirmekte ve bu nedenle feministler tarafından eleştirilmektedir. Bu durumun en temel nedeni kentsel sorunlar çerçevesinde toplumsal cinsiyet olgusunu önemsiz bir ek başlık olarak değerlendirmesi yer almaktadır (Erkan, 2006).

2.3.2. Manuel Castells ve kentsel kutuplaşma

Castells'in (1976) kentsel sosyoloji eleştirisi, temel olarak kenti bağımsız ve özerk bir varlık olarak düşünmenin yanlış olduğudur. Şehrin, daha doğru bir şekilde, içinde bulunduğu topluma (veya sosyal oluşum) bağlı olduğu ve belirlediği şekilde nitelenmesi gerektiğini savunmaktadır. Castells'in (geleneksel kent sosyolojisine alternatif olarak önerdiği) analizi, Marx'ın tarihsel materyalizm formülasyonundan ziyade Althusser'dan başlamaktadır. Marx için, tarihsel materyalizmin özü, herhangi bir toplumun kendi üretim tarzı açısından analiz edilebileceğidir. Dolayısıyla, Marx'a göre, herhangi bir toplumu açıklamak için önce ekonomik temelin yasalarının ve eklentilerinin açıklanması sonra da bu yasaların ve eklentilerin üstyapıyı belirleme yolunun açıklanması gerekmektedir (McKeown, 1980).

Castells'in çalışmasındaki ikinci büyük kavram ise kentsel sistemdir. Castells'in kentsel yığılmaları toplu tüketim birimleri olarak tanımlamasının iki bağımsız nedeni bulunmaktadır. Birincisi, kentsel yığılmaların belirleyici özelliği olarak emek gücünün yeniden üretiminin izole edilmesinin gerekçesi ile ilgilidir. İkincisi ise kentsel gücün tanımlayıcı özelliği olarak emek gücünün yeniden üretiminin "kolektif" yönlerinin daha da izole edilmesine yönelik gerekçe eksikliğidir. Castells' in kentsel yığılmaları emek gücünün yeniden üretimi için merkezler olarak tanımlama önerisi, kentsel yığılmaların aynı zamanda üretim birimleri olduğu ve emek gücünün yeniden üretiminin üretimin sadece bir yönü olduğu itirazlarıyla karşı karşıya kalmaktadır. Gerçekte üretim ve yeniden üretim birbirinden ayrılamaz ve analitik olarak tarihsel materyalizm açısından her ikisi de yalnızca birbirleriyle ilişkili olarak anlaşılabilir olduğundan, kentsel yığılmaların hem üretim hem de yeniden üretim merkezleri olarak tanımlanması gerektiği anlaşılmaktadır. Castells (1976) bu olası itirazı açıkça kabul etmekle birlikte, kentsel analizlerin bu şekilde tanımlanamayacağı ve kent işgücünün yerleşim birimi olduğu iddiasıyla reddetmektedir. Castells kentin ve kentselliğin ideolojik bir içeriğe

sahip kavramlar olduğunu savunmaktadır. Böylelikle mekânın biçimlenmesinin, kentsel yaşam ve sorunlarının ancak kapitalizm ile kentsellik arasındaki ilişkiler doğrultusunda açıklanabileceğini varsayarak toplumdaki mekânsal birimleri üretim tarzının niteliğine (ekonomik ögelere) göre tanımlamaktadır (McKeown, 1980; Solak, 2017).

Castells, yeni teknolojilerin ortaya çıkışı ile birlikte gündeme gelen enformasyon toplumunun 1970’li yıllardan itibaren toplumsal yapıyı değiştirmeye başladığını ifade ederek bu teknolojinin yalnızca araç üretmekle kalmayıp aynı zamanda ekonomik, sosyal ve kültürel süreçleri etkisi altına aldığını ifade etmektedir. Bu toplumsal değişim ve dönüşümü ‘ağ toplumu’ kavramı ile ele alan Castells ağ toplumunu, *“belli bir toplumsal organizasyonda egemen değerler ve çıkarlar tarafından verilen talimatların programını yerine getiren enformasyon ağıdır”* şeklinde tanımlamaktadır. Castells’e göre ağ toplumunun maddi temelini enformasyon teknolojisi oluşturmaktadır. Ağ yalnızca maddi temelli olmayıp aynı zamanda sınıfsal ilişkileri ve örgütlenmeler arasındaki bağlantıyı da ifade etmektedir. Castells bu ağ tanımı enformasyon kapitalizmi adını verdiği değişmiş kapitalist sistemlerine dayandırmaktadır (Başarmak ve Öktem, 2019).

Castells, ağ toplumunda mekânın zamanı örgütlediğini söyleyerek bu örgütsel mekânı ‘akışlar’ mekânı olarak tanımlamaktadır. Bütün ağlar arasındaki ilişkilerin sürekliliğinin sağlanmasını enformasyon teknolojisinin gelişimi ile mümkün olduğunu savunan Castells, küreselleşme ile artan bu akışların ağlara katılımı kümelenebilirlikleri şekillendirdiğini savunmaktadır. Castells’e göre küreselleşme sürecindeki bu kümelenebilirlikler eşitsizliği tetikleyerek kutuplaşmayı doğuran en temel etken olmaktadır. Castells (1989), emeğin farklılaşmasının yeni bir kentsel ikiliğe yol açtığını savunarak küresel şehirleri aynı zamanda ikili şehirler olarak tanımlamaktadır. Küreselleşme ile bu akışkanlar mekânındaki bölgeler ve ağlar arasındaki ilişki bağımlı hale gelmekte ve bu durumda kutuplaşmaya neden olmaktadır. Dolayısıyla toplumsal kutuplaşma, ekonomik yeniden yapılanmanın doğrudan bir ürünü olarak algılanmaktadır. Castells’e göre yapısal ikilik; mekânsal ayrımcılığa, bilgi toplumunun üst seviyesi ile yerel halkın geri kalanı arasındaki keskin farklılaşmaya ve yeniden yapılandırılmış, tahrip edilmiş emeğin birçok bileşeni arasında sonsuz ayrışmaya ve sık karşıtlığa yol açmaktadır (Wessel, 2000; Erkan, 2006; Başarmak ve Öktem, 2019).

Castells ve Cardoso (2005) bu ağları, küresel ölçekte işçileri işe alan ve işten atan ağlar olarak tanımlamaktadır. Her yerde işgücü piyasalarındaki yapısal dengesizliği ve istihdamın esnekliği, emeğin hareketliliği ve işgücünün sürekli yeniden

vasıflandırılması için bir gereklilik izlemektedir. Sermaye ve emek arasındaki ilişkiler bireyselleştiği ve sözleşmeli çalışma koşulları toplu pazarlıktan kaçtığı için istikrarlı, öngörülebilir, profesyonel bir kariyer kavramı aşınmaktadır. Yazarlara göre işgücünün dişileştirilmesiyle birlikte sermaye ve emek evrim geçirmiştir. Ancak, işgücünün bu bireyselleştirme ve parçalanma süreci, uzun vadeli sözleşmeler ve istikrarlı işler ortadan kaldırmıştır. İstikrara yönelik esneklik oluşmuş ve çeşitli işçi kategorileri ve beceri seviyeleri için önemli farklılıklar ortaya çıkmıştır. Kentsel sosyal hareketler içerisinde yalnızca işçi sınıfını değil ‘çalışmayan kadın’ sınıfını da dahil eden Castells, yeniden üretimde devletin sağladığı ulaşım, konut, sağlık emek kavramında ev içi emeği ihmal eden kolektif tüketim kavramında kadınları analiz dışı bırakmaktadır (Castells ve Cardoso, 2005; Demirbaş, 2012).

Borja ve Castells “Local and Global” adlı eserlerinin “The City of Women” bölümünde eşitlik kavramının yalnızca sınıflar arasında değil cinsiyetler arasında da kabul edilebilmesi için mücadele edilmesi gereken bir husus olduğunu belirtmektedir. Castells’e göre cinsiyet eşitsizliğini ataerki toplum yapısından kaynaklanmakta dolayısıyla kadınlar emek piyasasında yer edinmede çeşitli güçlükler yaşamaktadır. Bu ayırım kentlerde ikinci bir yüz oluştururken kadınlar daha fazla mücadele etmesi gereken dezavantajlı bir grubu temsil etmektedir. Kadının çalışma hayatına katılımı, kadın ile konut, kentsel ulaşım ve altyapı ilişkisi, çevrenin feminen koşulları başlıkları altında konuyu ele alan yazarlar/araştırmacılar cinsiyet kavramının kültürel yeniden üretim sürecine dahil olabilen bir nosyon değil, mücadele edilmesi gereken bir olgu olarak tanımlamaktadır. Castells’in temel olarak cinsiyet eşitsizliği kavramına değinirken kolektif tüketimin yalnızca devlet müdahalesindeki emeği ele aldığı kadınların bu tüketimde ev içi emeği göz ardı edildiği gerekçesiyle feministler tarafından eleştirilmektedir (Erkan, 2006; Demirbaş, 2012; Akkirman, 2017).

2.3.3. Henri Lefebvre ve yabancılaşma

Lefebvre, 1960’lı yıllardaki Marksist çalışmalara kent ve mekân arasındaki ilişkinin değerlendirilmesinde önemli katkıda bulunarak farklı bir bakış açısı sunmuştur. Bu durumun temel nedenin Marks’tan bu yana kapitalizmin değişime uğramasıdır. Bu bağlamda mekânı toplumsal ilişkileri içeren diyalektik bir kavram olarak tanımlayarak kavramında statik kalamadığını belirtmektedir (Akkirman, 2017).

Lefebvre 1968 yılında kent hakkı kavramıyla radikal bir paradigma ortaya koymuştur. Kent hakkının temel amacını sosyo-mekânsal ilişkilerin yeniden düzenlenmesi ile birlikte kentte vatandaşlık kavramını tanımlayarak vatandaşlara özgü

hakların tanımlanmasıdır. Mekân kontrolünün sermaye ve iktidarın elinden alınarak kentteki vatandaşlara aktarılmasıyla toplumsal güç ilişkilerinin yeniden yapılandırılması gerektiğini savunmaktadır. Kent hakkını temelde çağrı, haykırış ve talep olarak tanımlayan Lefebvre, hakim sınıfın ürettiği politik, sosyal ve ekonomik düzene karşı konulmasında diğer bireylerin kolektif eylemler oluşturabilme kapasitesine vurgu yapmaktadır. Kentteki katılım haklarının temelde mekânın üretimi ve kullanımında bireylerin aktif rol oynaması gerektiğini savunarak kent hakkını ‘kentteki tüm farklılıkların kentte barınma hakkı’ olarak tanımlamıştır. Mitchell (2003), kent hakkını kamusal ile bütünleştirmektedir. Kamusalığın içerisinde heterojenlik barındırdığını bu nedenle kentteki kamusal mekânların farklı insanların farklı haklarına olanak sağlaması gerektiğini savunmaktadır (Mitchell, 2003; Sadri, 2011). Bu nedenle kent hakkı kentte yaşayarak kazanılmakta ve ister vatandaş ister yabancı olsun kent sakinlerine ait olmaktadır (Fenster, 2005a).

“Gündelik Hayatın Eleştirisi 1” adlı eseri ile Lefebvre, gündelik hayatı birtakım metafizik arayışların ötesinde mevcut sorunların da çözülmesi gerektiği bir alan olarak tanımlanmaktadır. Toplumun dönüştürülmesinin temelinde gündelik hayatın dönüşümünün yer aldığını savunan Lefebvre, yalnızca gündelik hayattaki ideolojik yaklaşımlar üzerinde durmamış aynı zamanda ekonomik faktörlerin neden olduğu yabancılaşma kavramına da yoğunlaşmıştır. Yabancılaşma kavramının gündelik hayattaki etkisini diyalektik bir biçimde ele alarak gündelik hayatı ailevi-özel yaşam, çalışma ve boş vakit olmak üzere temel üç alana ayırmıştır. Lefebvre (2019), bu öğelerin birbirine dışsallaşması durumunda bir yabancılaşmanın olacağını ima etmektedir. Yani gündelik hayatı oluşturan unsurların birbiri ile uyuşmamasının yabancılaşmayı doğuran etkenlerden birisi olduğunu vurgulamaktadır. Bu nedenle ailevi-özel yaşam, çalışma ve boş vakit alanlarının birbirinden ayrışmasının temelinde yabancılaşmanın olduğunu savunmaktadır (Akçakaya, 2019; Lefebvre, 2019).

En genel anlamıyla yabancılaşma kavramı bireylerin birbirlerinden ya da belirli bir ortam veya süreçten uzaklaşmaları şeklinde tanımlanmaktadır (Gültekin, 2017). Lefebvre, yabancılaşmayı başka bir ilişkinin sonucu olarak “*kendinin bilincindeki faaliyeti başkalaştıran, kendinden koparan, başka şeye ya da kısacası şeye dönüştüren ilişki*” şeklinde tanımlamaktadır. Gündelik Hayatın Eleştirisi 2 adlı eserinde ise kadın teriminin zaten bir tür yabancılaşmayı beraberinde getirdiğini savunmaktadır. Çünkü insan türünün yarısı bir başka tür olarak kabul edilmekte ve yabancılaşma içermektedir. “*Kadınların yabancılaşması neden ibarettir? Kadınları kim köleleştirir, kendini*

gerçekleştirmesini kim engeller, onu kim tabi kılar ve değersizleştirir, kendinden kim koparır, kendi karşısında onu kim böler? Yabancılaştırın aşk mıdır, annelik midir, yoksa gündelik hayatın içindeki ev içi çalışma mıdır?” sorularına yanıt vermenin de kadınların yabancılaşmasının da inkâr edilmesinin güç olduğunu belirtmektedir. Bu nedenle gündelik hayatın içerisindeki yabancılaşmanın ancak motivasyonların tarif edilip analiz edilmesiyle tanımlanabileceğini savunmaktadır (Lefebvre, 2019).

Lefebvre'nin çalışmalarının politik boyutları, kısmen neoliberalizm baskıcı etkilerine bir yanıt olarak kent hakkını etkilemiştir. Fakat Lefebvre bir feminist olarak tanımlanamasa da mekânın sosyal dinamikleri hakkındaki teorik anlayışlarının cinsiyet ilişkileri üzerinde net etkileri vardır. Lefebvre'nin modern kentin yabancılaştırıcı etkisi ile ilgili kaygısı, kent sakinleri ve mekânların üretimine katılma yetenekleri arasında artan bir kopukluğun altını çizmektedir. Kent hakkı, kentsel deneyimin kurtarıcı siyasi potansiyeli ile ilgili bir dizi perspektif sunmaktadır. Bununla birlikte, Lefebvre'nin çalışmalarından yararlanan çağdaş kent teorisi nadiren feminist veya cinsiyetçi bir mekân anlayışı geliştirmektedir (Beebejaun, 2016).

Akkirman'a (2017) göre Lefebvre'nin gerek gündelik yaşam gerekse kent hakkı ile ilgili eserlerinde çoğunlukla sınıf ve üretim ilişkileri üzerine yoğunlaştığı bu nedenle de daha çok kapitalist ilişkilerdeki sınıf kavramına vurgu yaptığı görülmektedir. Başlı başına cinsiyet yüklü olan sınıf kavramı içerisinde bu ayrılaşmaya gidilmemesi nedeniyle sınıf çözümlemesinde yer almayan kadınların yabancılaşması tam anlamıyla açıklanamamaktadır.

2.3.4. Bourdieu ve Tabakalaşma

Fransız sosyolog Pierre Bourdieu Distinction isimli eserinde Fransa'daki toplumsal yapıyı ele alarak tabakalaşmanın ana hatlarını ortaya koymaktadır. Tabakalaşma kavramı ise insanların ayrı gruplanmaları arasındaki yapısal eşitsizlikler olarak basitçe tanımlanabilmektedir. Bu tabakalaşma toplumdaki katman oluşumu ve bu katmanların birbirinden belirli özellikler ile ayrılması olarak tanımlanabilmektedir (Ünal, 2017).

Bourdieu'nun Fransız toplumu genelinde geliştirdiği kuramında temel faktör sermayedir. Fakat sosyolog yalnızca sermayenin ekonomik boyutuna odaklanmakla kalmamış aynı zamanda farklı boyutlarının da ekonomi ile ilişkili olduğuna dikkat çekmiştir. Bu bağlamda sermayeyi dört temel boyutta incelemiştir. Bu boyutlar; ekonomik sermaye, sosyal sermaye, kültürel sermaye ve sembolik sermayedir. Bourdieu'nun sermaye üzerindeki bu diyalektik kuramından hareketle Marks'tan

etkilendiği söylenebilmektedir. Bu bağlamda Bourdieu sosyolojinin yalnızca yapısal değil özneler arasındaki öznel eylem farklılıklarını da ortaya koymaktadır (Ülkücan, 2017).

Bourdieu sınıfsal tabakalaşmanın ekonomik ya da simgesel boyutlarının ilişkisel boyutlarından ziyade “*aynı gerçeklik içinde her zaman bir arada var olan*” birliktelikler olarak ele alınması gerektiğini ileri sürmektedir. Bu bağlamda sınıfsal ya da statüsel gruplar tabakalaşmadaki ayrı boyutları temsil etmemekte ikisi de bir arada diyalektik bir biçimde var olmaktadır. Bu bağlamda sınıfsal çözümlerinin ve ayrışmaların analiz edilebilmesi için yalnızca ekonomik ilişkilerin değerlendirilmesi yeterli görülmemektedir. Buradaki temel vurgu ise simgesel ilişkilerin ekonomi ile tabakalaşma üzerindeki etkisinin değerlendirilmesidir (Yanıklar, 2010).

Bourdieu, *Distinction* adlı eserinde yalnızca ekonomik ve kültürel sermaye farklılıklarının uygulamalar üzerindeki etkisiyle ilgilenmemektedir. Aksine, cinsiyet, yaş, bölge ve (daha az ölçüde) etnik köken dahil olmak üzere çeşitli diğer "tabakalaştırıcı" faktörler sık sık tartışılmıştır. Bu bağlamda farklı bir yaklaşım geliştiren sosyolog, bu yaklaşımı açıklığa kavuşturmak için, sosyal alandaki belirli bir konumun işgalini habitusun oluşumuna ve bunun aracılığıyla belirli uygulamalara bağlayan nedensel bağlantıyı yeniden ele alınması gerektiğini savunmaktadır. Bourdieu'nun temel görüşü kişinin sosyal alandaki konumunun ve farklı yönlerinin (yani sermaye hacmi, sermaye bileşimi ve yörünge) gibi çeşitli demografik özelliklerle (cinsiyet, yaş, vb.) birlikte toplumu nasıl etkilediğidir (Weininger, 2020).

Bu bağlamda Bourdieu'nun "sermaye" kavramı, basit bir şekilde kaynak olarak tanımlanabilmekte ve sermayenin varlığı veya yokluğu, sınıf ayrımının önemli bir unsuru olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu nedenle sermaye, fırsatların bireyler için nasıl etkinleştirildiğini veya kısıtlandığını anlamalarına yardımcı olan bir kavramdır (Huppatz ve Goodwin, 2013).

Bourdieu'nun tabakalaşma kuramında dikkat çeken bir diğer nokta ise kültürel sermayenin daha kalıcı bir süreci ifade etmesidir. Bu kalıcı süreçteki temel nokta ise aktarımdır. Aktarım kavramını açıklarken ise habitus kavramından bahsetmektedir. Habitus kavramı temel olarak bilinç dışı eğilimlerin bireylerin karar verme mekânizmasındaki etkisi olarak açıklanabilmektedir. Bu bağlamda habitus yalnızca gündelik bilgiler düzeyinde kalmayıp bireyler ile bütünleşerek kültürel sermayenin aktarımını sağlıyor olmasıdır (Yanıklar, 2010).

Temel anlamda Pierre Bourdieu'nun tabakalaşma kavramı sınıfları maddi ve kültürel sermaye düzeylerine bakarak belirlemek gerektiğini ifade etmektedir. Bunun için ise tüketim biçimlerine, boş zaman örüntülerine, yaşam tarzlarına ve beğenilere bakmak gerekmektedir.

Diğer kuramcılar gibi Bourdieu 'da toplumsal cinsiyet kavramına değinmiş fakat yeterli ölçüde ele almamıştır. Cinsel özelliklerin sınıfsal özelliklerin ayrılmaz bir parçası olduğunu ifade etmesine rağmen tabakalaşmanın sermaye ile cinsiyet arasındaki ilişkiye çok az ilgi göstermiştir. Aslında, Bourdieu cinsiyeti başlangıçta ikincil bir tabakalaşma biçimi olarak görmüş ve bu nedenle sermayeyi cinsiyetten bağımsız olarak tasvir etmiştir. Fakat Bourdieu, habitusu tanımlarken kişilerin strateji üretme ilkesi olduğundan söz etmiş ve kişilerin mekânsal boyuttaki habituslarını tanımlamaya yardımcı olduğuna eğinmiştir. Bu bağlamda habitus hem mekânsal tüketimin kalıbını oluşturmada hem de bu kalıbın içinde biçimlenen bir olgu olarak karşımıza çıkmaktadır (Erkan, 2006).

2.4. Kentsel Mekânın Ayrışmasına Yönelik Sosyo-Mekânsal Yaklaşımlar

Kentsel mekânların oluşumu ve ayrışmasına yönelik çalışmaların birçoğunun ekonomik temellere dayandığı görülmektedir. Fakat özellikle küreselleşme ile değişen ve dönüşen mekânlardaki sosyal ve politik farklılıkların etkilediği toplumsal ilişkiler yapılmış olan çoğu mekânsal ayrışma çalışmalarında göz ardı edilmektedir. Bu doğrultuda çalışma kapsamında mekânın birey davranışları üzerindeki etkisi üzerinde özellikle savunmaya dayalı mekân teorileri ile birlikte çevresel stres teorisi ve asimilasyon teorisi üzerinde çıkarımlarda bulunmaktadır. Böylelikle kentsel mekânlardaki ayrışmanın hem ekonomik hem de sosyal boyutunun daha iyi bir biçimde analiz edilebileceği öngörülmektedir.

2.4.1. Giddens Yapılanma Teorisi

Birey ile sosyal yapı arasındaki ilişkinin boyutları sosyal bilimlerdeki en önemli tartışma konularından biri haline gelmiştir. Bazı düşünürler yapının eylemden önce geldiğini ya da eylemi yapan aktörden önce geldiğini iddia ederken diğer düşünürler eylemin yapıdan öncelikli olduğu görüşünü savunarak eylemin yapıları şekillendirdiğini belirtmiştir. Bu iki görüş arasındaki farklılıkların temelleri antik çağlara kadar uzanan nesnellik-öznellik gibi tartışmalara dayanmaktadır. İki görüş değerlendirildiği zaman ilkinde yapı ön planda tutularak eylem etkilenen özne halinde iken; ikinci görüşte ise eylemler ön plana alınarak yapılar ikinci plana atılmıştır. Bu farklı görüşlerdeki ikiciliği giderme yolunda bazı düşünürler önemli çabalar göstererek yapılanma teorisi başlığı

altında eylem ve yapı bütünlüğünü incelemişlerdir. Bu konuda akla gelen ilk isimler Giddens, Bourdieu ve Bhaskar olarak sıralanabilmektedir (Yıldırım, 1999). Fakat çalışma kapsamında öncelikle (sosyal)yapı-eylem arasındaki zıtlığa daha fazla değinmiş olan Giddens'in teorileri ele alınmaktadır.

Giddens yapılaşma kuramında aktörleri, eylemleri ve yapıların kural ve kaynaklarını etki unsuru olarak değerlendirmektedir. Farklı görüşlerdeki yapı-eylem ikiliğini giderebilmek amacıyla teorinin temel eksenini yapı ve yapının ikiliğini olarak karşımıza çıkarmaktadır. Giddens toplumsal hayatın kendini yenileme ve yineleme olgusundan hareketle birey davranışlarının gerçekleştirdikleri eylemler aracılığıyla kendilerine davranma olanağı sağlayan sosyal yapıları yeniden ürettiklerini savunmaktadır. Yapılaşma süreci ile toplum insan eylemleri ile biçimlenmekte, insan eylemleri ise yapıyla ilgili belirleyiciler sayesinde üretilmektedir. Giddens bu yaklaşımı ile yapı-eylem arasındaki zıtlığı reddederek eylem ile yapının kuvvetli ilişkiselliğini savunmaktadır (Alpay ve Çapcıoğlu, 2019). Giddens yaklaşımında yapının sınırlayıcı özelliklerini reddetmemekte buna bağlı olarak insanların eylemlerinin açıklanmasında gerçek hayattaki amaç ve nedenlerin dikkate alınmadığını bu nedenle de sosyal yapının kültürel kuklaları olarak görüldüğünü savunmaktadır (Yıldırım, 1999). Giddens'in düşüncesinde buradaki yapı/eylem kavramları karşıtlığı değil ikiliği yansıtır. Pratiklerin yinelenmesi yapıları ürettiği sürece yapılar oluşur; diğer yandan da pratikler yapıların sonucudur. Bu nedenle; Giddens için yapı kısıtlayıcı değil, olanak verici bir ağ olarak kavramsallaştırılmıştır.

Giddens sosyal yapının yani toplumsal normların sınırlayıcı özelliklerini temelde üç başlık altında toplamaktadır. Bunlardan ilki beden ve maddi dünyadan kaynaklanan sınırlamalar, ikincisi güç sınırlamaları, üçüncüsü ise yapısal sınırlamalardır. Giddens'a göre yapı kurallar ve kaynaklardan oluşmaktadır. Giddens kapitalist toplumlardaki yapıyı şu şekilde özetlemektedir: Özel mülkiyet, para, sermaye, hizmet sözleşmesi ve kar. Özel mülkiyet paraya, para sermayeye, sermaye işçi çalıştırmaya ve kar yapmaya dönüştürülmektedir. Bu dönüşümü gerçekleştiren kurallar ve kaynaklar ise bir aktör sayesinde ortaya çıkmaktadır (Yıldırım, 1999).

Giddens'in yapılaşma teorisindeki temel olarak iki tez yer almaktadır. İlki toplumsal pratiklerin toplumsal hayatın kurucu unsuru olduğudur. Giddens'a göre toplumsal pratikler birer aktör konumundadır ve bu sayede birey davranışlarını inşa etmekte, yapıları somutlaştırmakta ve gerçekliğe dönüştürmektedir. Sonucunda ise diğer tezini savunur ve toplumsal pratiklerin yapı, birey ve toplum arasındaki arabulucu bir

nosyon olduğuna değinmektedir. Bu tanımlama ile yapı ve eylemin çeşitli yönlerini ve pratiklerini tanımlayarak bir araya getirmektedir (Binici, 2013).

2.4.2. Newman Savunulan Alan Teorisi

Newman (1996), temelde beş adet tasarım mekanizması tanımlamaktadır. Bunlar; imge, konut kullanıcılarının dağılımı, gözetim olanakları, fiziksel çevrenin egemenlik alan kapasitesi ve çevredeki güvenlik potansiyeli olarak sıralanabilmektedir. Newman'a göre özellikle kalabalıklaşan kentlerde suçtan korunmak amacıyla alansal olarak davranışlar savunmacı bir forma bürünmektedir. Bu formlara bürünürken gözetim artmakta, sınırlar çizilmekte gerekli yerlerde bariyerler inşa edilmekte ve kurallar sıkılaştırılmaktadır (Gültekin, 2012).

Kuramın temelinde bir çevrede yaşayanların o mekânı koruması yer almaktadır. Kuramda güvenliğin sağlanmasında yönetim müdahalesi yerine mekân sakinlerinin aktif olarak katılımı savunulmaktadır. Kuramdaki aktif katılımın temelinde aidiyet anlayışı yer almaktadır. Aidiyet duygusu gelişmiş olan insanlar oraya sahip çıkma göz kulak olma gibi davranışlar gösterebilmektedirler. Bu nedenledir ki aile yaşamının ve komşuluk ilişkilerinin kuvvetli oldukları yerler kalabalık ve birbirlerine yabancı insanların çoğunlukta bulunduğu mekânlara oranla daha güvenlidirler. Bu kuramda tasarımcının en önemli rolü mekânda yaşayan bireylerin gözlemci olma etkisi arttıracak bir biçimde tasarım ilkeleri geliştirmesidir. Böylelikle kuramdaki temel düşünce tasarım ile suçu önleme ve azaltma hedefleri olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu nedenle Newman çok katlı ve yoğun nüfus barındıran tasarımları önermez bunun nedeni bu tarz alanlarda gözetim güçlüğü yaşanıyor olmasıdır (Koca ve Erkan, 2018).

Newman (1996), bir kentsel mekânın fiziksel özelliklerinin, o mekânda yaşayan yada o mekânı sürekli olarak kullanan kişilerle, potansiyel suçluların sosyal davranışlarını doğrudan etkilediğini ileri sürmekte ve mekânda uygulanacak fiziksel müdahalelerin bu durumu olumlu yönde değiştirebileceğini öngörmektedir. Dolayısıyla Newman'a göre, bir kentsel mekâna yapılacak fiziksel müdahale ile oradaki sosyal yaşamı kuvvetlendirmek, suça yönelik izlemeleri kolaylaştırmak ve mekânın doğal yollarla kendini suça karşı koruyabilmesini sağlamak mümkündür.

Newman (1996) savunulabilir mekânı oluşturan 4 temel unsur belirlemiştir;

- Alan sahipliliği
- İzleme
- Görüntü, Çevre/muhitten oluşan savunulabilirlik Alan Aitliği (Territoriality);

bir alanın belirli bir kişiye ya da kamuya ait olması ve alandaki birtakım göstergelerle

bu aitliğin hissettirilmesi anlamına gelmektedir. Bu alanın kullanıcıları sadece yasal kullanıcılarıdır. Alanların özel mülkiyete sahip olduğu ve bir sahiplilik bildirdiği görünen ya da hissettiren ayırıcılarla belli edilir. Resmi ve gayri Resmi İzleme ise; kamusal alanda ya da mahalle ölçeğinde komşuların izlemesi ile gerçekleştiğinde doğal izleme yani gayri resmi izleme olarak ifade edilir. Yasal izleme ise, bir güvenlik görevlisinin ya da bir korumanın bir alanı gözleme işini yapması durumudur ve bu da resmi izleme olarak adlandırılır (Ataç, 2008). Savunulabilirlik (Defensibility) ise; sahip olunan alanı, çevreye, dış etkilere ve özellikle yabancılara karşı korumak ve bunun için çeşitli koruma sistem ve hizmetleri ile mekânı düzenlemek anlamına gelmektedir. Savunulabilirlik; görüntü (image) ve muhit (milieu) olmak üzere iki unsurdan oluşmaktadır. Görüntü (image); toplumdaki izole olmayan fakat aynı zamanda da potansiyel suçluya karşı suçun işlenmesi için çekici görünmeyen bina, mahalle ya da bir kentsel mekândır.

Muhit (milieu) ise; bir kent parçasının, binanın ya da mahallenin bulunduğu çevrenin, suç açısından durumunu ifade eder. Bu durum muhitin çok suç işlenen, nadir suç işlenen ya da suç işlenmeyen bir yer olup olmadığını ortaya koyar. Newman'a göre aslında büyük binaların birçoğu güvenli değildir. Oscar Newman 1960'ların Amerikan toplu konut projeleri hakkındaki ağır eleştirilerinde, bir binanın yüksekliği ne kadar fazla ise, her 100 bina sakini için o binadaki suç oranının daha fazla olduğunu bu uygulamalarında da ortaya koymuştur. Newman çok büyük binaların suça zemin hazırladığını, çünkü bina sakinlerinin komşularını tanımadığını ve binaların yerleşim ve tasarımının, koridorlar, asansörler, oyun alanları gibi kamuya açık alanlarının, kamu gözetim ve denetimini çok mümkün kılmayacak bir şekilde tasarlandığını ileri sürmüştür (Ataç, 2008).

Newman'ın temelde suç ve mekân ilişkisinden yola çıkarak geliştirdiği bu teori, fiziksel çevrenin suçu engelleyici veya teşvik edici nitelikte olduğu tezine dayanmaktadır. Teori suç önlemeye yönelik çevre tasarımında dört temel özelliği gerekli görmektedir. Bunlar; bölgecilik, doğal gözetleme, imaj ve çevredir. Oscar Newman'ın ileri sürdüğü yaklaşım özellikle Kuzey Amerika ve Batı Avrupa'da geniş uygulanma imkânı bulmuştur. Newman teorisini hiçbir zaman suçluluğun tek ilacı olarak görmemiştir. Her ne kadar sosyal etkenlerin önemi daha çok olduğu fikri yaygın olsa da güvenli toplumlar oluşturmak için güvenli tasarımlar yapmak da suçla mücadelenin ayrılmaz bir parçası olarak kabul edilmektedir. Yalnız buradaki en temel problem savunma mekânlarının belirli bir gruba tahsis edilmesiyle meydana gelebilecek

ayrışma problemidir. Mekân tahsisi ile özellikle fiziksel ayrışmaların görülmesi ardından ise sosyal ayrışmaların ve kapanmaların yaşanması muhtemel görünmektedir (Gültekin, 2012).

2.4.3. Çevresel Stres Teorisi

Stres kavramı genel olarak canlıların fiziki ve psikolojik sınırlarının tehdit edilmesi ile birlikte zorlanması olarak tanımlanabilmektedir. Stres denilince genelde olumsuz bir çağrışım yapıyor olsa da bu nosyonun optimal bir seviyedeki varlığı birey üzerinde olumlu etkilere sahiptir. Çevresel stres kavramı ise bireylerin yaşam biçimleri doğrultusunda şekillenen, bireyin kültürel özellikler ve yaşamdan etkilenecek algıladığı durumlara verdiği yanıt olarak tanımlanabilmektedir. Çevrenin niteliğini ve kalitesini belirleyen her ölçüt aynı zamanda strese de neden olan ölçütler arasında sıralanabilmektedir. Aynı zamanda bireyin beklentileri, arzuları de stresi etkileyen faktörler arasında yer almaktadır (Atalay, 2014).

Rapoport (1978) stresi; belirli normların arzulanma düzeyleri ve karşılaşılan olayların sonucunda algılanan duygu olarak tanımlamaktadır. Stresi incelemede kullandığı temel faktör kültür öğeleridir. Yapmış olduğu stres modellemesinin temelinde iki eleman yer almaktadır. Bunlardan ilki insanlar bir diğeri ise durumlardır. Rapoport'un tanımlamış olduğu kültürel odaklı stres modellerinde yer alan diğer eleman ise stres alıcı "mekân/ortam" kavramıdır. Bu mekânları onarıcı çevreler olarak tanımlamaktadır. İnsan, durum ve mekân ekseninde çevresel stresi modelleyen Rapoport (1978) stresin süreçteki beklentiler ve bunların sonuçları doğrultusunda şekillendiğini savunmaktadır.

Bireylerin çevreyle olan adaptasyonlarında ortaya çıkan davranışlar belirli parametrelere bağlı olarak değişkenlik göstermektedir. Aynı zamanda bireyin kapasitesi ve tutumu da bu adaptasyonda belirleyici rol oynamaktadır. Lawton ve Nahemow'un (1973) adaptasyon kuramı adını verdikleri aynı zamanda ekolojik uyum kuramı olarak da adlandırılan kuramlarında kişi kapasitesinin çevresel baskı ve stres ile başa çıkmada yeterli yetkinliğe sahip olup olmadığı tartışılmıştır. Yazarlara göre; yalnızca bireysel kapasitesinin yüksek olması ya da çevresel baskının görece daha düşük olması karşılaşılan stresi gidermemektedir. Önemli olan bu iki durumun birbirlerinin belirli seviyelerde etkileyerek olumlu bir sonuca varabilmeleri olarak tanımlanmaktadır. Bu bağlamda sözü geçen birlikte hareket kavramındaki olumlu sonucun "uyum" ile gerçekleşeceği düşünülmektedir.

Uyum, bağılı olduğu faktörlere göre değişkenlik gösterebilmektedir. Bu faktörler kişisel yetkinlik, çevresel baskı, bireysel sağlık durumuna ve tecrübeler olarak sıralanabilmektedir. Buradaki temel faktör bireyin biyolojik ve psikolojik etmenler ile çevresel baskının beraberinde getirdiği alışma sürecidir. Çevresel baskı kavramı ise çevrenin bireye sunduğu bütün görüntülerin, uyarıların oluşturduğu duyuları kapsayan karmaşık bir kavram olarak tanımlanmaktadır. Her birey çevresini kendi kültürel değerleri ile harmanlayıp yorumlamaktadır. Bireyin kendi kültürü ve çevresinde karşılaştığı farklı kültürel etmenler ile yeni bir kültürel filtre yaratmaktadır. Örneğin cinsiyet ile özdeşleşmiş renkler, giysiler, yemekler, tensel özellikler ve alışkanlıklar kültürel öğelerin birer yansımalarıdır. Bu durum bireyde “ben” ve “diğerleri” algısı yaratmakta böylelikle ötekileştirmeyi doğuran etmenler arasında yer almaktadır. Bireylerin diğerleri olarak tanımladığı grupla kültürel bir etkileşim içinde bulunamıyorsa bu durum bireyler arası çatışmalara neden olabilmektedir. Bu durumun sonucunda ise özellikle ötekileştirilen grupta bir psikolojik yıkımın görülebilme riskini arttırmaktadır. Günümüzde “modernite sürgünü” olarak adlandırılan terimin bu gibi birçok kültürel problemi doğurması gayet normal görülmektedir. Çünkü bu durum bireyin hem ruhsal hem de bedensel olarak gerçekleştirmiş olduğu bir sürgün biçimidir. Bireyin yerleştiği ortamda çevresel baskı çok fazla ise kişinin organizmik sınırları zorlanmakta ve kişi ile toplum arasında psikomatik sorunlar görülebilmektedir. Baskının birden azalması durumunda ise bireylerde amaçsızlık, motivasyon eksikliği ve endişe gibi durumlar gözlemlenebilmektedir. Bireylerdeki en yüksek performans düzeylerinin yakalanabilmesinde en önemli faktör ise uyum sağlanmasıdır. Çevresel baskının fazla olduğu durumların sonucunda ise bireyler bu stresten kurtulmak için göç etme, yer değiştirme, yeni tasarımlar ile farklı mekânlarda yaşama gibi korunma biçimleri geliştirebilirler (Atalay, 2014).

Fiziksel çevrede stresi meydana getiren etmenler; çevresel uyarıcılar, yüksek yoğunluklu çevreler, gürültü, yetersiz aydınlatmalar ya da rahatsız edici reklam tabelaları olarak sıralanabilmektedir. Rapoport’a (1978) göre, bireylerin stres ile mücadele edebilmesi için kontrol duygusu, tahmin edebilirliği ile fiziksel çevre kullanımını arttırarak çevreye anlam kazandırılması gerekmektedir. Çevrenin anlam kazanması ile bireyin aidiyet duygusu artacak böylelikle stres azalacaktır. Stres aynı zamanda; zamansal mekân kullanımıyla ilgili algıların değiştirilmesi, bazı uyarıcıların engellenmesi, sorumluluk sınırlarının yeniden düzenlenmesi gibi davranışlarla da azaltılabilmektedir (Gültekin, 2012).

Çalışmanın ilk bölümlerinde ayrışma kavramı tartışılarak ayrışmaya neden olabilecek sosyo-ekonomik ve psikolojik durumların değerlendirilmesi yapılmıştır. Böylelikle ayrışma kavramının temelinde yer alan temel faktörler saptanmıştır. Bu kapsamda çalışmanın devamında cinsiyetin bu parametreler üzerindeki etkinliği bir sonraki bölümde ele alınmaktadır.

2.5. Kentsel Mekânda (Toplumsal)Cinsiyete Dayalı Ayrışma

Kentsel mekânlar genel olarak kamusal ve özel alanlar olarak tanımlanmaktadır. Kamusal alanlar, herkese açık ve erişilebilir olan sokaklar, şehir meydanları, parklar ve plajlar vb. sosyal alanlardır. Özel alanlar ise bireylere ait özel mülkiyetleri içermektedir. Bu bağlamda kamusal alanlar toplumun ortak olarak kullandığı ortak çıkarların geliştirildiği toplumsal etkinliklerin mekânı olarak tanımlanırken özel alanlar daha çok kişilerin kontrolünde olan ve kişisel kullanımlara yönelik mekânlardır. Çeşitli kültürlerde ve farklı tarihsel dönemlerde kadınlar genellikle özel alanlarla özdeşleştirilmiştir. Evler, atriumlar ve arka bahçeler kadın mekânları olarak tanımlanırken, kamusal alanlar ve özellikle şehir merkezleri çoğunlukla erkekler tarafından kullanılmak üzere tasarlanmıştır. Erkeklerin aile içindeki eve ekmek getiren/para kazanan konumu geleneksel iş bölümünün bu ayrışmanın önemli bir kaynağı olduğunu göstermektedir. Kadınların geleneksel rolleri evde kalmalarını ve çocuklarına bakmalarını gerektirdiğinden, doğal olarak kadınlar özel alanlarla ilişkilendirilmiştir. Güney'e (2014) göre kadınlar toplumda "ikinci cinsiyet" olarak algılanmakta ve dolayısıyla kamusal alana erişimleri engellenmektedir. Kadınlar toplumdaki erkeklere sağlanan aynı zihinsel, mekânsal ve ekonomik özgürlükleri paylaşmamaktadır. Kadınlar modernleşen toplumlarda artan özgürlüğün tadını çıkarmaya başlamış olsalar da anne ve eş olarak geleneksel rollerinden kaçamadıkları için kamusal alan kullanımlarının çoğunlukla evlerinin yakınındaki alanlarla sınırlı olduğu görülmektedir.

Cinsiyet ve mekân ilişkisi üzerine ilk çalışmalar 1960'ların sonlarında ve 1970'lerin başında, politik gündemlerin, kurumların, sosyolojik eşitsizliklerin, eğitim sisteminin, çevre politikalarının ve hatta inanç sistemlerinin eleştirel şekilde sorgulandığı bir paradigma olarak ortaya çıkmıştır. İlerleyen yıllarda toplumsal cinsiyet meselesi mekânsal sorunlar açısından önemli bir araç olarak kabul edilmiştir. Bu eserler çoğunlukla toplumsal cinsiyet meselesini sosyo-politik zeminlere bağlayan feminist eleştiriye özel bakış açıları olan kadınlar tarafından üretilmiş olup 1960'ların sonunda ortaya çıkan toplumsal cinsiyet ve mekân ilişkisi 1990'larda daha belirgin hale gelmiştir.

Akademisyenler/araştırmacılar geçmişten günümüze kadar göç ve seyahat, sınırlar, yer ve mekân gibi çok çeşitli konularla kadınların mekânla ilişkili sorunlarına değinmektedir (Yazıcı, 2019).

Özel ve kamusal alanlar genellikle daha net tanımlanmakta, yarı kamusal alanlar ise net bir biçimde tanımlanamamaktadır. Marc Auge, yarı kamusal alanları “yer dışı” mekânlar olarak tanımlanmaktadır. Auge’a göre bu alanlar temelde “ihtiyaçların ve tüketim modellerinin homojenleştirilmesi” yoluyla şekillenmektedir. Nakhal’a (2015) göre kentsel mekân, ait olamadığımız veya değiştiremeyeceğimiz alanlar üreten bir olgudur. Bu standardizasyon özellikle güvenlik-emniyet eksikliğini ve mevcut güç dinamiklerini perçinlerken böylelikle de mekânın ataerkil karakterini şekillendirmektedir. Nakhal (2015), mekânların cinsiyetli olduğunu savunarak mekânların kültür ürünü olduğu kadar aynı zamanda bilinçli ve bilinçsiz ideolojilerimizi de içerdiğini belirtmektedir. Lōw (2006) cinsiyeti hem mekân hem yapıları oluşturan ve yeniden üreten, her zaman geçici olan bir atıf ve düzenleme sürecinin geçici bir sonucu olarak tanımlamaktadır.

Hem toplumsal cinsiyet hem de mekânsal sosyal normlar günlük yaşamdaki deneyimleri yansıtmakta benzerdir. Kapitalist sistem güç hiyerarşilerini değiştirmek ve karıştırmak için ataerkilliği kullanırken, mevcut koşullar kadınları en zayıf sosyal bileşen olarak göstermektedir (Nakhal, 2015).

Schubert (2013) kamusal alan inşasının güvensiz kadının veya kendine güvenen erkeğin üretimini nasıl şekillendirdiğini ispat edecek çalışmalar yaparak kurumsallaştırılmış mekânsal düzenlerin / düzenlemelerin sırayla bedenleri etkilediğini ve böylece mekânsal cinsiyetleşmeye de katkıda bulunduğunu savunmaktadır.

Cinsiyet ve mekân arasındaki bu görüşler toplumun ürettiği bir cinsiyet algısına dikkat çekmektedir. Biyolojik cinsiyetten bağımsız işleyen bu etkileşim boyutunun daha net kavranması adına çalışmanın devamında cinsiyet ve toplumsal cinsiyet kavramları üzerine yoğunlaşmış ve cinsiyet kavramının nasıl bir sosyo-mekânsal ayrışmaya neden olduğu tartışılmıştır.

2.4.1. Cinsiyet kimliği: toplumsal cinsiyet

Cinsiyet kavramı kelime anlamı olarak; bireylerin üremesinde farklı rolleri olan, dişilik ve erkeklik arasındaki ayrımı oluşturan yaradılış özelliği olarak tanımlanmaktadır. Kelime anlamındaki temel nokta doğuştan gelen, yalnızca biyolojik temelli farklılıklar üzerinden değerlendiriliyor olmasıdır (Özaktan, 2018).

Vatandaş (2007), cinsiyet ayrımındaki kadın ve erkek hem bireylerin biyolojik anlamdaki dişi(female) veya er (male) oluşunu hem de toplumsal roller ile anlam kazanan kadın(woman) veya erkek (man) oluşunu ifade eden terimler olarak tanımlamaktadır. Vatandaş'a (2007) göre bu kelimeler arasındaki biyolojik ve toplumsal boyut kavramları birbirlerinden çok farklı özelliklere sahiptir.

Scott (2007), erkek ve kadın kelimelerinin anlam olarak kodlanmasının yetersiz olduğunu bu kelimelerin de tıpkı nesnelere ve fikirler gibi bir tarihe sahip olduğunu savunmaktadır. Cinsiyet üzerine yapılan çalışmaların feministler tarafından toplumla ilişkisinin kurulması ile birlikte kelimenin dilbilgisinden bağımsız olarak şekillenen anlamı kavranmaya başlamıştır. Scott'a (2007) göre toplumsal cinsiyet kavramı ilk kez Amerikalı feministler tarafından ileri sürülmüştür ve bu kelime cinsiyet, ruhsal farklılık gibi terimlerin içerisinde gizli bir biçimde yer alan biyolojik belirleyicilerin reddedilmesi anlamıyla gündeme gelmiştir. Feministler, kadın cinsinin normatif tanımlamalarının dışında ilişkiselliğine de vurgu yaparak cinsiyet kelimesine toplumla ilgili, ilişkisel bir boyut kazandırmıştır.

Erkekler ve kadınlar arasındaki ayrım, kişinin cinsiyetine bağlı olarak uzun bir tarihe sahip olup çeşitli biçimlerde ve tüm toplumlarda mevcuttur. İnsanlık tarihinden bu yana cinsiyet ayrımında fiziksel farklılıklar ve yetenekler rol oynamıştır. Aslında, fiziksel yapıları nedeniyle, erkekler genellikle daha fazla güç gerektiren avcılık ve diğer açık hava aktivitelerinden sorumluyken aksine, daha zayıf olarak kabul edilen ve çocuk sahibi olma fiziksel kabiliyetine sahip kadınlar ev bakımı veya çocuk yetiştirme gibi fiziksel olarak daha az zorlu görevlerden sorumlu olmuşlardır. Sonraki yüzyıllar boyunca eril ve kadınsı roller standartlaştırılmıştır. Bugün, erkeklerin ve kadınların, kişinin cinsiyetine özgü olduğu düşünülen belirli davranışları izlemeleri beklenmektedir. Bu anlamda, günümüzün birbirine bağlı toplumlarında cinsiyetin farklılaştırılmış rol ve davranışları küresel olarak yerleşmiş görünmektedir (Tekijä, 2015).

Hussain ve diğerleri (2015), toplumsal cinsiyeti kültürel beklentilere yönelik erkek ve kadın davranışları olarak tanımlamaktadır. Nitekim her kültür, üyelerine hayatlarını tutarlı ve öngörülebilir bir şekilde organize etmelerine izin veren belirli roller ve standartlaştırılmış davranış kalıpları atamaktadır. Normatif düzende, kültürler ve toplumlar, bireylerin rol davranışlarını ve etkileşimlerini belirlemektedir. Normatif rol davranışı, bireysel özgürlüğü sınırlamakta ve bireyleri önceden belirlenmiş hak, görev ve beklentilere bağlamaktadır.

Alkan (2005)'a göre toplumsal düzlemde ortaya çıkan cinsler arası ayırım ve ilişki, doğal düzlemdeki dişi-eril ayırımı ve ilişkisiyle çakışmaz; burada nitel olarak farklı olgulardan söz edilmektedir. Alkan (2005) cinsiyetler arasındaki farklılık ve ilişkilerin biyolojiden kaynaklanmadığını savunarak cinslerin üreme biyolojisinde üstlendiği farklı işlevlere toplumsal pratiklerle verilen belirli tarihsel karşılığı olduğunu ve bu nedenle bireysel düzlemde çok toplumsal düzenlemelerle ilişkili olduğunu savunmaktadır.

Tekijä (2015), sosyal rol teorisinde bireylerin cinsiyetlerine bağlı olarak cinsiyet rolünü özümlediğini ve toplumda belirlenen bu role göre davrandıklarını iddia etmektedir. Bazı araştırmacılar ise cinsiyet rollerinin erken çocuklukta başlayan ve ergenlik döneminde gelişen bir sosyalleşme sürecinin sonucu olduğunu savunmaktadır. Bu durum toplumun aile, okul ve medya aracılığıyla sosyal rollerin asimile edilmesini kolaylaştıran belirli beceri ve niteliklerin gelişimini desteklediği liberal feminist düşünce ile tutarlıdır (Tekijä, 2015).

Cinsiyetçi rolleri açıklayan bir diğer yaklaşım ise bilişsel gelişim teorisidir. Bu teoriye göre çocuklukta başlayan cinsel kimlik öğrenimi başka cinsin öğrenimiyle gelişmekte ve sonrasında kendi cinslerine ilişkin kalıplaşmış tutumlarının öğrenilmesiyle roller şekillenmektedir. Bu kurama göre çocuklar yalnızca kendi cinsiyetlerine yüklenen rolleri öğrenmekle kalmayıp aynı zamanda cinsiyet rollerine ilişkin ön yargıları da edinmektedir (Vatandaş, 2007).

Bu oluşan önyargıyı Hussain ve diğerleri (2015) stereotipleme olarak tanımlamaktadır. Nitekim stereotipleme, kişinin ait olduğu grubu algılaması temelinde davranışların yargılanması eylemidir.

Biyolojik cinsiyet ile toplumsal cinsiyet kavramları açıklandığı üzere birbiriyle hem ilişkili hem de bir o kadar bağımsız kavramlardır. Bu kavramsallaştırmanın temelinde yer alan toplumsal dayatmalar ile şekillenen roller kadın veya erkek cinsinin davranışlarını şekillendirmekte ve algısal farklılıklar yaratmaktadır. Yıllardır tartışma konusu olan bu toplumsal cinsiyet kavramındaki kadın rolünün daha derinlikli olarak tartışılması için çalışmanın devamında feminist kuramlara yer verilmektedir. Nitekim çalışma kapsamında toplumsal cinsiyet kavramının kentsel mekân ile olan güçlü ilişkisinin değerlendirilmesi için planlamadaki ve coğrafyadaki feminist görüşlerin tartışılması gerekmektedir.

2.4.2. Mekânın feminist kuramlarla ele alınması: feminist coğrafya ve kent planlama

Feminist teoriler farklı ve çeşitlidir fakat hepsindeki ortak amaç; kadınların toplumsal cinsiyete bağımlılık deneyimlerini, cinsiyet eşitsizliğinin kökenlerini, nasıl sürdürüldüğünü analiz etmek ve etkin çözümler sunmaktır (Jones ve Buding, 2008).

Feminizm kavramı, 1960'larda kadınların ataerkil sosyal yapının kurtuluşu ve özgürleşmesi bağlamında hareketinin günlük bir fenomen haline geldiği epistemolojik dönüşümlere uğramıştır. 1960'tan sonra da uluslararası konjonktürde meydana gelen üç değişiklik feminist hareket üzerinde etkili olmuştur. Bunlardan ilki; feminist hareketin evrensel veya yerel düzeydeki gençleri kapsayacak şekilde genişlemesidir. Bu genişleme feminist algı içindeki grupları birbirine yaklaştırmış ve birbirlerini tanıma fırsatı sunmuştur. İkincisi feminizmin kendi öz eleştirel konumunu oluşturması ve evrensel problemler dışında bireysel problemlerle baş etmeye başlamasıdır. Bu nedenle cinsiyet, ırk, etnik köken, dil gibi tutumların ortaya çıkmasıyla feminizm de kendi içinde bir dönüşüm geçirmiştir. Sonuncusu değişen feminist algısıdır, nitekim bu algı feminist grupların oluşturduğu toplumlarda paradoksal ve dramatik süreçlerden etkilenmiştir. Bu üç ana etki ile feminizm akımı karmaşık, sorunlu ve karmaşık bir durum haline gelmiştir. Bu nedenle bir yandan, genel olarak feminizm bir algılaşma yaklaşımı ve politik konumu açıklamaya çalışırken öte yandan, belli bir düşünme ve yaşam biçimini ifade etmektedir (Zembat, 2017).

Feminizmin çok yaygın ve karmaşık yapısı birçok feminist teorinin farklılaşmasına neden olsa da araştırmacılar beş temel prensipte hemfikir olmaktadır. Bunlardan ilki 'eşitlik' kavramı olup hepsinde temel hedef toplumsal cinsiyet eşitliği bilincini artırmak ve toplumdaki politik, ekonomik ve sosyal eşitsizliklere karşı mücadele etmektir. İkincisi, 'seçim şansını arttırmak'tır. Buradaki temel hedef hem erkekler hem de kadınların insani ilgilerini, isteklerini ve yeteneklerini geliştirmekte özgür olmasını sağlamak ve böylece her iki cinsiyet için de fırsat eşitliği yaratmaktadır. Üçüncüsü, 'cinsiyet tabakalaşmasını' ortadan kaldırmak olup temel hedef sosyal ve ekonomik alanlarda cinsiyet eşitsizliği yaratan kültürel ve geleneksel normlara ve yasalara karşı çıkmaktır. Dördüncü ve beşinci ilke ise cinsellik kavramı özelinde olup cinsel şiddete son vermek ve cinsel özgürlüğü sağlamaktır (Zembat, 2017). Görüldüğü gibi feminist coğrafya, coğrafya disiplininin bir alt dalıdır. Feminist coğrafyadaki temel yaklaşımın kadınların yaşam koşulları üzerine yoğunlaşması kadınlarla ilgi konu ve sorunların bilimsel çerçevede daha etkin bir biçimde tartışılmasına olanak sağlamaktadır (Akkirman, 2017).

Mekân kavramı coğrafya disiplini içerisinde ilk olarak tasviri bir yaklaşımla ele alınırken 1920'lerde posibilist şekilde ele alınmıştır. Bu bağlamda 1950'li yıllara kadar bölgesel bakış açısıyla ele alınan mekân kavramı, bu yıllardan sonra pozitivist yaklaşımlarla soyut bir kavram olarak ele alınmıştır. 1970'li yıllarda hümanist perspektif ile coğrafyada insan etkileşimi önem kazanarak toplumla mekân arasındaki ilişki tartışılmaya başlanmıştır. 1980'li yıllarda ise toplum ve mekân arasındaki diyalektiği inceleyen realist bir yaklaşım olarak gelişim göstermiştir. Mirioğlu'na (2018) göre coğrafya disiplini içerisinde kadın konusunun ele alınması 70'li yıllarda başlamış olmasına rağmen mekân ile cinsiyet arasındaki ilişki 80'li yıllarda gündeme gelmiştir.

Bowlby ve S. Mackenzi (1982), yetmişli yılların 'ilgi düzeyi' ve neo-Marksist ve fenomenolojik teoriler üzerindeki tartışmalarının coğrafyanın sadece 'mekânsal ilişkiler bilimi' olarak tanımlanmasını sorguladığını bu nedenle de insanların çevre ilişkilerini disiplinin merkezi bir kaygısı olarak yeniden tanıttığını ifade etmektedir. Bu nedenle argümanların kadın coğrafyası üzerindeki çalışmaların etkisi oldukça düşüktür. Bu etki eksikliğinin olası bir nedenini ise kadınlar ve coğrafya hakkındaki literatürün büyük ölçüde tanımlayıcı ve ampirik olmasına bağlamaktadırlar.

Coğrafya disiplini içerisindeki kadınlarla ilgili yapılan çalışmalar temel olarak ABD'de 'kadın hareketi' ile 1960'lı yıllarda görülmeye başlamıştır. Bu hareket 70'li yıllarda 'feminist coğrafya' alt disiplinine ayrılarak yeni bir akım haline gelmiştir (Özgüç, 1998). Özellikle 1970'li yıllardaki bu sivil haklar hareketi feminist coğrafyasının doğuşunda etkili olarak 'kadınları alana dahil etme projesi' olarak gündeme gelmiştir. Bu yıllardaki feminist coğrafya kadınların görünür kılınması sorunsalına yoğunlaşmış ve kadınların erkeklere kıyasla eşitsiz konumlarından kaynaklanan mekânsal farklılıklarını ortaya çıkarmayı hedeflemiştir. Bu durum kadınların mekânsal kısıtlamalardaki dezavantajlı koşullarının göz önüne alınarak kentsel alanların oluşum sürecindeki ataerkil zihniyetin rolünü açığa çıkarmaktadır (Akkirman, 2017). 1980'li yıllardaki coğrafya çalışmaları cinsiyet kavramına yönelmiş olsa da kadınlar arasındaki farklılıkları görmezden geldikleri için eleştirilmiştir. 1990'lı yıllara gelindiğinde feminist coğrafyanın ilgilendiği temel konulardan biri cinsiyetin sosyal inşası olmuştur. Buradaki temel amaç cinsiyetin mekân inşasındaki rolünün incelenmesi ve kimlik oluşumunun irdelenmesidir. Böylelikle 90'lı yıllarda etnisite, sınıf, cinsel yönelim, yaş gibi farklılıklar dikkate alınmış ve bu kimlikler ile yer-mekân ilişkisi tartışılmaya başlanmıştır (Mirioğlu, 2018).

1970'lerde geliştirilen kentsel teori ve planlamanın feminist eleştirisi, kent plancılarının ağırlıklı olarak erkeklerin ve heteronormatif ailenin ihtiyaçlarına uygun cinsiyetli/cinsiyetçi ortamlar yarattığıdır. Bu bağlamda kentsel gelişme ile mekânın cinsiyetlenmesi ve kamusal-özel mekân tartışmaları çerçevesinde gelişmeye başlamıştır. Kentleşmedeki temel sorun sanayileşme ile birlikte çalışma alanlarının erkeklere, ikamet alanlarının ise kadınlara ayrılması olmuştur. Bu çerçevede feminist kent araştırmacıları, kadın ve erkek rollerinin iş gücü üzerinden ayrılması ile mekânın bizzat planlama olan ilişkisine dikkat çekmiştir. Feminist planlama biliminin gelişmesine rağmen, cinsiyetçi perspektiflerin profesyonel uygulamalara entegrasyonu sınırlı kalmaktadır. Beebeejaun (2016) “cinsiyet zulmü” olarak nitelendirdiği cinsiyetlendirmenin doğuştan gelen, özdeşleşmiş bir kimlik olmadığını savunmaktadır. Beebeejaun’ın çalışmaları sadece mekânların nasıl cinsiyetlendirildiğiyle değil, aynı zamanda cinsiyet ikiliğinin mekansallaştırıldığıyla da ilgilidir. Cinsiyete maruz kalma deneyimleri yerler, bağlamlar ve politik rejimler arasında değişmekte bu nedenle cinsiyet kavramı ulusal mevzuat ve değişen yaşam koşulları ile farklı ölçeklerde sürekli olarak yeniden oluşturulmakta ve farklı karmaşıklık katmanları sunulmaktadır. Böylelikle kentler, kent sakinlerinin çoklu eylemleri ve deneyimleriyle cinsiyetlendirilmektedir (Mirioğlu, 2018).

Almanya'da feminist kent araştırmacıları 1970'lerden bu yana Fordist mekânsal yapılarını, kadınların yaşam tarzları ve ihtiyaçları ile uyumsuzluklarından ötürü eleştirmiş ve bu nedenle kentsel çevrelere uyum sağlamak için planlama modelleri geliştirmişlerdir. 1999 yılında “toplumsal cinsiyet konularının tüm devlet kurumları ve politikalarına sistematik olarak dahil edilmesini gerektiren” toplumsal cinsiyet kaynaşmasının getirilmesiyle “cinsiyet planlaması” yeni bir uygulama alanı haline gelmiştir. Feminist kentsel eleştiriye dayanarak, plancıların birçok Alman şehrinde ve bölgesinde cinsiyete uygun kentsel ortamlar tasarlamasına yardımcı olmak için pragmatik cinsiyet planlama yönergeleri hazırlanmıştır (Huning, 2013).

Huning (2013), cinsiyet planlamasının üç farklı şekilde kavramsallaştırabileceğini savunarak bunları; hedef grup odaklı cinsiyet planlaması, isteğe bağlı performans planlama yaklaşımları ve ayrımcı planlama uygulamasının önlenmesi olarak tanımlamaktadır. Hedef grup odaklı cinsiyet planlaması kadın odaklı yaklaşımlarla ilgili olup erkekleri ve kadınları ayırt ederek planlama süreci boyunca eşit temsil için çaba göstermeyi savunur. İsteğe bağlı performans planlama yaklaşımları ise düzenli planlama mantığını takip etmez bunun yerine katılım çok önemli bir rol oynar.

Burada katılımcıların kimlikleri dikkate alınır. Üçüncü yaklaşım ise toplumsal yapıyı ayırıştırarak toplumsal cinsiyet, yaş, ırk ve engel gibi tipik kategorileri başlangıç noktası olarak ayrımcı planlama uygulamasının önlenmesidir.

Coğrafya disiplinindeki feminist akademisyenler sayesinde cinsiyet sorunlarının planlamada rol oynadığı iddia edilse literatür, kadın deneyimlerinin planlara dahil edilmediğini savunmaktadır. Diğer bir deyişle, tüm kadınlar, kadın olma deneyimlerini paylaşıyorlar da tek bir sosyal grup olarak kabul edilemezler. Farklı kadınlar farklı kültürlerle, etnik kökenlere, sınıflara aittir ve farklı vatandaşlıklara sahiptir. Kesişim, bu tür farklı faktörlerin toplumdaki insanları, özellikle sosyal eşitsizliklerle ilgili olarak nasıl etkilediğini tartışmak için bir çerçeve sağlar. İnsanlar cinsiyet, etnik köken, sınıf, vatandaşlık ve ayrımcılığa neden olan diğer faktörler arasındaki konumlarda bulunur ve insanları küresel bir hiyerarşide farklı pozisyonlara yerleştirir. Bu bağlamda kesişen araştırma yaklaşımı insan yaşamının karmaşıklığına ışık tutmaktadır (Dahlskog, 2018).

Dahlskog (2018) imtiyazlar hakkındaki tartışmasında ayrıcalıklı grupların zaten temsil edildiğini; seslerinin, değerlerinin ve deneyimlerinin zaten uygulandığını hatırlamanın önemli olduğunu ifade etmektedir. Bu nedenle, dezavantajlı grupların özel temsilini istemek önemlidir. Bu karmaşık eşitsizlikleri anlamak ve kadınları sessizlikten çıkarmak için farklı planlama ve vatandaş temsil teorilerinin geliştirilmesi gerektiğini savunmaktadır.

Kent planlama neoliberalizm karşısında ilerici kolektif hakları teşvik etme girişimlerinde daha önemli hale gelerek hem teorik hem de aktivist odaklı bakış açıları, en önemlisi de neo-Lefebvrian söylemli “kent hakkı” kavramıyla kentsel alanları geri kazanmanın bir yolu olarak öne çıkmaktadır. Ancak bu alandaki baskın akademi, ataerkillik cinsiyet perspektifiyle desteklenmektedir. Günlük yaşamın nasıl işlediğine yönelmek bu açıdan cinsiyetlendirilmiş deneyimleri aydınlatan mekânsal uygulamaların çokluğu hakkında verimli bilgiler sağlayabilmektedir (Beebeejaun, 2016).

2.4.3. Kentsel mekândaki ataerkillik-eril mekânlar

Walby (2005) ataerkilliği “*erkeklerin kadınlara egemen olduğu, onlara baskı uyguladığı, onları sömürdüğü bir toplumsal yapılar ve uygulamalar dizgesi*” olarak tanımlamaktadır. Toplumda erkek egemen sistemin varlığı ataerkilliğin temelini oluşturmaktadır. Walby, ataerkilliğin bağımsız fakat ilişkisel altı farklı yapıdan oluştuğunu savunmaktadır. Bunlardan ilki ‘evdeki üretim ilişkileridir’. Buradaki çıkarım evdeki ücretsiz iş gücüne birlikte yaşadığı erkekler tarafından el koyulması durumudur. İkinci olan ‘ücretli iş’ durumudur. Ücretli işlerde kadınların erkeklere

kıyasla daha vasıfsız işlerde düşük ücretle çalıştırılması durumudur. Üçüncü olan ‘ataerkil devlet yapısıdır’. Devlet politikalarının ataerkil çıkarlar yönünde şekillendiğini ifade etmektedir. Dördüncü yapı da ‘erkekler tarafından uygulanan şiddete’ yönetimler tarafından göz yumulmasıdır. Beşinci yapı ‘ataerkil kültür kurumlarıdır’ ve bu kurumların ataerkil bakış açısıyla kadınlara politika üretmektedir. Son yapı ise ‘cinsellikteki ataerkil ilişkilerdir’. Bu durum kadın ile erkek arasındaki cinsel çifte standartı ortaya çıkmaktadır (Erkan, 2006).

Erkan (2006), ataerkilliği bir cinsiyet rejimi olarak tanımlamakta ve bu nedenle de kentte işleyen toplumsal cinsiyetin temel taşı olduğunu savunmaktadır. Fenster (2005b) mekânı kültürel vatandaşlık değerlerinin kadınları hariç tuttuğunu en somut olarak görebildiğimiz yerler olarak tanımlamaktadır. Çünkü mekânın kültürel inşasının ve sembolizminin kadınları güç ve nüfuzdan dışlama yetkisine sahip olduğunu savunmaktadır (Fenster, 2005b). Ataerkil davranış sadece erkek cinsiyeti veya cinsiyeti olanlarda gözlenmez, özellikle bazı bağlamlarda kadınlar tarafından da uygulanabilmektedir. Kadınlar, ataerkil sömürünün kurbanı olabilir ya da ataerkil iktidar sistemlerini kendi yararına kullanabilir. Ataerkil kadınlar ataerkil mekânlar tarafından üretilir ve hatta diğer kadınlara yönelik baskılarını kolaylaştırmak için mekânları kullanabilir (Steenkamp, 2019).

Mekân ile cinsiyet arasındaki ilişki bazen fiziksel nitelikler üzerinden bazen de toplumsal roller çerçevesinde analiz edilebilmektedir. Kadınlar daha çok şefkat, duygusallık gibi özelliklerle, erkekler ise çalışma hayatındaki nesnellik, rasyonalite gibi olgularla ilişkilendirilmektedir. Bu durum sonucunda da mekânlar parçalanarak toplumsal roller çerçevesinde kadın ve erkek mekânları ayrışmaktadır (Özaktan, 2018).

Özaktan (2018), mekânın taşıdığı cinsiyetçi kodların insanların taşıdığı kodlardan farklı ve süreksiz olduğunu çünkü toplum algısının zamanın etkisiyle sürekli olarak değiştiğini ifade etmektedir. Mekânın belirli bir cinsiyete mi sahip olduğu ya da baskın cinsiyetçi öğeler mi barındırdığı belirsiz bir sorunsaldır. Bu nedenle mekânın cinsiyet ile ilişkisinin fiziksel bedenden ziyade toplumsal cinsiyet rolleri eliyle şekillendiği görüşü hakimdir. Toplumsal cinsiyet ise kentsel yaşam da kendini erkek hâkimiyeti ile göstermekte bu nedenle de kent mekânlarının erkek merkezli olarak eril olduğu, kentteki karar vericilerin de erkek olması nedeniyle erkek bakış açısıyla şekillendiği görülmektedir (Akkirman, 2017).

Bu ayrışmada ki en belirgin ayrım kadınların özel alanlarla, erkeklerin ise kamusal alanlarla nitelendiriliyor olmasıdır. ‘Kadının yeri evidir’ söylemiyle birlikte

kentsel mekânlar kadını dışlayıcı ve eve kapatıcı biçimde görmekte bu nedenle kadınların kentteki hareket alanları kısıtlanmaktadır (Aktaş, 2017). Özellikle cinsel kimlik oluşumundaki diğer cinsin özelliklerini dışlama olgusu, erkeklerin de kentsel ya da kırsal alanlarda erkekler tarafından izole edilmiş alanların oluşmasına neden olmuştur. Bu izole alanlar, erkeklere özgü olan eril mekânlardır. Bu mekânlara en sık verilen örnek kahvehaneler olarak karşımıza çıkmaktadır. Kahvehanelerde ataerkillik pekiştirilerek hegemonik erkeklik yeniden üretilmektedir. Becerik (2014), eril mekânların kamusal alanlar içerisinde yer seçmiş olmasına dikkat çekmekte ve bu durumu “*erkeğin kamusal alan toplanmasına bir kadının dahil olmasında yaratılan rahatsızlık ve “Bunun burada ne işi var?” hissi ile kadının özel alan toplanmasına bir erkeğin dahil olmasındaki “kaçışma” bile rollerin dağılımındaki farklılığı bize göstermektedir*” şeklinde ifade etmektedir (Becerik, 2014).

Kaypak (2014), kentlerin kadın ve erkeğe birlikte yaşama şansını sunsa da kentlerin toplumsal cinsiyet bakış açısıyla eril olarak yapılandırıldığını savunmaktadır. Bu nedenle kentlerde eril zihniyet ile şekillenen mekânlar genel olarak erkeklere atfedilen kamusal alanlar, aydınlatması yetersiz olan cadde ve sokaklar, güvenli olmayan ulaşım araçları ve ataerkilliğin yeniden güçlendirildiği kahvehane gibi mekânlar ve erkek egemenliğinde yer alan yerel yönetim mekânizmalarıdır (Akkirman, 2017).

2.4.4. Kadın ve kentsel mekân ilişkisi-kadın kamusalılığı

Toplumsal ilişkiler ile şekillen mekânlar ve bu doğrultuda biçimlenen kent olgusu toplum içi düzenleyici faktörleri içinde barındırırken toplumdaki farklılıklar da kentsel mekânlardaki fiziksel ayrışmalar ile kendini göstermektedir. Çalışmanın bir önceki bölümünde bahsedilen eril mekânlar da bu ayrışmalar neticesinde oluşmuş mekânlardır. Böylelikle kent içinde cinsiyetçi mekânların yaratılması ile kadınlar, kendilerine ayrılan alanlar içerisinde hareket etmek zorunda kalmışlardır. Bu ayrışma özellikle erken endüstri toplumlarında şekillenmeye başlayarak kadınların alanını ev ve komşuluk birimleri arasında sınırlandırmıştır. Günümüzde de kadınlara atfedilen alanlar özel alanlar olmuş erkekler ise kamusal alanlara hakimiyet kurmaya devam etmiştir (Oğuz ve Atatimur, 2008).

Tuncer (2014), kadınların kamusal alanlarla ilişkisi onların dış dünya ile etkileşimi anlamına geldiğini ve bu nedenle kadınların kentsel-kamusal tüm mekân deneyimlerinin evden dışarıya atılan ilk adımla başladığını ifade etmektedir.

Kentsel mekânlardaki hareketlilik modernizm ile artış göstermiştir. Örneğin eve ait olan yeme içme faaliyetleri restoranlara taşınmış, sosyal faaliyet alanları arttırılmıştır. Bu süreçte erkeklerin sosyal mekânlara girişi daha erken dönemlerde olmuş kadınlar ise daha geç ve zor katılım sağlamışlardır. Bu durumun temel nedeni bu mekânlarda kadınların güvenliğini tehdit edecek unsurların yer almasıdır. Daha güvenli olarak görülen özel alanlar kadınlar için daha cazip kılınarak kentsel mekânlar şiddet, taciz gibi olaylar nedeniyle kadınları dışlamıştır (Akkirman, 2017).

Kent ve kadın arasındaki bu dışlama bazı akademisyenler arasında görüş ayrılığına neden olarak birtakım akademisyenler kentlerin kadınları kısıtladığı ve ezdiğini savunurken diğerleri kentlerin kadınları özgürleştirdiğini savunmaktadır. Kentlerin kadınları kısıtladığını savunan akademisyenler, kentsel alanın tamamen cinsiyetçi bir yaklaşım ile inşa edildiğini kadınların yalnızca dezavantajlı olarak değil temsili olarak da dışlandığını ifade etmektedir. Bu anlamda, bu gruptaki akademisyenler, kadınların kentsel kamusal alandaki rolünü güvenlik, erişim ve kontrol konularında inceleme eğilimindedir. Buna karşılık, ikinci eğilim kenti kadınlar tarafından uygun hale getirilebilecek çelişkili ve değişen bir alan olarak görmektedir. Bu bakış açısı kentsel yaşamın kadınları nasıl özgürleştirdiğini ve onlara ne gibi fırsatlar sağladığını araştırmaktır. Kentsel yaşama atfedilen kurtuluş kavramı, kadınların şehirde maruz kaldıkları tüm baskıcı ve eşit olmayan ilişkilerden kurtulacağı anlamına gelmez. Bunun yerine, burada ima edilen, kentin kadınların yaşamlarını iyileştirme olasılığı veya göreceli gücüdür. Özellikle kadınları etkileyen dezavantajlara ve baskılara rağmen, kentsel yaşamın aynı zamanda kadınlara kamusal alanı yaşama ve uygun hale getirme şansını da verdiği savunulmaktadır (Tuncer, 2014).

Modern günlük yaşamda dinlenme, boş zamanın yeniden yaratılması ve kullanılması, zaman, yer ve kalite bakımından baskın kültürel kodlarla belirlendiğini bu nedenle de bu kamusal alanların toplumsal üretim ile şekillendiğini savunmaktadır (Timisi, 2012) Bu konuya Akkirman (2017), sosyete pazarlarını örnek vererek bu alanların neredeyse tamamının kadınlardan oluştuğunu ve genellikle de kadınların evlerine yakın mahallelerde kurulduğunu ifade etmektedir. Bu oluşumun kadınların kentteki dışlanmışlıklarına karşı bir savunma pratiği geliştirmiş olma durumu olarak ifade eden Akkirman (2017), günümüzdeki alışveriş merkezleri gibi mekânların kadınlar için hem güvenli hem de meşru alanlar yarattığını savunmaktadır. Aynı zamanda özellikle yeme-içme mekânlarında görülen “aile yeri” kavramı; kadınları kamusal alanın risklerin korunmak ve mahremiyetin de bu kamusal alan içinde taşınması

nedeniyle oluşturulmuş geçiş mekânları olarak tanımlanmaktadır (Akkirman, 2017). Böylelikle kamusalda da kadınlara özgü özel alanlar oluşturulmakta bu durum da kadınların eril zihniyet tarafından denetimini kolaylaştırmaktadır (Ersöz, 2015).

Demirbaş (2012), kadınların bir araya gelerek oluşturduğu, toplumsal faaliyet içerisinde olduğu mekânlarda kadın kamusallığının oluştuğunu savunmaktadır. Kadınların bu kamusalıktaki hareketlerinin erkeklere kıyasla daha zor ve kısıtlı olduğunu bu nedenle kadınların gerek yürüyüş gerekse ulaşım aracı kullanımının erkeklerin yolculuk davranışlarından farklı olduğunu ifade etmektedir. Kadınlar ve erkeklerin, ulaşım ihtiyaçları arasındaki farklılıklar büyük ölçüde aile ve toplum içerisindeki toplumsal cinsiyet temelli iş bölümünden kaynaklanmaktadır. Hemen hemen tüm toplumlarda erkekler, para kazanıp evin geçimini sağlamak için sabah erkenden evden çıkıp, akşam eve dönen kişi rolünü üstlenmektedirler. Kadınlarsa genellikle üçlü bir rol yapısına sahiptirler. Para kazanmak, ev ile ilgili işleri yapmak (bazen çocuk, yaşlı, hasta bakımı vb.) ve dışarıdaki diğer işleri organize etmek... Bu üçlü rol yapısı gereği de gün içerisinde daha kısa mesafeli, daha sık ve daha dağınık seyahatler yapmaktadırlar (Kansız ve Acuner, 2010). Kadın ve erkek kültürel bağlamda ayrı sorumluluklar altındadır. Örneğin iş-ev amaçlı yolculuklarda genellikle erkeklerin tek yolculuk gerçekleştirdiği, kadınların ise yolculuk zinciri oluşturduğu görülmektedir. Yolculuk zincirlerinin temel nedenleri; çocukları kreşten almak, evin alışverişini yapmak, fatura ödemek vb olabilmektedir bu nedenle kadınlar genellikle evlerine yakın yerlerde çalışmayı tercih etmektedir (Düz, 2017).

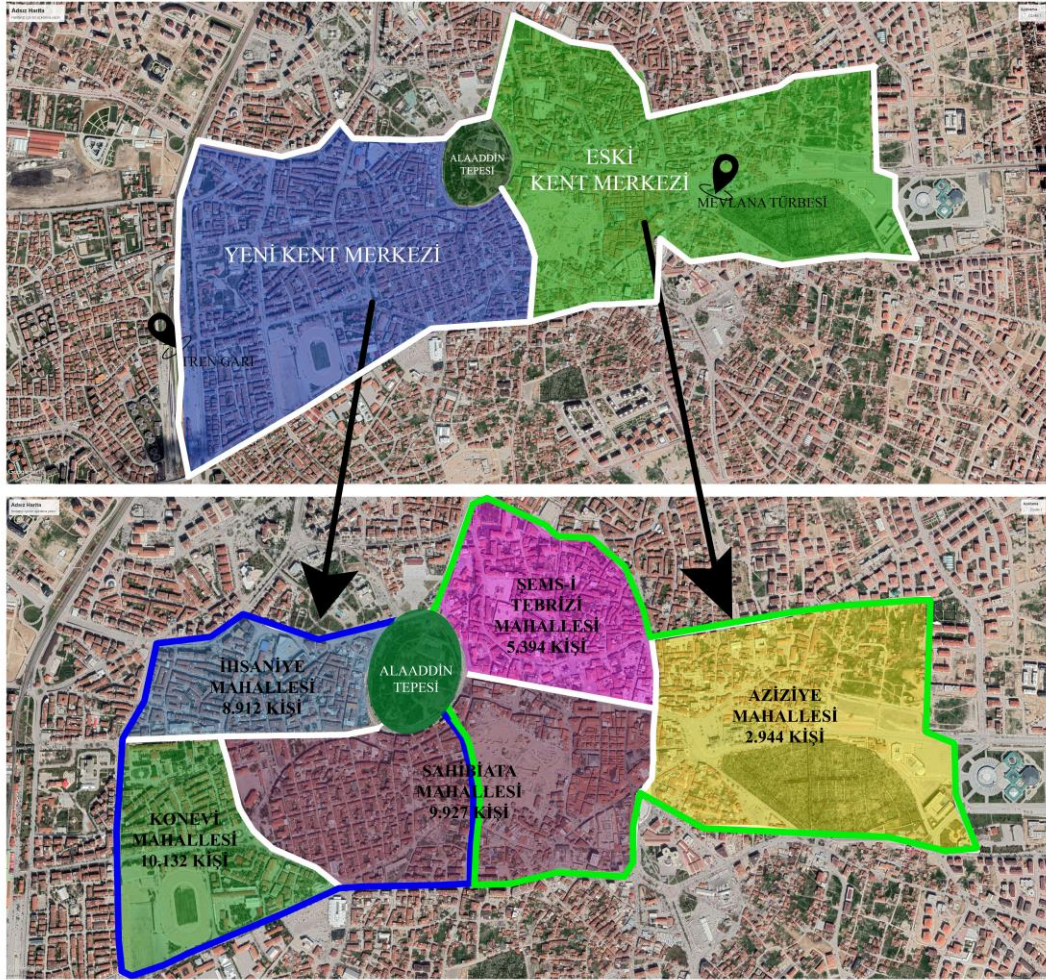
Diğer yandan kent mekânlarında karşılaşılan şiddet, taciz vb. korkular kadınların çeşitli bilişsel harita oluşturmalarına neden olmaktadır, bu haritalarda güvenli ve güvensiz alanlar/mekânlar yer almaktadır. Güvensiz mekân oluşumundaki unsurları Alkan (2005); “otomobil odaklı alt geçitler, yürüyüş yollarındaki yüksek sağır duvarlar, aydınlatmanın yetersiz olduğu mekânlar, binalar arasındaki dar geçitler, bakımsız ve suç korkusu yaratan açık alanlar, kamusal alanlardaki güvenlik görevlisi eksikliği” olarak sıralamaktadır.

3. MATERYAL VE YÖNTEM

Çalışmanın bu bölümünde çalışmada kullanılan materyal ve yöntemler açıklanmıştır.

3.1. Materyal

Çalışma alanını Konya ili doğu-batı koridorunda yer alan eski kent merkezi (Mevlâna Türbesi- Alâeddin Tepesi güzergâhı) ve yeni kent merkezi (Konya YHT Garı tren ve Alâeddin Tepesi güzergâhı) oluşturmaktadır. Örneklem alan içerisinde iki farklı kent merkezi seçilmesinin nedeni toplumsal cinsiyete dayalı mekansal ayrışmanın farklı mekânlar üzerinden karşılaştırmalı olarak analiz edilebilmesidir. Çalışma kapsamında Sahibiata Mahallesi doğu ve batı bölümü olmak üzere iki bölgeye ayrılmıştır. Bu durumun nedeni iki bölge arasında gözlenen fiziksel ve sosyal farklılıklardır.

Şekil 3. 1. Örneklem alanı mahalli sınır ve nüfusları (TÜİK, 2019).

3.2. Yöntem

Araştırmanın yöntemi;

- Veri toplama ve literatür aşaması,
- Örneklem alana ilişkin literatür araştırması ve gözlem,
- Anket çalışması ile nicel analiz,
- Derinlemesine görüşme çalışması ile nitel analiz,
- Değerlendirme ve öneriler olmak üzere 5 aşama oluşturmaktadır.

3.2.1. Veri toplama ve literatür aşaması

Çalışmanın kavramsal çerçeve bölümünün oluşturulması için literatür taraması yapılmıştır. Araştırmalardan elde edilen veriler doğrultusunda çalışmanın teorik çerçevesi şekillendirilmiştir. Bu doğrultuda çalışmanın kavramsal çerçevesini;

- Mekân ve yer kavramları
- Mekânın yere dönüşmesi ile oluşan mekânsal ayrışma sorunu ve biçimleri
- Mekânsal ayrışmaya yönelik ekonomik temelli yaklaşımlar
- Mekânsal ayrışmaya yönelik sosyo-psikolojik temelli yaklaşımlar
- Toplumsal cinsiyetin mekânsal ayrışma üzerindeki etkisi
- Kent planlamada toplumsal cinsiyete dayalı mekânsal ayrışma kavramı oluşturmaktadır.

3.2.2. Örneklem alana yönelik literatür araştırması

Çalışma alanına ilişkin araştırma, yayın, plan ve fotoğraflardan elde edilen veriler doğrultusunda örneklem alanın mekansal karakteristiği; işlevsel, sosyal ve fiziksel yapısı tarihsel süreçte incelenmiştir.

3.2.3. Anket çalışması ile nicel analiz

Yapılan literatür araştırmasının doğrultusunda çalışmanın anket aşamasına geçilmiştir. Anket araştırması ile kullanıcıların mekana ilişkin görüşlerinin, yaşadıkları sorunların ve mekanlardaki güven düzeylerinin ortaya konulması amaçlanmıştır. Hazırlanan anketlerin uygulanmasına başlanmadan önce pilot anket çalışması yapılmış, bazı anket soruları revize edilmiştir. Anket formunda kullanıcı profili ile birlikte mekanların kullanım amaçları ve sıklıkları, mekana duyulan güven düzeyi ile güven düzeyini etkileyen faktörlerin analiz edilmesine yönelik sorular yöneltilmiştir.

Araştırmanın anket aşaması 20 Nisan- 24 Nisan 2021 tarihleri arasında gerçekleştirilmiştir. Örneklem alanındaki toplam nüfus 37.309 kişidir. Uygulanacak

anket sayısı %95 güven aralığında 380 kişi olarak belirlenmiş, ancak güvenirliliğin artırılması için 420 kişiyle görüşülmüştür. Araştırma sorularına yanıt almak amacıyla öncelikle pilot anketler uygulanmış ardından anket soruları revize edilmiştir. Pilot anketler neticesinde “güvenlik” ve “gün vakti” kavramlarının kentsel mekân kullanımı üzerindeki şekillendirici etkisi görülmüş olup cinsiyet değişkeninin mekâna duyulan güven düzeyi ile olan ilişkisinin ölçülebilmesi amacıyla anket soruları güvenlik ve gün vakti parametreleri temeline dayandırılmıştır. Pandemi nedeniyle anketler çevirim içi ve yüz yüze yapılarak karma bir teknik kullanılmıştır. Ayrıca anketin uygulanacağı kişiler amaçsal örnekleme yöntemine uygun olarak seçilmiş böylece homojen bir dağılım elde edilmeye çalışılmıştır.

Anketler 15 sorudan oluşmaktadır, anketlere 215 kadın (%51,2) ve 205 erkek (%48,8) katılmıştır. Anket soruları demografik veriler ve mekâna yönelik soruların yer aldığı iki ana bölümden oluşmaktadır. Anket verileri SPSS 25 programı kullanılarak bağımsız örneklem T testi ve pearson ki-kare testi analizleriyle değerlendirilmiştir (Çizelge 3.1). Bağımsız örneklem T testi analizinin kullanılmasının nedeni iki kategorili olan bağımsız cinsiyet değişkeni ile sürekli olan sıralı ve metrik bağımsız değişkenlerin karşılıklı analiz edilebilme imkânı sağlamasıdır. Pearson ki-kare analizinin tercih edilme nedeni ise iki kategorili olan bağımsız cinsiyet değişkeni ile iki kategorili olan bağımsız soruların karşılıklı analiz edilebilme olanağıdır (Şen, 2021).

Çizelge 3. 1. Anket analizinde kullanılan yöntemler

Bağımlı Değişken	Bağımsız Değişken	Analiz
Sürekli (Metrik, Sıralı)	İki kategorili (Kadın, Erkek)	Bağımsız örneklem T testi
İki kategorili (Evet, Hayır)	İki kategorili (Kadın, Erkek)	Ki-kare testi

Anket katılımcılarına yöneltilen sorular Alâeddin Tepesi- Mevlâna Türbesi güzergâhı ve Alâeddin Tepesi- tren garı güzergâhına ilişkin olduğu için alanın daha iyi anlaşılabilmesi için anketlere Şekil 3.1’de gösterilen harita eklenmiştir.

Anket sorularının ilk bölümünde (1.,2.,3.,4.,5. Soru) katılımcıların demografik verileri frekans analizine tabi tutulmuştur. İkinci bölümde ise 6.,7.,8.,9.,10.,11. sorular mekanların kullanım amaçları/ sıklıkları ile birlikte mekana duyulan güven düzeyinin hava kararmadan önce ve hava karardıktan sonra cinsiyet değişkeni özelinde analiz edilebilmesi temeline dayanmaktadır. Anket sorularından 12.,13.,14. sorularda katılımcıların genel görüşlerinin etkin bir biçimde analiz edilebilmesi amacıyla 7’li Likert ölçeği kullanılmıştır.

Çizelge 3. 2. Çalışmada kullanılan 7’li Likert Ölçeği

Kesinlikle katılıyorum	Katılıyorum	Kısmen katılıyorum	Kararsızım	Kısmen katılmıyorum	Katılmıyorum	Kesinlikle katılmıyorum
------------------------	-------------	--------------------	------------	---------------------	--------------	-------------------------

Çizelge 3. 3. Çalışmada kullanılan 7’li güven düzeyi puanlaması

1 Puan (Güven düzeyi en düşük)	2 Puan	3 Puan	4 Puan	5 Puan	6 Puan	7 Puan (Güven düzeyi en yüksek)
-----------------------------------	--------	--------	--------	--------	--------	------------------------------------

Anket çalışmasının 12. sorusunda katılımcılardan belirtilen kamusal ve yarı kamusal mekanlara ilişkin güven düzeylerini puanlamaları istenmiştir. Bu mekanlar tanımlanırken Erdönmez ve Akı (2005)’nin kentsel mekan tanımlarından yararlanılmıştır. Nitekim Erdönmez ve Akı (2005) kentte “toplumsal-kamusal” ve “özel” mekan ayrımı bulunduğunu ifade etmektedir. Bu bağlamda ortak amaçlar için kullanılan ortak yerler “kamusal mekanlar” olarak tanımlanabilmektedir. Kentteki kamusal mekanlar temelde halka hizmet eden mekanlardır. Bu bağlamda kentteki kamusal mekanları; meydanlar, sokaklar, caddeler, pazar alanları, toplu taşıma durakları, parklar, kamusal hizmet mekanları vb. olarak sıralamak mümkündür.

Şekil 3. 2. Kamusal-özel alan ayrımı (Erdönmez ve Akı, 2005).

Yarı kamusal mekanlar ise özel mekanların kamusal mekanlara açılan bölümleridir. Bu bağlamda alışveriş ve eğlence mekanlarının sokaklar veya caddeler ile birleşim noktaları yarı kamusal mekanlar olarak tanımlanabilmektedir.

3.2.4. Derinlemesine görüşme çalışması ve nitel analiz

Anket uygulamasının ardından veriler analiz edilerek cinsiyet parametresi özelinde güven açısından değişkenliği yüksek olan mekânlar saptanmış ve bu mekânlarla ilişkin derinlemesine görüşme aşamasına geçilmiştir. Derinlemesine görüşmeler 24 Nisan- 27 Nisan 2021 tarihleri arasında gerçekleştirilmiştir. Veri toplamanın ikinci aşaması olan derinlemesine görüşmelerde katılımcıların izni ile ses kaydı alınmıştır. Görüşmeler 6 kadın, 6 erkek toplam 12 kişi ile gerçekleştirilmiştir. Görüşmecilerin ifadeleri, duygu ve düşünceleri çalışma için oldukça önemli olduğundan çalışmada

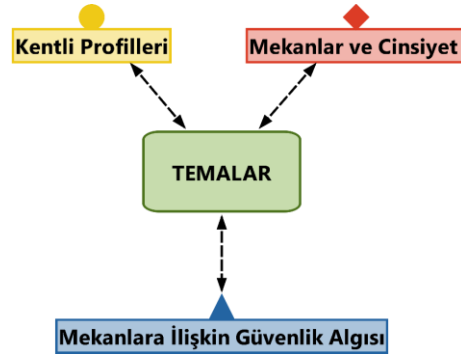
kadın-erkek sayısı eşit tutulmuştur. Görüşmelerde katılımcılara mekân kullanımlarındaki bilişsel haritaları ve cinsiyet ile mekân arasındaki ilişkiyi açığa çıkaracak 9 temel soru yöneltilmiştir (Çizelge 3.4).

Çizelge 3. 4. Derinlemesine görüşme soruları

Derinlemesine Görüşme Soruları	
1.	Sizce kamusal-yarı kamusal mekânları güvenli kılabilecek sosyo-ekonomik ve fiziksel öğeler nelerdir?
2.	Eski ve yeni kent merkezinde yaşayan insanların mevcut kentli profilini tanımlar mısınız?
3.	Eski ve yeni kent merkezi olarak tanımlanan örneklem alanda hava kararmadan önce ve hava karardıktan sonra olmak üzere mekâna duyulan güven düzeyi hakkındaki düşünceleriniz nelerdir?
4.	Sizce kentsel mekânlar cinsiyete göre nasıl ayrışmaktadır? Ayrışmayı tanımlar mısınız?
5.	Acıl (2018) “Antik Yunan Klasik Dönemi’nde Cinsiyetlendirilmiş Mekân” başlıklı tezinde dikey, göğe ait köşeli mimari yapılı ve şeffaf, daha sağlam, sade mekânların erkeklere; yatay, yeryüzüne ait, kıvrık hatlı, süslü, çiçekli, kırılmalılığı yüksek mekânların kadınlara atfedildiğini belirtmektedir. Bu bağlamda örneklem alandaki hangi mekânlar fiziksel özelliklerine göre eril ve dişil imgeler taşımaktadır?
6.	Karşı cinsin yoğun olarak kullandığı mekânlardan geçtiğinizde/geçmek zorunda olduğunuzda ne hissediyorsunuz, açığa çıkan duygunuzu tanımlar mısınız?
7.	Yoğun olarak erkek egemenliğinde olan kahvehane, sanayi gibi mekânların kadınlar tarafından kullanılması hakkındaki görüşleriniz nelerdir?
8.	Yalnızca kendi hemcinslerinizin olduğu mekânlar ister misiniz?
9.	Aşağıdaki haritada güvenli bulduğunuz bölgeleri işaretler misiniz? (Görüşme sorularında kullanılan harita Ek 9’da verilmektedir)

Nitel analiz aşamasında görüşmelerden elde edilen ses kayıtları tam deşifre edilerek yazınsal metine dönüştürülmüştür. Ham veriler Maxqda 2020 programına aktarılarak verilen yanıtlar kodlanmış, kodlar ve alt kodlar oluşturulmuştur. Kodlama işleminden sonra temalar ve alt kategoriler elde edilerek kuramla bağlam arasındaki ilişki kurulmaya çalışılmıştır. Veri analizinde program kullanılması ise analiz süresini kısaltma, verilerin saklanma imkânını artırma ve objektif değerlendirme gibi avantajlar sağlamıştır.

Araştırma; mekânlara ilişkin güvenlik algısı, kentli profilleri, mekânlar ve cinsiyetler olmak üzere 3 ana tema bağlamında ele alınmıştır (Şekil 3.3). Bu temaların oluşturulmasındaki temel faktör cinsiyetin mekân kullanımını etkileyen mevcut kentli profilleri ve mekâna duyulan güvenlik düzeyi ile olan doğrudan ve dolaylı ilişkisidir.

Şekil 3. 3. Temalar

Çalışmada kullanılan temalar ve kodları Çizelge 3.5’te verilmektedir.

Çizelge 3. 5. Temalar ve kodlar

Tema 1: Mekanlara İlişkin Güvenlik Algısı	Tema 2: Kentli Profilleri	Tema 3: Mekanlar ve Cinsiyet
Güvenliği Etkileyen Faktörler	Yeni Kent Merkezi Kentli Profili	Eril Mekanlar
Hava Kararmadan Önce Güvenlik	Eski Kent Merkezi Kentli Profili	Dışıl Mekanlar
Hava Karardıktan Sonra Güvenlik		Karşı Cinsiyetin Yoğunluğuna İlişkin Duygular
Güvenli Bölgeler		Ayrışmayı Etkileyen Faktörler
		Karma veya Homojen Mekân Kullanımı

Çalışmanın nitel analiz aşamasında bazı sınırlılıklar da bulunmaktadır. Bunlardan en önemlisi araştırmacının (tez yazarı) cinsiyetidir. Nitekim araştırmacının kadın olması nedeniyle kadın görüşmecilerin sorulara daha rahat yanıt verdiği, erkek görüşmecilerin ise daha çekimser olduğu gözlenmiştir. Çalışmanın diğer önemli kısıtı ise pandemi nedeniyle görüşmeye uygun katılımcı bulma hususudur. Çalışmada derinlemesine görüşmeler çevrimiçi gerçekleştirilmiş, bu nedenle de bilgisayar kullanabilen, internet olanağına sahip, eğitim seviyesi daha yüksek kişiler araştırmaya katılmıştır. Görüşmecilerin eğitim seviyesinin yüksek oluşu da temsil boyutunda çalışma sonuçlarını etkilemiştir.

3.2.5. Değerlendirme ve öneriler

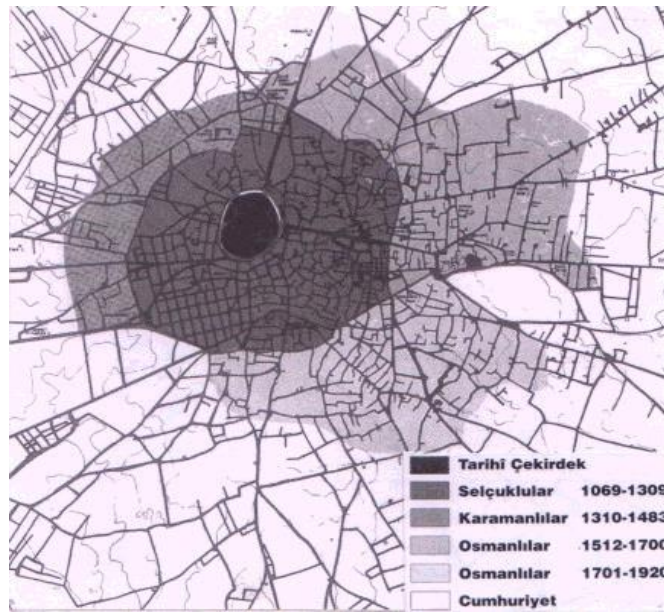
Araştırmanın temel amacı çerçevesinde kuramsal açıklamalar ile örneklem alan özelinde gerçekleştirilen anket ve derinlemesine görüşme sonuçları birlikte değerlendirilmiştir. Bu bağlamda Konya ili eski ve yeni kent merkezindeki mekânların toplumsal cinsiyet eşitliğini gözetilebilmesi ve herkes için tasarım ilkesi gereğince mekân kalitesinin arttırılmasına yönelik önerilere yer verilmiştir.

4. ARAŞTIRMA BULGULARI VE TARTIŞMA

Bu bölümde örneklem alana yönelik literatür araştırması ve gözlem verilerinin yorumlanması ile birlikte anket ve derinlemesine görüşmelerden elde edilen bulgular değerlendirilmektedir.

4.1. Konya İli Kent Merkezinin Tarihsel Gelişim Süreci

Tarihi kent merkezinin gelişimi incelendiğinde kentteki fiziksel normların sınırlandırıcı ve şekillendirici bir etkiye sahip olduğu görülmektedir. Kent merkezinin topoğrafik yapısı neticesinde Konya ili doğu bölgesinde eğimin %10'un altında olması kent merkezinin daha çok bu alan üzerinde yer seçmesine neden olmuştur (Ter ve Özbek, 2005).

Şekil 4. 1. Konya kentinin mekansal gelişimi (Ter ve Özbek, 2005).

1077 yılında Selçuklular tarafından yurt edinilen kent bu zaman diliminde kültürel, bilimsel ve ticari anlamda bir başkent kimliği kazanmıştır. Kentteki fiziki dokunun şekillenmesindeki en etkin dönem de Selçuklular dönemidir. Konya Selçuklular kentinin temel karakteristik özelliği olan surlar ve sur kapılarındaki yoğun ticaret bölgeleri zamanla ticaret mahallerine dönüşmüştür. Bu dönemde inşa edilmeye başlayan Alâeddin Cami, İplikçi Camii gibi eserler ile de kentin dini kimliği günümüzdeki biçimini almaya başlamıştır. Alkan (1986) Selçuklu kentine özgü yapay kimlik bileşenlerini;

- Zemin katları sağır olan, dış çevreye kapalı mahremiyet olgusuna sahip, iç mimarisi gelişmiş ve bahçe ile bütünleşmiş evler

- Cami, tekke ve zaviyeler etrafında şekillenen ve bu yapılar ile bütünleşmiş “mahalle” dokusu
- Doğaya ve insan ölçeğine uyumlu, çıkmaz sokaklara sahip organik kentsel doku olarak tanımlanmaktadır.

Mevlana'nın 1229 yılında Konya kentine yerleşmesi ile birlikte ise dönemin ilim ve düşünce adamları kente akın etmiş ve daha çok dini etkiler ile şekillenen yerleşim bölgeleri surların dışına taşınmaya başlamıştır. Böylece surların dışına yayılan organik ve serbest dokulu, yeşil alana sahip, genellikle dini yapılar çevresinde kümelenen Türk İslam kent kimliği oluşmuştur (Topçu, 2011).

Konya kentinin tarihsel gelişimi incelendiğinde bir Roma koloni kenti olduğu görülmektedir. İlk yerleşim alanı ise Alâaddin Tepesi ve tepenin güneyindeki bölgedir. Şekil 4.1.'de görüldüğü üzere kentin gelişimi Alaaddin Tepesi çevresi özelinde bir gelişim göstermiştir. Osmanlı döneminde ise kent gelişimi Alâeddin tepesi doğusu, güneyi ve güneydoğusu yönündedir. Bu gelişim yönünün nedeni ise Mevlevi Dergahının doğuda yer alıyor olmasıdır. Ticari ve sanatsal faaliyetler ile dinsel faaliyetlerin bütünleşmesi sonucunda ise camiler ve dini kurumlar bu bölgelerde yoğunluk kazanmaya başlamıştır. Özellikle İplikçi Camii, Şerafeddin Camii, Kapı Camii ve Aziziye Camii'nin ticaret alanlarının içinde bulunması, alandaki sosyal hareketliliğe katkıda bulunmuştur. Kentin fiziki yapısını büyük ölçüde etkileyen olay ise 1867 yılındaki üç yıl boyunca devam eden yangındır. Yangının ardından kentteki imar hareketleri yavaş fakat sürekli bir hal almıştır. 1898-1902 yılları arasında hız kazanan imar hareketleri ile kent merkezine dik bir biçimde geniş cadde ve sokaklar oluşturulmuştur. Bu caddelerden en önemlisi ise günümüzde de önemini koruyan Mevlana Caddesi'dir (Ter ve Özbek, 2005).

Şekil 4. 2. Mevlana Caddesi (Orijinal,2021).

Cumhuriyet döneminin ilk yıllarında ise Konya kentinin yeniden yapılandırılmasına ilişkin imar çalışmaları yapılmış fakat 1960'lı yıllara kadar kentin fiziksel dokusunda bir değişim olmamıştır. 1970 yıllarda yüksek katlı yapılaşmaların artmasıyla birlikte ilk apartmanlar inşa edilirken Selçuklu ve Osmanlı dönemine ait birkaç yapı ölçeğinde korunmuştur. Bu nedenle 1970'li yıllardan itibaren eski Konya evleri göz ardı edilerek modernleşmenin etkisiyle dikey mimari gelişim göstermiştir. Bu durum neticesinde ise geleneksel dokudan farklılaşan kendi içine kapalı konut alanları oluşmaya başlamıştır (Koyuncu, 2013).

Modernleşme ile kentteki fiziksel dokunun değişmesi sosyal dokuyu da etkilemiş olsa da Konya kentinin bu değişimde geleneklerini yok ettiğini söylemek mümkün değildir. Bu bağlamda kent diğer metropollerin aksine bu değişimden minimum düzeyde etkilenen yerleşimlerden biri olmuştur. Küreselleşme sürecinde kent dindarlık, gelenek ve muhafazakarlık ile birlikte harmanlanmıştır (Koyuncu, 2013). Yapıların değişmesi ile birlikte komşuluk formları da değişmiş fakat toplumsal bağlar gündelik hayattaki yerini korumaya devam etmiştir. Bu nedenle muhafazakar bir şehir olarak nitelendirilen Konya İslam kültüründe önemli bir imge konumundadır (Akın ve diğ., 2013). Toprak (2008) yapmış olduğu çalışmasında lokantaların çoğunda alkollü içki satışının yasak olduğu, kadın ve erkeklerin gece ya da gündüz kamusal mekânların

sınırlı olduğu belirterek bunlar gibi birtakım faktörlerin sosyalleşmeyi engellediğini ifade etmektedir. Bu bağlamda kenti; tarihsel birikimi ile şekillenen, modernleşme hareketine kendi geleneklerine uygun bir biçimde katılım sağlayan, dini imgelerin ağırlıkta olduğu bir dini kültür kenti olarak tanımlamak mümkündür. Koyuncu (2011) göç konulu çalışmasında, yalnızca Konyalıların değil, Konya'ya göç edenlerin de Konya'daki yaşam tarzına ayak uydurarak sosyal tercihlerin yeniden dönüştürdüğünü ifade etmektedir. Bu bağlamda özellikle 2011 yılında Suriyeli göçmenlerin gelmesiyle başlayan göç hareketi 2014 yılında yoğunluk kazanmıştır. Suriyeli göçmenler Konya'ya Geçici Barınma Merkezlerinden veya sınırdaki düzensiz geçişlerden kendi imkanları ile göç etmiştir. Göçmenlerin çoğunun Türkmenlerin de ağırlıkta ikamet ettiği Halep şehrinden geldikleri bilinmektedir. Bu nedenle göç eden Suriyelilerin çoğunluğu heterojen bir etkin köken ve mezhep yapısına sahiptir (Alptekin ve diğ., 2018).

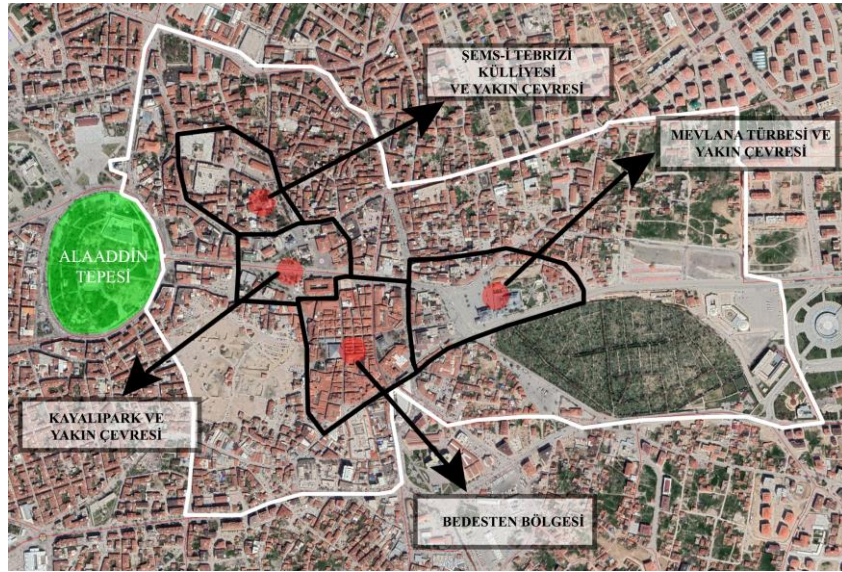
Topçuoğlu ve diğ. (2015) yapmış oldukları çalışmalarında; göçmenlerin Konya'yı tercih etme nedenleri dindar bir şehir olması ve hemşerilik bağlarının bulunması olarak ifade edilmektedir. Çalışmaya katılan göçmenler benzer iklim ve coğrafi koşulların olması ve kültürel yakınlık sebebiyle de Konya'da kendi evlerinde gibi hissettiklerini ifade etmişlerdir.

4.2. Eski Kent Merkezindeki Sosyo-Fiziksel Yapı

Tarihi, geleneksel kent merkezi olarak da adlandırılan Konya ili eski kent merkezi örneklem alanda yer alan 3 mahalleyi kapsamaktadır. Bu mahalleler; Sahibiata Mahallesi'nin doğu bölümü, Şems-i Tebrizi ve Aziziye Mahalleleridir.

Eski kent merkezi arazi kullanımı ve coğrafi açıdan merkezi olan konumu nedeniyle erişilebilirliği yüksektir. Alaeddin Tepesi ile bu tepenin çevresinde yer alan ticaret merkezi odaklı tarihi bir çekirdek etrafında oluşan karakteristik, ışımsal bir yapıya sahiptir. Eski kent Merkezinde yer alan konut alanlarının organik bir yapıda ve sık bir yerleşime sahip olduğu görülmektedir. Selçuklu kentlerinin tipik özelliği olan anıtsal yapıların uzaktan algılatılmaması ilkesi gereğinde konut alanlarında ve sokak aralarında medrese, mescit, camii gibi tarihsel yapılarla karşılaşmak kent merkezindeki dokuyu bu nedenle özgün kılmaktadır (Önder ve Çelik, 2002).

Konya eski kent merkezinin temelde 3 odak üzerinde geliştiği görülmektedir.

Şekil 4. 3. Eski kent merkezindeki odak bölgeler

Eski kent merkezini oluşturan ilk kentsel odak Mevlana Türbesi ve yakın çevresidir. Türbenin yapımı ile uzun yıllar dergah olarak hizmet vermiş ve yıllar içerisinde ilave yapılar ile birlikte büyüme göstermiştir. Mevlevi Dergâhının kültürel bir önemi sahip olması zamanın ileri gelen tüccarlarını bu bölge üzerinde yoğunlaştırmış bu nedenle de modernleşme sürecine kadar bölgede yüksek gelirli halk ikamet etmiştir. Günümüzde kentsel dönüşüm bölgesi içerisinde yer alan bölgenin köhnelenmeye başlaması ile yerli halk mekanı terk etmeye başlamıştır.

Şekil 4. 4. Mevlana Türbesi ve Sultan Selim Cami (Orijinal,2021).

Eski merkezin ikinci odak bölgesi, Mevlana caddesi üzerinde bulunan ve günümüzde Kayalı Park olarak da bilinen tarihi kent meydanıdır.

Şekil 4. 5. Kayalı Park (Orijinal,2021).

Bu alanda yer alan ve yapımı Osmanlı dönemine tarihlenen Valilik Binası, Şerafeddin Cami, Postane Binası, Mahkeme Hamamı ve yapımı Selçuklu dönemine tarihlenen İplikçi Cami önemli anıtsal tarihi yapılar arasında yer alır. Meydanın çevresi günümüzde ticari yapılara ev sahipliği yapmaktadır.

Mahkeme Hamamı

Valilik Binası

Şerafeddin Cami

Postane Binası

Şekil 4. 6. Kayalıpark bölgesinde yer alan tarihi yapılar (Orijinal,2021).

Eski kent merkezini tanımlayan üçüncü odak bölge ise geleneksel Konya Çarşısının bulunduğu Bedesten bölgesidir. Bedesten bölgesi içerisinde çeşitli ticari faaliyetler yer alırken mekanın fiziksel dokusu organik imgeler taşımaktadır. Bedesten bölgesindeki ticarethaneler tek katlı ve bitişik bir nizama sahiptir. Konut alanlarının

olmayışı ve ticarethanelerin günün akşam saatlerinde kapanıyor olması mekanın akşam kullanımını kısıtlamaktadır.

Şekil 4. 7. Bedesten (Orijinal,2021).

Konya tarihi kent merkezi yukarıda bahsedilen dört ana unsur dışında bir alt odak bölgeyi içermektedir. Bu odak bölge Şems-i Tebrizi Külliyesi ve yakın çevresidir. Günümüzde Şems Parkı olarak bilinen bölge Konya tarihi kent meydanının ve Şerafeddin Cami'nin kuzey bölgesinde yer almaktadır (Yenice, 2014).

Şekil 4. 8. Şems-i Tebrizi Külliyesi (URL3, 2021).

Eski kent merkezindeki mahallelerin sosyal profili incelendiğinde heterojen bir yapının var olduğu görülmektedir. Özellikle Suriyeli sığınmacılar içerisinde yer alan Türkmenler Merkez ilçelerden biri olan Meram'a bağlı Şükran Mahallesi ve Şems-i

Tebrizi Mahallesi Konya'ya geliŖte Suriyelilerin ilk uğrak mekanları arasında yer almaktadır. Zamanla Konya'nın diğerk mahallelerine dağılım gösteren göçmenlerin yoğunlukta ikamet ettiği mahalleler; örnekleme alan sınırları içerisindeki Sahibiata mahallesidir. Bu nedenle Ŗems-i Tebrizi ve Sahibiata Mahalleleri kozmopolit bir yapıya sahiptir. Bu bölgedeki kentsel dönüşüm çalışmalarının başlaması ile birlikte yerli halk bu mahalleleri terk etmiş bu nedenle bu mekanlarda “getto” benzeri bir yerleşim bölgesi oluşmuştur (Alptekin ve diğ., 2018).

Şekil 4. 9. Şems-i Tebrizi Mahallesi (URL4, 2021).

4.3. Yeni Kent Merkezindeki Sosyo-Fiziksel Yapı

Tarihi, geleneksel kent merkezi olarak da adlandırılan Konya ili eski kent merkezi örneklem alanda yer alan 3 mahalleyi kapsamaktadır. Bu mahalleler; Sahibiata, Şems-i Tebrizi ve Aziziye Mahalleleridir.

Konya yeni kent merkezinin 4 odak üzerinde geliştiği görülmektedir.

Şekil 4. 10. Yeni kent merkezindeki odak bölgeler

Bu odaklardan ilki Zafer Meydanı ve yürüyüş yoludur. 2005 yılında Kazım Karabekir Caddesi'nin yayalaştırma projesi ile bölge taşıt trafiğine kapatılmıştır. Yaya sirkülasyonunun fazla olmasıyla birlikte yeni oturma birimleri oluşturulmuştur. Bu nedenle özellikle 2005 yılından sonra Zafer bölgesi yeni fiziksel biçimlere kavuşarak geleneksel dokudan uzaklaşmıştır (Özkaynak ve Korkmaz, 2019). Ticarethanelerdeki işlevsel değişim modernleşmenin izlerini taşıdığından çalışma kapsamında Zafer Meydanı ve yürüyüş bölgesi yeni kent merkezine dahil edilmiştir. Bölgenin kuzeyinde yer alan ara sokaklarda ise günümüzde ticarethaneler ve dinlenme mekanları yoğunluktadır.

Şekil 4. 11. Zafer Meydanı (Orijinal,2021).

Bir diğer odak bölge ise Atatürk anıtı ve yakın çevresidir. Atatürk Anıtının hemen doğusunda Konya Devlet Tiyatrosu ve Konya Lisesi, güney batısında ise eski stadyum yer almaktadır. Çevresinde sağlık donatıları, konut alanları ve ticarethanelerin bulunduğu bölge Zafer bölgesi ile tren garı arasındaki ulaşımı sağlayan önemli bir konuma sahiptir.

Şekil 4. 12. Atatürk Anıtı (Orijinal,2021).

Üçüncü odak bölge ise tren garı ve çevresindeki konut alanlarıdır. Taşıt ve yaya trafiğinin yüksek olduğu bölgede konut alanları dikey mimariye sahiptir. Konut alanlarının yeni yapılaşmaya sahip olması neticesinde bölgede yüksek gelirli halk ikamet etmektedir. Ferit Paşa Caddesinin tren garına yakın olan doğu bölümünde yoğunlukta kafeler yer almaktadır.

Şekil 4. 13. Ferit Paşa Caddesi (Orijinal,2021).

Son odak bölge ise Eğitim Araştırma Hastanesi ve ordu evi yakın çevresidir. Bölge Yeni Meram Caddesinin Zafer Bölgesi ile arasındaki en önemli ulaşım aksı konumundadır (Millet Caddesi). Yapılaşma biçimi incelendiğinde tren garı ve çevresi ile benzer özellikler taşıdığı görülmektedir. Bölge üzerinde konut alanları yoğunlukta bulunmaktadır.

Şekil 4. 14. Millet Caddesi (Orijinal,2021).

Konya yeni kent merkezi yukarıda bahsedilen dört ana bölge dışında bir alt bölge yer almaktadır. Bu alt odak bölge Sahibiata Mahallesi batı bölümüdür. Bölge içerisinde Selçuklular döneminden kalma Sırçalı Medrese bulunmaktadır. Medresenin yakın çevresi Selçuklular döneminde zengin tüccarlara ev sahipliği yaparken günümüzde fiziksel çevresi köhneleşmeye başlamıştır. Düşük kira bedelleri nedeniyle

bölgede özellikle Suriyeli göçmenler ikamet etmektedir. Bu nedenle Sahibiata Mahallesi kozmopolit bir yapıya sahiptir. Bu bölgedeki kentsel dönüşüm çalışmalarının başlaması ile birlikte yerli halk bu mahalleleri terk etmiş bu nedenle bu mekanlarda “getto” benzeri bir yerleşim bölgesi oluşmuştur (Alptekin ve diğ., 2018).

Şekil 4. 15. Sahibiata Mahallesi batı bölümü (Orijinal,2021).

4.4. Anket Bulgularının Değerlendirilmesi

Çalışmanın anket bulguları bölümünde 420 kişi ile gerçekleştirilen anket verilerinin analizi ve yorumlaması yapılmaktadır. Görüşmecilere uygulanan anket formu Ek 1’de verilmektedir.

4.4.1. Anket katılımcılarının demografik veri analizi

Mevlâna Türbesi ve tren garı arasındaki 5 mahalleyi (İhsaniye, Konevi, Sahibiata, Şems-i Tebrizi, Aziziye) kapsayan örneklem alanda toplamda 420 kişiye anket uygulanmıştır. Anket sonuçlarına göre katılımcıların demografik verileri aşağıdaki gibidir;

Çizelge 4. 1. Anket katılımcılarının cinsiyete göre dağılımı

Cinsiyet	Frekans	%
Kadın	215	51,2
Erkek	205	48,8
Toplam	420	100

Anket verilerine göre katılımcıların 215’i kadın olup toplam katılımcıların %51,2’sini oluştururken erkek katılımcıların sayısı 205 kişi olup katılımcıların %48,8’ini oluşturmaktadır.

Çizelge 4. 2. Anket katılımcılarının yaşa göre dağılımı

Yaş	Frekans	%
0-17 (Çocuk Nüfus)	4	1
18-34 (Genç Nüfus)	337	80,2
35-64 (Orta Yaşlı Nüfus)	78	18,6
65 ve üzeri (Yaşlı Nüfus)	1	0,2
Toplam	420	100

Bu bağlamda anket katılımcılarının yaşa göre dağılımları incelendiğinde %1’ini ergen nüfusun, %80,2’sini genç nüfusun, %18,6’sını orta yaşlı nüfusun, %0,2’sini yaşlı nüfusun oluşturduğu görülmektedir. Anket katılımcılarının çoğunluğunu %80,2 ile 18-34 yaş arası genç nüfusun oluşturduğu görülmektedir.

Katılımcıların öğrenim durumları incelendiğinde %0,5’inin herhangi bir öğretim kurumundan mezun olmadığı, %1’inin ilkokul, %,2,9’unun ortaokul, %26’sının lise ve dengi okul, %60,7’sinin yüksekokul/üniversite, %9’unun ise yüksek lisans/doktora mezunu olduğu görülmektedir.

Çizelge 4. 3. Anket katılımcılarının öğrenim durumuna göre dağılımı

Öğrenim durumu	Frekans	%
Herhangi bir öğrenim kurumundan mezun değilim	2	0,5
Okur-yazar değilim	0	0
İlkokul mezunu	4	1
Ortaokul mezunu	12	2,9
Lise ve dengi okul mezunu	109	26
Yüksekokul/üniversite mezunu	255	60,7
Yüksek lisans/doktora mezunu	38	9
Toplam	420	100

Katılımcıların medeni halleri incelendiğinde %31,7'sinin evli, %64,5'inin bekâr, %3,8'inin ise dul veya boşanmış olduğu görülmektedir.

Çizelge 4. 4. Anket katılımcılarının medeni durumuna göre dağılımı

Medeni Hali	Frekans	%
Evli	133	31,7
Bekâr	271	64,5
Dul veya boşanmış	16	3,8
Toplam	420	100

Anket katılımcılarının aylık ortalama hane halkı gelirleri incelendiğinde ise %15,7'sinin 0-2500 TL, %24'ünün 2551-4000 TL, %20,2'sinin 4001-5500 TL, %21,4'ünün 5501-7000 TL, %8,1'inin 7001-9500 TL, %10,5'inin ise 9501 TL ve üzeri geliri olduğu görülmektedir.

Çizelge 4. 5. Anket katılımcılarının aylık ortalama hane halkı gelirine göre dağılımı

Aylık Ortalama Hane Halkı Geliri	Frekans	%
0-2500 TL	66	15,7
2501-4000 TL	101	24
4001-5500 TL	85	20,2
5501-7000 TL	90	21,4
7001-9500 TL	34	8,1
9500 TL ve üzeri	44	10,5
Toplam	420	100

4.4.2. Eski kent merkezine yönelik analizler

Çalışmanın bu bölümünde eski kent merkezi olarak tanımlanan Mevlana Türbesi-Alâeddin Tepesi güzergâhındaki mekânların kullanım sıklıkları ile hava kararmadan önce ve hava karardıktan sonra olmak üzere mekâna duyulana güvenin cinsiyet değişkenine göre analizi yapılmıştır.

Eski kent merkezindeki mekânların kullanım sıklığı

Çizelge 4. 6. Eski kent merkezindeki mekânların kullanım sıklığı

Mekânın Kullanım Amacı	Hemen hemen her gün		Haftada birkaç kez		Ayda birkaç kez		Yılda birkaç kez/nadiren		Hiçbir zaman	
	Frekans	%	Frekans	%	Frekans	%	Frekans	%	Frekans	%
İş Amaçlı	34	8,1	56	13,3	126	30	170	40,5	34	8,1
Eğitim Amaçlı	21	5	32	7,6	99	23,6	201	47,9	67	16
Sosyo-kültürel Amaçlı	11	2,6	75	17,9	196	46,7	119	23,8	19	4,5
Alışveriş Amaçlı	9	2,1	99	23,6	187	44,5	96	22,9	29	9,6
Yürüyüş/spor Amaçlı	13	3,1	41	9,8	134	31,9	147	35	85	21,2

Çizelge 4. 7. Eski kent merkezindeki mekânların cinsiyete göre kullanım sıklığının T testi sonucu

Eski Kent Merkezindeki Mekânların Kullanım Amaçları ve Kullanım Sıklıkları	Cinsiyet	Kişi sayısı	Aritmetik Ortalama	Standart Sapma	Bağımsız Örneklem T Testi	
					t	p
İş Amaçlı	Kadın	215	3.40	0.976	2.668	0.008
	Erkek	205	3.13	1.119	2.668	0.008
Eğitim Amaçlı	Kadın	215	3.55	1.003	-1.519	0.130
	Erkek	205	3.70	1.003	-1.519	0.130
Sosyo-kültürel Amaçlı	Kadın	215	3.16	0.863	0.490	0.625
	Erkek	205	3.12	0.846	0.490	0.625
Alışveriş amaçlı	Kadın	215	3.04	0.903	-1.072	0.285
	Erkek	205	3.14	0.908	-1.072	0.285
Yürüyüş/Spor Amaçlı	Kadın	215	3.81	0.998	4.531	0.000
	Erkek	205	3.37	0.985	4.531	0.000

Cinsiyete göre mekân kullanım amacı ve sıklığı değişkenlik gösterebilir varsayımıyla T testi analizi yapılmış olup analizden elde edilen değerler Çizelge 4.7’de gösterilmektedir. Çizelge 4.8’de ise T testi analizinde kullanılan değişken kategorileri ve değerleri verilmektedir.

Çizelge 4. 8. T testi analizinde kullanılan değişken değerleri

Değişken	Değişken Kategorileri	Değer
Cinsiyet	Kadın	1
	Erkek	2
Mekân kullanım sıklığı	Hemen hemen her gün	1
	Haftada birkaç kez	2
	Ayda birkaç kez	3
	Yılda birkaç kez/nadiren	4
	Hiçbir zaman	5

Çizelge 4.7’den elde edilen veriler ışığında cinsiyete göre mekân kullanımındaki iş amaçlı ve yürüyüş/spor amaçlı kullanımların anlamlılık değerinin ($p<0,05$) olduğu görülmektedir. Bu bağlamda eski kent merkezindeki iş amaçlı ve yürüyüş/spor amaçlı mekân kullanımı erkekler ve kadınlar arasında istatistiki açıdan farklılaşmaktadır. Erkeklerin iş amaçlı mekân kullanımlarının aritmetik ortalaması (3,13) kadınların iş amaçlı mekân kullanımlarının aritmetik ortalamasından (3,40) düşük olduğundan erkeklerin daha sık iş amaçlı olarak mekânı kullandıkları görülmektedir. Yürüyüş/spor amaçlı mekân kullanımlarında ise yine erkeklerin mekân kullanımlarının aritmetik ortalaması (3,37) kadınların mekân kullanımlarının aritmetik ortalamasından (3,81) düşük olduğu için erkeklerin kadınlara oranla daha sık yürüyüş/spor amaçlı mekân kullanımında buldukları görülmektedir.

Eski kent merkezindeki mekânların *hava kararmadan önce* güvenlik düzeyinin belirlenmesi için katılımcılara “*Hava kararmadan önce tek başınıza sokağa çıktığınızda kendinizi rahat ve güvende hissediyor musunuz?*” sorusu yöneltilmiştir. Sorulara verilen yanıtların ve cinsiyetin değişkenleri Çizelge 4.9’daki gibi kategorilendirilmiştir.

Çizelge 4. 9. Ki-kare ve frekans analizinde kullanılan değişken değerleri

Değişken	Değişken kategorileri	Değer
Cinsiyet	Kadın	1
	Erkek	2
Aile üyelerim (anne, baba, eş, kardeş vb.) dışarı çıkmama izin vermez.	Evet	1
	Hayır	0
Kendimi güvende hissediyorum.	Evet	1
	Hayır	0
Taciz ile karşılaşmaktan korkuyorum	Evet	1
	Hayır	0
Kapkaç ile karşılaşmaktan korkuyorum.	Evet	1
	Hayır	0
Hastayım/ yaşlıyım sağlık nedeni ile dışarı çıkamıyorum.	Evet	1
	Hayır	0

Soruya verilen yanıtların cinsiyete göre frekans değerleri Çizelge 4.10'da verilmektedir.

Çizelge 4. 10. Eski kent merkezindeki mekânların hava kararmadan önce güvenlik düzeyi değerlendirmesinin frekans analizi

	Kadın		Erkek	
	Frekans	%	Frekans	%
Aile üyelerim (anne, baba, eş, kardeş vb.) dışarı çıkmama izin vermez.	4	1,9	2	1
Kendimi güvende hissediyorum.	113	52,6	127	62
Taciz ile karşılaşmaktan korkuyorum	57	26,5	5	5
Kapkaç ile karşılaşmaktan korkuyorum.	33	15,3	28	13,7
Hastayım/ yaşlıyım sağlık nedeni ile dışarı çıkamıyorum.	0	0	4	2

Sorulara verilen yanıtlardan “Aile üyelerim (anne, baba, eş, kardeş vb.) dışarı çıkmama izin vermez” ve “hastayım/ yaşlıyım sağlık nedeni ile dışarı çıkamıyorum” yanıtları normal dağılım göstermediği için yalnızca cinsiyet değişkenine göre frekans analizi yapılmıştır. “Aile üyelerim (anne, baba, eş, kardeş vb.) dışarı çıkmama izin vermez” yanıtını verenlerin %1,9’u kadın, %1’i ise erkektir. “Hayır, hastayım/ yaşlıyım sağlık nedeni ile dışarı çıkamıyorum” yanıtını verenlerin ise tamamı erkek olup katılımcıların %2’sini oluşturmaktadır.

Geriye kalan 5 seçenek SPSS 25 programı üzerinden cinsiyet bağımsız değişkenine göre pearson ki-kare analizine tabi tutulmuştur. “Kendimi güvende hissediyorum” şikkını işaretleyen katılımcıların cinsiyet değişkenine göre anlamlılık değeri Çizelge 4.11’de verilmektedir.

Çizelge 4. 11. Eski kent merkezinde hava kararmadan önce kendimi güvende hissediyorum diyen katılımcıların cinsiyete göre ki-kare analizi

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	3,781 ^a	1	0.052
Likelihood Ratio	3.789	1	0.052
Linear-by-Linear Association	3.772	1	0.052
N of Valid Cases	420		

Cinsiyetin hava kararmadan önce güvende hissetme duygusunu etkileyebileceği varsayımıyla ki-kare analizi yapılmış olup bu iki değişken arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır ($p>0,05$).

“Taciz ile karşılaşmaktan korkuyorum” şikkını işaretleyen katılımcıların cinsiyet değişkenine göre anlamlılık değeri Çizelge 4.12’de gösterilmektedir.

Çizelge 4. 12. Eski kent merkezinde hava kararmadan önce taciz ile karşılaşmaktan korkuyorum diyen katılımcıların cinsiyete göre ki-kare analizi

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	48,330 ^a	1	0.000
Likelihood Ratio	55.888	1	0.000
Linear-by-Linear Association	48.215	1	0.000
N of Valid Cases	420		

Taciz ile karşılaşmaktan korkuyorum şikkını işaretleyenlerin cinsiyete değişkeni ile karşılaştırmalı analizi sonucunda aralarında anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir. Çizelge 4.10’daki frekans analizi sonuçlarına göre kadınların %26,5’i hava kararmadan önce tacize uğramaktan korkarken erkeklerin %5’i tacize uğramaktan korktuklarını ifade etmektedir. Bu çizelgelerden hareketle kadınların taciz korkusunun erkeklere göre daha fazla olduğu çıkarımı yapılabilmektedir.

“Kapkaç ile karşılaşmaktan korkuyorum.” şikkını işaretleyen katılımcıların cinsiyet değişkenine göre anlamlılık değeri Çizelge 4.13’te gösterilmektedir.

Çizelge 4. 13. Eski kent merkezinde hava kararmadan önce kapkaç ile karşılaşmaktan korkuyorum diyen katılımcıların cinsiyete göre ki-kare analizi

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	,242 ^a	1	0.623
Likelihood Ratio	0.242	1	0.724
Linear-by-Linear Association	0.241	1	0.624
N of Valid Cases	420		

Eski kent merkezindeki mekânlarda hava kararmadan önce kapkaç ile karşılaşmaktan korkuyorum seçeneğinin işaretleyenlerin cinsiyet değişkenine göre karşılaştırmalı analizi sonucunda aralarında istatistiki olarak anlamlı bir ilişki bulunamamıştır. Bu bağlamda kadınların %15,3'ü, erkeklerin ise %13,7'si kapkaçtan korktuklarını belirtmektedir.

Eski kent merkezindeki mekânların *hava karardıktan sonraki* güven düzeyinin analiz edilebilmesi için katılımcılara “*Hava karardıktan sonra tek başınıza sokağa çıktığınızda kendinizi rahat ve güvende hissediyor musunuz?*” sorusu yöneltilmiştir. Sorulara verilen yanıtlar ve cinsiyetin değişkenleri Çizelge 4.8'deki gibi kategorilendirilmiştir.

Soruya verilen yanıtların cinsiyete göre frekans değerleri ise Çizelge 4.14'te verilmektedir.

Çizelge 4. 14. Eski kent merkezindeki mekânların hava karardıktan sonra güvenlik düzeyi değerlendirilmesi frekans analizi

	Kadın		Erkek	
	Frekans	%	Frekans	%
Aile üyelerim (anne, baba, eş, kardeş vb.) dışarı çıkmama izin vermez.	35	16,3	4	2
Kendimi güvende hissediyorum.	13	6	88	42,9
Taciz ile karşılaşmaktan korkuyorum	144	67	19	9,3
Kapkaç ile karşılaşmaktan korkuyorum.	108	50,2	52	25,4
Hastayım/ yaşlıyım sağlık nedeni ile dışarı çıkamıyorum.	0	0	4	2

Sorulara verilen yanıtlardan yalnızca “Hastayım/ yaşlıyım sağlık nedeni ile dışarı çıkamıyorum” yanıtı normal dağılım göstermediği için yalnızca cinsiyet değişkenine göre frekans analizi yapılmıştır. “Hastayım/ yaşlıyım sağlık nedeni ile dışarı çıkamıyorum” yanıtını veren katılımcıların tamamı erkek olup katılımcıların %2’sini oluşturmaktadır.

Geriye kalan 6 sorunun yanıtları SPSS 25 programı üzerinden ki-kare analizine tabi tutulmuştur. “Aile üyelerim (anne, baba, eş, kardeş vb.) dışarı çıkmama izin vermez” şikkını işaretleyen katılımcıların cinsiyet değişkenine göre anlamlılık değeri Çizelge 4.15’te verilmektedir.

Çizelge 4. 15. Eski kent merkezine hava karardıktan sonra çıkmama ailem izin vermez diyen katılımcıların cinsiyete göre ki-kare analizi

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	25,575 ^a	1	0.000
Likelihood Ratio	29.192	1	0.000
Linear-by-Linear Association	25.514	1	0.000
N of Valid Cases	420		

Cinsiyet değişkeninin hava karardıktan sonra tek başına sokağa çıkma durumunu etkileyebileceği varsayımıyla ki-kare analizi yapılmış olup bu iki değişken arasında anlamlı bir ilişki olduğu görülmüştür ($p < 0,05$). Kadınların %16,3’ü hava karardıktan sonra sokağa çıkmama ailem izin vermez şikkını işaretlerken erkeklerin %2’si bu şikkı işaretlemiştir. Bu bağlamda ailenin hava karardıktan sonra tek başına sokağa çıkmada izin verme durumunun cinsiyete göre değiştiği görülmektedir. Kadınların erkeklere oranla hava karardıktan sonra dışarı çıkmasında ailesinden daha zor izin aldığı çıkarımı yapılabilmektedir.

“Hava karardıktan sonra dışarı çıktığımda kendimi güvende hissediyorum” şikkını işaretleyen katılımcıların cinsiyet değişkenine göre anlamlılık değeri Çizelge 4.16’da verilmektedir.

Çizelge 4. 16. Eski kent merkezinde hava karardıktan sonra kendimi güvende hissediyorum diyen katılımcıların cinsiyete göre ki-kare analizi

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	78,148 ^a	1	0.000
Likelihood Ratio	85.148	1	0.000
Linear-by-Linear Association	77.962	1	0.000
N of Valid Cases	420		

Cinsiyet değişkeninin hava karardıktan sonra güvende hissetme duygusunu etkileyebileceği varsayımıyla ki-kare analizi yapılmış olup bu iki değişken arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($p>0,05$). Kadınların yalnızca %6'sı hava karardıktan sonra kendilerini güvende hissettiklerini söylerken erkeklerin %42,9'u güvende hissettiklerini belirtmektedir. Bu bağlamda cinsiyet kavramının hava karardıktan sonra mekân kullanımını belirleyen önemli bir faktör olduğu çıkarımı yapılabilmektedir.

“Hava karardıktan sonra taciz ile karşılaşmaktan korkuyorum” şikkını işaretleyen katılımcıların cinsiyet değişkenine göre anlamlılık değeri Çizelge 4.17’de gösterilmektedir.

Çizelge 4. 17. Eski kent merkezinde hava karardıktan sonra taciz ile karşılaşmaktan korkuyorum diyen katılımcıların cinsiyete göre ki-kare analizi

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	147,163 ^a	1	0.000
Likelihood Ratio	161.691	1	0.000
Linear-by-Linear Association	146.813	1	0.000
N of Valid Cases	420		

Hava karardıktan sonra taciz ile karşılaşma korkusunun cinsiyet ile ilişkili olduğu varsayımıyla ki-kare analizi yapılmış olup bu iki değişken arasında anlamlı bir ilişkinin olduğu görülmüştür ($p<0,05$). Kadınların %67'si hava karardıktan sonra tacize uğramaktan korktuklarını dile getirirken erkeklerin %9,3'ü bu korkuyu taşıdıklarını dile getirmiştir. Bu bağlamda cinsiyet faktörü ve taciz ile karşılaşma korkusu arasında güçlü bir ilişkinin olduğu görülmektedir.

“Hava karardıktan sonra kapkaç ile karşılaşmaktan korkuyorum” şikkını işaretleyen katılımcıların cinsiyet değişkenine göre anlamlılık değeri Çizelge 4.18’de gösterilmektedir.

Çizelge 4. 18. Eski kent merkezinde hava karardıktan sonra kapkaç ile karşılaşmaktan korkuyorum diyen katılımcıların cinsiyete göre ki-kare analizi

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	27,516 ^a	1	0.000
Likelihood Ratio	27.965	1	0.000
Linear-by-Linear Association	27.450	1	0.000
N of Valid Cases	420		

Hava karardıktan sonra kapkaç ile karşılaşma korkusu ile cinsiyet değişkenin arasında anlamlı bir ilişkinin olduğu görülmektedir ($p<0,05$). Bu bağlamda kadınların %50,2’si hava karardıktan sonra kapkaç ile karşılaşmaktan korktuklarını dile getirirken erkeklerin %25,4’ü kapkaç ile karşılaşmaktan korktuklarını dile getirmektedir.

4.4.3. Yeni kent merkezine yönelik analizler

Çalışmanın bu bölümünde yeni kent merkezi olarak tanımlanan Alâeddin Tepesi- tren garı güzergâhındaki mekânların kullanım sıklıkları ile hava kararmadan önce ve hava karardıktan sonra olmak üzere mekâna duyulana güvenin cinsiyet değişkenine göre analizi yapılmaktadır.

Yeni kent merkezindeki mekânların kullanım sıklığı

Çizelge 4. 19. Yeni kent merkezindeki mekânların kullanım sıklığı

Mekânın Kullanım Amacı	Hemen hemen her gün		Haftada birkaç kez		Ayda birkaç kez		Yılda birkaç kez/nadiren		Hiçbir zaman	
	Frekans	%	Frekans	%	Frekans	%	Frekans	%	Frekans	%
İş Amaçlı	25	6	32	7,6	137	32,6	133	31,7	93	22,1
Eğitim Amaçlı	18	4,3	30	7,1	111	26,4	170	40,5	91	21,7
Sosyo-kültürel Amaçlı	16	3,8	67	16	173	41,2	137	32,6	27	6,4
Alışveriş Amaçlı	13	1,3	59	14	173	41,2	126	30	49	11,7
Yürüyüş/spor Amaçlı	14	3,3	47	11,2	131	31,2	155	36,9	73	17,4

Çizelge 4. 20. Yeni kent merkezindeki mekânların cinsiyete göre kullanım sıklığının t testi değerlendirmesi

Alaaddin Tepesi- Tren Garı Arasındaki Mekânların Kullanım Amaçları ve Kullanım Sıklıkları	Cinsiyet	Kişi sayısı	Aritmetik Ortalama	Standart Sapma	Bağımsız Örneklem T Testi	
					t	p
İş Amaçlı	Kadın	215	3,77	1.015	3.958	0.000
	Erkek	205	3,35	1.139	3.958	0.000
Eğitim Amaçlı	Kadın	215	3,67	1.040	-0.228	0.819
	Erkek	205	3,69	1.014	-0.228	0.819
Sosyo-kültürel Amaçlı	Kadın	215	3,24	0.936	0.519	0.604
	Erkek	205	3,20	0.908	0.519	0.604
Alışveriş Amaçlı	Kadın	215	3,36	0.985	0.695	0.488
	Erkek	205	3,30	0.936	0.695	0.488
Yürüyüş/Spor Amaçlı	Kadın	215	3,61	1.044	1.480	0.140
	Erkek	205	3,46	0.973	1.480	0.140

Cinsiyete göre mekân kullanım amacı ve sıklığı değişkenlik gösterebilir varsayımıyla T testi analizi yapılmış olup analizden elde edilen veriler Çizelge 4.20’de gösterilmektedir. Çizelge 4.20’den elde edilen veriler ışığında cinsiyete göre mekân kullanımındaki iş amaçlı mekân kullanımının anlamlılık değerinin ($p<0,05$) olduğu görülmektedir. Bu bağlamda yeni kent merkezindeki iş amaçlı mekân kullanımı erkekler ve kadınlar arasında istatistiki açıdan farklılaşmaktadır. Erkeklerin iş amaçlı mekân kullanımlarının aritmetik ortalaması (3,35) kadınların iş amaçlı mekân kullanımlarının aritmetik ortalamasından (3,77) düşük olduğundan erkeklerin daha sık iş amaçlı olarak mekânı kullandıkları görülmektedir. Eğitim, alışveriş, sosyo-kültürel ve yürüyüş/spor amaçlı mekân kullanımlarında cinsiyete göre bir farklılaşma tespit edilmemiştir.

Yeni kent merkezindeki mekânların *hava kararmadan önceki* güvenlik düzeyinin belirlenebilmesi için katılımcılara “*hava kararmadan önce tek başınıza sokağa çıktığınızda kendinizi rahat ve güvende hissediyor musunuz?*” sorusu yöneltilmiştir. Sorulara verilen yanıtların ve cinsiyetin değişkenleri 4.8’deki gibi kategorilendirilmiştir.

Soruya verilen yanıtların cinsiyete göre frekans değerleri Çizelge 4.21’de gösterilmektedir.

Çizelge 4. 21. Yeni kent merkezindeki hava kararmadan önce güvenlik düzeyi değerlendirmesinin frekans analizi

	Kadın		Erkek	
	Frekans	%	Frekans	%
Aile üyelerim (anne, baba, eş, kardeş vb.) dışarı çıkmama izin vermez.	4	1,9	1	0,5
Kendimi güvende hissediyorum.	154	71,6	144	70,2
Taciz ile karşılaşmaktan korkuyorum	39	18,1	2	1
Kapkaç ile karşılaşmaktan korkuyorum.	35	16,3	26	12,7
Hastayım/ yaşlıyım sağlık nedeni ile dışarı çıkamıyorum.	0	0	4	2

Sorulara verilen yanıtlardan “Aile üyelerim (anne, baba, eş, kardeş vb.) dışarı çıkmama izin vermez” ve “hastayım/ yaşlıyım sağlık nedeni ile dışarı çıkamıyorum” yanıtları normal dağılım göstermediği için yalnızca cinsiyet değişkenine göre frekans analizi yapılmıştır. “Aile üyelerim (anne, baba, eş, kardeş vb.) dışarı çıkmama izin vermez” yanıtını verenlerin %1,9’u kadın, %0,05’i ise erkektir. “Hayır, hastayım/

yaşlıyım sağlık nedeni ile dışarı çıkamıyorum” yanıtını verenlerin ise tamamı erkek olup katılımcıların %2’sini oluşturmaktadır.

Geriye kalan 5 sorunun yanıtları SPSS 25 programı üzerinden ki-kare analizine tabi tutulmuştur. “Yeni kent merkezindeki mekânlarda hava kararmadan önce kendimi güvende hissediyorum” şikkını işaretleyen katılımcıların cinsiyet değişkenine göre anlamlılık değeri Çizelge 4.22’de verilmektedir.

Çizelge 4. 22. Yeni kent merkezinde hava kararmadan önce kendimi güvende hissediyorum diyen katılımcıların cinsiyete göre ki-kare analizi

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	1,681 ^a	1	0.195
Likelihood Ratio	1.807	1	0.179
Linear-by-Linear Association	1.677	1	0.195
N of Valid Cases	420		

Cinsiyetin hava kararmadan önce güvende hissetme duygusunu etkileyebileceği varsayımıyla ki-kare analizi yapılmış olup bu iki değişken arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır ($p>0,05$).

“Yeni kent merkezindeki mekânlarda hava kararmadan önce taciz ile karşılaşmaktan korkuyorum” şikkını işaretleyen katılımcıların cinsiyet değişkenine göre anlamlılık değeri Çizelge 4.23’te gösterilmektedir.

Çizelge 4. 23. Yeni kent merkezinde hava kararmadan önce taciz ile karşılaşmaktan korkuyorum diyen katılımcıların cinsiyete göre ki-kare analizi

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	35,096 ^a	1	0.000
Likelihood Ratio	42.543	1	0.000
Linear-by-Linear Association	35.012	1	0.000
N of Valid Cases	420		

Yeni kent merkezindeki mekânlarda hava kararmadan önce taciz ile karşılaşmaktan korkuyorum şikkını işaretleyenlerin cinsiyete değişkeni ile karşılaştırmalı analizi sonucunda aralarında anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir ($p>0,05$). Çizelge 4.23’teki frekans analizi sonuçlarına göre kadınların %18,1’i hava kararmadan önce tacize uğramaktan korkarken erkeklerin %1’i tacize uğramaktan korktuklarını ifade etmektedir. Bu bağlamda kadınların taciz korkusunun erkeklere göre daha fazla olduğu sonucun varılmaktadır.

“Yeni kent merkezindeki mekânlarda hava kararmadan önce kapkaç ile karşılaşmaktan korkuyorum” şikkını işaretleyen katılımcıların cinsiyet değişkenine göre anlamlılık değeri Çizelge 4.24’te gösterilmektedir.

Çizelge 4. 24. Yeni kent merkezinde hava kararmadan önce kapkaç ile karşılaşmaktan korkuyorum diyen katılımcıların cinsiyete göre ki-kare analizi

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	1,093 ^a	1	0.296
Likelihood Ratio	1.097	1	0.295
Linear-by-Linear Association	1.091	1	0.296
N of Valid Cases	420		

Yeni kent merkezindeki mekânlarda hava kararmadan önce kapkaç ile karşılaşmaktan korkuyorum seçeneğinin işaretleyenlerin cinsiyet değişkenine göre karşılaştırmalı analizi sonucunda aralarında istatistiki olarak anlamlı bir ilişki bulunamamıştır. Bu bağlamda kadınların %16,3’ü, erkeklerin ise %12,7’si hava kararmadan önce kapkaç uğramaktan korktuklarını belirtmektedir.

Yeni kent merkezindeki mekânların *hava karardıktan sonra* güven düzeyinin belirlenebilmesi için katılımcılara “hava karardıktan sonra tek başınıza sokağa çıktığınızda kendinizi rahat ve güvende hissediyor musunuz?” sorusu yöneltilmiştir. Sorulara verilen yanıtların ve cinsiyetin değişkenleri Çizelge 4.8’deki gibi kategorilendirilmiştir.

Soruya verilen yanıtların cinsiyete göre frekans değerleri Çizelge 4.25’te verilmektedir.

Çizelge 4. 25. Yeni kent merkezindeki mekânların hava karardıktan sonra güvenlik düzeyi değerlendirilmesi frekans analizi

	Kadın		Erkek	
	Frekans	%	Frekans	%
Aile üyelerim (anne, baba, eş, kardeş vb.) dışarı çıkmama izin vermez.	36	16,7	0	0
Kendimi güvende hissediyorum.	33	15,3	116	56,6
Taciz ile karşılaşmaktan korkuyorum	132	61,4	9	4,4
Kapkaç ile karşılaşmaktan korkuyorum.	103	47,9	40	19,5
Hastayım/ yaşıyım sağlık nedeni ile dışarı çıkamıyorum.	0	0	4	2

Sorulara verilen yanıtlardan yalnızca “Hastayım/ yaşlıyım sağlık nedeni ile dışarı çıkamıyorum” yanıtı normal dağılım göstermediği için yalnızca cinsiyet değişkenine göre frekans analizi yapılmıştır. “Hastayım/ yaşlıyım sağlık nedeni ile dışarı çıkamıyorum” yanıtını veren katılımcıların tamamı erkek olup katılımcıların %2’sini oluşturmaktadır.

Geriye kalan seçenekleri işaretleyen katılımcıların cinsiyete göre dağılımı SPSS 25 programı üzerinden ki-kare analizine tabi tutulmuştur. “Aile üyelerim (anne, baba, eş, kardeş vb.) dışarı çıkmama izin vermez” şikkını işaretleyen katılımcıların cinsiyet değişkenine göre anlamlılık değeri Çizelge 4.26’da verilmektedir.

Çizelge 4. 26. Yeni kent merkezine hava karardıktan sonra çıkmama ailem izin vermez diyen katılımcıların cinsiyete göre ki-kare analizi

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	37,544 ^a	1	0.000
Likelihood Ratio	51.430	1	0.000
Linear-by-Linear Association	37.454	1	0.000
N of Valid Cases	420		

Cinsiyet değişkenininin hava karardıktan sonra tek başına sokağa çıkma kavramını etkileyebileceği varsayımıyla ki-kare analizi yapılmış olup bu iki değişken arasında anlamlı bir ilişki olduğu görülmüştür ($p < 0,05$). Kadınların %16,7’si hava karardıktan sonra sokağa çıkmama ailem izin vermez şikkını işaretlerken erkeklerden hiçbiri bu şikkı işaretlememiştir. Bu bağlamda ailenin cinsiyete göre hava karardıktan sonra tek başına sokağa çıkmada izin verme durumunun değiştiğini görülmektedir. Yeni kent merkezindeki mekânların hava karardıktan sonraki kullanımında erkeklerin aileden izin alma sorunun olmadığı, kadınların ise erkeklerden daha zor izin aldığı çıkarımı yapılabilmektedir.

“Yeni kent merkezindeki mekânlarda hava karardıktan sonra kendimi güvende hissediyorum” şikkını işaretleyen katılımcıların cinsiyet değişkenine göre anlamlılık değeri Çizelge 4.27’de verilmektedir.

Çizelge 4. 27. Yeni kent merkezinde hava karardıktan sonra kendimi güvende hissediyorum diyen katılımcıların cinsiyete göre ki-kare analizi

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	77,956 ^a	1	0.000
Likelihood Ratio	81.319	1	0.000
Linear-by-Linear Association	77.771	1	0.000
N of Valid Cases	420		

Cinsiyet değişkeninin hava karardıktan sonra güvende hissetme duygusunu etkileyebileceği varsayımıyla ki-kare analizi yapılmış olup bu iki değişken arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($p>0,05$). Kadınların %15,3'ü hava karardıktan sonra kendilerini güvende hissettiklerini söylerken erkeklerin %56,6'sı güvende hissettiklerini belirtmektedir. Bu bağlamda yeni kent merkezindeki mekânların hava karardıktan sonra kullanımında cinsiyetin önemli bir faktör olduğu çıkarımı yapılabilmektedir.

“Yeni kent merkezindeki mekânlarda hava karardıktan sonra taciz ile karşılaşmaktan korkuyorum” şikkını işaretleyen katılımcıların cinsiyet değişkenine göre anlamlılık değeri Çizelge 4.28’de verilmektedir.

Çizelge 4. 28. Yeni kent merkezinde hava karardıktan sonra taciz ile karşılaşmaktan korkuyorum diyen katılımcıların cinsiyete göre ki-kare analizi

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	152,913 ^a	1	0.000
Likelihood Ratio	175.397	1	0.000
Linear-by-Linear Association	152.549	1	0.000
N of Valid Cases	420		

Hava karardıktan sonra taciz ile karşılaşma korkusunun cinsiyet ile ilişkili olduğu varsayımıyla ki-kare analizi yapılmış olup bu iki değişken arasında anlamlı bir ilişkinin olduğu görülmüştür ($p<0,05$). Kadınların %61,4'ü hava karardıktan sonra tacize uğramaktan korktuklarını dile getirirken erkeklerin %4,4'ü bu korkuyu taşıdıklarını dile getirmiştir. Bu bağlamda cinsiyet faktörü ve taciz ile karşılaşma korkusu arasında güçlü bir ilişkinin olduğu görülmektedir.

“Yeni kent merkezindeki mekânlarda hava karardıktan sonra kapkaç ile karşılaşmaktan korkuyorum” şikkını işaretleyen katılımcıların cinsiyet değişkenine göre anlamlılık değeri Çizelge 4.29’da verilmektedir.

Çizelge 4. 29. Yeni kent merkezinde hava karardıktan sonra kapkaç ile karşılaşmaktan korkuyorum diyen katılımcıların cinsiyete göre ki-kare analizi

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	37,679 ^a	1	0.000
Likelihood Ratio	38.697	1	0.000
Linear-by-Linear Association	37.590	1	0.000
N of Valid Cases	420		

Hava karardıktan sonra kapkaç ile karşılaşma korkusu ile cinsiyet değişkenin arasında anlamlı bir ilişkinin olduğu görülmektedir ($p < 0,05$). Bu bağlamda kadınların %47,9'u hava karardıktan sonra kapkaç ile karşılaşmaktan korktuklarını ifade ederken erkeklerin %19,5'i kapkaç ile karşılaşmaktan korktuklarını ifade etmektedir.

4.4.4. Örneklem alandaki kamusal/yarı kamusal mekânların güven düzeyi puanlaması

Çalışma kapsamında cinsiyete göre kamusal ve yarı kamusal alanların güvenliği ölçülmeye çalışılmıştır. Bu bağlamda katılımcılardan aşağıdaki mekân kullanımlarını puanlamaları istenmiştir;

- Otobüs durakları
- Tramvay durakları
- Ana caddeler
- Ara sokaklar
- Pazar alanları
- Alışveriş mekânları
- Eğlence mekânları
- Parklar
- Kiraathaneler ve çevresi
- Kamusal hizmet alanları olarak sıralanmaktadır.

Çalışmanın temel amacı cinsiyete göre mekân kullanımının analiz edilebilmesi olduğu için cinsiyet değişkeni ile mekânlar ayrı ayrı T testi analizine tabi tutulmuştur. Çizelge 4.30'da T testi analizinde kullanılan değişkenler ve değerleri gösterilmektedir.

Çizelge 4. 30. Cinsiyete göre güven düzeyi puanlamasında kullanılan değişken değerleri

Değişken	Değişken Kategorileri	Değer
Cinsiyet	Kadın	1
	Erkek	2
Güvenilirlik Puanlaması	Kesinlikle güvenli değil	1
	Güvenli değil	2
	Kısmen güvenli değil	3
	Kısmen güvenli	4
	Orta derecede güvenli	5
	Güvenli	6
	Kesinlikle güvenli	7

Çalışma kapsamında öncelikli olarak toplu taşıma türlerinin güvenilirliği analiz edilmektedir. Bu bağlamda öncelikle otobüs ve tramvay duraklarının güvenilirlik puanı frekansları çizelge haline getirilmiş olup ardından cinsiyete göre T testine tabi tutulmuştur.

Çizelge 4. 31. Otobüs duraklarının cinsiyete göre güven düzeyi puanlaması frekans değerleri

Cinsiyet		Otobüs Durakları Güven Skalası						
		Kesinlikle güvenli değil	Güvenli değil	Kısmen güvenli değil	Kısmen güvenli	Orta derecede güvenli	Güvenli	Kesinlikle güvenli
		1 Puan	2 Puan	3 Puan	4 Puan	5 Puan	6 Puan	7 Puan
Kadın	Frekans	23	29	36	43	50	23	11
	%	10,7	13,5	16,7	20	23,3	10,7	5,1
Erkek	Frekans	23	51	46	32	37	22	14
	%	11,2	15,1	22,4	15,6	18	10,7	6,8

Çizelge 4. 32. Otobüs duraklarının cinsiyete göre T testi Analizi

Mekân	Cinsiyet	Cinsiyet Bazında Puanların Aritmetik Ortalaması	Toplam Puanların Aritmetik Ortalaması	Standart Sapma	Bağımsız Örneklem T Testi	
					t	p
Otobüs durakları	Kadın	3.84	3,79	1.667	0.634	0.526
	Erkek	3.74				

T testi analizi sonucunda otobüs duraklarının güvenilirlik puanlaması cinsiyete göre istatistiki açıdan farklılaşmamaktadır ($p>0,05$). Kadınlar otobüs duraklarına ortalama 3,84 puan verirken erkekler ortalama 3,74 puan vermiştir. Bu bağlamda otobüs duraklarının erkeklere oranla kadınlar tarafından daha güvenilir bulunduğu çıkarımı yapılabilmektedir.

Çizelge 4. 33. Tramvay duraklarının cinsiyete göre güven düzeyi puanlaması frekans değerleri

Cinsiyet		Tramvay Durakları Güven Skalası						
		Kesinlikle güvenli değil	Güvenli değil	Kısmen güvenli değil	Kısmen güvenli	Orta derecede güvenli	Güvenli	Kesinlikle güvenli
		1 Puan	2 Puan	3 Puan	4 Puan	5 Puan	6 Puan	7 Puan
Kadın	Frekans	12	32	27	36	40	51	17
	%	5,6	14,9	12,6	16,7	18,6	23,7	7,9
Erkek	Frekans	9	36	43	24	26	39	28
	%	4,4	17,6	21	11,7	12,7	19	13,7

Çizelge 4. 34. Tramvay duraklarının cinsiyete göre T testi Analizi

Mekân	Cinsiyet	Cinsiyet Bazında Puanların Aritmetik Ortalaması	Toplam Puanların Aritmetik Ortalaması	Standart Sapma	Bağımsız Örneklem T Testi	
					t	p
Tramvay durakları	Kadın	4,31	4,2	1.729	0.474	0.636
	Erkek	4,22				

T testi analizi sonucunda tramvay duraklarının güvenilirlik puanlaması cinsiyete göre istatistiki açıdan farklılaşmamaktadır ($p>0,05$). Kadınlar otobüs duraklarına ortalama 4,31 puan verirken erkekler ortalama 4,22 puan vermiştir.

Toplu taşıma duraklarından olan tramvay duraklarına kadınlar ortalama 4,31 puan verirken otobüs duraklarına ortalama 3,84 puan verdikleri görülmektedir. Erkekler ise tramvay duraklarına 4,22 puan verirken otobüs duraklarına 3,74 puan vermiştir. Bu bağlamda her iki cinsiyet içinde tramvay duraklarının otobüs duraklarından daha güvenli olduğu çıkarımı yapılabilmektedir. Aynı zamanda her iki durak için verilen puanlar cinsiyete göre karşılaştırıldığında kadınların erkeklere oranla durakları daha güvenilir buldukları çıkarımı yapılabilmektedir. Bu durumun nedeni ise durakların genellikle kalabalık olması ve gözetime açık olması ile ilişkilendirilebilmektedir.

Çizelge 4.35'te ana caddelere verilen puanların cinsiyete göre frekans değerleri gösterilmektedir.

Çizelge 4. 35. Ana caddelerin cinsiyete göre güven düzeyi puanlaması frekans değerleri

Cinsiyet		Ana Caddeler Güven Skalası						
		Kesinlikle güvenli değil	Güvenli değil	Kısmen güvenli değil	Kısmen güvenli	Orta derecede güvenli	Güvenli	Kesinlikle güvenli
		1 Puan	2 Puan	3 Puan	4 Puan	5 Puan	6 Puan	7 Puan
Kadın	Frekans	11	35	42	38	45	27	17
	%	5,1	16,3	19,5	17,7	20,9	12,6	7,9
Erkek	Frekans	17	39	31	21	24	38	35
	%	8,3	19	15,1	10,2	11,7	18,5	17,1

Çizelge 4. 36. Ana caddelerin cinsiyete göre T testi Analizi

Mekân	Cinsiyet	Cinsiyet Bazında Puanların Aritmetik Ortalaması	Toplam Puanların Aritmetik Ortalaması	Standart Sapma	Bağımsız Örneklem T Testi	
					t	p
Ana caddeler	Kadın	4.02	4,12	1.656	-1.09	0.276
	Erkek	4.22		2.006	-1.09	0.276

T testi analizi sonucunda ana caddelerin güvenilirlik puanlaması cinsiyete göre istatistiki açıdan farklılaşmamaktadır ($p>0,05$). Kadınlar ana caddelere ortalama 4,02 puan verirken erkeklerin ortalama 4,22 puan verdikleri görülmektedir.

Çizelge 4.37’de ara sokaklara verilen puanların cinsiyete göre frekans değerleri gösterilmektedir.

Çizelge 4. 37. Ara sokakların cinsiyete göre güvenilirlik puanlaması frekans değerleri

Cinsiyet		Ara Sokakların Güven Skalası						
		Kesinlikle güvenli değil	Güvenli değil	Kısmen güvenli değil	Kısmen güvenli	Orta derecede güvenli	Güvenli	Kesinlikle güvenli
		1 Puan	2 Puan	3 Puan	4 Puan	5 Puan	6 Puan	7 Puan
Kadın	Frekans	124	42	28	12	7	2	0
	%	57,7	19,5	13	5,6	3,3	0,9	0
Erkek	Frekans	102	47	29	16	7	2	2
	%	49,8	22,9	14,1	7,8	3,4	1	1

Çizelge 4. 38. Ara sokakların cinsiyete göre T testi Analizi

Mekân	Cinsiyet	Cinsiyet Bazında Puanların Aritmetik Ortalaması	Toplam Puanların Aritmetik Ortalaması	Standart Sapma	Bağımsız Örneklem T Testi	
					t	p
Ara sokaklar	Kadın	1,80	1,8	1.157	-1.592	0.112
	Erkek	1,99		1.291	-1.592	0.112

Ara sokakların cinsiyete göre T testi sonucu değerlendirildiğinde güvenilirlik puanlarında istatistiki açıdan herhangi bir farklılaşma tespit edilmemiştir. ($p>0,05$). Kadınlar ara sokaklara ortalama 1,80 puan verirken erkeklerin ise ortalama 1,99 puan verdikleri görülmektedir.

Pazar alanlarına verilen güven puanlarının cinsiyete göre frekans değerleri Çizelge 4.39’da gösterilmektedir.

Çizelge 4. 39. Pazar alanlarının cinsiyete göre güven düzeyi puanlaması frekans değerleri

Cinsiyet		Pazar Alanlarının Güven Skalası						
		Kesinlikle güvenli değil	Güvenli değil	Kısmen güvenli değil	Kısmen güvenli	Orta derecede güvenli	Güvenli	Kesinlikle güvenli
		1 Puan	2 Puan	3 Puan	4 Puan	5 Puan	6 Puan	7 Puan
Kadın	Frekans	50	44	54	34	18	13	2
	%	23,3	20,5	25,1	15,8	8,4	6	0,9
Erkek	Frekans	33	49	46	39	22	10	6
	%	16,1	23,9	22,4	19	10,7	4,9	2,9

Çizelge 4. 40. Pazar alanlarının cinsiyete göre T testi Analizi

Mekân	Cinsiyet	Cinsiyet Bazında Puanların Aritmetik Ortalaması	Toplam Puanların Aritmetik Ortalaması	Standart Sapma	Bağımsız Örneklem T Testi	
					t	p
Pazar alanları	Kadın	2,87	2,99	1.522	-1.552	0.121
	Erkek	3,11		1.552	-1.552	0.121

Pazar alanlarının cinsiyete göre T testi sonucu değerlendirildiğinde güvenilirlik puanlarında istatistiki açıdan herhangi bir farklılaşma tespit edilmemiştir. ($p>0,05$). Kadınlar pazar alanlarına ortalama 2,87 puan verirken erkekler ortalama 3,11 puan vermiştir. Bu bağlamda pazar alanlarının erkekler tarafından kadınlara oranla daha güvenilir bulunduğu çıkarımı yapılabilmektedir.

Alışveriş mekânlarının (örneklem alan içerisinde yer alan ticaret bölgeleri) cinsiyete göre güvenilirlik puanlaması frekans değerleri Çizelge 4.41’de verilmektedir.

Çizelge 4. 41. Alışveriş mekânlarının cinsiyete göre güvenilirlik puanlaması frekans değerleri

Cinsiyet		Alışveriş Mekânlarının Güven Skalası						
		Kesinlikle güvenli değil 1 Puan	Güvenli değil 2 Puan	Kısmen güvenli değil 3 Puan	Kısmen güvenli 4 Puan	Orta derecede güvenli 5 Puan	Güvenli 6 Puan	Kesinlikle güvenli 7 Puan
Kadın	Frekans	11	31	30	36	40	41	26
	%	5,1	14,4	14	16,7	18,6	19,1	12,1
Erkek	Frekans	11	37	31	21	37	28	40
	%	5,4	18	15,1	10,2	18	13,7	19,5

Çizelge 4. 42. Alışveriş mekânlarının cinsiyete göre T testi Analizi

Mekân	Cinsiyet	Cinsiyet Bazında Puanların Aritmetik Ortalaması	Toplam Puanların Aritmetik Ortalaması	Standart Sapma	Bağımsız Örneklem T Testi	
					t	p
Alışveriş Mekânları	Kadın	4,35	4,36	1.763	-0.094	0.925
	Erkek	4,37		1.93	-0.094	0.925

Alışveriş mekânlarının cinsiyete göre T testi sonucu değerlendirildiğinde güvenilirlik puanlarında istatistiki açıdan herhangi bir farklılaşma tespit edilmemiştir. ($p>0,05$). Kadınlar alışveriş mekânlarına ortalama 4,35 puan verirken erkeklerin ortalama 4,37 puan verdikleri görülmektedir. Bu bağlamda erkeklerin kadınlara oranla alışveriş mekânlarını daha güvenilir buldukları çıkarımı yapılabilmektedir.

Pazar alanları ile alışveriş mekânlarının karşılaştırmalı analizinde kadınların pazar alanlarına ortalama 2,87, alışveriş mekânlarına ortalama 4,35 puan verdikleri görülürken erkeklerin pazar alanlarına ortalama 3,11, alışveriş mekânlarına ortalama 4,37 puan verdikleri görülmektedir. Bu bağlamda her iki cinsiyet içinde alışveriş mekânlarının pazar alanlarından daha güvenilir bulunduğu çıkarımı yapılabilmektedir.

Eğlence mekânlarının cinsiyete göre güvenilirlik puanlaması frekans değerleri Çizelge 4.43’te verilmektedir.

Çizelge 4. 43. Eğlence mekânlarının cinsiyete göre güven düzeyi puanlaması frekans değerleri

Cinsiyet		Eğlence Mekânlarının Güven Skalası						
		Kesinlikle güvenli değil	Güvenli değil	Kısmen güvenli değil	Kısmen güvenli	Orta derecede güvenli	Güvenli	Kesinlikle güvenli
		1 Puan	2 Puan	3 Puan	4 Puan	5 Puan	6 Puan	7 Puan
Kadın	Frekans	25	29	34	28	44	38	17
	%	11,6	13,5	15,8	13	20,5	17,7	7,9
Erkek	Frekans	15	42	28	25	36	29	30
	%	7,3	20,5	13,7	12,2	17,6	14,1	14,6

Çizelge 4. 44. Eğlence mekânlarının cinsiyete göre T testi Analizi

Mekân	Cinsiyet	Cinsiyet Bazında Puanların Aritmetik Ortalaması	Toplam Puanların Aritmetik Ortalaması	Standart Sapma	Bağımsız Örneklem T Testi	
					t	p
Eğlence/dinlence Mekânları	Kadın	4,02	4,07	1.839	-0.617	0,537
	Erkek	4,13		1.917	-0.617	0,537

Eğlence mekânlarının cinsiyete göre T testi sonucu değerlendirildiğinde güvenilirlik puanlarında istatistiki açıdan herhangi bir farklılaşma tespit edilmemiştir. ($p>0,05$). Kadınlar eğlence mekânlarına ortalama 4,02 puan verirken erkeklerin ortalama 4,16 puan verdikleri görülmektedir. Bu bağlamda erkeklerin kadınlara oranla eğlence/dinlence mekânlarını daha güvenilir buldukları çıkarımı yapılabilmektedir.

Parkların cinsiyete göre güvenilirlik puanlaması frekans değerleri Çizelge 4.45'te verilmektedir.

Çizelge 4. 45. Parkların cinsiyete göre güven düzeyi puanlaması frekans değerleri

Cinsiyet		Parkların Güven Skalası						
		Kesinlikle güvenli değil	Güvenli değil	Kısmen güvenli değil	Kısmen güvenli	Orta derecede güvenli	Güvenli	Kesinlikle güvenli
		1 Puan	2 Puan	3 Puan	4 Puan	5 Puan	6 Puan	7 Puan
Kadın	Frekans	47	33	53	35	30	14	3
	%	21,9	15,3	24,7	16,3	14	6,5	1,4
Erkek	Frekans	53	37	35	30	31	15	4
	%	25,9	18	17,1	14,6	15,1	7,3	2

Çizelge 4. 46. Parkların cinsiyete göre T testi Analizi

Mekân	Cinsiyet	Cinsiyet Bazında Puanların Aritmetik Ortalaması	Toplam Puanların Aritmetik Ortalaması	Standart Sapma	Bağımsız Örneklem T Testi	
					t	p
Parklar	Kadın	3.1	3,07	1.6	0,331	0,741
	Erkek	3.05		1.717	0,331	0,741

Parkların cinsiyete göre T testi sonucu değerlendirildiğinde güvenilirlik puanlarında istatistiki açıdan herhangi bir farklılaşma tespit edilmemiştir. ($p>0,05$). Kadınlar parklara ortalama 3,10 puan verirken erkeklerin ortalama 3,05 puan verdikleri görülmektedir. Bu bağlamda kadınların erkeklere oranla parkları daha güvenilir buldukları çıkarımı yapılabilmektedir.

Kıraathaneler ve çevresinin cinsiyete göre güvenilirlik puanlaması frekans değerleri Çizelge 4.47’de gösterilmektedir.

Çizelge 4. 47. Kıraathaneler ve çevresinin cinsiyete göre güven düzeyi puanlaması frekans değerleri

Cinsiyet		Kıraathaneler ve Çevresinin Güven Skalası						
		Kesinlikle güvenli değil	Güvenli değil	Kısmen güvenli değil	Kısmen güvenli	Orta derecede güvenli	Güvenli	Kesinlikle güvenli
		1 Puan	2 Puan	3 Puan	4 Puan	5 Puan	6 Puan	7 Puan
Kadın	Frekans	109	42	30	17	13	4	0
	%	50,7	19,5	14	7,9	6	1,9	0
Erkek	Frekans	65	43	31	30	16	15	5
	%	31,7	21	15,1	14,6	7,8	7,3	2,4

Çizelge 4. 48. Kıraathaneler ve çevresinin cinsiyete göre T testi Analizi

Mekân	Cinsiyet	Cinsiyet Bazında Puanların Aritmetik Ortalaması	Toplam Puanların Aritmetik Ortalaması	Standart Sapma	Bağımsız Örneklem T Testi	
					t	p
Kıraathaneler ve çevresi	Kadın	2,05	2,4	1.346	-4.827	0
	Erkek	2,78		1.717	-4.827	0

Kıraathaneler ve çevresinin cinsiyete göre T testi sonucu değerlendirildiğinde güvenilirlik puanlarının istatistiki açıdan farklılaştığı tespit edilmiştir ($p<0,05$). Kadınlar kıraathaneler ve çevresine ortalama 2,05 puan verirken erkeklerin ortalama

2,78 puan verdikleri görülmektedir. Bu bağlamda erkeklerin kadınlara oranla kıraathaneler ve çevresini daha güvenilir buldukları çıkarımı yapılabilmektedir.

Kamusal hizmet mekânlarının cinsiyete göre güvenilirlik puanlaması frekans değerleri Çizelge 4.49'da gösterilmektedir. Kamusal hizmet mekânlarını örneklem alan sınırları içerisinde yer alan valilik, okul, sağlık tesisleri gibi mekânlar oluşturmaktadır.

Çizelge 4. 49. Kamusal hizmet mekânlarının cinsiyete göre güven düzeyi puanlaması frekans değerleri

		Kamusal Hizmet Mekânlarının Güven Skalası						
Cinsiyet		Kesinlikle güvenli değil	Güvenli değil	Kısmen güvenli değil	Kısmen güvenli	Orta derecede güvenli	Güvenli	Kesinlikle güvenli
		1 Puan	2 Puan	3 Puan	4 Puan	5 Puan	6 Puan	7 Puan
Kadın	Frekans	12	31	31	23	30	47	41
	%	5,6	14,4	14,4	10,7	14	21,9	19,1
Erkek	Frekans	13	41	23	20	32	27	49
	%	6,3	20	11,2	9,8	15,6	13,2	23,9

Çizelge 4. 50. Kamusal hizmet mekânlarının cinsiyete göre T testi Analizi

Mekân	Cinsiyet	Cinsiyet Bazında Puanların Aritmetik Ortalaması	Toplam Puanların Aritmetik Ortalaması	Standart Sapma	Bağımsız Örneklem T Testi	
					t	p
Kamusal Hizmet Mekânları	Kadın	4,55	4,49	1.916	0,595	0,552
	Erkek	4,43		2.037	0,595	0,552

Kamusal hizmet mekânlarının cinsiyete göre T testi sonucu değerlendirildiğinde güvenilirlik puanlarında istatistiki açıdan herhangi bir farklılaşma tespit edilmemiştir. ($p>0,05$). Kadınlar kamusal hizmet mekânlarına ortalama 4,55 puan verirken erkeklerin ortalama 4,43 puan verdikleri görülmektedir. Bu bağlamda kadınların erkeklere oranla kamusal hizmet mekânlarını daha güvenilir buldukları çıkarımı yapılabilmektedir.

Çalışma kapsamında değerlendirilen mekânlardan yalnızca kıraathaneler ve çevresindeki mekânların T testi analizinde iki cinsiyet arasında farklılaşma tespit edilmiştir ($p<0,05$).

4.4.5. Örneklem alandaki mahalle ve alt bölgelerin güven düzeyi puanlaması

Çalışmanın örneklem alanı içerisinde yer alan mahalleler ve belirgin alt bölgeleri için katılımcılardan bu mekânları puanlamaları istenmiştir. Mahallelerin alt bölgelere ayrılmasında görüşmecilerle gerçekleştirilen pilot anket verileri baz alınmıştır. Mahalli

sınırlar içerisinde yer alan fakat farklı sosyal özellikler barındıran mekânlar mahallerin alt kategorisi olarak değerlendirilmiştir. Bu kapsamda katılımcılara yöneltilen mekânlar;

- İhsaniye Mahallesi
- Alâeddin Tepesi
- Zafer bölgesi
- Aziziye Mahallesi
- Mevlâna Türbesi çevresi
- Bedesten civarı
- Konevi Mahallesi
- Tren garı çevresi
- Şems-i Tebrizi Mahallesi
- Sahibiata Mahallesi
- Sahibiata Mahallesi içerisinde yer alan göçmen yerleşim bölgeleri olarak sıralanmaktadır.

Çalışmanın temel amacı örneklem alandaki mekân kullanımının cinsiyet değişkenine göre analiz edilebilmesi olduğu için cinsiyet değişkeni ile mekânlar ayrı ayrı T testi analizine tabi tutulmuştur. T testi analizinde kullanılan değişkenler ve değerleri Çizelge 4.30'daki gibi kategorilendirilmiştir.

Öncelikli olarak İhsaniye Mahallesi ve İhsaniye Mahallesi içerisinde yer alan alt bölgelerinin güvenilirlik puanları frekansları çizelge haline getirilmiş olup ardından cinsiyet değişkenine göre T testi analize tabi tutulmuştur.

Ek 2'de İhsaniye Mahallesi, Alâeddin Tepesi ve Zafer bölgesinin cinsiyete göre güvenilirlik puanlamasının frekans değerleri verilmektedir.

Çizelge 4. 51. İhsaniye Mahallesi ve alt bölgelerinin cinsiyete göre T testi analizi

Mahalle ve Alt Bölgeleri	Cinsiyet	Cinsiyet Bazında Puanların Aritmetik Ortalaması	Toplam Puanların Aritmetik Ortalaması	Standart Sapma	Bağımsız Örneklem T Testi
İhsaniye Mahallesi	Kadın	3,45	3,75	1.634	-3.789 0,000
	Erkek	4,06		1.676	
Alâeddin Tepesi	Kadın	3,17	3,35	1.612	-2.168 0,031
	Erkek	3,53		1.784	

	Kadın	3,66		1.708	
Zafer Bölgesi			3,72		-0.679 0,498
	Erkek	3,78		1.899	

İhsaniye Mahallesi'nin cinsiyete göre T testi sonucu değerlendirildiğinde güvenilirlik puanlarının istatistiki açıdan farklılaştığı tespit edilmiştir ($p < 0,05$). Kadınlar İhsaniye Mahallesi'ne ortalama 3,45 puan verirken erkeklerin ortalama 4,06 puan verdikleri görülmektedir. Bu bağlamda erkeklerin İhsaniye Mahallesi'ni kadınlara oranla daha güvenli buldukları çıkarımı yapılabilmektedir.

Alaaddin Tepesinin cinsiyete göre T testi sonucu değerlendirildiğinde güvenilirlik puanlarının istatistiki açıdan farklılaştığı tespit edilmiştir ($p < 0,05$). Kadınların Alaaddin Tepesine ortalama 3,17 puan, erkeklerin ise ortalama 3,53 puan verdikleri görülmektedir. Puan skalası değerlendirildiğinde erkeklerin Alaaddin Tepesini kadınlara oranla daha güvenilir bulduğu çıkarımı yapılabilmektedir.

Zafer bölgesinin cinsiyete göre T testi sonucu değerlendirildiğinde güvenilirlik puanlarında istatistiki açıdan bir farklılaşma tespit edilememiştir ($p > 0,05$). Kadınların Zafer bölgesine ortalama 3,66 puan, erkeklerin ise ortalama 3,78 puan verdikleri görülmektedir. Puan skalası değerlendirildiğinde erkeklerin Zafer bölgesini kadınlara oranla daha güvenilir bulduğu çıkarımı yapılabilmektedir.

Çizelge 51 değerlendirildiğinde totaldeki üç bölgenin de erkekler tarafından daha güvenilir bulunduğu çıkarımı yapılırken erkekler tarafından en yüksek puanı alan mekân İhsaniye Mahallesi, en düşük puanı alan mekân ise Alaaddin Tepesi olarak belirlenmiştir. Kadınların verdikleri puanlar değerlendirildiğinde ise en yüksek puanı alan mekân Zafer bölgesi olurken en düşük puanı alan mekânın Alaaddin Tepesi olduğu görülmektedir. Bu bağlamda totalde en düşük puanı alan Alaaddin Tepesinin hem kadınlar hem de erkekler tarafından İhsaniye Mahallesi'nin geneli ve Zafer bölgesine göre daha güvensiz bulunduğu çıkarımı yapılabilmektedir.

Ek 3'te Aziziye Mahallesi ve Mevlâna Türbesi çevresinin cinsiyete göre güvenilirlik puanlamasının frekans değerleri verilmektedir.

Çizelge 4. 52. Aziziye Mahallesi ve alt bölgesinin cinsiyete göre T testi analizi

Mahalle ve Alt Bölgeleri	Cinsiyet	Cinsiyet Bazında Puanların Aritmetik Ortalaması	Toplam Puanların Aritmetik Ortalaması	Standart Sapma	Bağımsız Örneklem T Testi	
					t	p
Aziziye Mahallesi	Kadın	2,68	2,82	1.398	-2.04	0,042
	Erkek	2,97		1.436		
Mevlâna Türbesi Çevresi	Kadın	3,17	3,27	1.565	-1.246	0,213
	Erkek	3,37		1.697		

Aziziye Mahallesi'nin cinsiyete göre T testi sonucu değerlendirildiğinde güvenilirlik puanlarının istatistiki açıdan farklılaştığı tespit edilmiştir ($p < 0,05$). Kadınlar İhsaniye Mahallesi'ne ortalama 2,68 puan verirken erkeklerin ortalama 2,97 puan verdikleri görülmektedir. Bu bağlamda erkeklerin Aziziye Mahallesi'ni kadınlara oranla daha güvenli buldukları çıkarımı yapılabilmektedir.

Mevlâna Türbesi çevresinin cinsiyete göre T testi sonucu değerlendirildiğinde güvenilirlik puanlarında istatistiki açıdan bir farklılaşma tespit edilememiştir ($p > 0,05$). Kadınların Mevlâna Türbesi çevresine ortalama 3,17 puan, erkeklerin ise ortalama 3,37 puan verdikleri görülmektedir. Puan skalası değerlendirildiğinde erkeklerin Mevlâna Türbesi çevresini kadınlara oranla daha güvenilir bulduğu çıkarımı yapılabilmektedir.

Aziziye Mahallesi ve Mevlâna Türbesi çevresinin güven puanları değerlendirildiğinde her iki mekânında erkekler tarafından kadınlara oranla daha güvenilir bulunduğu çıkarımı yapılabilmektedir. Çizelge 52 değerlendirildiğinde Aziziye Mahallesi'nin her iki cinsiyet tarafından da Mevlâna Türbesi çevresine göre daha güvenilir bulunduğu çıkarımı yapılabilmektedir.

Ek 4'te Konevi Mahallesi ve tren garı çevresinin cinsiyete göre güvenilirlik puanlamasının frekans değerleri verilmektedir.

Çizelge 4. 53. Konevi Mahallesi ve alt bölgesinin cinsiyete göre T testi analizi

Mahalle ve Alt Bölgeleri	Cinsiyet	Cinsiyet Bazında Puanların Aritmetik Ortalaması	Toplam Puanların Aritmetik Ortalaması	Standart Sapma	Bağımsız Örneklem T Testi	
					t	p
Konevi Mahallesi	Kadın	3,32	3,51	1.52	-2.345	0,020
	Erkek	3,70		1.832		
Tren Garı Çevresi	Kadın	3,74	3,97	1.572	-2.839	0,005
	Erkek	4,21		1.777		

Konevi Mahallesi'nin cinsiyete göre T testi sonucu değerlendirildiğinde güvenilirlik puanlarının istatistiki açıdan farklılaştığı tespit edilmiştir ($p < 0,05$). Kadınlar İhsaniye Mahallesi'ne ortalama 3,32 puan verirken erkeklerin ortalama 3,70 puan verdikleri görülmektedir. Bu bağlamda erkeklerin Konevi Mahallesi'ni kadınlara oranla daha güvenli buldukları çıkarımı yapılabilmektedir.

Tren garı çevresinin cinsiyete göre T testi sonucu değerlendirildiğinde güvenilirlik puanlarının istatistiki açıdan farklılaştığı tespit edilmiştir ($p < 0,05$). Kadınların tren garı çevresine ortalama 3,74 puan, erkeklerin ise ortalama 4,21 puan verdikleri görülmektedir. Puan skalası değerlendirildiğinde erkeklerin tren garı çevresini kadınlara oranla daha güvenilir bulduğu çıkarımı yapılabilmektedir.

Çizelge 53 değerlendirildiğinde iki mekânında erkekler tarafından daha güvenilir bulunduğu çıkarımı yapılırken her iki cinsiyet tarafından da tren garı çevresinin, Konevi Mahallesi'nin geneline göre daha yüksek puan aldığı görülmektedir.

Ek 5'te Şems-i Tebrizi Mahallesi'nin cinsiyete göre güvenilirlik puanlamasının frekans değerleri verilmektedir.

Çizelge 4. 54. Şems-i Tebrizi Mahallesi'nin cinsiyete göre T testi analizi

Mahalle ve Alt Bölgeleri	Cinsiyet	Cinsiyet Bazında Puanların Aritmetik Ortalaması	Toplam Puanların Aritmetik Ortalaması	Standart Sapma	Bağımsız Örneklem T Testi	
					t	p
Şems-i Tebrizi Mahallesi	Kadın	2,68	2,8	1.422	-2.063	0,040
	Erkek	2,97		1.475		

Şems-i Tebrizi Mahallesi'nin cinsiyete göre T testi sonucu değerlendirildiğinde güven puanlarının istatistiksel açıdan farklılaştığı tespit edilmiştir ($p < 0,05$). Kadınlar Şems-i Tebrizi Mahallesi'ne ortalama 2,68 puan verirken erkeklerin ortalama 2,97 puan verdikleri görülmektedir. Bu bağlamda erkeklerin Şems-i Tebrizi Mahallesi'ni kadınlara oranla daha güvenli buldukları çıkarımı yapılabilmektedir.

Ek 6'da Sahibiata Mahallesi ve alt bölgesinin cinsiyete göre güvenilirlik puanlamasının frekans değerleri verilmektedir.

Çizelge 4. 55. Sahibiata Mahallesi ve alt bölgesinin cinsiyete göre T testi analizi

Mahalle ve Alt Bölgeleri	Cinsiyet	Cinsiyet Bazında Puanların Aritmetik Ortalaması	Toplam Puanların Aritmetik Ortalaması	Standart Sapma	Bağımsız Örneklem T Testi	
					t	p
Sahibiata Mahallesi	Kadın	2,16	2,29	1.267	-2.093	0,037
	Erkek	2,43		1.39		
Sahibiata Mahallesi İçerisinde Yer Alan Göçmen Yerleşim Bölgeleri	Kadın	1,80	1,81	1.199	-0.246	0,805
	Erkek	1,83		1.253		

Sahibiata Mahallesi'nin cinsiyete göre T testi sonucu değerlendirildiğinde güvenilirlik puanlarının istatistiksel açıdan farklılaştığı tespit edilmiştir ($p < 0,05$). Kadınlar Sahibiata Mahallesi'ne ortalama 2,16 puan verirken erkeklerin ortalama 2,43 puan verdikleri görülmektedir. Bu bağlamda erkeklerin Sahibiata Mahallesi'ni kadınlara oranla daha güvenli buldukları çıkarımı yapılabilmektedir.

Sahibiata Mahallesi İçerisinde yer alan göçmen yerleşim bölgelerinin cinsiyete göre T testi sonucu değerlendirildiğinde güvenilirlik puanlarında istatistiksel açıdan bir farklılaşma tespit edilememiştir ($p > 0,05$). Kadınların Sahibiata Mahallesi İçerisinde yer alan göçmen yerleşim bölgelerine ortalama 1,80 puan, erkeklerin ise ortalama 1,83 puan verdikleri görülmektedir.

Çizelge 4.56'da mahallelerin ve alt bölgelerinin cinsiyete göre aldıkları ortalama puanlar gösterilmektedir.

Çizelge 4. 56. Örneklem alandaki mahallelerin cinsiyete göre aldıkları ortalama puan değeri sıralaması

Mekânlar	Cinsiyet	
	Kadın	Erkek
İhsaniye Mahallesi	3,45	4,06
Alâeddin Tepesi	3,17	3,53
Zafer bölgesi	3,66	3,78
Aziziye Mahallesi	2,68	2,97
Mevlâna Türbesi çevresi	3,17	3,37
Konevi Mahallesi	3,32	3,70
Tren garı çevresi	3,74	4,21
Şems-i Tebrizi Mahallesi	2,68	2,97
Sahibiata Mahallesi	2,16	2,43
Sahibiata Mahallesi içerisinde yer alan göçmen yerleşim bölgeleri	1,80	1,83

Örneklem alandaki mekânlardan kadınlar tarafından en güvenilir bulunanı 3,74 puan ile tren garı ve çevresi olurken en tehlikeli bulunanı ise 1,80 puanla Sahibiata Mahallesi içerisinde yer alan göçmen yerleşim bölgeleri olmuştur. Erkeklerin ise en güvenilir buldukları mekân ortalama en yüksek 4,06 puan ile İhsaniye Mahallesi olurken, en tehlikeli buldukları mekânın 1,83 puan ile Sahibiata Mahallesi içerisinde yer alan göçmen yerleşim bölgeleri olduğu görülmektedir. Bu bağlamda göçmen yerleşim bölgelerinin her iki cinsiyet içinde tehlikeli mekânlar olarak adlandırıldığı gözlemlenmektedir (Çizelge 4.56).

4.4.6. Anket katılımcılarının örneklem alana ilişkin genel görüşlerinin değerlendirilmesi

Çalışma kapsamında cinsiyet ve mekâna duyulan güven arasındaki ilişkinin analiz edilebilmesi amacıyla katılımcılara örneklem alana yönelik 20 önerme sunulmuştur. Katılımcılara sunulan önermelerden 10 tanesi yeni kent merkezine ilişkin olup geriye kalan 10 tanesi ise eski kent merkezine ilişkindir. Çizelge 4.57’de analizlerde kullanılan değişkenler ve puan değerleri gösterilmektedir.

Çalışma kapsamında katılımcılara çapraz sorular sorularak anketin güvenilirliğinin artırılması hedeflenmiştir. Bu bağlamda eski kent merkezine ilişkin 1.,5. ve 7. önermeler ile birlikte yeni kent merkezine ilişkin 1. önerme SPSS 25 programına girilirken ters çevrilerek (olumsuz önermeler olumluya çevrilmiş, verilen puanlar da buna göre yeniden hesaplanmıştır) diğer önermeler ile birlikte değerlendirilmeleri olanaklı kılınmıştır.

Çalışma kapsamında öncelikle eski kent merkezine yönelik olan hipotezlerin cinsiyete göre katılma durum frekansları ve T testi sonuçları değerlendirilmektedir.

Çizelge 4. 57. Frekans ve T testi analizinde kullanılan değişken değerleri

Değişken	Değişken Kategorileri	Değer
Cinsiyet	Kadın	1
	Erkek	2
7'li Likert Ölçeği	Kesinlikle katılıyorum	1
	Katılıyorum	2
	Kısmen katılıyorum	3
	Kararsızım	4
	Kısmen katılmıyorum	5
	Katılmıyorum	6
	Kesinlikle katılmıyorum	7

✓ **Katılımcıların eski kent merkezine yönelik görüşleri**

Katılımcıların eski kent merkezine yönelik görüşlerinin cinsiyete göre frekans değerleri Ek 7'de verilmektedir. Eski kent merkezi güven düzeyinin cinsiyet değişkenine göre anlamlılık durumunun ölçülebilmesi için her bir görüşe özel bağımsız örneklem T testi analizi yapılmıştır. Bağımsız örneklem T testi analizi yapılırken eski kent merkezine yönelik hipotezler aşağıdaki gibi cinsiyet değişkenine yönelik kurulmuştur.

Eski kent merkezine yönelik hipotezler;

Mekânın hava kararmadan önce yaya olarak kullanımı

H₀: Kadın ve erkek arasında eski kent merkezinde hava kararmadan önce yaya olarak çekinmeden dolaşma açısından fark yoktur.

H₁: Kadın ve erkek arasında eski kent merkezinde hava kararmadan önce yaya olarak çekinmeden dolaşma açısından fark vardır.

Mekânın hava karardıktan sonra yaya olarak kullanımı

H₀: Kadın ve erkek arasında eski kent merkezinde hava karardıktan sonra yaya olarak çekinmeden dolaşma açısından fark yoktur.

H₁: Kadın ve erkek arasında eski kent merkezinde hava karardıktan sonra yaya olarak çekinmeden dolaşma açısından fark vardır.

Mekândaki toplu taşıma duraklarının hava kararmadan önceki kullanımı

H₀: Kadın ve erkek arasında eski kent merkezinde hava kararmadan önce otobüs veya tramvay beklerken rahatsız olma durumu açısından fark yoktur.

H₁: Kadın ve erkek arasında eski kent merkezinde hava kararmadan önce otobüs veya tramvay beklerken rahatsız olma durumu açısından fark vardır.

Mekândaki toplu taşıma duraklarının hava karardıktan sonraki kullanımı

H₀: Kadın ve erkek arasında eski kent merkezinde hava karardıktan sonra otobüs veya tramvay beklerken rahatsız olma durumu açısından fark yoktur.

H₁: Kadın ve erkek arasında eski kent merkezinde hava karardıktan sonra otobüs veya tramvay beklerken rahatsız olma durumu açısından fark vardır.

Mekândaki aydınlatma yeterliliği

H₀: Kadın ve erkek arasında eski kent merkezindeki aydınlatmaları yeterli bulma durumu açısından fark yoktur.

H₁: Kadın ve erkek arasında eski kent merkezindeki aydınlatmaları yeterli bulma durumu açısından fark vardır.

Mekândaki kıraathanelerin güvenlik düzeyi

H₀: Kadın ve erkek arasında eski kent merkezindeki kıraathanelerin önünden geçerken rahatsız durumu açısından fark yoktur.

H₁: Kadın ve erkek arasında eski kent merkezindeki kıraathanelerin önünden geçerken rahatsız durumu açısından fark vardır.

Mekândaki güvenlik kolluğu yeterliliği

H₀: Kadın ve erkek arasında eski kent merkezindeki güvenlik elemanlarını yeterli bulma durumu açısından fark yoktur.

H₁: Kadın ve erkek arasında eski kent merkezindeki güvenlik elemanlarını yeterli bulma durumu açısından fark vardır.

Mekândaki ara sokakların güven düzeyi

H₀: Kadın ve erkek arasında eski kent merkezindeki ara sokakları kullanırken korku duyma durumu açısından fark yoktur.

H₁: Kadın ve erkek arasında eski kent merkezindeki ara sokakları kullanırken korku duyma durumu açısından fark vardır.

Mekânda ikamet eden insanlara duyulan güven düzeyi

H₀: Kadın ve erkek arasında eski kent merkezinde korku duyma nedeninin insanlar olması durumu açısından fark yoktur.

H₁: Kadın ve erkek arasında eski kent merkezinde korku duyma nedeninin insanlar olması durumu açısından fark vardır.

Mekândaki fiziksel öğelere duyulan güven düzeyi

H₀: Kadın ve erkek arasında eski kent merkezinde korku duyma nedeninin köhnemiş binalar ve dar geçitler olması durumu açısından fark yoktur.

H₁: Kadın ve erkek arasında eski kent merkezinde korku duyma nedeninin köhnemiş binalar ve dar geçitler olması durumu açısından fark vardır.

Bu bağlamda önermelerin T testi sonuçları çizelge 4.58’de verilmektedir.

Çizelge 4. 58. Eski kent merkezine yönelik önermelerin cinsiyete göre T testi sonuçları

Önermeler	Cinsiyet	Cinsiyet Bazında Aritmetik Ortalama	Toplam Aritmetik Ortalama	Standart Sapma	Bağımsız Örneklem T Testi	
					t	p
Önerme No 1: Eski kent merkezinde hava kararmadan önce yaya olarak dolaşmaktan çekinirim.	Kadın	5.35	5.38	1.435	-0.455	0.649
	Erkek	5.41		1.524		
Önerme No 2: Eski kent merkezinde hava karardıktan sonra yaya olarak dolaşmaktan korkarım.	Kadın	2.41	2,9	1.783	-5.852	0.000
	Erkek	3.4		1.67		
Önerme No 3: Eski kent merkezinde hava kararmadan önce otobüs veya tramvay beklerken rahatsız olurum.	Kadın	3.73	3,96	1.759	-2.683	0.008
	Erkek	4.2		1.792		
Önerme No 4: Eski kent merkezinde hava karardıktan sonra otobüs veya tramvay beklerken korkarım.	Kadın	2.25	2,93	1.733	-7.975	0.000
	Erkek	3.61		1.769		
Önerme No 5: Eski kent merkezindeki mekânların hava karardıktan sonra aydınlatmalarını yeterli buluyorum.	Kadın	5.65	5,28	1.487	4.686	0.000
	Erkek	4.92		1.7		
Önerme No 6: Eski kent merkezinde yer alan kuraathanelerin önünden geçerken rahatsız oluyorum.	Kadın	2.17	2,87	1.419	-8.75	0.000
	Erkek	3.58		1.85		
Önerme No 7: Eski kent merkezindeki güvenlik elemanlarını yeterli buluyorum.	Kadın	5.36	5,09	1.603	3.245	0.001
	Erkek	4.83		1.759		
Önerme No 8: Eski kent merkezinde yer alan ara sokaklardan geçerken korku duyuyorum.	Kadın	2.14	2,66	1.425	-6.867	0.000
	Erkek	3.19		1.68		
Önerme No 9: Eski kent merkezinde korku duymamın temel nedeni	Kadın	2.69	2,92	1.718	-2.76	0.006

orada ikamet eden insanlardır.	Erkek	3.15		1.684		
Önerme No 10: Eski kent merkezinde dolaşırken endişe duymamanın temel nedeni köhnemiş binalar ve dar geçitlerdir.	Kadın	2.54	2,8	1.558	-3.463	0.001
	Erkek	3.07		1.572		

Çizelge 4.58 değerlendirildiğinde yalnızca 1 numaralı önerme ile cinsiyet arasında istatistiki açıdan bir farklılaşma olmadığı görülmektedir ($p>0,05$). Bu durumda H_0 “Kadın ve erkek arasında eski kent merkezinde hava kararmadan önce yaya olarak çekinmeden dolaşma açısından fark yoktur” hipotezi kabul edilir.

2 numaralı önermenin cinsiyete göre T testi analizi sonucunda aralarında istatistiki açıdan bir farklılaşma olduğu görülmektedir ($p<0,05$). Bu durumda H_1 “Kadın ve erkek arasında eski kent merkezinde hava karardıktan sonra yaya olarak çekinmeden dolaşma açısından fark vardır ve erkekler kadınlardan daha rahat bir biçimde dolaşabilmektedir” hipotezi kabul edilir.

3 numaralı önermenin cinsiyete göre T testi analizi sonucunda aralarında istatistiki açıdan bir farklılaşma olduğu görülmektedir ($p<0,05$). Bu durumda H_1 “Kadın ve erkek arasında eski kent merkezinde hava kararmadan önce otobüs veya tramvay beklerken rahatsız olma durumu açısından fark vardır ve kadınlar erkeklerden daha fazla rahatsız olmaktadır” hipotezi kabul edilir.

4 numaralı önermenin cinsiyete göre T testi analizi sonucunda aralarında istatistiki açıdan bir farklılaşma olduğu görülmektedir ($p<0,05$). Bu durumda H_1 “Kadın ve erkek arasında eski kent merkezinde hava karardıktan sonra otobüs veya tramvay beklerken rahatsız olma durumu açısından fark vardır ve kadınlar erkeklerden daha fazla rahatsız olmaktadır” hipotezi kabul edilir.

5 numaralı önermenin cinsiyete göre T testi analizi sonucunda aralarında istatistiki açıdan bir farklılaşma olduğu görülmektedir ($p<0,05$). Bu durumda H_1 “Kadın ve erkek arasında eski kent merkezindeki hava karardıktan sonra aydınlatmalarını yeterli bulma durumu açısından fark vardır ve erkekler aydınlatmaları kadınlardan daha fazla yeterli bulmaktadır” hipotezi kabul edilir.

6 numaralı önermenin cinsiyete göre T testi analizi sonucunda aralarında istatistiki açıdan bir farklılaşma olduğu görülmektedir ($p<0,05$). Bu durumda H_1 “Kadın ve erkek arasında eski kent merkezindeki kiraathanelerin önünden geçerken rahatsız

durumu açısından fark vardır ve kadınlar erkeklerden daha fazla rahatsız olmaktadır” hipotezi kabul edilir.

7 numaralı önermenin cinsiyete göre T testi analizi sonucunda aralarında istatistiki açıdan bir farklılaşma olduğu görülmektedir ($p<0,05$). Bu durumda H_1 “Kadın ve erkek arasında eski kent merkezindeki güvenlik elemanlarını yeterli bulma durumu açısından fark vardır ve erkekler güvenlik elemanlarını kadınlardan daha fazla yeterli bulmaktadır” hipotezi kabul edilir.

8 numaralı önermenin cinsiyete göre T testi analizi sonucunda aralarında istatistiki açıdan bir farklılaşma olduğu görülmektedir ($p<0,05$). Bu durumda H_1 “Kadın ve erkek arasında eski kent merkezindeki ara sokakları kullanırken korku duyma durumu açısından fark vardır ve kadınlar erkeklerden daha fazla korku duymaktadır” hipotezi kabul edilir.

9 numaralı önermenin cinsiyete göre T testi analizi sonucunda aralarında istatistiki açıdan bir farklılaşma olduğu görülmektedir ($p<0,05$). Bu durumda H_1 “Kadın ve erkek arasında eski kent merkezinde korku duyma nedeninin insanlar olması durumu açısından fark vardır ve kadınlar erkeklerden daha fazla korku duyma nedeninin insanlar olduğunu ifade etmektedir” hipotezi kabul edilir.

10 numaralı önermenin cinsiyete göre T testi analizi sonucunda aralarında istatistiki açıdan bir farklılaşma olduğu görülmektedir ($p<0,05$). Bu durumda H_1 “Kadın ve erkek arasında eski kent merkezinde korku duyma nedeninin köhnemiş mekânlar ve dar geçitler olması durumu açısından fark vardır ve kadınlar erkeklerden daha fazla korku duyma nedeninin köhnemiş mekânlar ve dar geçitler olduğunu ifade etmektedir” hipotezi kabul edilir.

✓ **Katılımcıların yeni kent merkezine yönelik görüşleri**

Katılımcıların yeni kent merkezine yönelik görüşlerinin cinsiyete göre frekans değerleri Ek 7’de verilmektedir. Yeni kent merkezi güven düzeyinin cinsiyet değişkenine göre anlamlılık durumunun ölçülebilmesi için her bir görüşe özel bağımsız örneklem T testi analizi yapılmıştır. Bağımsız örneklem T testi analizi yapılırken yeni kent merkezine yönelik hipotezler aşağıdaki gibi cinsiyet değişkenine yönelik kurulmuştur.

Yeni kent merkezine yönelik hipotezler;

Mekânın hava kararmadan önce yaya olarak kullanımı

H₀: Kadın ve erkek arasında yeni kent merkezinde hava kararmadan önce yaya olarak çekinmeden dolaşma açısından fark yoktur.

H₁: Kadın ve erkek arasında yeni kent merkezinde hava kararmadan önce yaya olarak çekinmeden dolaşma açısından fark vardır.

Mekânın hava karardıktan sonra yaya olarak kullanımı

H₀: Kadın ve erkek arasında yeni kent merkezinde hava karardıktan sonra yaya olarak çekinmeden dolaşma açısından fark yoktur.

H₁: Kadın ve erkek arasında yeni kent merkezinde hava karardıktan sonra yaya olarak çekinmeden dolaşma açısından fark vardır.

Mekândaki toplu taşıma duraklarını hava kararmadan önce kullanımı

H₀: Kadın ve erkek arasında yeni kent merkezinde hava kararmadan önce otobüs veya tramvay beklerken rahatsız olma durumu açısından fark yoktur.

H₁: Kadın ve erkek arasında yeni kent merkezinde hava kararmadan önce otobüs veya tramvay beklerken rahatsız olma durumu açısından fark vardır.

Mekândaki toplu taşıma duraklarını hava karardıktan sonra kullanımı

H₀: Kadın ve erkek arasında yeni kent merkezinde hava karardıktan sonra otobüs veya tramvay beklerken rahatsız olma durumu açısından fark yoktur.

H₁: Kadın ve erkek arasında yeni kent merkezinde hava karardıktan sonra otobüs veya tramvay beklerken rahatsız olma durumu açısından fark vardır.

Mekândaki aydınlatma yeterliliği

H₀: Kadın ve erkek arasında yeni kent merkezi aydınlatmalarını yeterli bulma durumu açısından fark yoktur.

H₁: Kadın ve erkek arasında yeni kent merkezi aydınlatmalarını yeterli bulma durumu açısından fark vardır.

Mekândaki kafelerin güven düzeyi

H₀: Kadın ve erkek arasında yeni kent merkezinde yer alan türkü kafe, nargile kafe gibi eğlence alanlarından rahatsız durumu açısından fark yoktur.

H₁: Kadın ve erkek arasında yeni kent merkezinde yer alan türkü kafe, nargile kafe gibi eğlence alanlarından rahatsız durumu açısından fark vardır.

Mekândaki güvenlik kolluğu yeterliliği

H₀: Kadın ve erkek arasında yeni kent merkezindeki güvenlik elemanlarını yeterli bulma durumu açısından fark yoktur.

H₁: Kadın ve erkek arasında yeni kent merkezindeki güvenlik elemanlarını yeterli bulma durumu açısından fark vardır.

Mekândaki ara sokak kullanımı

H₀: Kadın ve erkek arasında yeni kent merkezindeki ara sokakları kullanırken korku duyma durumu açısından fark yoktur.

H₁: Kadın ve erkek arasında yeni kent merkezindeki ara sokakları kullanırken korku duyma durumu açısından fark vardır.

Mekânda ikamet eden insanlara duyulan güven düzeyi

H₀: Kadın ve erkek arasında yeni kent merkezinde korku duyma nedeninin insanlar olması durumu açısından fark yoktur.

H₁: Kadın ve erkek arasında yeni kent merkezinde korku duyma nedeninin insanlar olması durumu açısından fark vardır.

Mekândaki fiziksel öğelere duyulan güven düzeyi

H₀: Kadın ve erkek arasında yeni kent merkezinde korku duyma nedeninin insanlar olması durumu açısından fark yoktur.

H₁: Kadın ve erkek arasında yeni kent merkezinde korku duyma nedeninin insanlar olması durumu açısından fark vardır.

Bu bağlamda önermelerin T testi sonuçları Çizelge 4.59'da verilmektedir.

Çizelge 4. 59. Yeni kent merkezine yönelik önermelerin cinsiyete göre T testi sonuçları

Önermeler	Cinsiyet	Cinsiyet Bazında Aritmetik Ortalama	Toplam Aritmetik Ortalama	Standart Sapma	Bağımsız Örneklem T Testi	
					t	p
Önerme No 1: Yeni kent merkezinde hava kararmadan önce yaya olarak dolaşmaktan çekinirim.	Kadın	5.6	5,54	1.564	0.734	0.463
	Erkek	5.49		1.561		
Önerme No 2: Yeni kent merkezinde hava karardıktan sonra yaya olarak dolaşmaktan korkarım.	Kadın	2.46	3,22	1.688	-8.870	0.000
	Erkek	3.99		1.835		
Önerme No 3: Yeni kent merkezinde hava kararmadan önce otobüs veya tramvay beklerken korkarım.	Kadın	4.2	4,28	1.876	-0.838	0.403
	Erkek	4.36		1.944		
Önerme No 4: Yeni kent merkezinde hava karardıktan sonra otobüs veya tramvay beklerken korkarım.	Kadın	2.56	3,38	1.763	-9.369	0.000
	Erkek	4.21		1.85		
Önerme No 5: Yeni kent merkezindeki mekânların hava karardıktan sonra aydınlatmalarını yeterli	Kadın	3.68	3,47	1.767	2.455	0.015
	Erkek	3.27		1.655		

buluyorum.

Önerme No 6: Yeni kent merkezinde yer alan türkü kafe, nargile kafe gibi eğlence alanlarının varlığı beni rahatsız ediyor.	Kadın	3.07	3,28	1.853	-2.308	0.021
	Erkek	3.49		1.859		
Önerme No 7: Yeni kent merkezindeki güvenlik elemanlarını yeterli buluyorum.	Kadın	3.88	3,71	1.744	1.906	0.057
	Erkek	3.55		1.83		
Önerme No 8: Yeni kent merkezinde yer alan ara sokaklardan korku duyuyorum.	Kadın	2.41	3,02	1.488	-7.825	0.000
	Erkek	3.64		1.728		
Önerme No 9: Yeni kent merkezinde korku duymamın temel nedeni orada ikamet eden insanlardır.	Kadın	3.04	3,26	1.848	-2.475	0.014
	Erkek	3.48		1.765		
Önerme No 10: Yeni kent merkezinde dolaşırken endişe duymamın temel nedeni köhnemiş binalar ve dar geçitlerdir.	Kadın	2.86	3,15	1.699	-3.487	0.001
	Erkek	3.45		1.756		

Çizelge 4.59 değerlendirildiğinde 1 numaralı önerme ile cinsiyet arasında istatistiki açıdan bir farklılaşma olmadığı görülmektedir ($p>0,05$). Bu durumda H_0 “Kadın ve erkek arasında yeni kent merkezinde hava kararmadan önce yaya olarak çekinmeden dolaşma açısından fark yoktur” hipotezi kabul edilir.

2 numaralı önermenin cinsiyete göre T testi analizi sonucunda aralarında istatistiki açıdan bir farklılaşma olduğu görülmektedir ($p<0,05$). Bu durumda H_1 “Kadın ve erkek arasında yeni kent merkezinde hava karardıktan sonra yaya olarak çekinmeden dolaşma açısından fark vardır ve erkekler kadınlardan daha rahat bir biçimde dolaşabilmektedir” hipotezi kabul edilir.

3 numaralı önermenin cinsiyete göre T testi analizi sonucunda aralarında istatistiki açıdan bir farklılaşma olmadığı görülmektedir ($p>0,05$). Bu durumda H_0 “Kadın ve erkek arasında yeni kent merkezinde hava kararmadan önce otobüs veya tramvay beklerken rahatsız olma durumu açısından fark yoktur” hipotezi kabul edilir.

4 numaralı önermenin cinsiyete göre T testi analizi sonucunda aralarında istatistiki açıdan bir farklılaşma olduğu görülmektedir ($p<0,05$). Bu durumda H_1 “Kadın ve erkek arasında yeni kent merkezinde hava karardıktan sonra otobüs veya tramvay beklerken rahatsız olma durumu açısından fark vardır ve kadınlar erkeklerden daha fazla rahatsız olmaktadır” hipotezi kabul edilir.

5 numaralı önermenin cinsiyete göre T testi analizi sonucunda aralarında istatistiki açıdan bir farklılaşma olduğu görülmektedir ($p < 0,05$). Bu durumda H_1 “Kadın ve erkek arasında yeni kent merkezi aydınlatmalarını yeterli bulma durumu açısından fark vardır ve erkekler aydınlatmaları kadınlardan daha fazla yeterli bulmaktadır” hipotezi kabul edilir.

6 numaralı önermenin cinsiyete göre T testi analizi sonucunda aralarında istatistiki açıdan bir farklılaşma olduğu görülmektedir ($p < 0,05$). Bu durumda H_1 “Kadın ve erkek arasında yeni kent merkezinde yer alan türkü kafe, nargile kafe gibi eğlence alanlarından rahatsız durumu açısından fark vardır ve kadınlar erkeklerden daha fazla rahatsız olmaktadır” hipotezi kabul edilir.

7 numaralı önermenin cinsiyete göre T testi analizi sonucunda aralarında istatistiki açıdan bir farklılaşma olmadığı görülmektedir ($p > 0,05$). Bu durumda H_0 “Kadın ve erkek arasında yeni kent merkezindeki güvenlik elemanlarını yeterli bulma durumu açısından fark yoktur” hipotezi kabul edilir.

8 numaralı önermenin cinsiyete göre T testi analizi sonucunda aralarında istatistiki açıdan bir farklılaşma olduğu görülmektedir ($p < 0,05$). Bu durumda H_1 “Kadın ve erkek arasında yeni kent merkezindeki ara sokakları kullanırken korku duyma durumu açısından fark vardır ve kadınlar erkeklerden daha fazla korku duymaktadır” hipotezi kabul edilir.

9 numaralı önermenin cinsiyete göre T testi analizi sonucunda aralarında istatistiki açıdan bir farklılaşma olduğu görülmektedir ($p < 0,05$). Bu durumda H_1 “Kadın ve erkek arasında yeni kent merkezinde korku duyma nedeninin insanlar olması durumu açısından fark vardır ve kadınlar erkeklerden daha fazla korku duyma nedeninin insanlar olduğunu ifade etmektedir” hipotezi kabul edilir.

10 numaralı önermenin cinsiyete göre T testi analizi sonucunda aralarında istatistiki açıdan bir farklılaşma olduğu görülmektedir ($p < 0,05$). Bu durumda H_1 “Kadın ve erkek arasında yeni kent merkezinde korku duyma nedeninin köhnemiş mekânlar ve dar geçitler olması durumu açısından fark vardır ve kadınlar erkeklerden daha fazla korku duyma nedeninin köhnemiş mekânlar ve dar geçitler olduğunu ifade etmektedir” hipotezi kabul edilir.

Katılımcılardan son olarak kent merkezinde güvensiz buldukları mekânları belirtmeleri istenmiştir (açık uçlu anket sorusu). Katılımcıların yaklaşık olarak %62’si bu soruyu yanıtlamamıştır. Soruyu yanıtlayan 260 kişinin %44,0’ü yeni kent merkezinde, %56,0’sı eski kent merkezinde yer alanla mekânları güvensiz bulduğunu

ifade etmektedir. Eski kent merkezinde güvensiz bulunan mekânlar Mevlâna Türbesi'nin çevresi ara sokakları ve Sahibiata Mahallesi içerisinde yer alan göçmen yerleşim bölgeleridir. Yeni kent merkezinde güvensiz bulunan mekânlar ise Alaaddin Tepesi, Zafer bölgesi ara sokakları ve Muhacir Pazarı çevresidir.

4.5. Derinlemesine Görüşme Bulgularının Değerlendirilmesi

Çalışmada 12 katılımcıyla derinlemesine görüşme gerçekleştirilmiş olup elde edilen sözel veriler Maxqda 2020 programı kullanılarak analiz edilmiştir. Katılımcılara uygulanan görüşme soruları Ek 9'da yer almaktadır.

4.5.1. Görüşmeye katılan bireylerin demografik verileri

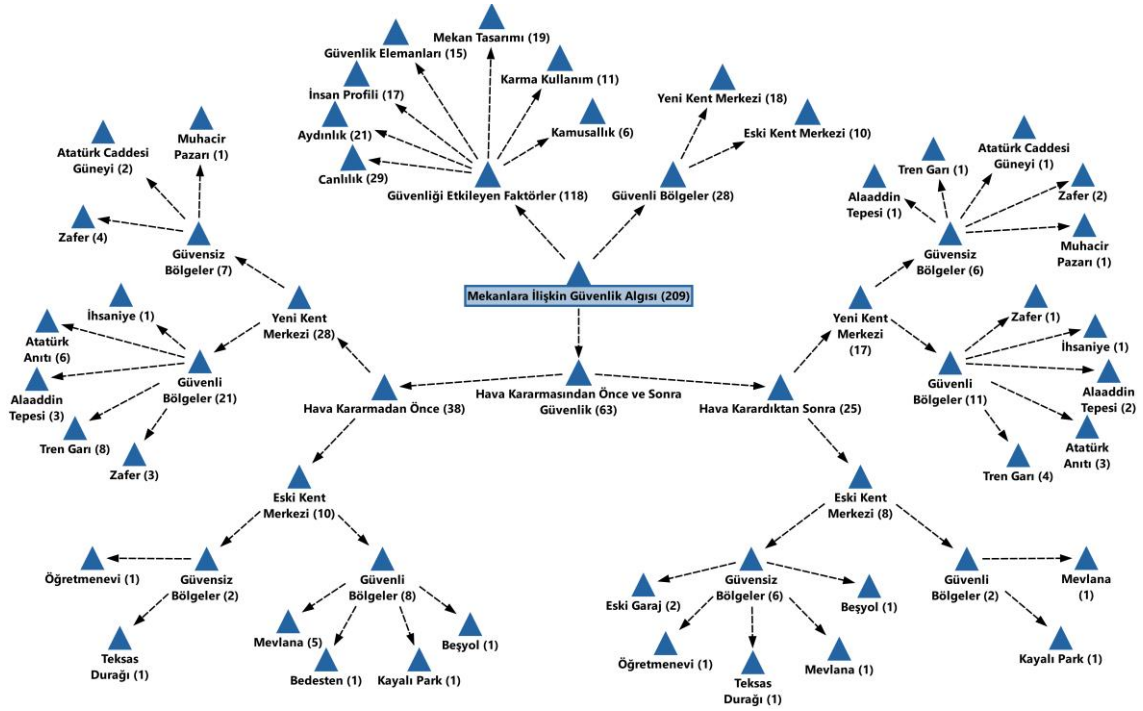
Derinlemesine görüşme katılımcılarının demografik verileri Çizelge 4.60'ta verilmektedir.

Çizelge 4. 60. Derinlemesine görüşme katılımcılarının demografik verileri

Katılımcı No	Cinsiyet	Yaş	Medeni Durum	Eğitim Düzeyi	Hane Halkının Aylık Ortalama Geliri
G1	Erkek	18-34 Yaş	Bekar	Yüksek Lisans/Doktora Mezunu	7001-8500 TL
G2	Kadın	18-34 Yaş	Bekar	Yüksekokul/Üniversite Mezunu	2051-4000 TL
G3	Kadın	18-34 Yaş	Bekar	Yüksekokul/Üniversite Mezunu	4001-5500 TL
G4	Kadın	18-34 Yaş	Bekar	Yüksek Lisans/Doktora Mezunu	7001-8500 TL
G5	Erkek	18-34 Yaş	Bekar	Yüksekokul/Üniversite Mezunu	8501-10000 TL
G6	Erkek	35-64 Yaş	Evli	Yüksek Lisans/Doktora Mezunu	10000 TL ve üzeri
G7	Erkek	18-34 Yaş	Bekar	Lise ve Dengi Okul Mezunu	0-2500 TL
G8	Erkek	18-34 Yaş	Bekâr	Lise ve Dengi Okul Mezunu	0-2500 TL
G9	Erkek	18-34 Yaş	Bekar	Yüksekokul/Üniversite Mezunu	10000 TL ve üzeri
G10	Kadın	35-64 Yaş	Dul/Boşanmış	Yüksek Lisans/Doktora Mezunu	8501-10000 TL
G11	Kadın	18-34 Yaş	Bekar	Yüksekokul/Üniversite Mezunu	2051-4000 TL
G12	Kadın	18-34 Yaş	Bekar	Yüksekokul/Üniversite Mezunu	0-2500 TL

4.5.2. Tema 1: Mekânlara ilişkin güvenlik algısı

Katılımcılara yöneltilen yapılandırılmış sorular kapsamında mekâna ilişkin güvenlik algısı temasında Şekil 4.16.'da görüldüğü üzere 3 farklı kategori tanımlanmıştır. Bunlar; güvenliği etkileyen faktörler, güvenli bölgeler ve hava kararmadan önce ve hava karardıktan sonra güvenlidir.

Şekil 4.16. Mekânlarla ilişkin güvenlik algısı teması kod alt kod bölümler modeli

Mekânlarla ilişkin güvenlik algısı temasında bulunan güvenliği etkileyen faktörler kategorisi 7 farklı kod ile tanımlanmıştır. Bu kod tanımlamaları katılımcıların verdikleri yanıtlar çerçevesinde oluşturulmuştur. Katılımcılara göre güvenliği etkileyen faktörler; canlılık, aydınlık, mekân tasarımı, insan profili, güvenlik elemanları, karma kullanım ve kamusalıktır. Kod modeli incelendiğinde katılımcıların canlılık ile ilgili yoğun olarak görüş bildirdikleri görülmektedir. Bu bağlamda, G4, G2 kodlu kadın ve G7 kodlu erkek katılımcıların canlılık ile ilgili ifadeleri şu şekildedir:

G4(kadın): “Mekânların güvenli olarak tanımlanması kamusal mekânın çevresi ile ilişkisi, kullanılabilirliği, insan ölçeği, karma kullanım ile mekânsal canlılık yaratabilme kapasitesi ile doğrudan ilişkilidir.”

G2(kadın): “Kamu binalarının varlığı ve mekânın canlı olması da mekâna duyduğum güven düzeyi ile doğrudan ilişkili.”

G7(erkek): “Kamu binalarının olduğu mekânlar ve sosyal aktivitelerin yapıldığı mekânlar daha hareketli ve daha güvenli. Beşyol 'da eskiden güvensizdi. Hastane yapınca güven düzeyi arttı. Ticarethanelerin türü de önemli. Mesela Eski kent merkezinde genelde beyaz eşya vb. ticari işletmeler var bu nedenle akşam 7/8 gibi dükkânlar kapanıyor ve mekânlar ıssızlaşıyor. Yeni kent merkezindeki ticarethaneler daha geç saatlere kadar açık bu nedenle bu bölge daha canlı.”

Katılımcıların verdikleri yanıtlardan hareketle mekân güvenliği ile mekândaki canlılık düzeyinin doğru orantılı olduğu çıkarımı yapılabilir. Mekânların gece ve

gündüz kullanımına imkân verecek düzenlemelerin yapılması mekândaki güven düzeyini arttırmaktadır.

Çizelge 4. 61. Katılımcılara Göre Güvenliği Etkileyen Faktörler

Kod Sistemi	G1	G2	G3	G4	G5	G6	G7	G8	G9	G10	G11	G12
▼ Mekanlara İlişkin Güvenlik Algısı												
▼ Güvenliği Etkileyen Faktörler												
• Canlılık	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●
• Aydınlık	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●
• Mekan Tasarımı	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●
• İnsan Profili	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●
• Güvenlik Elemanları	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●
• Karma Kullanım	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●
• Kamusalılık	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●

Güvenliği etkileyen faktörler kategorisi incelendiğinde, katılımcıların geniş bir çerçevede değerlendirme yaptıkları görülmektedir. Ancak canlılık, aydınlık, dış mekân tasarımı ve insan profili daha sık vurgulanmaktadır. Canlılık ile ilgili G1(erkek), G2(kadın), G4 (kadın), G8(erkek), G11(kadın) ve G12(kadın); aydınlık ile ilgili G2(kadın) ve G12(kadın); mekân tasarımı ile ilgili G1 ve G6(erkek); insan profili ile ilgili G2 ve G7(erkek) kodlu katılımcıların en yoğun görüş bildiren bireyler olduğu görülmektedir.

Çizelge 4. 62. Cinsiyete göre güvenliği etkileyen faktörler

	Erkek	Kadın
• Mekanlara İlişkin Güvenlik Algısı		
• Güvenliği Etkileyen Faktörler		
• Canlılık	14	15
• Aydınlık	9	12
• Mekan Tasarımı	10	9
• İnsan Profili	9	8
• Güvenlik Elemanları	8	7
• Karma Kullanım	4	7
• Kamusalılık	2	4

Güvenliği etkileyen faktörler kategorisi cinsiyete göre incelendiğinde hem erkek hem de kadın katılımcıların ifadelerinde canlılık, aydınlık, mekân tasarımı, insan profili ve güvenlik elemanları üzerine yoğunlaştıkları görülmektedir.

Mekânlara ilişkin güvenlik algısı temasında bulunan bir diğer kategori ise güvenli bölgeler olup bu kategori iki farklı kod ile tanımlanmıştır. Bu kodlar örneklem alan ayrımında kullanılan eski kent merkezi ve yeni kent merkezidir.

Çizelge 4. 64. Cinsiyete göre örneklem alandaki güvenli mekânlar

	Erkek	Kadın
• Mekanlara İlişkin Güvenlik Algısı		
• Güvenli Bölgeler		
• Yeni Kent Merkezi	9	9
• Eski Kent Merkezi	5	5

Güvenli bölgeler kategorisi katılımcıların cinsiyetlerine göre incelendiğinde hem erkek hem de kadın katılımcılar yeni kent merkezini daha güvenli bir bölge olarak tanımlamaktadır.

Mekânlara ilişkin güvenlik algısı temasında bulunan son kategori ise hava kararmadan önce ve sonra mekâna duyulan güven düzeyi olup bu kategori iki farklı kod ile tanımlanmıştır. Bu kodlar örneklem alan ayrımında kullanılan eski kent merkezi ve yeni kent merkezidir. Eski ve yeni kent merkezinde yer alan mekânlar katılımcılara yöneltilen sorular kapsamında güvenli bölgeler ve güvensiz bölgeler olmak üzere iki alt kategoriye daha ayrılmaktadır. Katılımcılara göre hava kararmadan önce ve karardıktan sonra güvenli/güvensiz olarak nitelendirilen bölgeler Çizelge 4.65’te yer almaktadır.

Çizelge 4. 65. Katılımcıların örneklem alanda güvenli/güvensiz buldukları mekânlar

	Yeni Kent Merkezi		Eski Kent Merkezi	
	Güvenli Bölgeler	Güvensiz Bölgeler	Güvenli Bölgeler	Güvensiz Bölgeler
Hava Kararmadan Önce	Atatürk Anıtı	Zafer	Beşyol	Tektaş Durağı
	İhsaniye	Atatürk Caddesi Güneyi	Kayalıpark	Öğretmen Evi
	Zafer	Muhacir Pazarı	Mevlana Türbesi	
	Alaaddin Tepesi Tren Garı		Bedesten	
Hava Karardıktan Sonra	Atatürk Anıtı	Zafer	Kayalıpark	Eski Garaj
	İhsaniye	Atatürk Caddesi Güneyi	Mevlana Türbesi	Beşyol
	Zafer	Alaaddin Tepesi		Tektaş Durağı
	Alaaddin Tepesi Tren Garı	Muhacir Pazarı Tren Garı		Mevlana Türbesi Öğretmen Evi

Çizelge 4. 66. Katılımcılara göre hava karamadan önce ve sonra güvenli/güvensiz mekânlar

Kod Sistemi	G1	G2	G3	G4	G5	G6	G7	G8	G9	G10	G11	G12
<ul style="list-style-type: none"> ▼ Mekanlara İlişkin Güvenlik Algısı <ul style="list-style-type: none"> ▼ Hava Karamasından Önce ve Sonra Güvenlik <ul style="list-style-type: none"> ▼ Hava Karamadan Önce <ul style="list-style-type: none"> ▼ Yeni Kent Merkezi <ul style="list-style-type: none"> ▼ Güvenli Bölgeler <ul style="list-style-type: none"> Tren Garı Atatürk Anıtı Zafer Alaaddin Tepesi İhsaniye ▼ Güvensiz Bölgeler <ul style="list-style-type: none"> Zafer Atatürk Caddesi Güneyi Muhacir Pazarı ▼ Eski Kent Merkezi <ul style="list-style-type: none"> ▼ Güvenli Bölgeler <ul style="list-style-type: none"> Mevlana Bedesten Kayalı Park Beşyol ▼ Güvensiz Bölgeler <ul style="list-style-type: none"> Öğretmenevi Teksas Durağı ▼ Hava Kararıdan Sonra <ul style="list-style-type: none"> ▼ Yeni Kent Merkezi <ul style="list-style-type: none"> ▼ Güvenli Bölgeler <ul style="list-style-type: none"> Tren Garı Atatürk Anıtı Alaaddin Tepesi İhsaniye Zafer ▼ Güvensiz Bölgeler <ul style="list-style-type: none"> Zafer Alaaddin Tepesi Muhacir Pazarı Atatürk Caddesi Güneyi Tren Garı ▼ Eski Kent Merkezi <ul style="list-style-type: none"> ▼ Güvenli Bölgeler <ul style="list-style-type: none"> Mevlana Kayalı Park ▼ Güvensiz Bölgeler <ul style="list-style-type: none"> Eski Garaj Öğretmenevi Teksas Durağı Mevlana Beşyol 												

Katılımcılar güvenli/güvensiz mekân olarak sıklıkla yeni kent merkezinde Zafer ve Alâeddin Tepesi'ni; eski kent merkezinde ise Mevlana Türbesi ve çevresini belirtmektedir. Çalışmanın dikkat çekici bir sonucu; bu mekânların bazı katılımcılar tarafından güvenli bulunurken bazı katılımcılar tarafından güvensiz bulunmasıdır. Zafer bölgesini hava karamadan önce güvenli bulan G2(kadın), G6(erkek) ve G9(erkek) numaralı katılımcılarken, güvensiz bulan G1(erkek), G2(kadın), G11(kadın), G12(kadın) numaralı katılımcılardır. Hava karardıktan sonra ise Zafer bölgesini güvenli bulan katılımcı G9(erkek) iken, hava karardıktan sonra güvensiz bulan katılımcılar ise

G2(kadın) ve G6(erkek) numaralı katılımcılardır. Katılımcıların cinsiyetleri incelendiğinde Zafer bölgesini hava kararmadan önce güvenli bulan üç katılımcıdan yalnızca bir tanesi kadın iken bölgeyi hava karardıktan sonra güvenli bulan yalnızca bir erkek katılımcıdır. Bu bağlamda katılımcıların verdikleri yanıtlardan hareketle Zafer bölgesinin erkekler tarafından kadınlara oranla daha güvenli bulunduğu çıkarımı yapılabilmektedir. Aynı zamanda hava kararmadan önce Zafer bölgesini güvenli bulan bir kadın katılımcının hava karardıktan sonra bölgeyi güvensiz bulması mekâna duyulan güven düzeyinin kadınlarda günün saatlerine göre değiştiğini göstermektedir. G2 numaralı kadın katılımcının bölgeye yönelik görüşleri şu şekildedir;

G2(kadın): *“Zafer bölgesi orada yer alan kafe gibi sosyo-kültürel alanların kullanıcı profili ile alakalı olarak hava karardıktan sonra güvensiz bir hal alıyor. Özellikle gece bu mekânlardan geçmek zorunda olduğumda çok korkuyorum.”*

Alâeddin Tepesini hava kararmadan önce güvenli bulan G1, G4 ve G8 numaralı katılımcılarken güvensiz bulunduğunu dile getiren katılımcı bulunmamaktadır. Hava karardıktan sonra güvenli bulan G4 ve G8 numaralı katılımcılarken güvensiz bulan G2 numaralı katılımcıdır. G2 numaralı kadın katılımcının bölgeye yönelik görüşleri şu şekildedir;

G2(kadın): *“Alâeddin tepesi özellikle hava karardıktan sonra çok tenhalaşıyor, alanın yakınından veya içinden geçmek istemiyorum.”*

Mevlana Türbesi civarını hava kararmadan önce güvenli bulan G1(erkek), G2(kadın), G4(kadın) ve G11(kadın) numaralı katılımcılarken, güvensiz bulan katılımcı yoktur. Hava karardıktan sonra Mevlana Türbesi civarını güvenli bulan katılımcı G4(kadın) güvensiz bulan katılımcı G11(kadın) olmuştur. Katılımcıların cinsiyetleri incelendiğinde Mevlana Türbesi civarını hava kararmadan önce güvenli bulan 4 katılımcıdan yalnızca bir tanesi erkek iken, Mevlana Türbesi civarını hava karardıktan sonra güvenli bulan yalnızca bir katılımcıdır ve cinsiyeti kadındır. G4 numaralı kadın katılımcının bölgeye yönelik görüşleri şu şekildedir;

G4(kadın): *“Eski kent merkezinde Mevlana Meydanı ve Alâeddin Tepesine bağlanan ve tramvayın geçtiği bulvar ile yeni kent merkezinde hızlı tren garı ve çevresi akşam da güvenli gelmekle birlikte, gündüz herhangi bir güvenlik sorunu hissetmedim. Bahsettiğim de tam olarak insan kullanılabilirliği ile ilgilidir. Mekândaki karma kullanımlar ve kamusal hizmetler insan yoğunluğunu arttırmakta, bu yoğunluk doğal bir güvenlik hissi oluşturmaktadır.”*

Hava kararmadan önce yeni kent merkezinde güvenli bulunan mekânlar incelendiğinde katılımcı görüşlerinin tren garı civarı ve Atatürk Anıtı çevresinde yoğunlaştığı görülmektedir. Tren garı bölgesi ve Atatürk anıtı çevresi ile ilgili G2(kadın) numaralı katılımcı yoğun olarak görüş bildirmiştir. G2 numaralı katılımcının Atatürk Anıtı ve tren garı civarına yönelik güvenlik görüşleri şu şekildedir;

G2(kadın): *“Zafer bölgesi, Atatürk Anıtı civarı, tren garı ile Zafer arsındaki Ferit Paşa Caddesi gündüz oldukça güvenli bence, o da oradaki kafelerin varlığı ve mekânların canlı olmasından kaynaklanıyor”*

G1, G6 ve G9 numaralı erkek katılımcıların bölgeye yönelik güvenlik görüşleri ise şu şekildedir;

G1(erkek): *“Tren garından Atatürk anıtına kadar olan bölgede kendimi daha güvende hissediyorum”*

G6(erkek): *“Gar ile Atatürk anıtı arasındaki bölge çok güvenli”*

G9(erkek): *“Tren garı, Anıt ve Zafer bölgesi hem hava aydınlıkken hem de hava karadıktan sonra güvenli”*

Bu bağlamda katılımcıların verdiği yanıtlardan hareketle yeni kent merkezinde hava kararmadan önce güvenli olarak nitelendirilen mekânların Atatürk Anıtı ve tren garı arasında yer alan bölge olduğu çıkarımı yapılabilmektedir.

Hava karardıktan sonra yeni kent merkezinde güvenli bulunan mekânlar incelendiğinde katılımcı görüşlerinin yine tren garı civarı ve Atatürk anıtı çevresi arasında yoğunlaştığı görülmektedir.

Katılımcılar yeni kent merkezindeki Tren garı bölgesi ve Atatürk anıtı çevresini hava kararmadan önce ve karardıktan sonra güvenli bulmaktadır.

Hava kararmadan önce ve karardıktan sonra yeni kent merkezinde güvensiz bulunan mekânlar incelendiğinde katılımcı görüşlerinin Zafer bölgesi üzerinde yoğunlaştığı görülmektedir. G11 ve G12 numaralı kadın katılımcıların Zafer bölgesine yönelik güvenlik görüşleri şu şekildedir;

G11(kadın): *“garın oradaki kafeleri kullanmaktan mutlu oluyorum çünkü hem mekânlar cadde üzerinde ve görünür bir alanda. Mesela Zaferdeki kafeler öyle değil, neredeyse tamamı apartmanlarda ve içeriyi göremiyorsun bu nedenle o mekânların önünden geçerken bile korku duyuyorum. İçeride ne olduğunu bilmemek bende korku uyandırıyor”*

G12(kadın): *“Zaferi hiç güvenli bulmuyorum. Yanımda kimse yoksa asla o merkezlerdeki ara sokakları kullanmam. Özellikle Zaferin ayakkabıcılar caddesinin arkasında kalan o göçmen mahallesinden geçmemek için yolumu uzatır öyle giderim”.*

Hava kararmadan önce eski kent merkezinde güvenli bulunan mekânlar incelendiğinde katılımcı görüşlerinin Mevlana türbesi yakın çevresi üzerinde yoğunlaştığı görülmektedir. Mevlana türbesi ve çevresi ile ilgili G2 numaralı kadın katılımcı yoğun olarak görüş bildirmiştir. G2 numaralı kadın katılımcının Mevlana türbesi ve çevresine yönelik güvenlik görüşleri şu şekildedir;

G2(kadın): *“Eski kent merkezinde gündüz Mevlana Caddesi boyunda kendimi güvende hissediyorum”*

G11 numaralı kadın katılımcının bölgeye yönelik güvenlik görüşleri ise şu şekildedir;

G11: *“Mevlana Türbesi civarı gündüz güvenli çünkü kalabalık ama hava karardıktan sonra korku duyarım.”*

Bu bağlamda katılımcıların verdiği yanıtlardan hareketle eski kent merkezinde hava kararmadan önce güvenli olarak nitelendirilen mekânların Mevlana Türbesine bağlanan Mevlana Caddesi üzerinde yer alan bölge olduğu çıkarımı yapılabilmektedir.

Hava karardıktan sonra eski kent merkezinde güvenli bulunan mekânlar incelendiğinde katılımcı görüşlerinin belirli bir bölge üzerinde yoğunlaşmadığı görülmektedir. Hava kararmadan önce eski kent merkezinde güvensiz bulunan mekânlar incelendiğinde G8 numaralı erkek katılımcının özellikle Teksas durağına yönelik güvenlik görüşleri şu şekildedir;

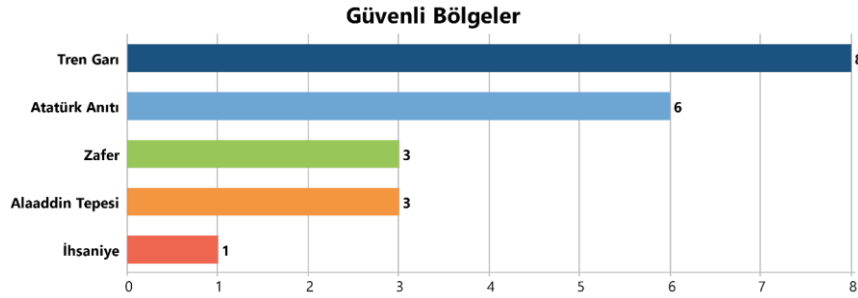
G8(erkek): *“Teksas durağı arkası hem akşam hem gündüz çok güvensiz.”*

Hava karardıktan sonra eski kent merkezinde güvensiz bulunan mekânlar incelendiğinde katılımcı görüşlerinin Eski Garaj bölgesi üzerinde yoğunlaştığı görülmektedir. G7 ve G9 numaralı erkek katılımcıların Eski Garaj bölgesine yönelik güvenlik görüşleri şu şekildedir;

G7(erkek): *“Eski garaj civarı da aynı şekilde çok güvensiz. Gece buralardan geçecek olsam yolumu değiştiririm.”*

G9(erkek): *“Eski kent merkezinde yer alan eski garajın olduğu yerler eski kent merkezinin geneline oranla daha güvensiz.”*

Şekil 4.3'te yeni kent merkezinde yer alan ve katılımcılar tarafından güvenli bulunan mekânların kod dağılımları verilmektedir.

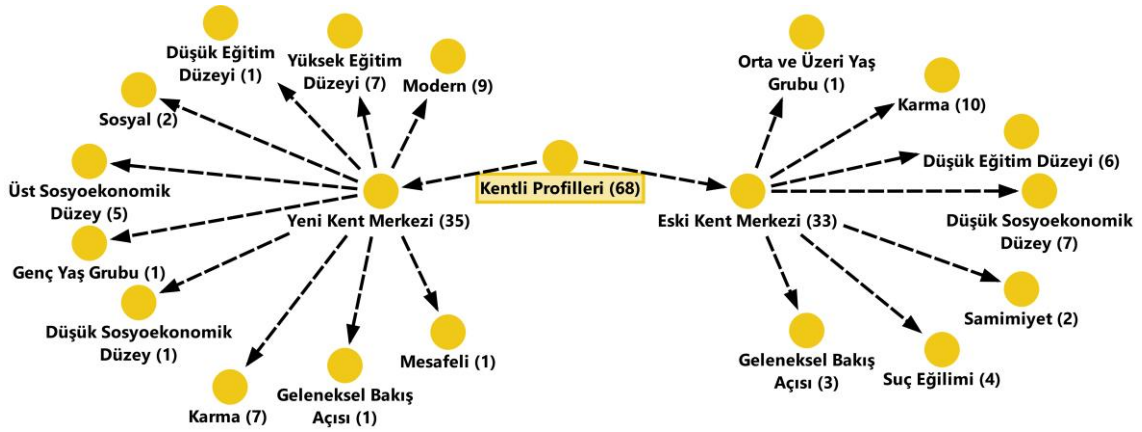

Şekil 4. 17. Yeni kent merkezindeki güvenli bulunan mekânlar

Birinci tema kapsamında katılımcıların yeni kent merkezindeki mekânları daha güvenli buldukları görülmektedir. Katılımcı yanıtlarının cinsiyet bazlı incelenmesi sonucunda kadın ve erkek katılımcıların yeni kent merkezinde hava karamadan önce güvenli buldukları mekânların tren garı ve Atatürk Anıtı arasında yer alan bölgede yoğunlaştığı görülmektedir.

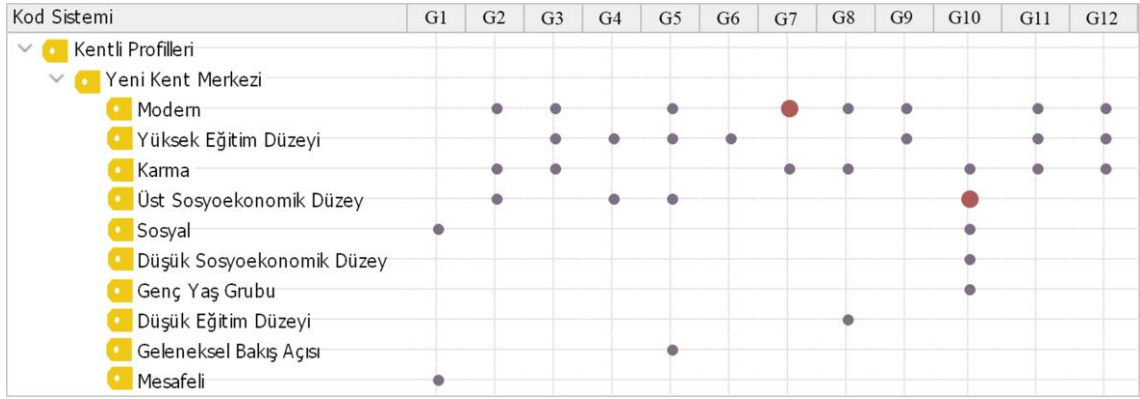
4.5.3. Tema 2: Kentli profilleri

Bu bölümde eski ve yeni kent merkezindeki kentli profili olmak üzere iki farklı kategori tanımlanmıştır.

Şekil 4. 18. Kentli profilleri teması kod alt kod bölümler modeli

Yeni kent merkezindeki kentli profili kategorisi 10 farklı kod ile tanımlanmıştır. Bu kodlar; modern, yüksek eğitim düzeyi, düşük eğitim düzeyi, sosyal, üst ekonomik düzey, genç yaş grubu, düşük sosyoekonomik düzey, karma, geleneksel bakış açısı ve mesafedir.

Şekil 4. 19. Katılımcılara göre yeni kent merkezindeki kentli profilleri

Katılımcıların yeni kent merkezindeki kentli profilinin modern, yüksek eğitim düzeyine sahip ve karma bir yapıya sahip olduğuna yönelik yoğun olarak görüş bildirdikleri görülmektedir. G3(kadın) ve G7(erkek) numaraları katılımcıların modernlik ile ilgili görüşleri şu şekildedir;

G3(kadın): *"Yeni kent merkezinde yaşayan insanlar, o bölgenin daha gelişmiş olmasıyla birlikte daha açık görüşlü, eğitim seviyesi yüksek insanlardır."*

G7(erkek): *"Yeni kent merkezinde daha bilinçli diyebileceğimiz daha medeni insanlar ikamet ediyor. Daha anlayışlılar. Geçerken sen bana niye baktın diyebilecek insanlar yok. Bu nedenle daha elit. Toplum kurallarına daha çok uyan insanlar var"*

G3 ve G12 numaralı kadın katılımcıların karma koduyla ilgili görüşleri şu şekildedir;

G3(kadın): *Zaferin arkasında kalan mahaller de göçmenlere ait, bu nedenle orası aslında yeni kent merkezinden fazlasıyla bağımsız bir bölge."*

G12(kadın): *Göçmenler iki bölgede de sayıca çok fazlalar bu nedenle mekânda biraz farklı bir profil oluşturuyorlar kozmopolit diyebiliriz aslında."*

Bu bağlamda yeni kent merkezindeki kentli profilin karma bir yapıya sahip olmasının mekânda ikamet eden göçmen yerleşim bölgeleri ile doğrudan bir ilişkisi olduğunu söylemek mümkündür.

Katılımcıların görüş dağılımları incelendiğinde mekân içerisinde farklılaşan kentli profilleri olduğunu görülmektedir. Yeni kent merkezindeki kentli profillerinin tanımlatılması istendiğinde hem yüksek eğitim düzeyi hem de düşük eğitim düzeyi hem üst sosyo-ekonomik düzey hem de düşük sosyo-ekonomik düzey gibi birbirine zıt görüşlerin yer aldığı görülmektedir. Bu bağlamda yüksek eğitim düzeyi ile ilgili görüş bildiren G4 numaraları kadın katılımcının görüşleri şu şekildedir;

G4(kadın): *Tren garı ve çevresi ise orta-üst gelir grubundan insanların yaşadığı, nispeten eğitim seviyesi daha yüksek grup olarak tanımlanabilir. Burada aslında tren garı önemli bir sınır oluşturmaktadır. Tren garının doğusu ve batısı arasında da sosyo-ekonomik olarak ciddi bir ayırım olduğunu gözlemlemekteyiz. Özellikle o bölgede mega konut projelerinin varlığı, hızlı tren, ticaret bölgelerinin yoğunlaşması gibi nedenlerle konut fiyatlarında da artış meydana gelmiş olup, bu durum sosyal profili de etkilemiştir.*

Düşük eğitim düzeyi ile ilgili görüş bildiren G8 numaralı erkek katılımcının görüşleri ise şu şekildedir;

G8(erkek): *“Yeni kent merkezinde göçmenlerin yaşadığı bölgeler de var. Oralarda yaşayan insan profili yeni kent merkezinden daha farklı. O bölgenin eğitim seviyesi daha düşük.”*

Üst sosyoekonomik düzey ile ilgili görüş bildiren G5 numaralı katılımcının görüşleri şu şekildedir;

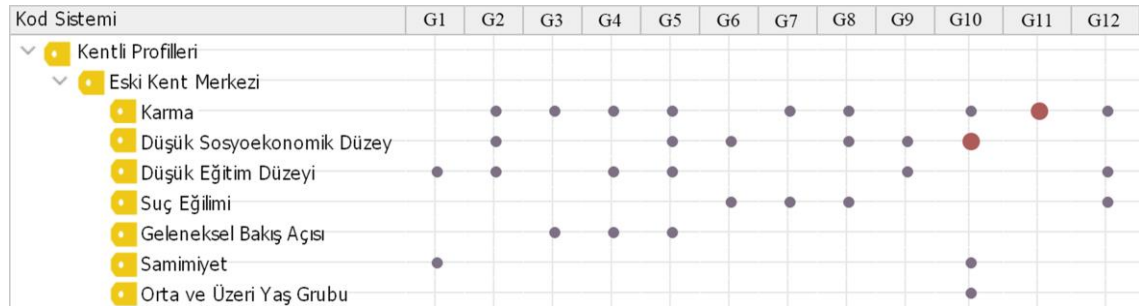
G5(erkek): *“Kent üzerinde gelişen ve değişen yapıya daha çabuk ayak uydurabilen, hane halkı gelirinin orta ve yüksek gelirli olduğu, araştıran sorgulayan eğitim düzeyi genel olarak yüksek olduğu yapıda insanların bulunduğu kısım olarak tanımlayabiliriz.”*

Düşük sosyoekonomik düzey ile ilgili görüş bildiren G10 numaralı katılımcının görüşleri ise şu şekildedir;

G10(kadın): *“Yeni kent merkezinde Atatürk Anıtının doğusunda kalan kısım göçmenlere ve düşük gelir grubuna hitap ediyor”*

Bu bağlamda yeni kent merkezi olarak tanımlanan bölgede birbirinden bağımsız iki farklı kentli profilin yer aldığını söylemek mümkündür.

Eski kent merkezindeki kentli profili kategorisi 7 farklı kod ile tanımlanmıştır. Bu kodlar; karma, düşük sosyoekonomik düzey, düşük eğitim düzeyi, suç eğilimi, geleneksel bakış açısı, samimiyet ve orta ve üzeri yaş grubudur.

Şekil 4. 20. Katılımcılara göre eski kent merkezindeki kentli profilleri

Katılımcıların eski kent merkezindeki kentli profilinin karma, düşük sosyoekonomik ve düşük eğitim düzeyine sahip bir yapıya sahip olduğuna yönelik yoğun olarak görüş bildirdikleri görülmektedir. G2 ve G11 numaraları katılımcıların karma kodu ile ilgili görüşleri şu şekildedir;

G2(kadın): *Eski kent merkezinde ikamet eden insanların çoğu Konya'nın yerlisi fakat özellikle köhnemiş bölgeleri göçmenler tarafından kullanılıyor. Bu nedenle eski kent merkezindeki insan profilinin yeni kent merkezindekilere göre daha eğitimsiz olduğunu düşünüyorum. Bu durumun nedeni aslında yeni yapılaşma ile doğru orantılı olan ekonomik düzey ile alakalı olabilir. Eski kent merkezinde Mevlana Caddesi neredeyse ful ticari yapıdan oluşuyor bu nedenle ikamet eden insanlardan ziyade kullanıcıların kentli profili önemli. Kamu binaları nedeniyle memur kesim de var, Mevlana çarşısının oraları kullanan yerli halk da var."*

G11(kadın): *"Eski kent merkezinde göçmen nüfus daha fazla bu nedenle oranın profili farklı."*

Düşük sosyoekonomik düzey kodu ile ilgili görüş bildiren G5 ve G8 numaraları katılımcıların görüşleri ise şu şekildedir;

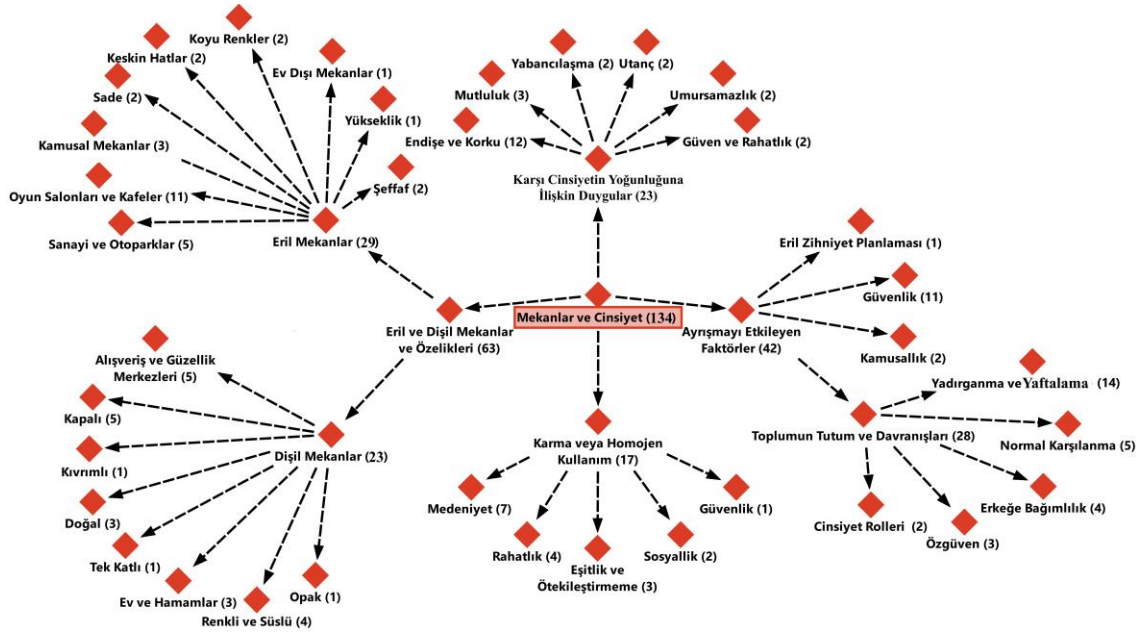
G5(erkek): *"Eski kent merkezlerinde yaşayan insanlar %85-90 civarında muhafazakâr kent üzerinde gelişen ve değişen düzene ayak uydurmakta daha zorlanan, daha çok hane halkı geliri olarak düşük, kendini geliştirme ve yetiştirme konusunda daha az çabalayan ve eğitim seviyesi düşük insanların bulunduğu kısım olarak tanımlayabiliriz. Ek olarak bu alana yaklaşık bir 10 yıllık dönemde mültecilerin de daha çok tercih ettiği bölgeler olarak tanımlayabiliriz."*

G8(erkek): *"Eski kent merkezinde genelde suç işleme düzeyi daha yüksek insanlar yaşıyor bu nedenle orada yaşamak istenmedi ve kiralar düştü ve oraya göçmenler yerleşmeye başladı. Bu nedenle eski kent merkezi daha köhnemiş durumda ve alt gelir grubuna hitap ediyor."*

Yeni ve eski kent merkezi olarak tanımlanan bölgelerdeki kodlar incelendiğinde birbirine zıt kodların yer aldığı görülmektedir.

4.5.4. Tema 3: Mekânlar ve cinsiyet

Mekânlar ve cinsiyet temasında Şekil 4.21'de görüldüğü üzere dört farklı kategori tanımlanmıştır. Bu kategoriler; eril ve dişil mekânlar ve özellikleri, mekândaki karşı cinsiyetin yoğunluğuna ilişkin duygular, ayrışmayı etkileyen faktörler ve karma/homojen mekân kullanımındır.

Şekil 4. 21. Mekânlar ve cinsiyet teması kod alt kod bölümler modeli

Mekânlar ve cinsiyet temasındaki ilk kategori mekândaki ayrışmayı etkileyen faktörlerdir. Cinsiyete dayalı mekânsal ayrışmayı etkileyen faktörler kategorisi 8 farklı kod ile tanımlanmıştır. Bu kodlar; eril zihniyet planlaması, güvenlik, kamusal; toplumun tutum ve davranışları başlığı altında ise; yadırganma ve yaftalama, normal karşılama, erkeğe bağımlılık, özgüven ve cinsiyet rolleridir.

Kod Sistemi	G1	G2	G3	G4	G5	G6	G7	G8	G9	G10	G11	G12
■ Mekânlar ve Cinsiyet												
■ Ayrışmayı Etkileyen Faktörler												
■ Toplumun Tutum ve Davranışları												
■ Yadırganma ve Yaftalama			●				●		●		●	●
■ Normal Karşılama		●	●	●						●		
■ Erkeğe Bağımlılık				●								
■ Özgüven											●	●
■ Cinsiyet Roller		●	●									
■ Güvenlik		●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●
■ Kamusal							●					
■ Eril Zihniyet Planlaması		●										

Şekil 4. 22. Katılımcılara göre ayrışmayı etkileyen faktörler

Bu kategorinin oluşturulması için katılımcılara “Yoğun olarak erkek egemenliğinde olan kahvehane, sanayi gibi mekânların kadınlar tarafından kullanılması hakkındaki görüşleriniz nelerdir?” sorusu yöneltilmiştir. Bu soru kapsamında verilen yanıtlar iki farklı kod ile tanımlanmıştır. Bu kodlardan ilki kadının eril mekân kullanımıyla yadırganması ve yaftalaması iken ikinci kod normal karşılama durumudur. G3 numaralı kadın ve G7 numaralı erkek katılımcının yadırganma ve yaftalama kodu ile ilgili görüşleri şu şekildedir;

G3(kadın): "Kentsel mekânlarda cinsiyete göre ayrışma kadınların akşam saatlerinde tek başına gezmesinin, yürümesinin olumsuz olarak değerlendirildiği, yanında eşi dışında herhangi bir erkeğin olması durumunda anlamsız bakışlara ya da sözlere maruz kalma gibi durumlardan bahsedebiliriz"

G7(erkek): "Bazı mekânların yalnızca kadın birey tarafından kullanılması durumunda o kadına farklı gözlerle bakılabiliyor."

G2 ve G4 numaralı kadın katılımcıların normal karşılanma kodu ile ilgili görüşleri şu şekildedir;

G2(kadın): Erkeklerin yoğunlukta olduğu mekânların kadınlar tarafından da kullanılması kadar normal bir durum yok. Sonuçta kentler hem kadınların hem erkeklerin ortak yaşam alanı. Gayet normal karşılarım. Bende yeri geldiğinde kahvede oturup bir çay içebilirim. Bu durumun tuhaf karşılanıyor olması bana tuhaf geliyor. Zaten kamusal, yarı kamusal mekânların her iki cinsiyet tarafından rahatlıkla ve güvenle kullanılıyor olması gerekiyor. Aksi takdirde başarılı bir mekân tasarımı söz etmek mümkün değil."

G4(kadın): Günümüzde kadın erkek ayrımı düşüncesi bizi bu noktaya getiren. Tam da bu nedenle erkek egemen mekânların kadınlar tarafından daha fazla kullanılması ve "erkek egemen" kalıbından kurtulması gerektiğine inanıyorum. Bu nedenle kadınların erkek egemen mekânları kullanıyor olması gayet normal bir durum"

Şekil 4.23'te cinsiyete göre ayrışmayı etkileyen faktörlerin dağılımı gösterilmektedir.

	Erkek	Kadın
• Mekanlar ve Cinsiyet		
• Ayrışmayı Etkileyen Faktörler		
• Toplumun Tutum ve Davranışları		
• Yadırganma ve Yaftalama...	8	6
• Normal Karşılanma	1	4
• Erkeğe Bağımlılık	3	1
• Özgüven	1	2
• Cinsiyet Roller	1	1
• Güvenlik	5	6
• Kamusalılık	2	
• Eril Zihniyet Planlaması		1

Şekil 4. 23. Cinsiyete göre ayrışmayı etkileyen faktörler

Mekânsal ayrışmayı etkileyen faktörler kategorisi katılımcıların cinsiyetlerine göre incelendiğinde kadınların erkek yoğun mekânları kullanması durumunda

yadırganma ve yaftalama ile ilgili her iki cinsiyet de yoğun olarak görüş bildirmiştir. Fakat erkek katılımcıların kadın katılımcılara oranla daha fazla yadırganma ve yaftalama tutumu içerisinde bulunduğu, kadın katılımcıların ise normal karşılama tutumunda oldukları görülmektedir.

Mekânsal ayrışmayı etkileyen faktörler kategorisi incelendiğinde erkeğe bağımlılık kodu ile ilgili erkeklerin kadınlara oranla daha yoğun görüş bildirdikleri görülmektedir. G6 ve G7 numaralı erkek katılımcıların erkeğe bağımlılık kodu ile ilgili görüşleri şu şekildedir;

G6(erkek): *“Erkek egemen mekânlarda aslında erkek ile mekânı kullanan kadın olursa göz teması veya rahatsız edici bakışlara maruz kalma durumu daha düşük. Çünkü yanında bir erkek ile mekânı kullanıyor.”*

G7(erkek): *“Kadının yanında bir erkek olduğunda daha güvenli bir şekilde kentte hareket ettiğini düşünüyorum. Erkeklerin yoğun olduğu mekânlar da cinsiyete göre ayrılmış mekânlar. Özellikle bazı bölgeler farklı kadınlar tarafından kullanılıyor. Bu nedenle normal kadınların bu mekânı kullanması abes karşılanıyor. Kadınlarda yaftalanmamak için o mekânları kullanmıyor.”*

Cinsiyete dayalı mekânsal ayrışmanın temelinde yer alan toplum tutum ve davranışları incelendiğinde aslında kadınların erile ait mekân kullanımlarında hem erkekler hem de kadınlar tarafından yadırganma ve yaftalamaya maruz kaldıkları, genellikle kadınlar tarafından bu durumun normal karşılandığı görülmektedir. Erkek katılımcıların verdikleri yanıtlardan hareketle kadınların kamusal mekân kullanımlarında erkeğe bağımlılık ile birlikte olan kullanımlarda kadınların daha güvenli olarak nitelendirildiği görülmektedir. Bu bağlamda toplumun tutum ve davranışlarının mekânsal ayrışma üzerindeki etkisi açığa çıkmaktadır.

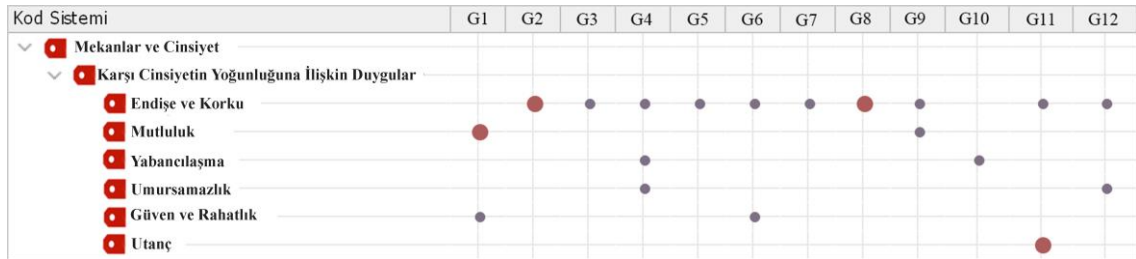
Mekânsal ayrışmayı etkileyen bir diğer kod ise güvenlidir. Bu kodun oluşturulması için katılımcılara cinsiyete dayalı mekânsal ayrışmanın tanımlanması istenilmiştir. Güvenlik kodu incelendiğinde hem erkek hem de kadın katılımcıların yoğun olarak görüş bildirdikleri görülmektedir. Güvenlik ile ilgili görüş bildiren 4 numaralı kadın katılımcı ile 6 numaralı erkek katılımcının görüşleri şu şekildedir;

G4(kadın): *“Kentsel mekânda ayrışma yazılı kurallara dayanmasa da toplum tarafından dayatılan ya da gözlemlendiğimiz olumsuz durumlar (taciz, rahatsız etme vb.) nedeniyle psikolojik olarak kendimize koyduğumuz sınır hissi olarak tanımlanabilir. Diğer bir deyişle, şu bölgeye kadınların girmesi yasaktır diye bir ibare olmasa da o*

bölgede hissettiğimiz olumsuz durum bizi oraya gitmekten alıkoyacaktır. Bu ayırım mekânın fonksiyonu ve güvenlik durumu ile oldukça ilişkilidir”

G6(erkek): “Göz teması kadınları kamusal mekânda en ciddi rahatsız eden etmenlerden bir tanesi. Bu nedenle ayrışma denilen şey aslında kadınların mekânı rahatlıkla kullanamaması hali. Erkekler için düşündüğümde kadınların kullandığı erkeklerin kullanmadığı kamusal mekânlar yok. Bu nedenle aslında cinsiyete dayalı ayrışma kadınların bazı bölgeleri rahatlıkla ve güvenli bir biçimde kullanılamaması durumu. Bir alanı kadınlar ve çocuklar rahat kullanabildiğinde o mekânı cinsiyetsiz olarak tanımlayabiliriz.”

Mekânlar ve cinsiyet temasındaki bir diğer kategori ise karşı cinsin yoğunluğuna ilişkin duygular kategorisidir. Bu kategorinin oluşturulması için katılımcılara “*Karşı cinsin yoğun olarak kullandığı mekânlardan geçtiğinizde/geçmek zorunda olduğunuzda hangi duygularınız öne çıkıyor?*” sorusu yöneltilmiştir. Bu kategori 6 farklı kod ile tanımlanmıştır. Bu kodlar; endişe ve korku, mutluluk, yabancılaşma, umursamazlık, güven ve rahatlık ve son olarak utanç duygusudur.

Şekil 4.24. Katılımcıların mekânda karşı cinsiyetin yoğunlukta olmasına ilişkin duyguları

Karşı cinsiyetin yoğun olduğu mekânları kullanıma durumunda katılımcı görüşlerinin endişe ve korku kodu üzerine yoğunlaştığı görülmektedir. Endişe ve korku kodu ile ilgili 2 numaralı kadın katılımcı ile 8 numaralı erkek katılımcının görüşleri şu şekildedir;

G2(kadın): “*Korku duyuyorum. Ve paniğe kapılıyorum. Tacize uğramaktan korkuyorum. Üzerimdeki gözlerden rahatsız oluyorum ve bu nedenle de endişem artıyor.*”

G8(erkek): “*Ben genelde kadınların olduğu ortamdan geçerken tedirgin oluyorum. İftira atılmasından korkuyorum. Yolumu uzatacak bile olsam o mekânı kullanmamayı tercih ederim. Bana fiziksel bir zarar vereceklerinden yana bir korku duymam ama çekinirim.*”

Şekil 4.11’de karşı cinsiyetin yoğun olduğu mekânları kullanma durumunda ortaya çıkan duyguların cinsiyete göre dağılımı gösterilmektedir.

	Erkek	Kadın
• Mekanlar ve Cinsiyet		
• Karşı Cinsiyetin Yoğunluğuna İlişkin Duygular		
• Endişe ve Korku	6	6
• Mutluluk	3	
• Yabancılaşma		2
• Umursamazlık		2
• Güven ve Rahatlık	2	
• Utanç		2

Şekil 4. 25. Cinsiyete göre mekânda karşı cinsiyetin yoğunlukta olmasına ilişkin duygular

Katılımcı görüşleri incelendiğinde kadınların erkek egemen mekânları kullanması durumunda endişe ve korku duyma nedeninin taciz ve göz teması gibi faktörlerden kaynaklandığı görülmektedir. Erkeklerin kadın egemen mekânları kullanması durumunda duydukları endişe ve korku duygusunun ise yanlış anlaşılma, kadınları rahatsız etme durumu ile ilişkili olduğu görülmektedir. Bu bağlamda kadınların erkek egemen mekânları kullanmasındaki korku nedeninin erkek tutum ve davranışları olduğu görülmektedir. Aynı zamanda kadın katılımcıların eril mekânları kullanması durumunda bir yabancılaşma hissettiği ve utanç duygusuna kapıldığı da görülmektedir. Bunun yanı sıra kadın katılımcılardan bazıları da eril mekânları kullanmak durumunda olduklarında umursamaz bir duygu içerisinde buldukları görülmektedir. Umursamazlık kodu ile ilgili görüş bildiren G12 numaralı kadın katılımcıların görüşleri şu şekildedir;

G12(kadın): *“Ben pek umursamam. Geçer giderim. Herhangi bir duygu taşımam”*

Erkek katılımcıların yanıtları incelendiğinde ise kadın katılımcılardan farklı olarak mutluluk duygusu taşıdıkları görülmektedir. G1 ve G9 numaralı erkek katılımcıların mutluluk kodu ile ilgili görüşleri şu şekildedir;

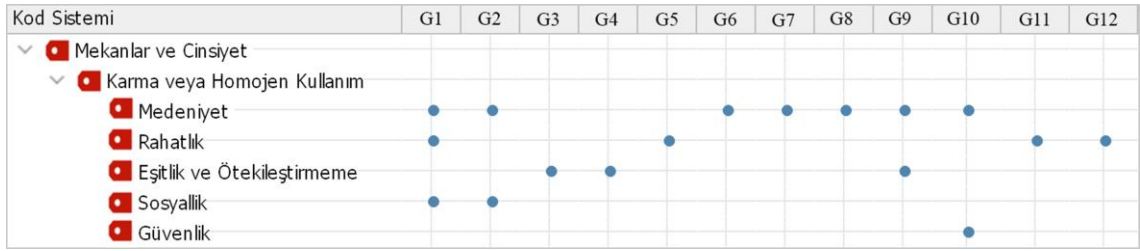
G1(erkek): *“Kadınların sosyal hayata katılması beni mutlu eder.”*

G9(erkek): *“İnsanların huzurlu ve güvenli bir şekilde mekânı ortak kullanabiliyor olması beni mutlu eder.”*

Bu bağlamda karşı cinsiyetin yoğun olduğu mekânların kullanılması durumunda ortaya çıkan duyguların cinsiyet bazında değişiklik gösterdiği görülmektedir.

Mekânlar ve cinsiyet temasındaki bir diğer kategori ise karma veya homojen mekân kullanımı kategorisidir. Bu kategorinin oluşturulması için katılımcılara *“Yalnızca kendi hemcinslerinizin olduğu mekânlar ister misiniz?”* sorusu yöneltilmiştir. Bu

kategori 5 farklı kod ile tanımlanmıştır. Bu kodlar; medeniyet, rahatlık, sosyallik, güvenlik, eşitlik ve ötekileştirmedir (bkz. Şekil 4.12).

Şekil 4. 26. Katılımcılara göre karma veya homojen kullanımlı mekânların özellikleri

Yalnızca hemcinslerin bulunduğu mekânları isteyip/istememe durumunda 6 kadın katılımcıdan 2'sinin, 6 erkek katılımcıdan ise yalnızca 1'inin hemcinslerine ait mekânların olmasını istedikleri görülmektedir. Homojen veya karma kullanıma sahip mekânlara yönelik görüşlerinin medeniyet kodu üzerine yoğunlaştığı görülmektedir. Bu bağlamda medeniyet kodu ile ilgili 2 numaralı kadın katılımcı ile 6 numaralı erkek katılımcıların görüşleri şu şekildedir;

G2(kadın): *“Her cins karşı cinsten bir insanın varlığı nedeniyle daha özenli davranıyor, yani daha medeni bir ortam oluşuyor.”*

G6(erkek) *“Erkeklerin yoğun kullandığı mekânlarda zarafet kaybı oluyor. Sosyal kontrol ortadan kalkıyor. Kadının varlığı erkeklerin davranışı açısından kontrol sağlıyor.”*

Şekil 4.13'te karma veya homojen mekân kullanımı kategorisindeki kodların cinsiyete göre dağılımı gösterilmektedir.

	Erkek	Kadın
Medeniyet	5	2
Rahatlık	2	2
Eşitlik ve Ötekileştirmeme	1	2
Sosyallik	1	1
Güvenlik		1

Şekil 4. 27. Cinsiyete göre karma veya homojen kullanımlı mekânların özellikleri

Katılımcı görüşleri incelendiğinde erkeklerin kadınların da yer aldığı homojen mekânları daha medeni buldukları görülmektedir. Aynı zamanda her iki cinsiyet için de homojen mekânların daha rahat ve sosyal olarak nitelendirildiği görülmektedir. Güvenlik koduna baktığımız zaman yalnızca bir kadın katılımcının sosyal güvenlik

kavramına değindiği görülmektedir. 10 numaralı kadın katılımcının güvenlik koduna ilişkin görüşleri şu şekildedir;

G10(kadın): *“Karma kullanımlı mekânları her iki cins için sosyallik-güvenlik açısından daha dengeli buluyorum. Tek taraftın ağır bastığı zamanlarda sosyallik-güvenlik duygumu kaybediyorum.”*

Karma veya homojen mekânlar kategorisi değerlendirildiğinde 5 numaralı erkek katılımcı ile 11 ve 12 numaralı kadın katılımcıların hemcinslerine özgü mekânların olmasını istediği görülmektedir. Katılımcıların konu ile ilişkili ifadeleri şu şekildedir;

G5(erkek): *“Evet isterim. Bir kadının kadına olan davranışı ve bir erkeğin bir erkeğe davranışı aynı şekilde değil. Kadının bulunduğu ortamda erkek hep kendine dikkat etmek zorunda hisseder kendini. Bu yüzden bazen rahat davranacağımız mekânlarında olması taraftarıyım.”*

G11(kadın): *“Evet çok isterim, rahat hareket etmek doğal davranmak isterim. Bir yerim mi açıldı ya da aman hareketime dikkat edeyim, kahkahamı kısayım derdi olmayacak. Bu nedenle istiyorum.”*

G12(kadın): *“Evet isterim çünkü kendimi daha rahat hissederim böyle mekânlarda. Kendimi kısıtlamama gerek kalmaz.”*

	İstemem	İsterim
• Mekanlar ve Cinsiyet		
• Karma veya Homojen Kullanım		
• Medeniyet	7	
• Rahatlık	1	3
• Eşitlik ve Ötekileştirmeme	3	
• Sosyallik	2	
• Güvenlik	1	

Şekil 4. 28. Katılımcıların hemcinslerine özgü mekân isteme durumları

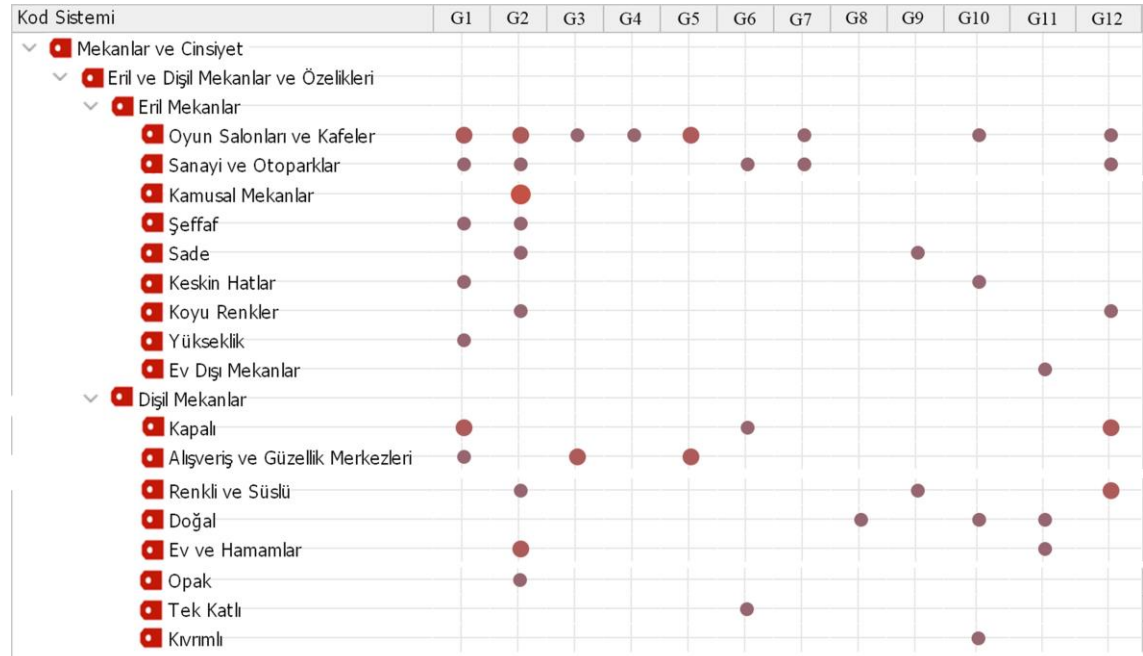
Katılımcıların yanıtları değerlendirildiğinde kendi hemcinsine ait mekânların olmasını isteyen katılımcıların rahatlık kodu ile ilgili görüş bildirdikleri görülmektedir. Bu bağlamda bu üç katılımcının kendi cinslerine özgün mekân isteme nedenlerinin kendi cinsleri içerisinde rahat bir biçimde hareket edebilmeleri olduğu çıkarımı yapılmaktadır.

Mekânlar ve cinsiyet temasında yer alan son kategori ise eril ve dişil mekânların özellikleri kategorisidir. Bu kategorinin oluşturulması için katılımcılara *“Acıl (2018) “Antik Yunan Klasik Dönemi’nde Cinsiyetlendirilmiş Mekân” başlıklı tezinde dikey, göğe ait köşeli mimari yapı ve şeffaf, daha sağlam, sade mekânların erkeklere; yatay,*

yeryüzüne ait, kıvrık hatlı, süslü, çiçekli, kırılmalılığı yüksek mekânların kadınlara atfedildiğini belirtmektedir. Bu bağlamda örneklem alandaki hangi mekânlar fiziksel özelliklerine göre eril ve dişil imgeler taşımaktadır?” sorusu yöneltilmiştir.

Eril mekânların özellikleri kategorisi 10 farklı kod ile tanımlanmıştır. Bu kodlar; şeffaf, yükseklik, ev dışı mekânlar, koyu renkler, keskin hatlar, sade, yeni kent merkezi, oyun salonları ve kafeler, sanayi ve otoparklar ve kamusal mekânlardır.

Dişil mekânların özellikleri kategorisi de 10 farklı kod ile tanımlanmaktadır. Bu kodlar; eski kent merkezi, alışveriş ve güvenlik merkezleri, kapalı, yeni kent merkezi, doğal, tek katlı, ev ve hamamlar, renkli ve süslü, opak ve kıvrımlı kodlarıdır. Bu bağlamda eril mekân ve dişil mekân denilince katılımcıların aklına gelen ifadeler kodların temelini oluşturmaktadır.

Şekil 4. 29. Katılımcılara göre eril ve dişil mekânlar ve özellikleri

Eril mekânlar ve özellikleri kategorisi incelendiğinde oyun salonları ve kafeler ile sanayi ve otoparklar koduna ilişkin katılımcıların yoğun olarak görüş bildirdikleri görülmektedir. 7 numaralı erkek katılımcı ile 12 numaralı kadın katılımcının oyun salonları ve kafelerin erili çağrıştırdığına yönelik ifadeleri şu şekildedir;

G7(erkek): “Aslında yüzeydeki mekânlar ve yer altındaki mekânlarda farklılaşıyor. Mesela yer altı internet kafeler veya normal kafeler bana erili çağrıştırıyor”

G12(kadın): “Aklıma ilk olarak kahvehaneler geliyor. Mesela oralar tamamen erkek mekânı. Ama kadınlara has bir mekân düşününce böyle bir mekân olmadığını fark ettim. Bazen işim düşünce erkeklerin yoğun olduğu sanayi gibi ya da oto tamir gibi

mekânlara gitmek zorunda kalıyorum, bütün gözler bana çevriliyor. Oraya ait değilmişim gibi bakıyor herkes. Aslında mekânı ayırıştırın da bence bu düşünce tarzı. Kentsel mekânlar halkındır bunun kadını erkeği olmaz ama insanların yargıları ve kadınların duyduğu korku nedeniyle böyle bir ayırışma yaşıyor. Benim arabam bozulamaz mı? Ben de işlerimi halledebilmeliyim ama işte insan rahat edemiyor.”

2 numaralı kadın katılımcı ile 6 numaralı erkek katılımcının sanayi ve otoparklar kodu ile ilgili görüşleri şu şekildedir;

G2(kadın): *“Akla gelen ilk örnek kahvehaneler olsa bile aslında birçok yarı kamusal mekân erile hizmet ediyor. İnternet kafeler, oyun evleri, nargile kafeler, şans oyunları bayileri, sanayi alanları gibi çoğu mekân eril yoğunlukta kullanıma sahip.”*

G6(erkek): *“Zihnimde otoparklar canlandı erili simgelediğini düşünüyorum.”*

Katılımcıların verdikleri ifadeler değerlendirildiğinde eril mekânlar için yeni kent merkezindeki mekânlara atıf yapıldığı görülmektedir. Yeni kent merkezi kodu ile ilgili görüş bildiren 3 numaralı kadın katılımcı ile 9 numaralı kadın katılımcının ifadeleri şu şekildedir;

G3(kadın): *“Yeni kent merkezindeki sokaklar ve caddelerde nargile kafe, okey salonu gibi erkelere hitap eden ticaret alanları ve kadınlara da hitap eden giyim mağazalarının varlığı ile de hem dışıl hem de eril mekânların bir arada olduğu sokaklar olarak nitelendirebiliriz.”*

G9(kadın): *“Eski kent merkezi dışıl imgeler taşırken yeni kent merkezi daha eril bir görünüme sahip”*

Eril mekân denilince akla kamusal mekân kodunu çağrıştıran 2 numaralı kadın katılımcının ifadesi şu şekildedir;

G2(kadın): *“Parklar kamusal mekânlar, peki akşam vakti kamusal olan mekânları neden kadınlar kullanamıyor, ya da neden korku duyuyor. Kadınların kullanmakta çekindiği ve korku duyduğu her mekân cinsiyete göre ayırışmış bir mekân benim için”*

Dışıl mekânlar ve özellikleri kategorisi incelendiğinde kapalı kodu, alışveriş ve güzellik merkezleri kodu ile eski kent merkezi kodu ile ilgili katılımcıların yoğun olarak görüş bildirdikleri görülmektedir. 1 numaralı erkek katılımcı ile 12 numaralı kadın katılımcının kapalı kavramının dışılı çağrıştırdığına yönelik ifadeleri şu şekildedir;

G1(erkek): *“Erkeklere atfedilen mekânlar gücü, kadınlara atfedilen mekânlar ise zarafeti temsil ediyor. Örneğin erkek kuaförlerinin şeffaf olması, kadın kuaförlerinin daha kapalı olması gibi detaylar bu örneğe yakın bir örnek”*

G12(kadın): “*mesela bazı kadınlar gün yapmak için kafe gibi yerler kiralyor, genelde bu mekânlar göz önünde olmayan daha kapalı mekânlar. Çünkü rahatsız oluyorlar çevrenin bakışlarından*”

Alışveriş ve güzellik merkezlerinin dışıl mekânları çağrıştırdığına yönelik görüş bildiren 1 numaralı erkek katılımcı ile 3 numaralı kadın katılımcının ifadeleri şu şekildedir;

G1(erkek): “*Mevlana türbesi etrafındaki alışveriş mekânları fiziksel olarak dışıl bir imge taşıyor.*”

G3(kadın): “*Yeni kent merkezindeki sokaklar ve caddelerde nargile kafe, okey salonu gibi erkelere hitap eden ticaret alanları ve kadınlara da hitap eden giyim mağazalarının varlığı ile de hem dışıl hem de eril mekânların bir arada olduğu sokaklar olarak nitelendirebiliriz.*”

Şekil 4.30’da eril ve dışıl mekânlar ve özellikleri kategorisindeki kodların cinsiyete göre dağılımı gösterilmektedir.

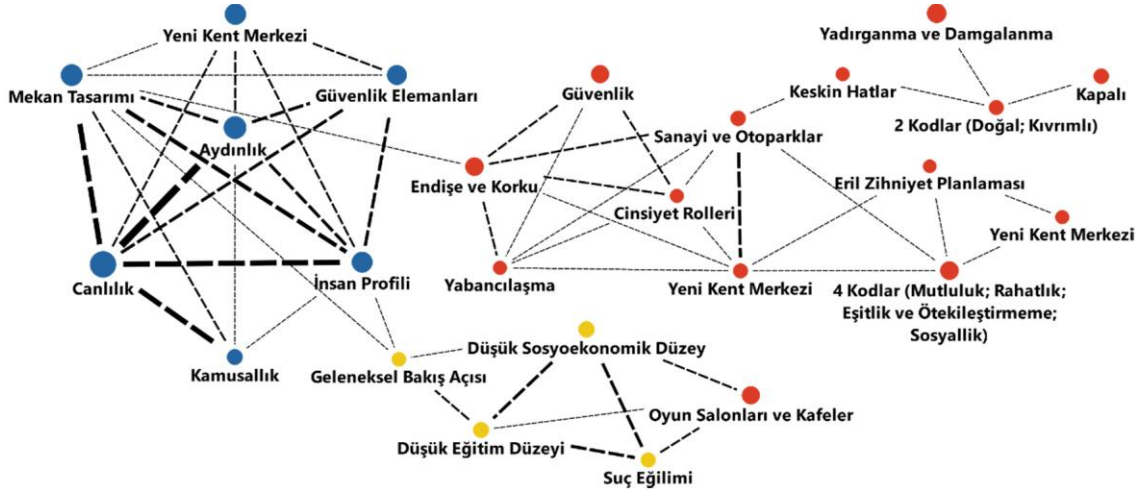
	Erkek	Kadın
• Mekanlar ve Cinsiyet		
• Eril ve Dışıl Mekanlar ve Özellikleri		
• Eril Mekanlar		
• Oyun Salonları ve Kafeler	5	6
• Sanayi ve Otoparklar	3	2
• Kamusal Mekanlar		3
• Şeffaf	1	1
• Sade	1	1
• Keskin Hatlar	1	1
• Koyu Renkler		2
• Yükseklik	1	
• Ev Dışı Mekanlar		1
• Dışıl Mekanlar		
• Kapalı	3	2
• Alışveriş ve Güzellik Merkezleri	3	2
• Renkli ve Süslü	1	3
• Doğal	1	2
• Ev ve Hamamlar		3
• Opak		1
• Tek Katlı	1	
• Kıvrımlı		1

Şekil 4. 30. Cinsiyete göre eril ve dışıl mekânlar ve özellikleri

Eril ve dışıl mekânların özellikleri kategorisi katılımcıların cinsiyetlerine göre incelendiğinde hem erkek hem de kadın katılımcıların eril mekân özelliklerindeki oyun salonları ve kafeler ilgili yoğun olarak görüş bildirdikleri görülmektedir. Aynı zamanda

kadın katılımcıların kamusal mekânların erili çağrıştırdığına yönelik de görüş bildirdikleri dikkat çekmektedir.

4.5.5. Derinlemesine görüşme bulgularına yönelik ilişki analizler

Şekil 4.31. Kod haritası

İlişkisel analizler, katılımcıların verdiği görüşlerin birbirleri olan yakınsamasından ortaya çıkmaktadır. Şekil 4.31’de görüldüğü üzere, katılımcılar canlılık ile ilgili görüş bildirirken aynı zamanda mekân tasarımı, aydınlık, insan profili, güvenlik elemanları, kamusalılık, yeni kent merkezi gibi konular ile ilgili de görüş bildirmişlerdir. Buna ek olarak, katılımcılar geleneksel bakış açısı ile ilgili görüş bildirirken aynı zamanda düşük eğitim düzeyi, düşük sosyoekonomik düzey, suç eğilimi gibi konular ile ilgili de görüş bildirmişlerdir.

Aynı zamanda düşük sosyo-ekonomik düzey ile ilgili görüş bildiren katılımcıların suç eğilimi, geleneksel bakış açısı ve düşük eğitim düzeyi ile ilgili görüş bildirdikleri de dikkat çekmektedir.

Güvenlik kodu ile ilişkili olan kodlar ise endişe ve korku, cinsiyet rolleri, yabancılaşma kavramlarıdır. Bu bağlamda cinsiyet rollerinin mekân tasarımı ve mekân güvenliği nosyonları üzerindeki ilişkiselliği net bir biçimde okunabilmektedir.

Şekil 4.32. Kod bulutu

Katılımcı ifadelerinin yoğunluğa göre dağılımı Şekil 4.32’de gösterilmektedir. Daha büyük puntolu olarak gösterilen kodlar daha yoğun olarak kullanılan ifadeleri gösterirken, daha küçük puntolu olan ifadeler, kodların daha az yoğunlukta kullanıldığını göstermektedir. Bu bağlamda görüşmecilerin sorular kapsamında en sık “canlılık” kodu üzerinde görüş bildirdikleri görülmektedir. “Aydınlık, mekân tasarımı, güvenlik elemanları, karma kullanım ve kamusallık” kodlarının da yoğun olarak görüşmeciler tarafından ifade edilmiş olması mekân tasarımının cinsiyetsiz mekân oluşumu üzerindeki etkisini kanıtlar niteliktedir.

5. SONUÇLAR VE ÖNERİLER

5.1. Sonuçlar

Mekân kavramı yüzyıllar boyunca tartışılan bir kavram olmuş bu nedenle de birçok disiplin tarafından mercek altına alınmıştır. İnsanların çevresi ile ilişkisinin artması ile ise mekân kavramı ilişkisel bir boyut kazanmış ve çok yönlü mekân tanımlamaları ortaya çıkmıştır. Yer kavramı da mekân tanımlamalarından doğan yeni bir kavram olarak literatürde yerini almıştır. Bu nedenle yer kavramının temelini oluşturan altlık mekân kavramıdır. Mekân kavramını genellikle beden ve dış çevre arasındaki bağlantılar şekillendirirken yer kavramını betimlemede ise aklın deneyimlemiş olduğu mekân sınırları baz alınmıştır. Bu nedenle yer kavramını; bireyin aidiyet duygusunun yüksek, algısının gelişmiş olduğu bilişsel haritaların birleşimi olarak tanımlamak mümkündür.

Özellikle küreselleşmeyle birlikte insanların dış çevresi ile olan ilişkileri karmaşık bir hal almaya başlamış ve birtakım sorunları beraberinde getirmiştir. Bu sorunlar etkisini hem birey üzerinde hem de kullanılan mekân üzerinde kendisini göstermeye başlamış ve zamanla bu etki-tepki meselesi çözülemez bir hal almıştır. Geçmişten günümüze doğru bu sorunlar birçok düşünür tarafından ele alınmış ve farklı bakış açılarıyla problem tanımları şekillenmiştir. Bu bağlamda farklı disiplinlerdeki düşünürlerin de kentsel mekânlardaki problemlere olan yaklaşımları kentsel mekânların yalnızca fiziksel objeler bütünü olarak ele almanın yetersiz bir değerlendirme biçimi olduğunu kanıtlar niteliktedir. Bu bağlamda kentsel mekânların oluşumları kentteki ilişkiler bütünü ile ele alınmalıdır.

Kentsel mekânlardaki sorunlar değerlendirildiğinde mekâna yansıyan en somut problemin “mekânsal ayrışma” olduğu görülmektedir. Kentsel mekânlardaki ayrışma yalnızca fiziksel boyutta değil aynı zamanda sosyal ve sınıfsal olarak da etkisini göstermiştir. Gerek sosyal gerekse sınıfsal olan ayrışmaların temelinde insanların mekânı ayırma duygusu yer almaktadır. Sınıfsal ya da sosyal bir biçimde bireyin kendini diğerlerinden farklı görmesiyle mekânı onlardan ayrı bir biçimde oluşturma arzusu mekânlardaki fiziksel ayrışma sorunun temelini oluşturmaktadır. Bu nedendir ki sosyal, sınıfsal ve fiziksel ayrışmalar birbirinden bağımsız düşünülemez bir döngü içerisine girmiş ve her bir sorun diğer bir sorunu besleyerek mekânlar kendi içerisinde ayrışmaya başlamıştır. Mekânsal sorunların analizinde başlarda ekonomi odaklı yaklaşımlar kullanılmış olsa da özellikle küreselleşme ile artan ilişkilerin değerlendirilmesinde davranışsal teorilerin önemi artmaya başlamıştır. Kentsel

mekânların kırsal mekânlardan yalnızca ekonomi odaklı olarak farklılaştığından söz etmek artık mümkün değildir. Kentler; küreselleşen dünyanın yeni yerleri olarak değerlendirilmesi gereken, sorunlarının da bu bağlamda ele alınmasını gerektiren mekânları olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu bağlamda bireylerin çevresel etkilere karşı gösterdikleri davranışların mekânsal analizlerin değerlendirilmesinde önemli bir parametre olduğu görülmektedir. Çünkü ayırma arzusunu taşıyan faktör mekân değil insandır.

Ayrışma kavramı temelde bütünden ayrılma anlamına gelse de bu ayrışma iş gücü piyasası, eğitim sistemi, sağlık ve konut alanları gibi birçok kentsel alanda kendini görünür kılmaktadır. Birey grupları arasındaki bu sosyal farklılıkların birbirlerine karşı duyarsızlaşması ve etkileşimlerinin kesilmesini ise sosyal ayrışma kavramı ile tanımlamak mümkündür. Sosyal ayrışma kavramı temelde farklı gruplar arasında ortaya çıkan, birtakım eşitsizlikler sonucu oluşan, sosyo-ekonomik veya kültürel açıdan farklı grupların birbirleri ile etkileşimlerinin kesilmesidir. Etkileşimi kesmek isteyen grubun diğer grupları dışlaması durumunda ise sosyal dışlanma kavramı ortaya çıkar. Bu nedenle dışlanan grup kentsel haklar ve fırsatlardan eşit bir biçimde faydalanma hakkını kaybeder. Bu nedenle sosyal dışlanma bireysel düzeydeki dezavantajlılık durumu arttıran dışsal faktörleri kapsamaktadır. Fakat sosyal dışlanma kavramı yalnızca bazı haklardan yoksun olma durumu sonucunda şekillenen bir olgu değildir. Sosyal ayrılmaya neden olan önemli dışlanma nedenlerinden biri de kimlik olarak karşımıza çıkmaktadır. Toplumsal yaşamda daha geniş bir grubun kimliği dışındaki her türlü etnik, dini, cinsiyet, kültürel vb. kimlikler de toplumsal dışlanmaya neden olabilmektedir.

Sosyal açıdan gruplaşan toplulukların zamanla kendi içerisinde sınıf kavramını oluşturmaya başladığı görülmüştür. Artık aynı özelliklere sahip insanlar sosyal açıdan ayrı bir sınıf olma hakkı kazanmış ve sınıfsal olarak adlandırılan bütüncül hareket etme ve ayrı sınıfsal mekânlar doğmuştur. Aynı kimlikli özelliklere sahip sınıfların güvenlik, dayanışma gibi kaygılarla birlikte yaşaması ve dışarıdaki toplum tarafından dışlayıcı tavırlara maruz kalmaları bu grupların kendi içerisine 'kapanmasına' neden olmaktadır. Bu nedenle sosyal dışlanmaya maruz kalan grup da zamanla sınıflaşmış ve öteki olarak nitelendirilen gruplara karşı kapanma refleksine girmiştir. Nihayetinde ise kapanan, dışlanan, dışlayan, sınıflaşan gruplar mekânlarını da birbirlerinden ayırmıştır. Neticesinde ise mekânsal dışlanma kavramı ile kentsel mekân sorunları hem sosyal hem ekonomik olarak fiziksel bir biçime bürünmüştür.

Mekânsal ayrışma sorunu Marksist düşünürler tarafından ekonomi odaklı bir bakış açısıyla ele alınmıştır. David Harvey bu sorunu kentsel eşitsizlikler temeline dayandırmıştır. Harvey için bu stratejinin temel yaklaşımı “mekânsal biçim ile toplumsal sürecin aynı konuyu düşünmenin değişik yönleri” olmuş ve bu kapsamda kentteki sorunları kapitalist sisteme dayandırmıştır. Harvey kentteki eşitsizliği “sınıfsal yapı ve mekânsal farklılaşma kuramı” çerçevesinde açıklamaktadır. Harvey, kent kavramsallaştırmasını yapılı çevre üzerine yoğunlaştırarak kentsel eşitsizlikte kentin sunduğu kaynak kullanımının farklı gruplar arasındaki kıdem sırasına vurgu yapmaktadır. Bu nedenle eşit kaynaklara sahip iki bireyin kaynakları farklı kullanmasıyla farklı gelirlere sahip olacağını savunmaktadır. Manuel Castells ise ağ toplumunda mekânın zamanı örgütlediğini söyleyerek bu örgütsel mekânı ‘akışlar’ mekânı olarak tanımlamaktadır. Bütün ağlar arasındaki ilişkilerin sürekliliğinin sağlanmasını enformasyon teknolojisinin gelişimi ile mümkün olduğunu savunan Castells, küreselleşme ile artan bu akışların ağlara katılımı kümelenmeleri şekillendirdiğini savunmaktadır. Castells’e göre küreselleşme sürecindeki bu kümelenmeler eşitsizliği tetikleyerek kutuplaşmayı doğuran en temel etken olmaktadır. Castells (1989), emeğin farklılaşmasının yeni bir kentsel ikiliğe yol açtığını savunarak küresel şehirleri aynı zamanda ikili şehirler olarak tanımlamaktadır. Küreselleşme ile bu akışkanlar mekânındaki bölgeler ve ağlar arasındaki ilişki bağımlı hale gelmekte ve bu durumda kutuplaşmaya neden olmaktadır. Dolayısıyla toplumsal kutuplaşma, ekonomik yeniden yapılanmanın doğrudan bir ürünü olarak algılanmaktadır. Lefebvre ise ayrışma sorununa yabancılaşma kavramı ile açıklık getirmeye çalışmış ve yabancılaşmayı başka bir ilişkinin sonucu olduğunu ve bu ‘başka’ ilişkinin “kendinin bilincindeki faaliyeti başkalaştıran, kendinden koparan, başka şeye ya da kısacası şeye dönüştüren ilişki” olarak tanımlamıştır. Fransız sosyolog Pierre Bourdieu ise Fransa’daki toplumsal yapıyı ele alarak tabakalaşmanın ana hatlarını ortaya koymaktadır. Tabakalaşma kavramı insanların ayrı gruplanmaları arasındaki yapısal eşitsizlikler olarak basitçe tanımlanabilmektedir. Bu tabakalaşma toplumdaki katman oluşumu ve bu katmanların birbirinden belirli özellikler ile ayrılması olarak tanımlanabilmektedir. Bu bağlamda görüldüğü üzere mekânsal ayrışma kavramı genel olarak ekonomik temellere dayandırılmıştır. Lakin ayrışma sorunu yalnızca ekonomi odaklı düşünülemez derecede karmaşık bir ilişki bütünüdür. Bu nedenledir ki kentsel mekânların kırsal mekânlardan yalnızca ekonomi odaklı olarak farklılaştığından bile söz etmek artık mümkün değildir.

Görüldüğü üzere kentsel mekânların oluşumu ve ayrışmasına yönelik çalışmaların birçoğunun ekonomik temellere dayanmaktadır. Özellikle küreselleşme ile değişen ve dönüşen mekânlardaki sosyal ve politik farklılıkların etkilediği toplumsal ilişkiler yapılmış olan çoğu mekânsal ayrışma çalışmalarında göz ardı edilmektedir. Bu nedenle çalışma kapsamında mekânın birey davranışları üzerindeki etkisi üzerinden çıkarımlarda bulunulmuştur. Giddens yapılaşma teorisinde toplumsal hayatın kendini yenileme ve yineleme olgusundan hareketle birey davranışlarının gerçekleştirdikleri eylemler aracılığıyla kendilerine davranma olanağı sağlayan sosyal yapıları yeniden ürettiklerini savunmaktadır. Yapılaşma süreci ile toplum insan eylemleri ile biçimlenmekte, insan eylemleri ise yapıyla ilgili belirleyiciler sayesinde üretilmektedir. Giddens bu yaklaşımı ile yapı-eylem arasındaki zıtlığı reddederek eylem ile yapının(sosyal) kuvvetli ilişkiselliğini savunmaktadır. Newman'a göre ise özellikle kalabalıklaşan kentlerde suçtan korunmak amacıyla alansal olarak davranışlar savunmacı bir forma bürünmektedir. Bu formlara bürünürken gözetim artmakta, sınırlar çizilmekte gerekli yerlerde bariyerler inşa edilmekte ve kurallar sıkılaştırılmaktadır. Mekân birey etkileşimi açıklayan bir diğer teori ise çevresel stres teorisidir. Bu bağlamda Çevresel stres kavramı bireylerin yaşam biçimleri doğrultusunda şekillenen, bireyin kültürel özellikler ve yaşamdan etkilenerek algıladığı durumlara verdiği yanıt olarak tanımlanabilmektedir. Çevrenin niteliğini ve kalitesini belirleyen her ölçüt aynı zamanda strese de neden olan ölçütler arasında sıralanabilmektedir. Çevresel stresin oluşmasına neden olan ise çevresel baskı kavramıdır. Çevresel baskı kavramı çevrenin bireye sunduğu bütün görüntülerin, uyarıların oluşturduğu duyuları kapsayan karmaşık bir kavram olarak tanımlanmaktadır. Her birey çevresini kendi kültürel değerleri ile harmanlayıp yorumlamaktadır. Bireyin kendi kültürü ve çevresinde karşılaştığı farklı kültürel etmenler ile yeni bir kültürel filtre yaratmaktadır. Bireylerdeki en yüksek performans düzeylerinin yakalanabilmesinde en önemli faktör ise uyum sağlanmasıdır. Çevresel baskının fazla olduğu durumların sonucunda ise bireyler bu stresten kurtulmak için göç etme, yer değiştirme, yeni tasarımlar ile farklı mekânlarda yaşama gibi korunma biçimleri geliştirebilirler.

Literatür araştırmalarından görüldüğü üzere mekânsal ayrışma sorununda gerek ekonomik gerek sosyo-psikolojik etmenler birbirleri ile güçlü bir ilişki içerisindedir. Bu ilişkilere neden olan ayrışma faktörleri yaş, cinsiyet, ekonomik düzey, etnik köken gibi birçok farklı temele dayanabilmektedir. Bu bağlamda çalışma kapsamında ise cinsiyet kavramının mekânsal ayrışma üzerindeki şekillendirici etkisi analiz edilmiştir.

Cinsiyet kavramının biyolojik temelli olan ve doğuştan gelen doğal bir ayrışma biçimi olduğu açıktır. Fakat Kapitalist sistem güç hiyerarşilerini değiştirmek ve karıştırmak için ataerkilliği kullanırken, mevcut koşullar kadınları en zayıf sosyal bileşen olarak göstermektedir. Cinsiyet üzerindeki görüşler ise toplumun ürettiği bir cinsiyet algısına dikkat çekmektedir. Bu algı toplumsal cinsiyet nosyonunu şekillendirmiş ve bu nosyon temelde kültürel beklentilere yönelik erkek ve kadın davranışları olarak tanımlanmıştır. Mekân ile cinsiyet arasındaki ilişki bazen fiziksel nitelikler üzerinden bazen de toplumsal roller çerçevesinde analiz edilebilmektedir. Kadınlar daha çok şefkat, duygusallık gibi özelliklerle, erkekler ise çalışma hayatındaki nesnellik, rasyonalite gibi olgularla ilişkilendirilmektedir. Bu durum sonucunda da mekânlar parçalanarak toplumsal roller çerçevesinde kadın ve erkek mekânları ayrılmaktadır. Bu ayrışmada ki en belirgin ayrım kadınların özel alanlarla, erkeklerin ise kamusal alanlarla nitelendiriliyor olmasıdır. Kamusal mekanların eril güç tarafından şekillendirilmesi ve kadının özel mekanlarla bütünleştirilmesi sonucunda ‘kadının yeri evidir’ söylemi, kentsel mekânlar kadını dışlayıcı ve eve kapatıcı biçimde görmekte bu nedenle kadınların kentteki hareket alanları kısıtlanmaktadır. Özellikle cinsel kimlik oluşumundaki diğer cinsin özelliklerini dışlama olgusu, erkeklerin de kentsel ya da kırsal alanlarda erkekler tarafından izole edilmiş alanların oluşmasına neden olmuştur. Bu izole alanlar, erkeklere özgü olan eril mekânlardır.

Çalışma kapsamında yapılan literatür taramaları sonucunda “güvenlik” kavramı ile cinsiyetçi mekânların güçlü bir ilişkiye sahip olduğu görülmüştür. Kadınlar tarafından güvensiz olarak atfedilen mekânların kullanılmaması ile birlikte erkek egemen mekânlar oluşmaya başlamış ve bu mekânlar eril olarak tanımlanmıştır. Katılımcıların görüşlerinden hareketle örneklem akandaki eril mekân özelliklerinin saptanması amacıyla katılımcılara güvenlik ölçütüne dayalı sorular yöneltilmiştir.

Anketler sonucunda elde edilen veriler kadınların “güvensiz” buldukları mekânlar özelinde aşağıdaki gibi özetlenmektedir. Özet verilerin oluşturulmasında çalışma kapsamında elde edilen anlamlı ilişkiler baz alınmıştır.

- Eski ve yeni kent merkezi olarak nitelendirilen örneklem alandaki mekânların hava kararmadan önceki kullanımları baz alındığında “hava kararmadan önce taciz ile karşılaşma” durumunun cinsiyet değişkenine göre karşılaştırmalı analizi neticesinde aralarında anlamlı bir ilişkinin olduğu tespit edilmiştir.
- Eski ve yeni kent merkezi olarak nitelendirilen örneklem alandaki mekânların hava karardıktan sonraki kullanımları baz alındığında;

- i. Aile bireylerinden izin alma
- ii. Mekânsal kullanımlarında güvende hissetme
- iii. Taciz ile karşılaşma
- iv. Kapkaç ile karşılaşma durumlarının cinsiyet değişkenine göre karşılaştırmalı analizi neticesinde aralarında anlamlı bir ilişkinin olduğu tespit edilmiştir.

Çizelge 5.1’de kadın katılımcıların “mekâna yönelik güven düzeyi” görüşlerinin eski ve yeni kent merkezine yönelik karşılaştırmalı analizi verilmektedir.

Çizelge 5. 1. Kadın katılımcıların örneklem alana yönelik güvenlik düzeyi

Gün Vakti	Anlamlı Faktörler	Eski Kent Merkezi	Yeni Kent Merkezi
Hava Kararmadan Önce	Taciz ile karşılaşma korkusu	%26,5	%18,1
	Mekân kullanımında güvende hissetme	%6,0	%15,3
Hava Karardıktan Sonra	Aile bireyleri tarafından mekân kullanımlarının kısıtlanması	%16,3	%16,7
	Taciz ile karşılaşmaktan korkusu	%67,0	%61,4
	Kapkaç ile karşılaşma korkusu	%50,2	%47,9

Hava karardıktan sonraki mekân kullanımına yönelik güven düzeyinin eski kent merkezine oranla yeni kent merkezinde daha yüksek olduğu görülmektedir. Benzer şekilde hava kararmadan önce ve hava karardıktan sonra duyulan taciz ile karşılaşma korkusu eski kent merkezinde daha yüksektir. Hava karardıktan sonra kapkaç ile karşılaşma korkusunun da eski kent merkezinde daha yüksek olduğu görülmektedir.

Kadın katılımcıların yaklaşık %16’lık kısmı hava karardıktan sonra aile bireyleri tarafından mekân kullanımlarının kısıtlandığını belirtirken, erkek katılımcıların eski kent merkezinde yalnızca %2, yeni kent merkezinde ise yalnızca %1’lik kısmının mekân kullanımlarının kısıtlandığı görülmektedir. Kadınların taciz ile karşılaşma korkusu incelendiğinde korku düzeyinin hava karardıktan sonra arttığı görülmektedir. Bu bağlamda gün vaktinin kadınların kamusal mekân kullanımını etkilediği açık bir şekilde görülmektedir.

Katılımcılara spesifik mekânlar sorularak bu mekânları güven skalasında puanlamaları istenmiştir. Yapılan analizler neticesinde yalnızca kıraathaneler ve çevresi özelindeki puanlamanın (kadınlar 2,05; erkekler 2,78 puan) cinsiyet değişkenine göre istatistiki açıdan farklılaştığı tespit edilmiştir. Bu sonuçtan hareketle kadınların “güvensiz” olarak nitelendirdiği mekânların eril mekânlar olduğu açık bir şekilde görülmektedir. Mekânların eril ağırlıkta olmasının kadınların güven duygusunu

etkileyeceği varsayımı ile sorulan ve doğrulanan hipotezin 12.sorunun (EK 1) amaçladığı temel hedef budur.

Örnekleme alandaki mahallelere yönelik yapılan T testi sonucuna göre;

İhsaniye mahallesi, Alâeddin Tepesi, Aziziye Mahallesi, Konevi Mahallesi, tren garı çevresi, Şems-i Tebrizi Mahallesi ve Sahibiata Mahallesi özelindeki puanlamaların cinsiyet değişkenine göre istatistiki açıdan farklılaştığı tespit edilmiştir. Bu sonuçtan hareketle bahsi geçen mahalle ve bölgelerin kadınlar tarafından erkeklere oranla daha güvensiz olarak nitelendirildiği görülmektedir. Bahsi geçen bölgelerden kadınlar tarafından en düşük puanı alan bölge Sahibiata Mahallesi iken en yüksek puanı alan bölge tren garı çevresidir. Burada dikkat çeken nokta en güvenli ve en güvensiz olarak atfedilen mekânların “yeni kent merkezi” sınırları içerisinde yer almasıdır. Çalışma kapsamında göçmen yerleşim bölgelerine duyulan güven düzeyinin cinsiyet açısından farklılaşma durumunun ayırt edilebilmesi amacıyla mahalle ikiye bölünmüş ve göçmen yerleşim bölgesi yeni kent merkezine dahil edilmiştir. Bir diğer dikkat edilmesi gereken nokta ise Sahibiata Mahallesi puanlamasında kadınlar ile erkekler arasında istatistiki açıdan bir farklılaşma olması, göçmen yerleşim bölgelerinde ise bu farklılaşmanın bulunmamasıdır. Bu bağlamda kadınların güvensiz olarak nitelendirdikleri bölge sınırlarının erkeklerden daha geniş bir alana yayıldığı görülmektedir. Bu ayırmadaki temel amaç görece daha homojen olan yeni kent merkezine yakın yerleşim bölgelerinin kadınların mekâna duydukları güven düzeyine olan etkisinin ölçülebilmesidir. Analizlerden elde edilen sonuçlardan hareketle kadınların göçmen yerleşim bölgelerini “tehdit unsuru” olarak algıladığı bu nedenle mekâna duydukları güvenin azaldığı tespit edilmiştir.

Anket katılımcılarına önermeler sunularak mekâna duyulan güven düzeyinin cinsiyete göre farklılaşma durumu tespit edilmiştir. Eski ve yeni kent merkezi olarak farklılaşan hipotezler aşağıdaki gibidir;

- Kadın ve erkek arasında yeni kent merkezindeki güvenlik elemanlarını yeterli bulma durumu açısından fark yokken eski kent merkezindeki güvenlik elemanlarını yeterli bulma açısından fark vardır ve erkekler kadınlara oranla güvenli elemanlarını daha yeterli bulmaktadır.
- Kadın ve erkek arasında yeni kent merkezinde hava kararmadan önce otobüs veya tramvay beklerken rahatsız olma durumu açısından fark yokken eski kent merkezindeki hava kararmadan önce otobüs veya tramvay beklerken rahatsız

olma durumu açısından fark vardır ve kadınlar erkeklere oranla daha fazla rahatsız olmaktadır.

Çalışmanın ikinci adımında 12 katılımcı ile gerçekleştirilen derinlemesine görüşmeler sonucunda elde edilen özet veriler aşağıdaki gibidir;

Katılımcılar güvenliği etkileyen faktörleri cinsiyet fark etmeksizin;

- Canlılık
- Aydınlık
- Mekân tasarımı
- Mekânda bulunan insan profilleri
- Güvenlik elemanları
- Karma kullanımlı mekânlar
- Kamusal olarak sıralamaktadır.

Alkan (2005)'ın kadınların zihnindeki güvensiz mekân oluşumundaki unsurları “otomobil odaklı alt geçitler, yürüyüş yollarındaki yüksek sağır duvarlar, aydınlatmanın yetersiz olduğu mekânlar, binalar arasındaki dar geçitler, bakımsız ve suç korkusu yaratan açık alanlar, kamusal alanlardaki güvenlik görevlisi eksikliği” olarak sıraladığı faktörleri analizlerden elde edilen veriler doğrular niteliktedir. Çalışma kapsamında kadın katılımcıların güvensiz olarak tanımladığı mekân özellikleri ise;

- Mekanda bakımsız ve köhnemiş yapıların bulunması
  - Mekandaki aydınlatmaların yetersiz olmasıyla gözetilebilir olmaması
  - Sokak dokusunun dar geçitli olması
  - Göçmen yerleşim bölgeleri
  - Erişilebilirliğin kısıtlı olduğu mekanlar
  - Yapı türlerinin karma kullanıma sahip olmaması olarak sıralanabilmektedir.
- Katılımcıların yanıtlarından hareketle Çizelge 5.3. oluşturulmuş ve örneklem alanında yer alan eril kimlikli mekanlar tespit edilmiştir.

Çizelge 5. 2. Örneklem alana yönelik eril mekân saptaması

Mekanlar	Yapı Durumu	Yapı Türü	Kentli profili	Erişilebilirlik	Sokak Dokusu	Aydınlatma Düzeyi
Şems-i Tebrizi Külliyesi yakın çevresi	Yapılar köhnemiş durumda ve bakımsız	Yoğunlukta konut alanı Konut altı ticarethaneler bulunmakta Ticarethaneler gündelik ihtiyaçlara yönelik işlevsellikte	Göçmenler ve yerli halkın bir arada ikamet ettiği yoğunlukta göçmen ağırlıklı karma profile sahip Düşük sosyo-ekonomik düzeyli kentliler tarafından tercih edilmekte	Erişilebilirliği düşük, toplu ulaşım ağı yetersiz	Yapılar bitişik nizama sahip, yapı arasındaki geçitler dar	Gece aydınlatmaları Külliye çevresinde yeterli, konut alanlarında yetersiz
Bedesten bölgesi	Yapı cepheleri onarılmış, iyi durumda	Ticarethane alanı Ticarethanelerin türü hem erkek hem kadın kullanıcılara hitap etmekte	Düşük ve orta sosyo-ekonomik düzeyli kentliler tarafından tercih edilen ticaret bölgesi	Erişilebilirliği yüksek	Yapılar bitişik nizama sahip, yapı arasındaki geçitler dar	Gece aydınlatmaları yeterli
Eski kent merkezi Kayalıpark yakın çevresi	Yapı cepheleri onarılmış, iyi durumda	Kamu hizmet binaları yoğunlukta	Halk kullanımına açık kamusal hizmet mekânı, belirli bir kentli profili bulunmamakta, genellikle orta ve üzeri yaş grubu kentliler tarafından kullanılmakta	Erişilebilirliği yüksek	Meydan özelliğinde	Mevlana Caddesine cephe olan aydınlatmalı yeterli, ara sokaklardaki aydınlatmalar yetersiz
Mevlana Türbesi yakın çevresi	Kentsel dönüşüm projesi kapsamında yenilenmekte	Turizm ve ticaret alanı	Halk kullanımına açık dini turizm bölgesi, belirli bir kentli profili bulunmamakla birlikte yerli esnafın bulunduğu ticaret bölgesi	Erişilebilirliği yüksek	Meydan özelliğinde	Aydınlatmaları yeterli

	Tren garı yakın çevresi	Yapılar iyi durumda, bakımlı	Yoğunlukta konut alanı, kafe gibi dinlenme mekanları bulunmakta	Sosyo-ekonomik düzeyi yüksek olan yerli halk ikamet etmekte	Erişilebilirliği yüksek	Daha geniş ve geometrik yol sistemleri	Gece aydınlatmaları yeterli
	Atatürk Anıtı yakın çevresi	Yapılar iyi durumda, bakımlı	Kamu hizmet binaları yoğunlukta, kafe gibi dinlenme mekanları bulunmakta	Halk kullanımına açık kamusal mekân, belirli bir kentli profili bulunmamakta	Erişilebilirliği yüksek	Daha geniş ve geometrik yol sistemleri	Gece aydınlatmaları yeterli
Yeni kent merkezi	Sahibiata Mahallesi batı bölümü	Yapılar köhnemiş durumda ve bakımsız	Yoğunlukta konut alanı Konut altı ticarethaneler bulunmakta Ticarethaneler gündelik ihtiyaçlara yönelik işlevsellikte	Göçmenler ve yerli halkın bir arada ikamet ettiği yoğunlukta göçmen ağırlıklı karma profile sahip Düşük sosyo-ekonomik düzeyli kentliler tarafından tercih edilmekte	Erişilebilirliği düşük, toplu ulaşım ağı yetersiz	Yapılar bitişik nizama sahip, geometrik yol sistemine sahip sokaklarda yapılar arasındaki geçitler dar	Gece aydınlatmaları Zafer meydanı çevresinde yeterli, konut alanlarında yetersiz
	Ordu evi yakın çevresi	Yapılar iyi durumda, bakımlı	Yoğunlukta konut alanı, hastane gibi kamu hizmet binaları ve kafe gibi dinlenme mekanları bulunmakta	Orta sosyo-ekonomik düzeye sahip yerli halk ikamet etmekte	Erişilebilirliği yüksek	Daha geniş ve geometrik yol sistemleri	Gece aydınlatmaları yeterli
	Zafer Meydanı ve yürüyüş bölgesi	Yapı cepheleri onarılmış, iyi durumda	Ticaret alanı Ticarethanelerin türü hem erkek hem kadın kullanıcılara hitap etmekte, kafe gibi dinlenme mekanları bulunmakta	Halk kullanımına açık kamusal hizmet mekânı, belirli bir kentli profili bulunmamakta, genellikle genç ve orta yaş grubu kentliler tarafından kullanılmakta	Erişilebilirliği yüksek	Yapılar bitişik nizama sahip, yapılar arasındaki geçitler dar	Gece aydınlatmaları yeterli

Çizelge 5.2.'de görüldüğü üzere; Şems-i Tebrizi Külliyesi yakın çevresi, Sahibiata Mahallesi batı bölümünün kadın zihninde yer alan hiçbir güvenlik elemanını barındırmaması nedeniyle eril kimlikli mekanlar oldukları tespit edilmiştir.

Çalışma kapsamında eril kimlikli mekân saptamasında dikkat edilmesi gereken nokta günün vaktidir. Bu bağlamda hava karardıktan sonra karma kullanıma sahip olmayan ve gözetimin yetersiz olduğu bütün mekanlar eril kimlikli mekanlardır. Bu bağlamda hava karardıktan sonra; karma kullanıma sahip olmayan, genelde ticarethane ve kamu binalarının bulunduğu ve bu nedenle ticarethanelerin ve kamu binalarının kapanmasıyla canlılığını kaybeden; Bedesten bölgesi, Kayalıpark ve yakın çevresinin eril kimlikli mekanlar oldukları tespit edilmiştir.

Kayalı Park Bölgesi

Bedesten Bölgesi

Şekil 5. 1. Hava karardıktan sonra eril mekanlar (Orijinal,2021).

Çizelgede verilen mekanlara ek olarak Alâeddin Tepesi ise gece aydınlatmalarının yetersiz oluşu, gözetilebilir olmaması ve gün vaktine göre mekân kullanıcı profiline göre değişmesi nedeniyle hava karardıktan sonra eril kimliğe bürünen bir mekân olduğu saptanmıştır.

Kadınların bilişsel haritalarında yer alan ve “korku” nedeniyle kullanamadıkları ya da kullanmayı tercih etmedikleri mekânların zamanla erile özgü

hale gelmesiyle birlikte mekânların eril kimlikleri oluşmaya başlamaktadır. Erilleşen mekânlarda ise kadın kullanıcının mekâna girmesi ile toplumda kadını yadırgama ve yaftalama tutumu gözlemlenmektedir. Bu durum sonucunda ise kadınlar kamusal mekânlardan dışlanmaktadır. Çalışmanın literatür araştırmasında söz edildiği üzere dışlanan dişil kimlik kendi içerisinde kapanma tutumu içerisine girmekte ve “ev” kavramı ile bütünleşen kadınlar kamusal mekânlara karşı yabancılaşmaya başlamaktadır. Yabancılaşan dezavantajlı dişil grup kendine önyargılardan uzak olağan bir mekân yaratma arzusuna bürünmekte ve neticesinde erile ve dişile özgü mekânlar oluşmaktadır. Kamusal-yarı kamusal mekânlarda cinsiyet nosyonu ile şekillenmiş net mekânsal sınırlardan söz etmek mümkün değildir. Çünkü bu sınırlar aslında insanın zihninde yer alan ve bilişsel haritalarla şekillenen kavramlardır. Kadın zihninde tehdit unsuru içeren mekânlar tercih edilmemekte, edilecek olsa bile mekân kullanımında yanında erkek bireye ihtiyaç duymaktadır. Erkeğe bağımlılık olarak nitelendirilen bu olgu hem kadın hem de erkek birey zihinlerinde yer edinmiştir. Yanında erkek birey ile mekânı kullanan kadınlar kendini daha güvende hissetmekte bu nedenle çevresel stresleri azalmaktadır. Benzer bir biçimde mekândaki diğer erkeklerin tutumu da değişim göstermekte ve kadının yanında erkek birey olduğunda göz temasları azalmaktadır. Bu eril zihniyetin yine eril zihniyete olan baskısının bir sonucudur. Erile hizmet eden mekânların varlığı dişil imgelerden uzaktır. Çocukluktan itibaren kadınlara atfedilen pembe rengini eril kimlikli mekânlarda görmek pek de mümkün değildir. Çünkü eril zihniyet kendi içerisinde büyük bir güç barındırmakta bu nedenle kırılğan ve zarif imgelere sahip bütün imgeleri reddetmektedir.

Eril için dişil kimliğin girebileceği mekânlar belirli bölgelerdir. Bu durumun temel sebebi erilin zihnindeki dişil stereotipidir. Ev ile bütünleşen kadınların ev içi kullanımları bile erkeğin eve geliş saatleri ile sınırlıdır. Kadınlar arasında yapılan gün vb. buluşma dilimleri eve erkeğin gelme saatiyle son bulmaktadır. Aynı durum kentteki kamusal mekânlar için de geçerlidir. Hava karardıktan sonra mekânların erkekler tarafından kullanılması kadınları kentsel mekânlardan dışlamaktadır. Bu nedenle kadınlar için güvenli olan mekânları Newman (1996) ’ın da söz ettiği gibi savunulan mekânlar oluşturmaktadır. Bu nedenle kadın katılımcıların güvenli mekân tanımları içerisinde canlılık, aydınlık ve güvenlik elemanları yer almaktadır. Benzer bir biçimde hemcinsine özgü mekânlar isteme durumunda kadın katılımcıların “özgürce hareket edebilmek için isterim” söylemi, yine toplumdaki yadırgama ve damlama durumu ile ilişkilidir. Bu bağlamda toplum tarafından üretilen nosyonların mekânları

şekillendirdiği ve eril zihniyet ile şekillenen mekânların toplumun tutum ve davranışlarını etkilediği görülmektedir.

5.2. Öneriler

Toplumsal cinsiyet kavramı ve mekân ilişkisi günümüzde “Kadın Dostu Kent” kavramı ile ivme kazandığı görülmektedir. Burada dikkat çeken nokta neden erkek dostu kent değil de kadın dostu kent kavramının doğmuş olması sorusudur. Bu kavramdan da açıkça görüldüğü üzere kentteki dezavantajlı cinsiyet kadınlardır. Bu nedenle kamusal alanın dışına itilen kadınların eril ile aynı imkânlarla erişmesi için kadınlara duyarlı planlama yaklaşımları gündemdedir. Fakat kentsel planlamadaki karar verici mekanizma incelendiğinde kadınların kent yaşamına ilişkin karar verme konusunda yine dezavantajlı konumda olduğu da gerçektir. Eğitimin artması ile kadınların karar alma süreçlerine katılımları artsa da yine erkeklere oranla siyasal, sosyal, ekonomik vb. kentsel kazanımlardan erkeklere oranla daha az yararlandıklarından kadınların kent içindeki rolleri pasif kalmaktadır.

Çalışma kapsamında değinilen temel nokta da kadın dostu değil cinsiyete duyarlı bir planlama yaklaşımının geliştirilmesi durumudur. Zaten dezavantajlı bir konumda yer alan kadınların dezavantajlılığının giderilmesi adına oluşturulan güvenli mekânlar erkeği dışlamakta ve kentsel mekânların yeniden ayrışmasına neden olmaktadır. Bu nedenle toplumsal cinsiyet kavramını bütüncül bir biçimde ele alan yaklaşımların geliştirilmesi cinsiyete dayalı mekânsal parçalanmanın minimuma indirgenmesi açısından gerekli görülmektedir. Cinsiyete dayalı ayrışmanın minimum düzeye indirgenebilmesi için öncelikli olarak toplumsal yapıyı ayrıştıran toplumsal cinsiyet, yaş, ırk gibi tipik kategorileri başlangıç noktası olarak ayrımcı planlama uygulamasının önlenmesi gerekmektedir. Bu nedenle cinsiyete duyarlı kentlerin temelinde “herkes için tasarım” ilkesi yer almalıdır. Herkes için tasarım ilkesi en yalın hali ile; fiziksel çevrenin mümkün olduğunca herkes tarafından kullanılabilir şekilde tasarlanması prensibine dayanmaktadır. Evrensel tasarımın farklı disiplinlerde daha rahat anlaşılıp uygulanabilmesi amacı ile, Evrensel Tasarım Merkezi (The Center for Universal Design) tarafından 7 ilke belirlenmiştir. Bu ilkeler;

1. Eşit kullanım
2. Kullanımda esneklik
3. Basit ve sezgisel kullanım
4. Algılanabilir bilgi
5. Hatalara dayanım

6. Düşük fiziksel çaba
7. Yaklaşım ve kullanım için boyut ve mekândır (Ergenoğlu, 2013).

Herkes için tasarım ilkesi ile cinsiyete duyarlı planlama yaklaşımlarının entegre edilebilmesi için ilkelerin toplumsal cinsiyet kavramı ile birlikte ele alınması gerekmektedir. Bu kapsamdaki öneriler ise ilke başlıkları ile doğru orantılı biçimde aşağıdaki gibi özetlenebilir;

1. Eşit kullanım: Kadın ve erkeklerin kentsel mekân kullanımlarında eşit ve adil bir yaklaşımın benimsenebilmesi için güvenlik kavramının bütün kullanıcılara eşit olanaklarda sunulması, kullanılabilirliğin ve erişilebilirliğin artırılması gerekmektedir. Eşit kullanımın sağlanabilmesi için mekanlarda cinsiyet kavramına dayalı ayrımcı ve dışlayıcı imgeler bulunmamalıdır.
2. Kullanımda esneklik: Tasarımın bireysel tercihler ve yetenekler konusunda geniş seçenekler içermesi gerekliliğini savunan ilke kapsamında cinsiyetsiz mekânların oluşturulabilmesi için doğru ve hassas kullanımı sağlayacak önlemler alınmalı, kadınların kamusal mekanlara erişim ve ulaşımındaki olanaklarının artırılması gerekmektedir.
3. Basit ve sezgisel kullanım: Tasarımın, bilgi ve tecrübe gerektirmeden, kolay anlaşılabilir ve sezgisel becerilerle kullanılabilir olmasını içeren bu ilke kapsamında kamusal mekânlar; yönlendirici ve geçirgenliği yüksek, insan ölçeğine uyumlu bir biçimde tasarlanmalıdır.
4. Algılanabilir bilgi: Tasarımın, kullanıcının algılama düzeyi ve kişisel özelliklerinden bağımsız olarak, gerekli bilgiyi anlaşılabilir tüm yöntemlerle iletebilmesine vurgu yapan ilke kapsamında kamusal mekân tasarımlarında algılanabilirliğinin artırılması ve kadın ve erkek kullanıcıların mekandaki algı düzeyini arttırmaya yönelik fiziksel öğeler barındırılmalıdır.
5. Hatalara dayanım: Tasarımın, tehlikeleri, kaza veya irade dışı hareketlerin kötü sonuçlarını en aza indirmesi gerekliliğini savunan ilke kapsamında mekân kullanımları konforlu hale getirilmeli, karma kullanımlı mekanların oluşturulmasıyla sosyal denetim artırılmalıdır.
6. Düşük fiziksel çaba: Mekânın minimum güç harcanarak konforlu şekilde erişilebilir olması gerektiğini savunan ilke kapsamında özellikle gece vakti, kamusal mekanlara olan erişim imkanları artırılmalı ve kamusal mekanlara olan erişimin ve mekân kullanımının sürdürülebilir ve güvenli hale getirilmesi gerekmektedir.

7. Yaklaşım ve kullanım için boyut ve mekân: Her türlü kullanıcının vücut boyutu, duruş şekli ve hareketlilik özelliklerine uyum gösterecek yaklaşım, erişim ve kullanım boyut ve alanının sağlanması gerekliliği üzerinde duran ilke kapsamında ise özellikle kamusal mekanlardaki donatı elemanları, ticarethaneler ve dinlenme mekanları kadın ve erkekler için eşit fırsatlar sunmalıdır.

Bu bağlamda yaşam kalitesi yüksek, güvenli, günün her zaman diliminde erişilebilir, karma kullanımlı, canlı ve sürdürülebilir mekânlar içerisinde hem eril hem de dişil kimlikler barındırmaktadır. Özellikle insanların kendinden bir şeyler bulabildiği mekânlara karşı aidiyet duygusu gelişmekte ve mekânların ruhu oluşarak “yer”leşmeye başlamaktadır. Kamusal mekanların herkes için tasarım ilkesini gözeterek tasarlanmasıyla birlikte kadınlar kamusal mekanlarda “kendinden bir şeyler” bulabilir ve böylelikle kadının kentteki “yer”i ev dışına taşınabilir.

KAYNAKLAR

Akçakaya, N. (2019). Gündelik Hayatın Eleştirisi I Kitap Değerlendirmesi. *Mevzu Sosyal Bilimler Dergisi*.

Akın, M., Aydemir, M. A., & Nacak, İ. (2013). Konya'nın Muhafazakarlık Algısı Üzerine Uygulamalı Bir Çalışma. *Muhafazakâr Düşünce*.

Akkirman, D. K. (2017). Toplumsal Cinsiyet ve Mekan: Kent Mekanına Erişimde Cinsiyete Dayalı Farklar ve Eşitsizlikler. *Basılmamış Yüksek Lisans Tezi*. Aydın: Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Aksu, G. (2013). Kentsel Yoksulluk Bağlamında Mekansal Ayrışma: Tokat Sulusokak Örneği. *Basılmamış Yüksek Lisans Tezi*. Malatya: İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Aktaş, G. (2017). Kadın Açısından Kente İlişkin Mekan Pratikleri. *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*.

Alimohammadi, M., & Modiri, A. (2016). Study of Social-Spatial Exclusion and Identifying Its Factors Between Enqelab Street and College Crossroad in Tehran. *The Turkish Online Journal of Design*, 1870-1888.

Alkan, A. (1986). Tarihi Şehirlerin Altyapı Problemleri Konya Örneği. *S.Ü. Müh. Mimarlık Fakültesi Dergisi*.

Alkan, A. (2005). *Yerel Yönetimler ve Cinsiyet: Kadınların Kentte Görünmez Varlığı*. Ankara: Dipnot Yayınları.

Alpay, A. H., & Çapcıoğlu, İ. (2019). Anthony Giddens: Yapılaşma Kuramı ve Din Olgusu Üzerine Bir Değerlendirme. *BAİBÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*.

Alptekin, K., Ulutaş, D., & Gündüz, D. (2018). Konya'da geçici koruma altında yaşayan suriyeliler üzerine bir çalışma. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*.

Andersen, H. S. (2002). Excluded Places: the Interaction Between Segregation, Urban Decay and Deprived Neighbourhoods. *Housing, Theory and Society*, 153-169.

Andersson, R. (2006). 'Breaking Segregation'—Rhetorical Construct or Effective Policy? The Case of the Metropolitan Development Initiative in Sweden. *Urban Studies*.

Arslan, A. (2004). Temel Sorunları ve Açılımları ile Sınıf Teorisi, Sınıf Bilinci ve Orta Sınıflar. *Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 126-143.

Asiliskender, B. (2004). Kimlik, Mekan ve Yer Deneyimi. *Kültür ve İletişim*.

Ataç, E. (2008). Yüksek Lisans Tezi. *Kent, Güvenlik ve Güvenli Kent Planlaması; Bursa Örneği*. Gazi Üniversitesi.

Atalay, N. (2014). Çevresel Stres ve İmaj İlişkisine Fenomenolojik Bir Bakış . *İstanbul Ticaret Üniversitesi Fen Bilimleri Dergisi* .

Aydın, K. (2018). Max Weber, Eşitsizlik ve Toplumsal Tabakalaşma. *Journal of Economy Culture and Society*, 245-267.

Başarmak, H. I., & Öktem, M. K. (2019). Küreselleşme Sürecinde Kentselliğin Dönüşümü: Toplumsal, Teknolojik ve Mekânsal Süreçler Üzerine Bir İnceleme. *Uluslararası Yönetim Akademisi Dergisi*, 284-300.

Becerikli, U. B. (2014). Erkeklik ve Erkeklik Çalışmaları: Kahvehane Kültürü Örneği. İstanbul: İstanbul Üniversitesi.

Beebeejaun, Y. (2016). Gender, Urban Space, and The Right to Everyday Life. *Journal of Urban Affairs*.

Binici, U. (2013). Anthony Giddens'ın Yapılaşma Teorisinde Eylem Sorunsalı. *Basılmamış Yüksek Lisans Tezi*. Aydın: Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Bowlby, S. R., & Mackenzie, S. (1982). Feminism and Geography. *The Royal Geographical Society*, 19-25.

Butler, C. (2003). Law and The Social Production of Space. *Doctor of Philosophy in the Law School*. Griffith University.

Can, F. (2019). Türkiye'de Yerli Dizilerde Sunulan Mekan ve Sınıf İlişkisi Üzerine Bir Çözümleme. *Yüksek Lisans Tezi*. Isparta: Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Castells, M., & Cardoso, G. (2005). *The Network Society From Knowledge to Policy*. Washington: Johns Hopkins Center for Transatlantic Relations.

Childe, G. (1990). What Happened in History. <https://gyanpedia.in/Portals/0/Toys%20from%20Trash/Resources/books/gordonchilde.pdf> adresinden alındı

Dahlskog, T. (2018). Gender and the City a Comparative Analysis of How Malmö and Umeå Approaches Gender and Intersectionality in Urban Planning. Lund University Department of Human Geography.

Demirbaş, G. (2012). Kadınların Mekan Algısı ve Mekanı Kullanma Biçimleri. *Basılmamış Yüksek Lisans Tezi*. Edirne: Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Düz, S. (2017). *Toplumsal Cinsiyet ve Kent İçi Ulaşımında Kadın, Karşılaştığı Zorluklar ve Otomobil Kullanımının Buradaki Yeri*. Academia.edu. adresinden alındı

Erdönmez, E., & Akı, A. (2005). Açık Kamusal Kent Mekanlarının Toplum İlişkilerindeki Etkileri. *Megaron*.

Ergenoğlu, A. S. (2013). Mimarlıkta Kapsayıcılık: Herkes İçin Tasarım. 2021 tarihinde <http://www.ek.yildiz.edu.tr/images/images/yayinlar/ktp.pdf> adresinden alındı

Erkan, N. E. (2006). Toplumsal Cinsiyet Perspektifinden "Kentsel Eşitsizlik". *Basılmamış Doktora Tezi*. İstanbul: Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Ersöz, A. G. (2015). Özel Alan / Kamusal Alan Dikotomisi: Kadınlığın "Doğası" ve Kamusal Alandan Dışlanmışlığı. *Sosyoloji Araştırmaları Dergisi*.

Farley, K. (2010). Patterns and Trends in Ethnic Residential Segregation in England, 1991-2001: a Quantitative and Qualitative Investigation. *Unpublished Doctoral Thesis*. UK: Durham University.

Fenster, T. (2005a). The Right to the City and Gendered Everyday Life. *Social Identities*, 21-36.

Fenster, T. (2005b). Gender and The City: the Different Formations of Belonging. *Companion to Feminist Geography*.

Gültekin, A. A. (2012). Kapılı-Ayrık Konut Yerleşmeleri Yakın Çevre Etkilerinin Çevresel Stres Bağlamında İrdelenmesi. *Basılmamış Doktora Tezi*. İstanbul: İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.

Gültekin, Ö. (2017). *Yabancılaşma*. Researchgate: https://www.researchgate.net/publication/328518001_Yabancilasma adresinden alındı

Güney, Y. İ. (2014). Gender and Urban Space: An Examination of a Small Anatolian City. *Azitu journal*, 153-172.

Gürkaş, E. T., & Barkul, Ö. (2012). Yer Üzerine Kavramsal Bir Okuma Denemesi. *YTÜ Fen Bilimleri Enstitüsü Dergisi*.

Hancıoğlu, F. (2015). Kentsel Mekanda "Öteki"nin Ayrışması Cihangir Örneğinde "LGBT" Kimliğinin Mekânsal Ayrışma Deneyimi. *Basılmamış Yüksek Lisans Tezi*. Malatya: İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Harvey, D. (1988). *Sosyal Şehir ve Adalet*. (M. Moralı, Çev.) İstanbul: Metis Yayıncılık.

Henderson, M., & Parsons, T. (1947). Open and Closed Relationships. <http://www.nyu.edu/classes/jackson/analysis.of.inequality/Readings/Weber%20-%20Open%20&%20Closed%20Relationships.pdf> adresinden alındı

- Huning, S. (2013). Ambivalences of Gender Planning. *Metropolitics*.
- Huppertz, K., & Goodwin, S. (2013). Masculinised jobs, feminised jobs and men's 'gender capital' experiences: Understanding occupational segregation in Australia. *Journal of Sociology* . Journal of Sociology . adresinden alındı
- Hussain, M., Naz, A., Khan, W., Daraz, U., & Khan, Q. (2015). Gender Stereotyping in Family: An Institutionalized and Normative Mechanism in Pakhtun Society of Pakistan. *SAGE Journal*.
- Jones, J. (2008). The Condition of Postmodernity (1989): David Harvey. *SAGE Books Editorial Arrangement*.
- Jones, K. C., & Buding, M. (2008). Feminist Theory. *Sage Publications*.
- Kansız, N., & Acuner, Ş. A. (2010). Kadınların Kentsel Hizmetlerden Yararlanma Düzeyleri, Sorunlar ve Çözüm Önerileri – Trabzon İli Örneği. *Verimlilik Dergisi*.
- Karaağaç, E. A. (2001). Marxsit Analysis in Urban Theory. Kanada: Waterloo Üniversitesi.
- Kaypak, Ş. (2014). Toplumsal Cinsiyet Bakış Açısından Kente Bakmak. *Niğde Üniversitesi İİBF Dergisi*, 344-357.
- Koca, T., & Erkan, N. Ç. (2018). Yaşam Kalitesinin Arttırılmasında Bir Etmen: Mekânsal Güvenlik Ölçütleri. *Megaron*.
- Koçak, F. A. (2008). Socail and Spatial Production of Atarürk Boulevard and in Ankara. *Basılmamış Yüksek Lisans Tezi*. The Middle East Technical University.
- Koyuncu, A. (2011). 1980'den Sonra Kente Göç Edenlerin Tutunma Yolları: Konya Örneği. *Yayınlanmamış Doktora Tezi*. Konya: Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Anabilimdalı .
- Koyuncu, A. (2013). Kimliğin İnşasında Kent: Konya Örneği. *Akademik İncelemeler Dergisi*.
- Lee, J., & Cagle, J. (2017). Social Exclusion Factors Influencing Life Satisfaction Among Older Adults. *Journal of Poverty and Social Justice*.
- Lefebvre, H. (1974). *Mekanın Üretimi*. (I. Ergüden, Çev.) Sel Yayıncılık.
- Lefebvre, H. (2019). *Gündelik Hayatın Eleştirisi 2*. (I. Ergüden, Çev.) İstanbul: Sel Yayıncılık.
- Legeby, A. (2010). Urban Segregation and Urban Form. *Licentiate Thesis in Architecture*. Stockholm.

Löw, M. (2006). The Social Construction of Space and Gender. *European Journal of Women's Studies*.

Marx, K., & Engels, F. (2013). *Alman İdeolojisi*. (O. G. Ok, Çev.) İstanbul: Evrensel Basım.

Mckeown, K. (1980). The Urban Sociology of Manuel Castells: A Critical Examination of the Central Concepts . *The Economic and Social Review*.

Merrifield, A., Negri, A., Bayat, A., Harvey, D., Wacquant, L., Amoros, M., & Torlak, S. (2014). *Mekan Meselesi*. İstanbul: Tekin Yayınevi.

Mirioglu, G. (2018). Kentlere Feminist Coğrafya Perspektifinden Bakmak. *Ege Coğrafya Dergisi*, 183-194.

Mitchell, D. (2003). The Right to the City: Social Justice and the Fight for Public Space. *Guilford Press*.

Nakhal, J. (2015). Women as Space/Women in Space: Relocating our Bodies and Rewriting Gender in Space. *A Journal for Body and Gender Research*.

Newman, O. (1996). Creating Defensible Space. Washington. Kasım 2019 tarihinde http://people.sunyit.edu/~lepres/thesis/principles/71_pdfsam_POD.pdf adresinden alındı

Oğuz, M., & Atatimur, N. (2008). Kadın ve Kent. *Kültür ve Siyasette Feminist Yaklaşımlar*, 126-144.

Önder, S., & Çelik, F. (2002). Konya Kenti Meydanlarının Planlama ve Tasarım Yönünden Değerlendirilmesi. *S.Ü. Ziraat Fakültesi Dergisi*.

Özaktan, S. G. (2018). Normatif Bir Mekan Modeli Olarak Geleneksel Türk Evi Üzerinden Cinsiyet Kodlarının Analizi. *Basılmamış Yüksek Lisans Tezi*. Konya: Necmettin Erbakan Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.

Özdemir, E. (2010). Kentin Tanımlanmasında Sosyolojik Yaklaşımlar: Toplumsal Süreç ve/veya Mekânın Çözümlemesi. *İdealkent*, 44-77.

Özet, İ. (2018). Kentli Muhafazakarlarda Habitus Dönüşümü: Fatih ve Başakşehir Örneği. *Doktora Tezi*. Isparta: Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Özgüç, N. (1998). *Kadınların Coğrafyası*. İstanbul: Çantay Kitapevi.

Özgür, E. F. (2006). Sosyal ve Mekansal Ayrışma Çerçevesinde Yeni Konutlaşma Eğilimleri: Kapalı Siteler, İstanbul, Çekmeköy Örneği. *Konferans Bildirisi*.

Özkazanç, S. (2016). Kentsel Ulaşım ve Sosyal Dışlanma İlişkisinin Değerlendirilmesi. *Doktora Tezi*. Gazi Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.

Ponty, M. (1945). *Phenomenology of Perception*. Paris: Gallimard.

Sadri, H. (2011). Kadınların Kent Hakkı. *TMMOB Mimarlar Odası Ankara Şubesi*. Ankara.

Schubert, H. (2013). Raum Macht Geschlecht – Zur Soziologie eines Wirkungsgefüges am Beispiel von (Un)Sicherheiten im öffentlichen Raum. *Fakultät für Angewandte Sozialwissenschaften*.

Scott, J. W. (2007). *Toplumsal Cinsiyet Faydalı Bir Tarihsel Analiz Kategorisi*. İstanbul: Agora Kitaplığı.

Solak, S. G. (2017). Mekan-Kimlik Etkileşimi: Kavramsal ve Kuramsal Bir Bakış. *MANAS Sosyal Araştırmalar Dergisi*.

Steenkamp, L.-M. (2019). Place, Space and Patriarchal Femininities in Selected Contemporary Novels by African Women Writers. *Unpublished Doctor Thesis*. University of the Western Cape.

Şen, S. (2021). *Kategorik Veri Analizi*. <https://sedatsen.files.wordpress.com/2016/11/10-sunum.pdf> adresinden alındı

Tartanoğlu, Ş. (2010). Sosyal Dışlanma: Küreselleşme Perspektifinden Bir Kavramsallaştırma Çabası. *Sosyoloji Konferansları Dergisi*, 1-13.

Tekijä. (2015). A Qualitative Study of Male and Female Perceptions in Differences in the Working and Domestic Sphere: A Comparison of the French and Finnish Cultures. *Basılmamış Yüksek Lisans Tezi*. University of Jyväskylä.

Ter, Ü., & Özbek, O. (2005). Kent Merkezlerinin Oluşumunda Alansal Gömülülük: Konya Tarihi Kent Merkezi. *Gazi Üniv. Müh. Mim. Fak. Der.*

Timberlake, J. M. (2002). Separate, But How Unequal? Ethnic Residential Stratification, 1980 to 1990. *City & Community*, 251-266.

Timisi, N. (2012). Modern Urban Parks, Leisure Time and Gender. *Kadın Araştırmaları Dergisi*, 21-42.

Topçu, K. (2011). Kent kimliği üzerine bir araştırma: Konya örneği. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*.

Topçuoğlu, A. Ö. (2015). *Konya'daki Suriyeli Misafirlerin Ekonomik Potansiyelleri ve İşbirliği İmkânlarının Belirlenmesi Araştırması*. MÜSİAD Konya Şubesi.

Toprak, B. (2008). *Türkiye'de Farklı Olmak: Din ve Muhafazakârlık Ekseninde Ötekileştirilenler*. İstanbul: Metis Yayınları.

Tuncer, S. (2014). *Going Public: Womens Experience of Everyday Urban Public Space in Ankara Across Generations Between the 1950S and the 1980S. Unpublished Doctor Thesis*. Ankara: Middle East Technical University.

Turgay, O. (2017). *Tasarım Olgusundaki Düşünsel Kurgunun Biçimsel Ürüne Dönüşmesinin Temeli Olarak Esin Kaynağı. Volume 1*.

Turut, H., & Özgür, M. (2018). Klasik Kent Kuramlarından Eleştirel Kent Kuramlarına Geçiş Bağlamında Kentleri Yeniden Okumak. *Ege Coğrafya Dergisi*, 1-19.

TÜİK. (2019). <https://www.tuik.gov.tr/> adresinden alındı

Tümtaş, M. S. (2012). *Kent, Mekan ve Ayrışma*. Ankara: Detay Yayıncılık.

URL1. (2020, Ocak). *Roderick Mckenzie: Kentsel Büyüme Süreci – Kent Sosyolojisi*. sosyolojisi.com: <http://sosyolojisi.com/roderick-mckenzie-kentsel-bueyueme-suereci-kent-sosyolojisi/1553.html> adresinden alındı

URL2. (2020, Şubat 15). *Queer*. Vikipedi: <https://tr.wikipedia.org/wiki/Queer> adresinden alındı

URL3. (2021). *Konya Büyükşehir Belediyesi*. <http://www.konya.com.tr/portfolio-item/sems-parki/> adresinden alındı

URL4. (2021, 05 08). *Merhaba*. <https://www.merhabahaber.com/suriyeliler-semse-tasindi-1298057h.htm> adresinden alındı

Ülkücan, G. Ö. (2017). Toplumsal Tabakalaşma ve Eleştirel Kültür Çalışmalarının Kesişim Noktaları. *Dergipark*.

Ünal, A. Z. (2017). Bourdieu'nün Tabakalaşma Teorisi Bağlamında Üst Sınıftan Alt Sınıfa Doğru Hayat Tarzı Tahakkümü. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*.

Vatandaş, C. (2007). Toplumsal Cinsiyet ve Cinsiyet Rollerinin Algılanışı. *Sosyoloji Konferansları Dergisi*.

Weininger, E. B. (2020). *Pierre Bourdieu on Social Class and Symbolic Violence*. <https://www.ssc.wisc.edu/~wright/Found-c4rev.pdf> adresinden alındı

Wessel, T. (2000). Social Polarisation and Socioeconomic Segregation in a Welfare State: The Case of Oslo. *Urban Studies*, 1947– 1967.

Yanıklar, C. (2010). Kültürel Sermaye, Eğitim ve Toplumsal Tabakalaşma: Pierre Bourdieu'nün Yeniden Üretim Kuramına Eleştirel Bir Bakış. *Sosyoloji Dergisi*.

Yazıcı, N. V. (2019). Gender Discourse and Public Space: Socio-Spatial Construction of Gender in the City, the Case of Riza, Turkey. *Basılmamış Yüksek Lisans Tezi*. Ankara: Middle East Technical University.

Yenice, S. (2014). Konya Tarihi Kent Merkezi İçin Turizm Odaklı Yenileme. *Artium*.

Yiğit, E. M., & Türel, H. S. (2006). İlkçağlardan Günümüze Anadolu'da Açık Mekanın Evrimi . *Tekirdağ Ziraat Fakültesi Dergisi* .

Yıldırım, E. (1999). Anthony Giddens'ın Yapılanma Teorisi. *Dergipark*.

Zembat, M. B. (2017). An Analyysis of the Concept of Feminist Theory and Historical Changing and Developments of Feminism. *Göttingen Georg-August Universitat*.

EKLER**Ek 1: Anket Formu**

Soru 1: Cinsiyet

Kadın Erkek

Soru 2: Yaşınız kaç?

.....

Soru 3: Öğrenim durumunuz nedir?

Herhangi bir öğretim kurumundan mezun değilim

Okur-yazar değilim

İlkokul mezunu

İlköğretim (ortaokul) mezunu

Lise ve dengi okul mezunu

Yüksekokul / üniversite mezunu

Yüksek lisans/ doktora mezunu

Soru 4: Medeni durumunuz nedir?

Evli Bekar Dul/boşanmış

Soru 5: Hane halkı geliriniz aylık ortalama ne kadar?

0-2500 TL

2551- 4000 TL arası

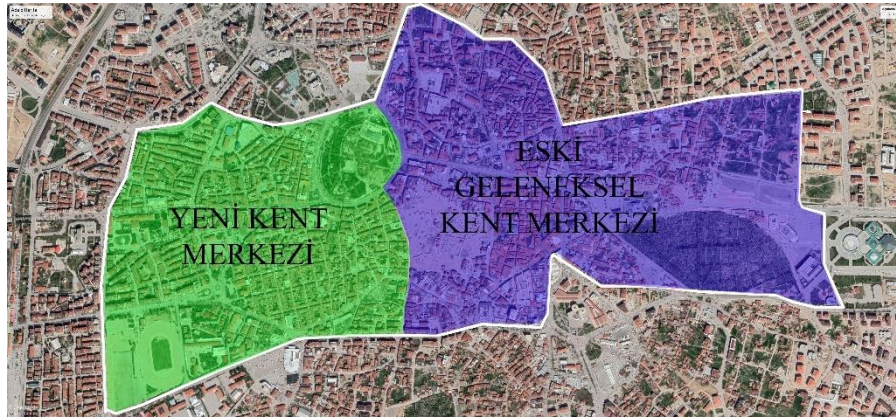
4001 – 5500 TL arası

5501 – 7000 TL arası

7001- 9500 TL arası

9500 TL üzeri

Soru 6: Eski kent merkezindeki mekânları hangi amaçla ne sıklıkla kullanmaktasınız?

	Hemen hemen her gün	Haftada birkaç kez	Ayda birkaç kez	Yılda birkaç kez/nadiren	Hiçbir zaman
İş amaçlı kullanıyorum					
Eğitim amaçlı kullanıyorum					
Sosyo-kültürel amaçlı kullanıyorum					
Alışveriş amaçlı kullanıyorum					
Yürüyüş/spor amaçlı kullanıyorum					

Soru 7: Eski kent merkezindeki mekânlarda hava kararmadan önce tek başınıza sokağa çıktığınızda kendinizi rahat ve güvende hissediyor musunuz? Yanıtınız 'hayır' ise birden fazla seçeneği işaretleyebilirsiniz.

- Çıkmama aile üyelerim izin vermez.
- Evet, kendimi güvende hissediyorum.
- Hayır, taciz ile karşılaşmaktan korkuyorum
- Hayır, kapkaç ile karşılaşmaktan korkuyorum.
- Hayır, hastayım/ yaşlıyım sağlık nedeni ile dışarı çıkamıyorum.
- Diğer.....

Soru 8: Eski kent merkezindeki mekânlarda hava karardıktan sonra tek başınıza sokağa çıktığınızda kendinizi rahat ve güvende hissediyor musunuz?

- Çıkmama aile üyelerim izin vermez.
- Evet, kendimi güvende hissediyorum.
- Hayır, taciz ile karşılaşmaktan korkuyorum
- Hayır, kapkaç ile karşılaşmaktan korkuyorum.

Hayır, hastayım/ yaşıyım sağlık nedeni ile dışarı çıkamıyorum.

Diğer.....

Soru 9: Yeni kent merkezindeki mekânları hangi amaçla ne sıklıkla kullanmaktasınız?

	Hemen hemen her gün	Haftada birkaç kez	Ayda birkaç kez	Yılda birkaç kez/nadiren	Hiçbir zaman
İş amaçlı kullanıyorum					
Eğitim amaçlı kullanıyorum					
Sosyo-kültürel amaçlı kullanıyorum					
Alışveriş amaçlı kullanıyorum					
Yürüyüş/spor amaçlı kullanıyorum					

Soru 10: Yeni kent merkezindeki mekânlarda hava kararmadan önce tek başınıza sokağa çıktığınızda kendinizi rahat ve güvende hissediyor musunuz? Yanıtınız 'hayır' ise birden fazla seçeneği işaretleyebilirsiniz.

Çıkmama aile üyelerim izin vermez.

Evet, kendimi güvende hissediyorum.

Hayır, taciz ile karşılaşmaktan korkuyorum

Hayır, kapkaç ile karşılaşmaktan korkuyorum.

Hayır, hastayım/ yaşıyım sağlık nedeni ile dışarı çıkamıyorum.

Diğer.....

Soru 11: Yeni kent merkezindeki mekânlarda hava karardıktan sonra tek başınıza sokağa çıktığınızda kendinizi rahat ve güvende hissediyor musunuz? Yanıtınız 'hayır' ise birden fazla seçeneği işaretleyebilirsiniz.

Çıkmama aile üyelerim izin vermez.

Evet, kendimi güvende hissediyorum.

Hayır, taciz ile karşılaşmaktan korkuyorum

Hayır, kapkaç ile karşılaşmaktan korkuyorum.

Hayır, hastayım/ yaşıyım sağlık nedeni ile dışarı çıkamıyorum.

Diğer.....

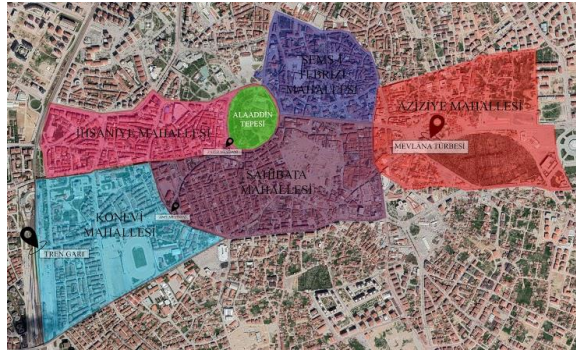
Soru 12: Konya kent merkezini (Mevlâna Türbesi- Tren Garı) baz alarak aşağıda verilen mekânları hangi ölçüde güvenli bulduğunuzu işaretleyiniz.

(1 Puan: Güvenlik düzeyi çok düşük mekân, 7 Puan: Güvenlik düzeyi en yüksek mekân)

	1	2	3	4	5	6	7
Otobüs durakları							
Tramvay durakları							
Ana caddeler							
Ara sokaklar							
Pazar alanları							
Alışveriş mekânları							
Eğlence/dinlenme mekânları							
Parklar							
Kıraathaneler ve çevresi							
Kamusal hizmet mekânları							

Soru 13: Aşağıdaki mekânları hangi ölçüde güvenli buluyorsunuz? *

(1 Puan: Hiç güvenli bulmuyorum, 7 Puan: Çok güvenli buluyorum)

	1	2	3	4	5	6	7
İhsaniye Mahallesi							
Alâeddin Tepesi							
Zafer Bölgesi							
Aziziye Mahallesi							
Mevlana Türbesi çevresi							
Konevi Mahallesi							
Tren Garı çevresi							
Şems-i Tebrizi Mahallesi							
Sahibiata Mahallesi							
Sahibiata Mahallesi içerisinde yer alan göçmen yerleşim bölgeleri							

Soru 14: Aşağıdaki cümlelerde belirtilen ifadelere katılma/katılmama düzeyinizi belirtiniz.

	Kesinlikle katılıyorum	Katılıyorum	Kısmen katılıyorum	Kararsızım	Kısmen katılmıyorum	Katılmıyorum	Kesinlikle katılmıyorum
Eski kent merkezinde hava kararmadan önce yaya olarak dolaşmaktan çekinmem.							
Eski kent merkezinde hava karardıktan sonra yaya olarak dolaşmaktan korkarım.							
Eski kent merkezinde hava kararmadan önce otobüs veya tramvay beklerken rahatsız olurum.							
Eski kent merkezinde hava karardıktan sonra otobüs veya tramvay beklerken korkarım.							
Yeni kent merkezinde hava kararmadan önce yaya olarak dolaşmaktan çekinmem.							
Yeni kent merkezinde hava karardıktan sonra yaya olarak dolaşmaktan korkarım.							
Yeni kent merkezinde hava kararmadan önce otobüs veya tramvay beklerken korkarım.							
Yeni kent merkezinde hava karardıktan sonra otobüs veya tramvay beklerken korkarım.							

Eski kent merkezindeki mekânların aydınlatmalarını yeterli bulmuyorum.							
Yeni kent merkezindeki mekânların aydınlatmalarını yeterli buluyorum.							
Eski kent merkezinde yer alan kiraathanelerin önünden geçerken rahatsız oluyorum.							
Yeni kent merkezinde yer alan türkü kafe, nargile kafe gibi eğlence alanlarının varlığı beni rahatsız ediyor.							
Yeni kent merkezindeki güvenlik elemanlarını yeterli buluyorum.							
Eski kent merkezindeki güvenlik elemanlarını yeterli bulmuyorum.							
Yeni kent merkezinde yer alan ara sokaklardan korku duyuyorum.							
Eski kent merkezinde yer alan ara sokaklardan geçerken korku duyuyorum.							
Eski kent merkezinde korku duymamın temel nedeni orada ikamet eden insanlardır.							

Yeni kent merkezinde korku duymamanın temel nedeni orada ikamet eden insanlardır.							
Eski kent merkezinde dolaşırken endişe duymamanın temel nedeni köhnemiş binalar ve dar geçitlerdir.							
Yeni kent merkezinde dolaşırken endişe duymamanın temel nedeni köhnemiş binalar ve dar geçitlerdir.							

Soru 15: Sizin örneklem alan içerisinde güvensiz bulduğunuz mekân/ mekânlar nerelerdir?

.....

Ek 2: İhsaniye Mahallesi ve Alt Bölgelerinin Cinsiyete Göre Güvenilirlik Puanlaması Frekans Değerleri

		Örneklem Alandaki Mahallelerin ve Alt Bölgelerinin Güven Skalası							
Mahalleler ve Alt Bölgeleri	Cinsiyet		Kesinlikle	Güvenli	Kısmen	Kısmen	Orta	Güvenli	Kesinlikle
			güvenli değil	değil	güvenli değil	güvenli	derecede güvenli		güvenli
			1 Puan	2 Puan	3 Puan	4 Puan	5 Puan	6 Puan	7 Puan
İhsaniye Mahallesi	Kadın	Frekans	41	19	45	50	36	21	3
		%	19,1	8,8	20,9	23,3	16,7	9,8	1,4
	Erkek	Frekans	17	15	48	53	20	35	17
		%	8,3	7,3	23,4	25,9	9,8	17,1	8,3
Alâeddin Tepesi	Kadın	Frekans	39	48	36	45	29	13	5
		%	18,1	22,3	16,7	20,9	13,5	6	2,3
	Erkek	Frekans	24	44	49	30	21	20	17
		%	11,7	21,5	23,9	14,6	10,2	9,8	8,3
Zafer Bölgesi	Kadın	Frekans	31	27	42	44	36	26	9
		%	14,4	12,6	19,5	20,5	16,7	12,1	4,2
	Erkek	Frekans	21	43	41	30	22	22	26
		%	10,2	21	20	14,6	10,7	10,7	12,7

Ek 3: Aziziye Mahallesi ve Alt Bölgesinin Cinsiyete Göre Güvenilirlik Puanlaması Frekans Değerleri

Mahalleler ve Alt Bölgeleri		Cinsiyet	Örneklem Alandaki Mahallelerin ve Alt Bölgelerinin Güven Skalası						
			Kesinlikle güvenli değil	Güvenli değil	Kısmen güvenli değil	Kısmen güvenli	Orta derecede güvenli	Güvenli	Kesinlikle güvenli
			1 Puan	2 Puan	3 Puan	4 Puan	5 Puan	6 Puan	7 Puan
Aziziye Mahallesi	Kadın	Frekans	49	60	50	33	14	7	2
		%	22,8	27,9	23,3	15,3	6,5	3,3	0,9
	Erkek	Frekans	30	59	51	33	20	9	3
		%	14,6	28,8	24,9	16,1	9,8	4,4	1,5
Mevlâna Türbesi çevresi	Kadın	Frekans	35	41	60	37	23	12	7
		%	16,3	19,1	27,9	17,2	10,7	5,6	3,3
	Erkek	Frekans	24	49	51	34	17	16	14
		%	11,7	23,9	24,9	16,6	8,3	7,8	6,8

Ek 4: Konevi Mahallesi ve Alt Bölgesinin Cinsiyete Göre Güvenilirlik Puanlaması Frekans Değerleri

Mahalleler ve Alt Bölgeleri		Cinsiyet	Örneklem Alandaki Mahallelerin ve Alt Bölgelerinin Güven Skalası						
			Kesinlikle güvenli değil	Güvenli değil	Kısmen güvenli değil	Kısmen güvenli	Orta derecede güvenli	Güvenli	Kesinlikle güvenli
			1 Puan	2 Puan	3 Puan	4 Puan	5 Puan	6 Puan	7 Puan
Konevi Mahallesi	Kadın	Frekans	34	32	49	50	36	10	4
		%	15,8	14,9	22,8	23,3	16,7	4,7	1,9
	Erkek	Frekans	22	42	42	32	21	28	18
		%	10,7	20,5	20,5	15,6	10,2	13,7	8,8
Tren garı çevresi	Kadın	Frekans	23	20	53	51	38	21	9
		%	10,7	9,3	24,7	23,7	17,7	9,8	4,2
	Erkek	Frekans	15	22	40	42	23	40	23
		%	7,3	10,7	19,5	20,5	11,2	19,5	11,2

Ek 5: Şems-i Tebrizi Mahallesi'nin Cinsiyete Göre Güvenilirlik Puanlaması Frekans Değerleri

Mahalleler ve Alt Bölgeleri		Cinsiyet	Örneklem Alandaki Mahallelerin ve Alt Bölgelerinin Güven Skalası						
			Kesinlikle güvenli değil	Güvenli değil	Kısmen güvenli değil	Kısmen güvenli	Orta derecede güvenli	Güvenli	Kesinlikle güvenli
			1 Puan	2 Puan	3 Puan	4 Puan	5 Puan	6 Puan	7 Puan
Şems-i Tebrizi Mahallesi	Kadın	Frekans	56	49	52	32	21	2	3
		%	26	22,8	24,2	14,9	9,8	0,9	1,4
	Erkek	Frekans	28	66	47	30	21	8	5
		%	13,7	32,2	22,9	14,6	10,2	3,9	2,4

Ek 6: Sahibiata Mahallesi ve Alt Bölgesinin Cinsiyete Göre Güvenilirlik Puanlaması Frekans Değerleri

Mahalleler ve Alt Bölgeleri		Cinsiyet	Örneklem Alandaki Mahallelerin ve Alt Bölgelerinin Güven Skalası						
			Kesinlikle güvenli değil	Güvenli değil	Kısmen güvenli değil	Kısmen güvenli	Orta derecede güvenli	Güvenli	Kesinlikle güvenli
			1 Puan	2 Puan	3 Puan	4 Puan	5 Puan	6 Puan	7 Puan
Sahibiata Mahallesi	Kadın	Frekans	87	55	40	21	9	2	1
		%	40,5	25,6	18,6	9,8	4,2	0,9	0,5
	Erkek	Frekans	59	64	47	16	11	4	4
		%	28,8	31,2	22,9	7,8	5,4	2	2
Sahibiata Mahallesi İçerisinde Yer Alan Göçmen Yerleşim Bölgeleri	Kadın	Frekans	127	39	25	15	7	1	1
		%	59,1	18,1	11,6	7	3,3	0,5	0,5
	Erkek	Frekans	120	39	21	14	8	2	1
		%	58,5	19	10,2	6,8	3,9	1	0,5

Ek 7: Eski Kent Merkezine İlişkin Önermelerin Cinsiyete Göre Frekans Değerleri

Hipotez Numarası	Cinsiyet		Kesinlikle katılıyorum	Katılıyorum	Kısmen katılıyorum	Kararsızım	Kısmen katılmıyorum	Katılmıyorum	Kesinlikle katılmıyorum
1	Kadın	Frekans	6	10	10	10	56	87	36
		%	2,8	4,7	4,7	4,7	26	40,5	16,7
	Erkek	Frekans	4	2	31	9	39	62	58
		%	2	1	15,1	4,4	19	30,2	28,3
2	Kadın	Frekans	94	47	32	8	12	11	11
		%	43,7	21,9	14,9	3,7	5,6	5,1	5,1
	Erkek	Frekans	23	45	64	14	23	31	5
		%	11,2	22	31,2	6,8	11,2	15,1	2,4
3	Kadın	Frekans	22	41	46	26	32	39	9
		%	10,2	19,1	21,4	12,1	14,9	18,1	4,2
	Erkek	Frekans	13	33	39	16	37	53	14
		%	6,3	16,1	19	7,8	18	25,9	6,8
4	Kadın	Frekans	109	43	21	11	11	13	7
		%	50,7	20	9,8	5,1	5,1	6	3,3
	Erkek	Frekans	24	39	53	17	28	36	8
		%	11,7	19	25,9	8,3	13,7	17,6	3,9
5	Kadın	Frekans	3	11	6	19	40	57	79
		%	1,4	5,1	2,8	8,8	18,6	26,5	36,7
	Erkek	Frekans	7	17	27	14	47	56	37
		%	3,4	8,3	13,2	6,8	22,9	27,3	18
6	Kadın	Frekans	94	56	25	25	7	5	3

		%	43,7	26	11,6	11,6	3,3	2,3	1,4
	Erkek	Frekans	32	36	47	16	30	34	10
		%	15,6	17,6	22,9	7,8	14,6	16,6	4,9
	Kadın	Frekans	4	13	12	31	32	58	65
7		%	1,9	6	5,6	14,4	14,9	27	30,2
	Erkek	Frekans	7	24	25	13	42	60	34
		%	3,4	11,7	12,2	6,3	20,5	29,3	16,6
	Kadın	Frekans	99	52	25	22	9	6	2
8		%	46	24,2	11,6	10,2	4,2	2,8	0,9
	Erkek	Frekans	32	48	59	15	26	16	9
		%	15,6	23,4	28,8	7,3	12,7	7,8	4,4
	Kadın	Frekans	68	51	37	28	11	9	11
9		%	31,6	23,7	17,2	13	5,1	4,2	5,1
	Erkek	Frekans	36	47	57	10	31	18	6
		%	17,6	22,9	27,8	4,9	15,1	8,8	2,9
	Kadın	Frekans	67	63	31	26	16	7	5
10		%	31,2	29,3	14,4	12,1	7,4	3,3	2,3
	Erkek	Frekans	29	58	58	11	34	8	7
		%	14,1	28,3	28,3	5,4	16,6	3,9	3,4

Ek 8: Yeni Kent Merkezine İlişkin Önermelerin Cinsiyete Göre Frekans Değerleri

Hipotez Numarası	Cinsiyet		Kesinlikle katılıyorum	Katılıyorum	Kısmen katılıyorum	Kararsızım	Kısmen katılmıyorum	Katılmıyorum	Kesinlikle katılmıyorum
1	Kadın	Frekans	5	13	9	9	35	72	72
		%	2,3	6	4,2	4,2	16,3	33,5	33,5
	Erkek	Frekans	3	7	25	7	41	53	69
		%	1,5	3,4	12,2	3,4	20	25,9	33,7
2	Kadın	Frekans	82	53	39	8	14	11	8
		%	38,1	24,7	18,1	3,7	6,5	5,1	3,7
	Erkek	Frekans	14	40	48	13	29	45	16
		%	6,8	19,5	23,4	6,3	14,1	22	7,8
3	Kadın	Frekans	19	32	34	25	32	52	21
		%	8,8	14,9	15,8	11,6	14,9	24,2	9,8
	Erkek	Frekans	17	24	44	14	28	45	33
		%	8,3	11,7	21,5	6,8	13,7	22	16,1
4	Kadın	Frekans	80	57	23	16	16	17	6
		%	37,2	26,5	10,7	7,4	7,4	7,9	2,8
	Erkek	Frekans	13	32	45	15	29	50	21
		%	6,3	15,6	22	7,3	14,1	24,4	10,2
5	Kadın	Frekans	24	43	40	32	34	30	12
		%	11,2	20	18,6	14,9	15,8	14	5,6
	Erkek	Frekans	27	50	57	15	29	21	6
		%	13,2	24,4	27,8	7,3	14,1	10,2	2,9
6	Kadın	Frekans	55	49	33	22	23	25	8
		%	25,6	22,8	15,3	10,2	10,7	11,6	3,7

	Erkek	Frekans	32	40	49	19	23	28	14
		%	15,6	19,5	23,9	9,3	11,2	13,7	6,8
7	Kadın	Frekans	16	41	43	32	33	36	14
		%	7,4	19,1	20	14,9	15,3	16,7	6,5
	Erkek	Frekans	29	41	51	10	29	37	8
		%	14,1	20	24,9	4,9	14,1	18	3,9
8	Kadın	Frekans	72	66	33	20	11	11	2
		%	33,5	30,7	15,3	9,3	5,1	5,1	0,9
	Erkek	Frekans	22	34	59	21	31	26	12
		%	10,7	16,6	28,8	10,2	15,1	12,7	5,9
9	Kadın	Frekans	51	52	40	29	12	14	17
		%	23,7	24,2	18,6	13,5	5,6	6,5	7,9
	Erkek	Frekans	25	44	57	16	23	30	10
		%	12,2	21,5	27,8	7,8	11,2	14,6	4,9
0	Kadın	Frekans	56	54	38	26	20	14	7
		%	26	25,1	17,7	12,1	9,3	6,5	3,3
	Erkek	Frekans	22	52	52	17	30	17	15
		%	10,7	25,4	25,4	8,3	14,6	8,3	7,3

Ek 9: Derinlemesine Görüşme Formu**A. Sosyo-demografik yapı**

1. Cinsiyet

 Kadın Erkek

2. Yaş

 0-17 yaş 18-34 yaş 35-64 yaş 65 ve üzeri

3. Medeni durum

 Evli Bekâr Dul/boşanmış

4. Eğitim düzeyi

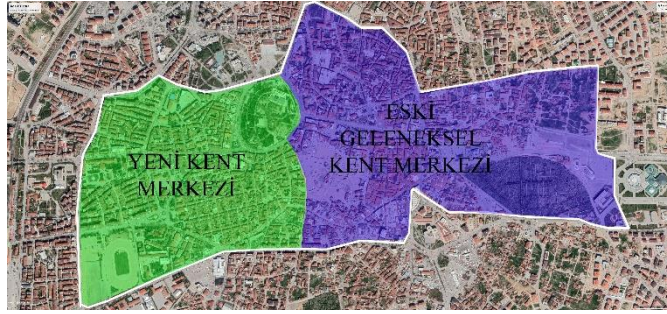
 Herhangi bir öğretim kurumundan mezun değil Okur-yazar değil İlkokul mezunu İlköğretim (ortaokul) mezunu Lise ve dengi okul mezunu Yüksekokul / üniversite mezunu Yüksek lisans/ doktora mezunu

5. Aylık ortalama hane halkı geliriniz ne kadar?

 0-2500 TL 2051- 4000 TL 4001 – 5500 TL 5501 – 7000 TL 7001- 8500 TL 8501- 10000 TL 10000 TL ve üzeri

B. Örneklem Alandaki Mekânsal Ayrışmaya Yönelik Sorular

1. Sizce kamusal-yarı kamusal mekânları güvenli kılabilecek sosyo-ekonomik ve fiziksel öğeler nelerdir?

2. Eski ve yeni kent merkezinde yaşayan insanların mevcut kentli profilini tanımlar mısınız?

3. Eski ve yeni kent merkezi olarak tanımlanan örneklem alanda hava kararmadan önce ve hava karardıktan sonra olmak üzere mekâna duyulan güven düzeyi hakkındaki düşünceleriniz nelerdir?

4. Sizce kentsel mekânlar cinsiyete göre ayrışıyor mu?

5. Acıl (2018) “Antik Yunan Klasik Dönemi’nde Cinsiyetlendirilmiş Mekân” başlıklı tezinde dikey, göğe ait köşeli mimari yapı ve şeffaf, daha sağlam, sade mekânların erkeklere; yatay, yeryüzüne ait, kıvrık hatlı, süslü, çiçekli, kırılmalılığı yüksek mekânların kadınlara atfedildiğini belirtmektedir. Bu bağlamda örneklem alandaki hangi mekânlar fiziksel özelliklerine göre eril ve dişil imgeler taşımaktadır?

6. Karşı cinsin yoğun olarak kullandığı mekânlardan geçtiğinizde/geçmek zorunda olduğunuzda ne hissediyorsunuz, açığa çıkan duygularınızı tanımlar mısınız?

7. Yoğun olarak erkek egemenliğinde olan kahvehane, sanayi gibi mekânların kadınlar tarafından kullanılması hakkındaki görüşleriniz nelerdir?

8. Yalnızca kendi hemcinslerinizin olduğu mekânlar ister misiniz?

9. Aşağıdaki haritada güvenli bulduğunuz bölgeleri işaretler misiniz?

